Constantin N. Străchinaru

Spre mai multă LUMINĂ

editura pim

CONSTANTIN N. STRĂCHINARU

Spre mai multă
LUMINĂ

EDITURA PIM
Iaşi, 2014

Tehnoredactare şi corectare Drd. Gabriela Munteanu
Copertă faţă :Rafael - Filosofia-(1509-1511)
Copertă spate:Rafael - Schimbarea la faţă - (1518-1520)

Editura PIM
Editură acreditată CNCSIS – 66/2010
Şoseaua Ştefan cel Mare şi Sfânt nr. 4, Iaşi – 700497
Tel.: 0730.086.676; Fax: 0332.440.730
www.pimcopy.ro

ISBN 978-606-13-2078-3

Toate drepturile de editare aparţin autorului

De acelaşi autor:

- **Să vorbim şi limbi moderne**, Iaşi, Ed. Agora, 1993;
- **Trepte ale devenirii umane**- eseuri, Iaşi, Ed. Agora, 1996;
- **Culegătorul de zări**- poeme, Iaşi, Ed. Agora, 1997;
- **Un mire în flăcări**- poeme, Timişoara, Ed. Marineasa, 1999;
- **Spre mai multă lumină**- eseuri, Iaşi, Ed. Fides, 2000;
- **Mihai Eminescu şi Gustavo Adolfo Bécquer**, Iaşi, Ed. Fides, 2000;
- **Mari Sărbători, Sărbătoriri, Iubiri, Învăţăminte**, Iaşi, Ed. Pim, 2011-poezii, ediţia I;
- **Mari Sărbători, Sărbătoriri, Iubiri, Învăţăminte**, Iaşi, Ed. Pim, 2012, ediţia a II-a, revăzută şi întregită;
- **Din mucenicia Neamului Românesc,**Vol.I., Ed.Pim, 2012;
- **Din mucenicia Neamului Românesc,** Vol.II., Ed.Pim, 2012;
- **Din mucenicia Neamului Românesc,**Vol.III., Ed.Pim, 2012;
- **Amintiri însângerate**, Ed.Pim, Iaşi, 2013;

- **Cerul iubirii e deschis**, poeme, Ed.Pim, Iaşi, 2013;

-**Culegătorul de zăr**i, poeme, ediţia a II a, Ed. Pim, Iaşi, 2013;

-**Un mire în flăcări**, poeme, ediţia a II a, Ed.Pim, Iaşi, 2013;

- **Eseuri critice**, Vol I, Ed. Pim, Iaşi, 2014;

- **Trepte ale devenirii umane**, ediţia a II a, revăzutăşi întregită, Ed. Pim, Iaşi, 2014;

Traduceri în limba franceză

- **Ars longa, vita brevis**, poèmes/ Cătălin Anuţa, sélectionnés et traduits du roumain par Constantin N. Străchinaru, Iaşi, Ed. Vasiliana, 2006; **Avant-propos**: C. N. Străchinaru

- **100 POÈMES** de Gheorghe Mihail, Bucureşti, Ed. Muzeul Literaturii Române, 2006, traduits par Constantin N. Străchinaru, postfaţă : Constantin N. Străchinaru

Spre mai multă

LUMINĂ

PREFAŢĂ

sau Dorinţa de regăsire a omului

Această a doua carte de eseuri a domnului profesor Constantin N. Străchinaru este un dar binevenit pentru cultura noastră, în sensul de a răspunde unei gândiri rar întâlnite în vremea de astăzi. Spunem aceasta cu bucuria unei adevărate descoperiri a unui spirit înzestrat cu conştiinţa care-şi caută liniştea pe o cale proprie, superioară. Autorul s-a făcut cunoscut ca poet cu o foarte sensibilă trăire de cuget şi simţire, într-o aleasă prospeţime artistică. Deci, este vorba de o puritate a modului său poetic prin care îşi defineşte un ideal de înaltă regăsire. Ca şi în eseurile din volumul ***Trepte ale devenirii umane*** (1996) se remarcă şi în acest volum intitulat ***Spre mai multă lumină***, preocuparea sa, cu o caldă şi răscolitoare preferinţă în prezentarea unor autori din cultura română şi europeană, personalităţi-ghid în proiectarea geniului uman spre orizontul de sacralizare pe fond creştin. Ceea ce autorul propune, cu o înţelegere pătrunzătoare, pare un adevărat poem aducător de împăcare revelatoare. Cu această idee s-a orientat şi în cartea de faţă, cu dezbateri filosofice în căutări către un liman a cărui chemare o simte.

Vremea noastră este plină de incertitudini, de răsturnări, de schilozenii în domeniul gândirii şi al artei, de o ofensivă explozivă, în sensul de a schimba rostul

firesc al lucrurilor şi al modului de cunoaştere, ceea ce ar trebui să definească puterea de existenţă umană. Suntem la o răspântie tragică, adevărul în a cărui lumină s-au succedat veacurile de trăire şi superbă afirmare a omului a devenit o vechitură asemenea unei case părăsite, cu grinzile şi podelele putrede. Cine îl mai caută este un anacronic de compătimit. Noua inteligenţă umană pervertită încearcă prin mijloace sofisticate să scoată din minciună şi înşelătorie, din umbră şi întuneric, din urât şi deformări, calea de afirmare a unei noi culturi considerate mult superioară celei anterioare. Răul înlocuieşte binele, păcatul virtutea şi astfel ne lăudăm cu noi descoperiri şi transformări delirante. Secolul XX a introdus ca doctrină de solidaritate socială umanitarismul. Ideea este ademenitoare, dar umanitarismul rămâne o vorbă goală şi chiar înşelătoare prin felul cum e concepută şi aplicată, cu ignorarea vinovată a ideii creştine. În sensul acesta apare chiar ca o născocire de înlăturare a ideii fundamentale ce însufleţeşte iubirea de oameni.

Domnul profesor C. N. Străchinaru se dovedeşte a fi un spirit extraordinar de frământat în urmărirea ideii de spiritualizare şi solidarizare umană opusă izolării, frământat, fiindcă nu oricum poate fi afirmată această solidaritate. Printr-o aleasă cultură, bine orientată, scriitorul propune, analitic, câţiva autori moderni pe care îi studiază cu pătrundere şi migală spre a scoate esenţe din creaţiile şi experienţa lor de viaţă. Stăruie reflexiv

asupra scriitorului francez Antoine de Saint-Exupéry, fost aviator cu o viaţă aventuroasă şi plină de riscuri, dar trăind experienţe fără asemănare care dau putinţa realizării unor cărţi de foarte originale reflexii cu privire la solidaritatea spirituală. Ea poate fi trăită şi-n singurătate simţindu-L aproape pe Dumnezeu. Pentru vremea noastră afirmaţia este sublimă. Cartea lui de căpetenie este Citadela, construită ca simbol al stăpânirii deşertului. Citǎm din textul lucrării: „Metafora revelatoare a scriitorului însă ne îndreaptă gândul spre construirea cetăţilor din Anabaza (1924) lui Saint-John Perse – cetăţi ale spiritului”.

Tot în acest sens stăruie, şi mai mult asupra cunoscutului poet francez Pierre Reverdy şi a celui mai îndrăgit poet spaniol Gustavo Adolfo Bécquer.

Eseurile domnului profesor C. N. Străchinaru sunt de o mare densitate şi ca idee şi ca exprimare, autorul fiind purtat de un avânt renăscător în urmărirea gândirii sale. Se simte cum naşte o creaţie cu adevărat de înnobilare a culturii în ceea ce trebuie să aibă pozitiv şi înălţător. Prin aceasta izbutind să ne-atragă în orizontul pe care-l străbate. Cititorul se va orienta singur, înseninat de zborurile spre mai multă lumină. Drept încheiere la aceste rânduri găsim necesar să citǎm din propriile sale gânduri, definitorii: „A gândi etic la nivel naţional înseamnă a gândi durabil în perspectivă universală. Aici se întâlnesc marile spirite, proorocii popoarelor şi-ai lumii”.

Pan M. Vizirescu

Constantin N. Străchinaru

Armonia eminesciană e de natură divină

Sunt opere care, prin perfecţiunea lor, intră într-o relaţie obsesivă cu receptorul, direcţionându-i demersul interpretativ.

Dispunerea şi varietatea interioară a universului ideatic – emoţional eminescian sugerează o figurare carpatină. Versanţi şi cote. Acces şi inacces. Sens suitor. Mister. Toate liniile se întâlnesc la zenit. În absolut. Acolo unde armonia domneşte ca rezultat al inspiraţiei revelate, al arderii interioare. În spirit.

Dimensiunea şi unghiul pantelor distribuie temerarii pe diverse niveluri de înţelegere, de fascinaţie, de vibrare a inimii, care-l apropie pe a înţelege de originarul intelego = in-te-lego, adică a citi în tine ce ecou, ce efect produce un fenomen, în cazul de faţă, esteticul nepervertit, frumosul edificat etic, sublimul.

Se poate astfel afirma că, nu e musai să fii astronom ca să trăieşti sentimentul cosmic. Mai mult chiar, s-ar putea întâlni cercetători ai spaţiului sideral care, luaţi înainte de cifre, raţiune, calcule, să vibreze mai puţin decât ciobanul din geniala Baladă a doinei lui Nichifor Crainic, unde „…cu bâta proptită-n pământ / în omul din lună se vede răsfrânt”, dublat în simţire şi faptă: „Ciobanul din lună îngână oierul / Şi umple cu doine pământul şi cerul”, meritându-şi elogiul poetului:

„Evlavie, ţie, rapsod singuratic.
Atins de Arhanghel cu sfântul jeratic…”
Iată, la Eminescu, mediul său mioritic:
„De treci codrii de aramă, de departe vezi albind
Şi-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.
Acolo, lângă izvoară, iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet…”
(Călin – File de poveste, VIII, v. 1 – 4).

Suntem în sfera sublimului. A misterului revelat. Suntem în preajma sacrului. La botezu-n lumină a inspiraţiei – fapt divin. Dar dumnezeiesc în acţiune re-creatoare. Capacitate de a te integra Universului şi de a-l asimila spiritului, redându-l armonios lumii.

Ce cuvânt ar putea lipsi sau ar putea fi schimbat? Ce notă i s-ar putea intercala acestui segment de simfonie? Vizualul înfrăţit cu auditivul şi olfactivul: vezi, auzi, glăsuire, tămâiet, ca-n ultimul vers al celui de al doilea catren al preacunoscutelor ***Correspondances*** de Baudelaire. Cromatica luminoasă: aramă, argint, albind, omăt, albastre, susţinută de referenţi substanţiali şi de explozia vocalelor deschise, se pătrunde de reflexia ritmică a integrării acestui spaţiu fericit. Re-creare prin iubire = armonie, perspectiva universalizării şi a înveşnicirii, conform fenomenologiei lui Bachelard în care toposul elogiat se dilată, asimilându-se cosmosului, contopindu-se spiritului: „La poésie est plutôt une phénoménologie de l’esprit, une phénoménologie de

l'âme… et l'âme est un mot immortel" (La poétique de l'espace, P.U.F., Paris, 1970, p. 4). Dilatarea spaţiului prin elogiere (iubire), fuziune cu Universul, înseamnă l'onde émotionnelle (Jean Rousset: La littérature de l'âge baroque en France, Paris, 1954, II-e partie, chap. VI, 3), adică iubirea de ceea ce integrezi integrându-te = trăirea Logosului prin „Les vibrations intérieures" de care vorbeşte şi Jean Starobinski în ***La transparence humaine et l'obstacle*** (Gallimard, 1971).

În acest splendor ordinis (Sf. Augustin), arta = „contemplaţia sensibilă nu e altceva decât actualizarea emoţională a dogmei despre prezenţa de imensitate a lui Dumnezeu în lume", afirmă poetul apologet Nichifor Crainic (***Nostalgia Paradisului***, reed., Iaşi, 1994, p. 124), iar dogma este mister revelat, „singura formă eliberatoare din neliniştile noastre", completează Petre Ţuţea (***Întru Dumnezeu şi neamul meu***, 1992, p. 14). Versurile citate sunt ilustrative.

Proces spiritualizant. Îndumnezeitor. Intrare în Rai pe-o deschidere de plai unde sfântul Cuvântul uneşte pământul cu cerul într-un „vertige de la plénitude", ar spune contemplativul Cioran. Misterul. Extazul aripilor deschise. Al zborului, spre certitudini şi altitudini unde şi norii se prind şi s-aprind de lumină.

Har fără hotar, armonia eminesciană poartă semnele armoniei edenice. Lumina de la suprafaţă este reflexul luminii din adâncuri. Conexiunea eu profund-cuget-expresie lingvistică trezeşte emoţional starea de

graţie. Numai firile (structurile) dezagregante pot inversa unghiurile de concepere şi percepere a axiologiei divine. Triunghiul Dumnezeirii este echilateral, imagine a armoniei. Armonia eminesciană suie spre sursa ei demiurgică: Transcendentul. Centrată pe iubirea trăită sacerdotal, ea uneşte şi unifică. Deschiderea ei spre Universalitate e sugerată pitagoreic de cifra din începutul cuvântului scris cu majusculă. A vedea fenomenele cu ochiul poetului înseamnă a le face să se integreze armoniei, asigurându-le perspectiva supravieţuirii. Nimeni nu aude mai bine deschiderea şi respiraţia florilor ca poeţii, cuvântători, muzicieni şi-nainte mergători. Tatăl Ceresc îi trimite pe pământ să întemeieze, reconcilieze, înfrăţească, şi să refacă, prin iubire şi har estetic, armonia violentată de nevolniciile celor fără Dumnezeu. Când afirmăm că lumea vine şi se-nchină poeţilor, căci preavădit ei sunt cum Noica a rostit: lumina ce ne ilumină, înseamnă că mulţimile văd în aceşti făuritori de armonii, calea salvării, singura alternativă a intrării în viitor şi-n Raiul care „absoarbe supremele aspiraţii ale sufletului omenesc” (Crainic, op. cit., p. 243). Mulţimile îi aclamă, elogiază şi ascultă, având nevoie de ei ca de aer. Omenirea a înţeles din imemoriale timpuri că misterul, alchimia rostirii lor izgoneşte forţele răului, alungă moartea, face loc înseninării, scoate fiinţa umană din anonimat. Îi dă o demnitate, un renume, cum scrie Ovidius:

„Carmina quam tribuent fama perennis erit” (***Amores***: 1,10,62). Îi dă nemurirea, prin mesajul etern al armoniei exemplificate, idee reluată de Lucanus, poetul tot latin şi adversar al demonicului Neron: „O sacer et magnus natum labor omnia fato/ Eripis et populis donas mortalibus aenum” (în epopeea ***Pharsalia***: 9,9); asimilăm pe carmina cu natum şi înţelegem de ce poeta vates înseamnă poeţi, cântăreţi dar şi profeţi. Sorgintea divină a armoniei poetice stă în calitatea subliniată de Lucanus de a smulge destinului tot ceea ce poate **înnemuri** oamenii şi popoarele, verbul subliniat însemnând şi a imortaliza, a înveşnici, dar şi a înrudi, a înfrăţi.

De la primele versuri ale oricărei poezii eminesciene, o stare extatică, o muţenie revelatorie ne ia în stăpânire, eliberându-ne sau ferindu-ne de infatuare, orgolii, invidii, ură şi, desprinzându-ne de contingent, ne mută dincolo de această vale a vaiurilor. Un preasenin fior, o subtilă religiozitate converteşte bucuria reflexiunii în fericire, ajutându-ne să înţelegem că exilul acestei existenţe terestre este cauză a spleen-ului nostru şi consecinţă a violentării armoniei divine prin căderea noastră din inocenţă, din starea de copilărie – categorie morală şi condiţie a întoarcerii noastre în Rai.

Pluralitatea semnificaţiilor armonici eminesciene suie fantezia cu toate constelaţiile sale spre unitatea dintâi a Omului – chip şi asemănare a lui Dumnezeu. Comutarea impulsurilor pe resorturile interioare aprinde

socratic faruri la ţărmul spre care năzuim să ne regăsim sinele = sufletul primordial, izvorul virtuţilor şi virtualităţilor, soluţia dualităţii eu-noneu, aşa cum poetul cere în finalul la Odă în metru antic: „…pe mine / Mie redă-mă!” În această deloc uşoară întoarcere-suiş, armonia eminesciană ne ia pe aripile ei spre lumea esenţelor, învăţându-ne că cel mai minunat dar pe care Dumnezeu l-a sădit în om, în om lăsându-l, este iubirea creatoare de armonii, sămânţă şi rod întru comunicare şi comuniune, chip al sublimului şi perspectivă a nemuririi.

O mai pe larg ilustrare

Dintre sute de catarge…

Dintre sute de catarge,
Care lasă malurile,
Câte oare le vor sparge
Vânturile, valurile?

Dintre păsări călătoare
Ce străbat pământurile,
Câte-o să le ’nece oare
Valurile, vânturile?

De-i goni fie norocul,
Fie idealurile,
Te urmează în tot locul
Vânturile, valurile!

Ne 'nţeles rămâne gândul
Ce-ţi străbate cânturile:
Sboară veşnic, îngânându-l
Valurile, vânturile!
(Publicată în ***Poesii postume***, 1902, p. 1)

Reluarea analitic-reflexivă a lecturii relevă migrarea semnelor în metasemne, a textului în paratext conform legii consonantice a reversibilităţii: „Les images fusionnent en concepts; les concepts se décomposent et se désagrègent en images" (Ştefan Odobleja: ***Psychologie consonantiste***, vol. 1, Paris, Librairie Maloine, 1938, p. 466). Circularitate. Une phénoménologie esthétique du rond (v. Gaston Bachelard, Joë Bousquet, Karl Jaspers, Jules Michelet). Transfigurarea semnelor în semnificaţii şi euritmii este caracteristică armonici eminesciene. Ea conturează viziunea onto-estetică a poetului. Un complex şi subtil proces creator, o alchimie poetică în care efectele nu se realizează static şi/sau declarativ. Evenimentele artistice sunt generate de elemente universale în continuă mişcare ascensivă ca-n simfoniile lui Saint-John Perse, pentru care „La poésie est avant tout, mouvement" (v. Roger Caillois, ***Poétique de Saint John Perse***, Gallimard, 1962, p. 180). Înţelegerea se împlineşte dacă îl identificăm pe **mouvement cu undă**, vibrare emoţională.

Interiorizat eului profund, semnul se asimilează metasemnului prin dizolvarea matricei îngust-denotative,

lăsând deschidere nesfârşitei lumi interioare a cuvântului. În această **alchimie du verbe** (Rimbaud), semnificaţiile, multiplicându-se înfrăţit, dobândesc chipul armoniei cu valoare de „clefs d'univers, du double univers du Cosmos et des profondeurs de l'âme humaine" (Gaston Bachelard, *op.cit.* p. 181).

În timp ce condiţia semnului este orizontalitatea, condiţia metasemnului este verticalitatea translingvistică revelatorie, arta = intermediar între sine, semeni, univers şi Dumnezeu, „Le lien magique entre l'être de chacun et l'être infini en étendue: Dieu" (René Huyghe: ***Les Puissances de l'image***, Flammarion, 1965, p. 252).

Pe spirala emergenţei metasemnelor se edifică textul poetic a cărui conotaţie se universalizează şi prin nesituarea evenimentelor într-un anume timp şi spaţiu. Trei tablouri pregătesc accesul la sensul fundamental, concluziv. Coerenţa semantică a primelor două tablouri este structurată pe nucleul bi-ipostazic al semnelor: sute de catarge/ v. /păsări călătoare; malurile/ v. / pământurile; sparge/ v. /înece; vânturile/ v. /valurile şi inversiunea erotematică a acestora:

„Dintre sute de catarge.
Care lasă malurile.
Câte oare le vor sparge
Vânturile, valurile?

Dintre păsări călătoare.
Ce străbat pământurile.
Câte-o să le ’nece oare
Valurile, vânturile?”

Ideea de mişcare, comună acestor strofe, extinde imensitatea marină la cea cosmică, mare şi cer fiind ipostaze ale aceleiaşi profunzimi: spiritul uman. Pluriizotopia prin care se realizează tablourile e formată din elemente ascensive, sensul însuşi al artei şi al regăsirii noastre. Actanţii: catarge, păsări, vânturile, valurile: circumstanţii: malurile, pământurile – toate şi totul se manifestă suitor, meditativ-erotematic.

Cum între interogaţie şi răspuns există un spaţiu al căutării şi selectării, un spaţiu relaţional tensiv, limpezirea lui în metasemne ţine de enigmaticul proces poetic. Strofa a treia este expresia aforistică a acestui spaţiu conjuncţional:

„De-i goni fie norocul,
Fie idealurile,
Te urmează în tot locul
Vânturile, valurile”.

Funcţia sa conexionară face ca întregul să fie mai mult decât suma părţilor şi poezia, altceva decât suma semnelor. Reiterând realitatea mişcării prin verbele antonime: a goni / a urma şi actantul cu dublă înfăţişare:

vânturile / valurile, poetul face trecerea spre sfera umanului căci despre om este vorba în ipoteticul adresativ şi alternativ: „De-i goni" şi „fie…", „Fie…", completat izotopic de transparenţele umane: „norocul" şi „idealurile". Ansamblul semantic al versurilor 1 şi 2 din această strofă este „un point de l'interrogation à l'égard de la nature", adică faţă de destinul omului, exprimat în sentinţa: „Te urmează în tot locul/ Vânturile, valurile". Antepoziţionarea subordonatei ipotetice accentuează gravitatea reflexiunii care universalizează mişcarea şi prin sintagma: „În tot locul", imagine a ubicuităţii. Totodată, se observă că şi acţiunea vânturilor – „signe d'un désordre supérieur, témoin d'une fécondité sans égal…" desparte răul de bine, imperfecţiunea de perfecţiune; acţiunea valurilor – „flux et reflux humain, marée de l'âme" (Alain Bosquet: Saint-John Perse, Seghers, Paris, 1971, p. 64) nu mai este înfruntătoare ca-n primele două strofe. Aceşti agenţi naturali şi universali cu silabă iniţială onomatopeică, vin din urmă, însoţitori, mobilizatori, animatori specifici întinselor şi liberelor arii ca cele ale poeziei şi spiritului în continuă căutare de sine.

Abstracţiunea şi mobilitatea norocului şi a idealurilor, adresarea umană apropie infinitul fizic de cel spiritual; realitatea marină metaforică de cea cosmică alegorică; întrebarea, de exclamaţie; căutarea, de răspuns; componentele tablourilor, de contopirea lor transfigurată în idee ca la Baudelaire, Rimbaud,

Mallarmé, Claudel, Saint-John Perse… Prin acest mediu relaţional, cu trimitere la universal şi etern, se ajunge la prioritatea gândurilor, expresie directă a spiritului creator şi a resurselor acestuia de a se înfrăţi cu „cânturile” printr-un tainic proces de identificare.
Sofie şi artă:

„Ne ’nţeles rămâne gândul
Ce-şi străbate cânturile:
Zboară veşnic, îngânându-l
Valurile, vânturile.

Substanţializarea acţională a gândului la nivel acroamatic unde ambiguitatea exprimă însăşi condiţia de a fi a poeziei, caracterul ei tăinuit în adâncuri şi deschis la suprafaţă variatelor piscuri exegetice, comprimă concretul plural în farmec poetic singular (unic) prin transgresarea semnelor în metasemne şi euritmii. Dublul oximoron: „rămâne! străbate” şi zboară veşnic”, trimite la timpul interior al metasemnelor care e veşnicia. Contrariile binare se contopesc osmotic în ideea de fond a întregului: emergenţa artistică şi preeminenţa spiritului. Armonia. Catargele, păsările călătoare; valurile / vânturile şi mobilitatea lor re-creatoare, universalizată şi asociată mării şi cerului – chipuri ale spiritului – exprimă eterna mişcare a omului pe drumul suitor al reîntoarcerii. Umanizate prin cuvânt şi umanizante funcţional la nivelul semnificaţiilor, vânturile / valurile însoţesc mesajul cânturilor, transgresându-l multiplicat

universului care-l preia ca pe muzica lui Orpheu la ţărmul mării din ***Memento mori***. Mare, cer, gând, cânturi dar şi catarge şi păsări se dezleagă din semne ca ipostaze ale fluidităţii spiritului. Imaginea mişcării este poetică şi proteică, spiritul generator de gând şi cânt, revers în artă al unului şi multiplu, o lume de infinituri la infinit, chip al simetriei, al armoniei, simbol al completitudinii pe axa căruia distingem un întreg tablou pitagoresc: 8: octosilabul din metrica poeziei şi înfăţişare a infinitului; 4: numărul strofelor şi al versurilor fiecărei strofe; 4: iniţiatic, se situează la frontiera dintre mit şi interpretarea destinului cosmic al fiinţei umane; 2: două strofe interogative şi două afirmativ-exclamative; 14: numărul unităţilor lingvistice ale fiecărei strofe din primele trei; 1 şi 13: strofa ultimă şi numărul ei de unităţi lexicale; 1: simbol al unificării, unităţii, unicului şi Universului, simbol al integrării în marele Tot: Armonia; 3 şi 13: cu semnificaţii fatidice, sugerate de lexemele„ Ne 'nţeles” şi „veşnic”, trimit la zodia eternă a artei.

Evident, Eminescu nu s-a gândit la cifre, calcule, statistici, care pot continua semnificativ şi la nivelul fonemelor. Ele s-au revelat şi implicat genial armoniei paratextului ca şi multitudinea de circularităţi din consonanţa majoră semn – metasemn.

Prin ele şi dincolo de ele, devine sensibilă fuziunea sentimentului infinitului, din imensitatea lumii interioare a metasemnului, cu sentimentul înveşnicirii generat de timpul interior al acestuia.

Armonia. Universalitate şi Eternitate: **Eminescu**.

Note:
1) întrucât versiunile de tranziţie ale acestei poezii nu ating nivelul exemplarului rămas definitiv, autorul acestui eseu (apărut, parţial, cu regretabile erori în Analele Universităţii „Al. I. Cuza" Iaşi) nu le-a invocat.
2) Despre convingerile creştin-ortodoxe ale poetului să nu se îndoiască nimeni.

Iubirile poetului Gustavo Adolfo Bécquer

„…*dar dintre toate Dragostea este mai mare*”
(Sf. Ap. Pavel, Cor. 1:13)

Orfeu a făcut din Iubire centrul Universului. Prin Iubire, Binele şi Frumosul au fuzionat în kalokagathia ateniană, rămasă etic şi estetic în eternitate. Minunatele iubirii resurse transformă bestia în om (Shakespeare) şi pe om în erou (Platon) sau poet (Platon, Euripide…). Cu iubirea Dante mişcă astrele, „muove il sole e l’altre stelle” în finalul apoteotic al Paradisului.

Poetul spaniol Gustavo Adolfo Bécquer le aprinde. În lume să fie mai multă lumină. Accesul la înţelesuri. La esenţe. Dezlegarea tainelor. Lărgirea căilor. Sensibilizare.

O biografie intrată în legendă

Bécquer a trăit doar treizeci şi patru de ani (1836 – 1870). Scurtă şi, mai mult, îndurerată viaţă! La zece ani rămâne orfan de tată; peste un an, şi de mamă. Destinul îi vine în sprijin. Mătuşa, care-l ia în ocrotire, are o impresionantă bibliotecă. Sensibilul Bécquer o asimilează pasional, mişcat fiind de romanticii francezi, englezi, germani şi dintre spanioli, mai ales de byronianul autor al ***Studentului din Salamanca,***

Espronceda y Delgado, plecat şi el din viaţa-i amară, tot la treizeci şi patru de ani. Copilul Gustavo Adolfo (Bécquer este pseudonimul lui Dominguez Bastida), manifestă înclinaţii spre poezie, pictură, muzică. Toate se vor reflecta în opera sa. Antecedente şi circumstanţe. Tatăl fusese pictor. Fratele Valeriano de asemenea. Vor mai fi şi altele.

Preadolescentul, mişcat de lirismul romantic, începe să scrie primele versuri. La vârsta lui Rimbaud, sevillianul Bécquer se îndreaptă spre Madrid, cum se va îndrepta, la aceeaşi vârstă, autorul ***Corăbiei bete*** asupra Parisului, pentru a-l cuceri.

Plin de visuri, proiecte şi idealuri, începe să gândească la o monumentală ***Historia de los Templos*** de España, cu ilustraţii ale bunului său frate mai mare, prieten şi pictor. Îndemn îi este Châteaubriand cu Le ***Génie du Christianisme***. Va realiza doar primul volum toledan (1857).

La vârsta de douăzeci şi unu de ani se îmbolnăveşte grav. Începe să simtă acut colţii vieţii materiale. În ţară e o vreme a bătăliilor carliste pentru tron, a partidelor politice pentru înnoirea vieţii sociale. Frământări, emancipări, confruntări. Un timp fecund tuturor manifestărilor sociale, economice, culturale. Romantismul faţă-n faţă cu realismul. Arta, cu ştiinţa. Prezentul, cu trecutul şi viitorul. Individul, cu societatea. Naţionalismul lucid şi activ, faţă-n faţă cu democraţia promiţătoare. Tradiţionalismul tezaurizat, cu

neastâmpărul mişcărilor europene, tulburătoare de inerţii şi deschizătoare de drumuri dar şi de cărări ce duc nicăieri. Biserica scrutând frământările. Credinţa mângâind disperările. În artă, visătorul eu romantic, e violentat de realism. Poezia, teatrul, nuvela, legenda… interpretează nuanţat şi bogat complexitatea vieţii individuale, naţionale şi general umane. Varietatea şi intensitatea evenimentelor, setea de ştiri la zi sporeşte avântul jurnalisticii. Ziarele se înmulţesc pentru că se cumpără. Tânărul Bécquer intră în jurnalistică stăpân pe condei. Profesional. Sursă de existenţă. Şi de croire de drum. Dar şi de iluzii şi prilej de epuizare. Poetul publică la mai multe ziare şi reviste în care îi apar şi poezii, proze, scrisori-eseu. Se îndrăgosteşte, el, frumosul, delicatul poet Bécquer, cu ochii mari, sprâncene dese, barbă şi mustaţă scurte, atent îmbrăcat, ceas cu lanţ de aur la buzunarul jiletcii, pălărie cu borul larg şi întors spre cer, pantof lustruit şi baston la modă. Visător şi măsurat la cuvânt, se îndrăgosteşte foc de zâna visărilor sale, Iulia Despin, fata cu prenumele lunii cuptor. „Un lung prilej pentru durere…”, după versul confratelui său de artă din România.

Frumuseţea feminină nu se dublează întotdeauna de cea psihică. Fecioara inimii sale şi fiică a unui profesionist al muzicii, îşi avea spatiile ei de jucat. Trădat în apogeul pasiunii, Bécquer se consolează aparent, căsătorindu-se cu Casta Esteban, „una mujer” exploziv-vulgară, dar cu care va avea doi copii. De

această fire terestră, şi neînţelegătoare se va despărţi, plecând cu fratele Valeriano şi copiii la Mănăstirea Veruela unde va scrie, în liniştea luminoasei solitudini, ***Cartas desde mi celda*** (Scrisori din chilia mea), în 1864, anul naşterii lui Unamuno şi când Eminescu avea paisprezece ani.

Între timp Bécquer publicase unele din ***Rimele*** (poeziile) şi Legendele sale, precum şi ***Cartas literarias a una mujer*** – eseuri. Devine un nume cunoscut în presă, apreciat mai ales în periodicele „El Contemporaneo", „Correo de la Moda", „El Museo Universal", „La America" ş.a.

Comentează desene de Valeriano (fratele), scrie recenzii, eseuri asupra artei, în general, asupra poeziei în special. În 1866 ajunge directorul Muzeului Universal. Pregăteşte pentru tipar volumul ***Rimas***, poezii care se pierd (1868). Se retrage cu editorul său în Franţa. Reface cât şi cum poate şi scoate volumul, intitulat anapoda ***El libro de los gorriones*** (Cartea vrăbiilor), cu sublinierea expresă: „Poezii de care îmi amintesc din cartea pierdută". Pierde şi serviciul de prezentator de cărţi; altfel bine remunerat, dar istovitor. Intensifică munca de jurnalist. Împreună cu Valeriano, scoate ***La Ilustración de Madrid*** (1869), care ar fi putut ajunge o foarte însemnată „***La Ilustración de España***", unde să-şi astâmpere visul pentru „***Historia de los Templos de España***". Reface căminul cu Casta Esteban şi trăieşte bucuria celui de al treilea copil.

1870. An fatal. În septembrie, moare înţelegătorul, săritorul şi talentatul Valeriano. Bécquer se îmbolnăveşte şi, în 22 decembrie, pleacă din această lume încercată de îngheţuri şi dezgheţuri la infinit. Prietenii, bunii săi prieteni Rodrigo Correa, Eulogio Florentino Sanz şi-ndeosebi Augusto Ferran, la al cărui volum de cantares, intitulat sugerativ ***Soledad***, Bécquer îi făcuse recenzia (1861), îi scot, postum (1871), în două volume, ***Obras de Gustavo Adolfo Bécquer***. Ediţia din 1877 va cuprinde şi ***Cartas literarias a una mujer***. În 1885 va apărea, îmbogăţită, o nouă ediţie, în 1914, hispanistul german Franz Schneider descoperă manuscrisul ***Cărţii vrăbiilor*** în Biblioteca Naţională din Madrid. Manuscris autograf, variante la Rime şi note. Mare interes bibliografic.

Bécquer a plecat foarte tânăr dintr-o lume care suia, spre noi orizonturi de realizare şi receptare. Şi totuşi, creaţia lui, „de un lirico esenciál" (José Luis Cano, ***Rimas***, 1988, Madrid, p. 20), a acestui „angel de la Verdadura poesia" (Antonio Machado, ibidem) începea tot mai mult să intre în conştiinţa poporului spaniol, făcându-şi loc şi-n lume.

Dragostea de Bécquer

Autorul ***Rimelor*** şi al ***Legendelor*** este un mare scriitor nu pentru că aparţine unei mari literaturi, ci pentru că opera sa se înscrie în dimensiunile universaliste ale literaturii spaniole care a ieşit din perimetrul peninsulei iberice prin profundul său caracter naţional şi prin expansiunea limbii spaniole pe glob.

Spaniolii s-au regăsit în completitudinea creaţiei bécqueriene, a acestei arte plină de sinestezii, de armonii nebănuite, reconciliatoare de vis şi realitate, de bucurie şi îndurerare, de tradiţional şi modernitate, de om şi umanitate şi l-au declarat „cel mai iubit şi mai popular poet spaniol" şi i-au sculptat pe zidul casei din Madrid: „el poeta del amor y del dolor".

Cum, în esenţa ei această lirică a echilibrelor se înscrie în paradigma de fond a spiritului uman, omenirea de dincolo de circumstanţele spaţio-temporale l-a descoperit, ca aparţinându-i, şi-l citeşte şi reciteşte.

Numeroasele ediţii Bécquer, numeroşii biografi şi exegeţi atestă audienţa crescândă a poetului Bécquer în lume.

În România, perspectiva popularizării poetului spaniol e susţinută, pe lângă marea apropiere de cod lingvistic, şi de apropierea ca destin, sensibilitate, lirism – uneori până la nivelul unor teme şi al limbajului poetic – de Eminescu.

Oricine ar scrie despre Eminescu în Spania, nu se poate, lărgind înţelegerea, să nu-l invoce pe Bécquer; oricine ar scrie despre Bécquer în România, trebuie să facă apel şi la Eminescu. Şi nu e vorba de vreo mecanică încadrare postromantică, sau similară „culegere de fructe târzii", după expresia lui Ramon Menendez Pidal. Dimpotrivă, poezia lor nici nu se lasă forţată în tiparul vreunui curent sau şcoală, cu atât mai mult cu cât marile curente se înscriu esenţial şi ontic în dinamica spiritului uman universal. Din politeţe şi satisfacţii didactice, îi citäm pe Maria Teresa Leon şi pe Rafael Alberti, traducători din Eminescu în spaniolă, ca primii care au exprimat apropierea dintre aceşti doi mari poeţi. Evidenţa însă e prea izbitoare ca să ne mai oblige întotdeauna să-i citäm. Elena Bălan-Osiac, în foarte interesanta carte: ***„La solitude nostalgique dans la poésie roumaine, espagnole et portugaise***" (Minerva, Bucureşti, 1977) relevă, exemplificativ-tematic, paralelisme, confluenţe, interferenţe Eminescu-Bécquer. Sublinieri se întâlnesc şi la Domniţa Dumitrescu în pertinentul studiu introductiv la: Gustavo Adolfo Bécquer, ***Raza de lună – Legende***, (Univers, Bucureşti, 1978); de asemenea hispanista ieşeană Dana Diaconu, în incitantele eseuri despre viaţa şi opera lui Bécquer, face şi trimiteri la Eminescu. Evidenţa obligă şi absolvă de orice suspiciune neindicarea expresă a sursei observatorii iniţiale. Remarca se poate extinde şi la evidentele caracteristici ale creaţiei bécqueriene şi ale artei sale.

Cine citeşte zece – douăzeci de biografii şi exegeze, observă lesne formulările similare sau reformulările metaforice itinerante prin frumuseţea expresiei în care sunt prezentate adevărurile uşor detectabile într-o operă şi o viaţă atât de restrânse ca ale lui Bécquer. Dar nu dimensiunea fizică a unei opere dictează menţinerea ei în circuitul cultural viu.

Pe Bécquer originalitatea sa îl face unic faţă de înaintaşi, între contemporani şi faţă de urmaşi. Toate „influenţele" răscolite în folclorul german, în romantismul francez, englez etc., sunt exerciţii culturale interesante ca şi apropierea Pădurii Negre germane (Schwarzwald) de pădurile aragoneze sau a muntelui Moncayo, din ***Legende***, de muntele german al pădurilor citate.

Talentul lui Bécquer a asimilat mai întâi folclorul spaniol, atât de interesant şi de variat. O ţară între munţi şi mare, între mare şi ocean; un popor, care a luptat cu mai multe imperii şi cu alte religii şi obiceiuri străine de spiritualitatea sa, şi-a făurit un folclor care a marcat începuturile literaturii culte spaniole, oferindu-se ca sursă de inspiraţie tuturor marilor scriitori de-a lungul secolelor. La izvoarele acestui folclor spaniol şi-au astâmpărat setea de afirmare culturală şi alte popoare, de mai aproape, de mai departe…

Sensibilitatea poetului Bécquer s-a deschis, cu aceeaşi forţă asimilatoare, spre sursele religioasă, istorică, geografică, spre marile împliniri din literatura

cultă spaniolă, ca şi spre marii romantici europeni şi spre alte valori din circuitul universal al vremii.

Dar eul liric bécquerian delicat, discret, subtil, sugestiv i-a rămas fidel poetului creator al unei arte neamenințată de trecerea timpului. Sinceritate, naturaleţe, simplitate. Pondere emoţional-reflexivă, reverie jinduitoare de ideal, de perfecţiune, de Absolut. Aspiraţii, iluzii luminătoare şi unificatoare de cuvânt, vers şi viers. Eliberare de tensiuni interioare amenințate de măştile imaginarului deformatoare de trăiri revelatorii.

În acest laborator complex al lui şi numai al lui Bécquer, influenţele s-au topit, făcând imposibilă, dacă nu ridicolă, orice încercare de definire a poetului prin „preluări". Duhul său poetic ce-nvăluie textul-suport ca o aură în creştere, luminându-l, îl face pe poet accesibil tuturor vârstelor şi tuturor straturilor sociale.

Dacă în faţa lui Eminescu încerc un sentiment de religiozitate, în faţa lui Bécquer trăiesc un sentiment de duioşie prietenească. Ipostaze ale apropierii lor. Stări ale regăsirii în lumină. Între existenţa purităţii şi căutarea ei, îşi face loc un raport de reversibilitate ca între răspuns şi întrebare.

În centrul operei poetului Gustavo Adolfo Bécquer stă Iubirea. Alfa şi Omega. Căutarea desăvârşirii. Esenţa. Bucuria de a trăi în lumină. În ilimitat. În libertatea versului neîngrădit de rimă dacă aceasta întârzie să urce în mod spontan, mirific, revelat,

la locul ei în pagină. Absenţa farmecelor acesteia e suplinită de inocenţa rostirii paratextuale nestânjenite de cultul formelor. Farmec, venind din folclorul spaniol prin identitatea spiritului individual cu cel naţional. Aici, timpul şi spaţiul se interluminează până la contopirea ritmică în fizionomia unui spirit neconfundabil.

Iubirea care sacrifică

Prima şi mare iubire a lui Bécquer este cea de dincolo de sfera sensibilului, contingentului, mediatului, efemerului. Este iubirea de Absolut, de Perfecţiune, de Transcendenţă estetică. Este iubirea de poezie pură, completă, de artă înscrisă, prin misterele naşterii, direct în universalitate şi eternitate. Ea este fericire şi chin existenţial purificator. Idealitate. Aceasta l-a fericit şi l-a dulce chinuit pe Bécquer.

Să vezi şi să simţi idealul orbitor de frumos şi doar să-l atingi. Să simţi visul întrupându-se în arta ce fuge de forme. Să vezi armonia perfecţiunii scăldată-n lumină ca o fată morgana-n mijloc de vară şi zi pe câmpii legănate-n ovăz argintiu şi grâu auriu, chemându-te cu mirifice braţe de foc şi-alunecând jucăuş printre oglinzile topindu-se-n zări, este fericirea supremă a trăirii idealului înainte de a se întrupa. Este confluenţa dintre apă şi agheazmă, dintre pâine, vin şi Trupul şi Sângele Mântuitorului. Aceasta-i Iubirea cea mare şi-n

veci mistuitoare a lui Bécquer. Acesta este focul său sacru pe care l-a trăit jertfelnic. Această iubire nu ucide. Ea sacrifică. Sacerdotal. Pe masa din altarul tainelor eului liric cuvintele cad, se desprind de esenţa lor care suie ca treptele rachetelor, şi până la urmă, întregul consumându-se în proiectarea satelitului pe orbitele unor distanţe unde nu mai are acces decât ochiul spiritului.

Cel mai la îndemână exemplu este cel oferit de Rima a XI-a pe care am putea-o subintitula „Ideal estetic'", „Poezie pura", „Absolut artistic"… etc. Cu toată marea apropiere dintre limbile spaniolă şi română, totuşi, îi vom face traducerea:

Rima XI

„— Yo soy ardiente, yo soy morena,
yo soy el simbolo de la pasión;
de ansia de goces mi alma está llena.
¿ A mi me buscas? No es a ti; no.

— Mi frente es pálida; mis trenzas, de oro;
puedo brindarte dichas sin fin;
yo de ternuras guardo un tesoro.
¿ A mi me llamas? – No; no es a ti.

— Yo soy un sueño, un imposible
vano fantasma de niebla y luz;
soy incorpórea, soy intangible;
no puedo amarte. – Oh, ven; ven tú!"

Sunt arzătoare, sunt o dogoare,
eu sunt simbolul dragostei cu
inima plină de dor şi candoare.
Pe mine mă cauţi? – Nu-s a ta, nu!

Am chipul palid, cosiţe de aur
Şi pot să-ţi ofer bucurii de nespus;
de mângâieri ascund un tezaur.
Pe mine mă chemi? – Nu-s a ta, nu-s!

Eu sunt un vis de mâine, de ieri.
Iluzie-n ceaţă şi în lumină;
Sunt pretutindeni şi-s nicăieri;
Nu pot să te iubesc. – O, vino, vino!”

Trei strofe a câte trei versuri prezentative, completate - primele două, de câte un vers care se împarte între interogaţie şi afirmaţie vocativă, iar versul ultim, care încheie strofa a treia, şi poemul, se împarte între o negaţie categorică, dar nu absolută, şi o chemare imperativă cu frecvenţa doi, precedată de o interjecţie, imagine a stării existenţiale de soledad, de solitudine nostalgică, dor de-un ideal absolut, cum scrie Juan Ramón Jimenez: „La soledad del sabio será el ideal perfecto” (Scrisoare către Rubén Dano).

Miticul cifrelor 3 şi 4, al interogaţiei şi exclamaţiei, în interpretarea condiţiei umane, îşi are semnificaţia sa tentant hermeneutică.

Vocabularul, extrem de simplu, în momentul în care îl eliberăm de accepţiile imediate, devine încărcat de conotaţii metatextuale care trimit mâi întâi, nu la poezia iubirii, cât la iubirea poeziei pure, poeziei adevărate, care nu se poate realiza în absenţa pasiunii pentru ea. Jocul iubirii pentru iubirea pură este ajungerea prin pasiunea implicată creaţiei la finalitatea lui poiein, a procesului creator, la esenţa lui - poesia.

Ardiente, morena, incorpórea, intangible arată cum este arta şi focul purificator, cristalizator prin care se realizează; ansia, goces, temuras, oro, tesoro, respectiv nelinişti, bucurii, dezmierdări, fericire, toate şi totul ca aurul şi tezaurul, sunt valori superioare, cu trimitere imaterială la imaterialitatea autodefinirii: „yo soy el simbolo de la pasion"; „yo soy un sueño, un imposibile/ vano fantasma de niebla y luz", fără corp şi de neatins (incorpórea y intangible). Pasiune şi vis. Iubire şi ideal. Poesie. Spre cerurile sale poeţii se opresc pe trepte corespunzătoare, ea neputând să-i iubească decât în absolut, acolo unde accesul devine „imposibile", inacces, dar dinspre unde continuă să cheme cuceritor, fascinant, sacrificator, în dorul – partea noastră de cer (C. Noica).

Unele detalii vor trimite enoriaşii spre acelaşi altar: „Fruntea palidă", care, prosopopeic[1] dezvăluie

[1]Nota Dex actual- **PROZOPOPEE**, prozopopei, s.f. Figură retorică prin care autorul pune să vorbească o persoană absentă, defunctă sau

întregul, chipul care se dematerializează. „Trensas de oro" – cosiţele de aur – ne duc cu gândul la idealitatea sugerată de Loreley din folclorul de pe Rin şi intrată în literatura cultă germană prin prelucrarea lui Heine, în apusul de soare ce aprinde vârful muntelui (Der Gipfel des Berges funkelt / Im Abend Sonnenschein), cea mai frumoasă fecioară stă în loc minunat (Die schönste Jungfrau sitzet / Dort oben wunderbar), pieptănându-şi părul de aur (goldenem Haar) cu un piepten de aur (Sie kämmt mit dem goldenem Kamme / und singt ein Lied dabei…) şi cântând o melodie care vrăjeşte.

Scânteierea vârfului de munte, scânteierile podoabelor zânei (Ihre Geschmeide blitzet) sunt efecte ale focului, ale visului, idealului sacrificator ca-n Rima a XI-a, după cum, prezenţa aurului, fie şi la nivel analogic, tot lumină solidificată înseamnă, tot poezie concretizată în cuvânt este.

Cuvântul, la nivel lingvistic, este pentru poezie suport ca firul electric pentru cursa fotonilor. Nu ne interesează cuprul sau aluminiul cu izolaţia lor, şi nici becul sau tungstenul său, ci lumina, intensitatea ei. Electronii şi cursa lor ondulatorie se autoconsumă, oferindu-ne efectele: lumina, căldura etc. Florile se trec oferindu-ne frumuseţea culorilor, parfumurilor, liniilor. Ele se duc dar efectul lor rămâne în sensibilitatea noastră, sporind-o.

---

un personaj alegoric (Variantă : prosopopee s.f.)- Din fr**. prosopopée**, lat. **prosopopeia**

Pentru poezie, pentru artă în genere, starea de revelaţie este o stare de graţie, în care trupul se abandonează lăsând spiritului libertatea de a-şi deschide aripile „alas intangibles”.

Iată aceeaşi iubire spirituală şi spiritualizantă în **Rima a V-a** care nu are nevoie de traducere:

„Espíritu sin nombre
indefinible esencia
yo vivo con la vida
sin formas de la idea
.....
yo soy la ardiente nube
que en el ocaso ondea;
yo soy el astro errante,
la luminosa estela”.

Această Rimă este una dintre rarele poezii lungi scrise de Bécquer. Are 19 strofe. Semnificative în sensul tezei noastre sunt şi ultimele două catrene care se pot adăuga Rimei a XI-a:

„Yo soy el invisible
anillo que sujeta
el mundo de la forma
al mundo de la idee.

Yo, en fin; soy ese espíritu.
Desconocida esencia.
Perfume misterioso
De que es vaso el poeta”.

Aşadar, poezia spirit esenţial sau esenţă a spiritului (espíritu, indefinible esencia), nor arzător (ardiente nube) şi foc (fuego) împreună purtători de elemente vitale, favorizant germinative; astru rătăcitor, cometă şi dâră (coada ei) de lumină în spaţiu şi timp. Cuprinderea prin artă a necuprinsului, această integrare cosmică asemenea Luceafărului eminescian din decizia finală a geniului, înseamnă trăire a sentimentului universalităţii şi eternităţii. Funcţia unificatoare a artei. Re-creare a şi integrare în armonia divină, unde întreaga existenţă e guvernată de spirit. Ultimele două strofe, pe care le traducem, au funcţie de chei:

„Eu sunt nevăzutul
inel care uneşte
lumea formei
cu lumea ideii.

În sfârşit, eu sunt acest spirit,
tăinuită esenţă,
mirificul parfum
al cărui potir este poetul”.

Iată, aşadar iubirea bécqueriană pentru arta esenţială, pură, inefabilă, ingenuă, expresie a armoniei divine.

De fapt, Bécquer o anunţă din prima poezie a volumului, unde ar vrea s-o exprime prin cuvinte primordiale „que fuesen a un tiempo/ suspiros y risas, colores y notas". Sublim limbaj poetic. Dorinţe şi bucurii, nuanţe şi melodii! O lume de vis. O lume de armonii modelatoare de om şi umanitate. De aceea poetul începe acest prim poem, prolog la Rima a XI-a, cu strofa:

„Yo de un himno gigante y extraño.
Que anuncia en la noche del alma una aurora.
Y estas páginas son de ese himno
Cadencias que el are dilata en las sombras".

Aşadar poeziile poetului se integrează unui imn ieşit din comun, imn nunţiator al unei aurore a cărei muzică sunt ritmurile versurilor sale care dilată aerul, alungă umbrele, făcând loc imensităţii scăldate-n lumină. „Gigante" şi „dilata" sugerează ideea de infinit; iar „extraño" pe cea de tainic, de ezoteric. Nemărginitele secrete ale artei poetice.

Imposibile, incorpórea, intangible, atribute ale poeziei ideale, din Rima a XI-a sunt regăsibile în „deformes siluetas/ de seres imposibles", fiinţe (seres) mirifice, siluete metaforice, sfera misterului, cerul

poeziei, „locura” unde „espíritu exalta y desfalece” (sacrifică), o stare de extaz divin a geniului creator, „embriaguez divina/ del genio creador” (Rima a III-a).

În Rima a IV-a, această poesie „ardiente y morena” devine „los fuentes de la vida”, fântânile vieţii, apa din basm dătătoare de viaţă fără moarte.

Rimele III, IV ŞI V sunt dintre cele mai lungi din volum. Atributul „neliniştii”, (ansia), îngrijorării, frământării interioare, din Rima a XI-a se continuă în Rima a XV-a. Căutarea de ceva superior: „… ansia perpetua de algo mejor/ esa soy yo”.

„Aceasta sunt eu” (poezia) căreia cosmosul, muzica cerului, îi spune „aceasta eşti tu”:

„… rumor sonoro
de arpa de oro,
beso del aura,
onda di luz:
eso eres tu”.

Sunet, culoare şi undă a tuturor mişcărilor din univers. Sacrificând ceva, datorită rimei, în limba română ar fi: „… freamăt de dor
harpă de aur sonor
sărutul zefirului, unda luminii de-acu:
aceasta eşti tu”.

Tu, poesia, ochii şi urechile cosmosului, nemărginita dragoste bécqueriană de a te reda ca pe o muzică a primăverii Rima LXXII. Visul poetului reiterat. Visul lui mare şi minunat. Iubirea dintâi şi din urmă: Poesia. Vibrarea sensibilităţii şi totuşi mai mult decât atât: „La poesia es el sentimiento; pero (totuşi) el sentimiento es más que un efecto, y todos los efectos proceden (provin) de una cauza más o menos (mai mult sau mai puţin) conocida. Cuál lo será? (Care ar putea fi?) Cuál podrá serlo de este divino arranque (explozie) de entuziasmo, de este vaga y melancolica aspiración del alma (a sufletului, a inimii), que se traduce al lenguaje de los hombres por medio de sus más suaves armoniás, sino (decât) el amor?”

Sunt ideile sale asupra poeziei şi substratului ei arhetipal: Iubirea, manifestată-n divina izbucnire (arranque) de entuziasm, de graţie, de extaz, ea, poezia, fiind mai mult decât toate acestea. Poeţii ard pentru acest „mai mult”, pentru mereu poemul nespus, sau spus şi propus ştergerii (un poème délébil), pentru a face loc altuia, superior.

Bécquer crede că dincolo de simţirea comună, poeţii au harul de a vedea mai profund, mai departe, mai alchimistic: "Sólo a algunos seres (unor fiinţe) le es dado el guardar, como un tesora, la memoria viva de la que har sentido. Yo creo que éstos (aceştia) son los poetas”.

În unele din eseurile sale, în poetica sa, Becquer distinge între poezia „magnifica y sonora" şi poezia „de

la meditacion y el arte”… „que se mueve con una cadenciosa maiestad”… „seduciéndola con su armonia y su hermosura (frumuseţe)”; între poezia scurtă, naturală, care trece prin inimă ca un curent emoţional, „de una forma libre… con las mil ideas que duermen en el océano sin (fără) fondo de la fantesia”. Şi astfel Becquer deosebeşte între poezia „de todo el mundo” şi „poesia de los poetas”. Una-i făcută. Alta-i creată spontan, revelată ar spune Pierre Reverdy, izbucnită, ţâşnită din suflet şi mai de dincolo: „arranca de una arpa” ca din nişte „cuerdas vibrando con un zumbido (zumzet) armonioso”. Una-i „la union del arte y de la fantasia”. Alta-i scânteiere inflamatoare de „sentimiento y la pasión" şi conchide: „La poesia popular es la sintesis de la poesia”.

Această părere sublimă despre poezia populară, explică indiferenţa poetului Bécquer pentru rimă, spontaneitatea spiritului creator furnizându-i, mai degrabă, asonanţe, consonanţe şi mai accidental rimele propriu-zise. Altfel spus, Bécquer rosteşte un adevăr înrudit cu cel mărturisit de Eminescu în „Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor cum soarbe soarele un nour de aur din marea de amar” (Mara). Las leyendas sunt şi ele ilustrative.

La această artă de dincolo de strune, la această poezie de dincolo de cuvinte, Becquer face referiri similare cu cele aflate în marea sa iubire din şi pentru poezie şi în „Introduction sinfonica” la Rimele pierdute.

În acest manuscris, păstrat la Biblioteca Nacionál, poetul scrie despre „miriades de gérmenes” care foiesc într-o „eterna incubaciön”. Contactul cu tăinuite forţe împinge germenii la suprafaţă unde convertesc sărutul soarelui „en flores y frutos”. În abisul dintre „el mundo de la ideea y el mundo de la forma… que solo puede salvar la palabra (cuvântul)”; cuvânt care „timida y perezosa” (molatic) „se niega”, convertindu-se în semnificaţii. Aceste, aparent liniştite sub- şi suprastructuri, necunoscute "para la ciencia”, explică unele „de mis febres” y „de mis exaltaciones y mis abatimientos (ofuri)”. Spre nivelul poetic ideal tânjind, arzând, rostind, întru fiinţarea lui "fiat lux” (să se facă lumină) pe care îl invocă, Bécquer se sacrifică, separând "la claridad de las sombras”, „el sueño de la realidad”, "las fantasmas de la imaginación y personages reales”, de "las mujeres que han existido en mi mente y las mujeres reales”. Discriminări imperative în sfera creaţiei artistice şi posibile când biologicul se abandonează în favoarea făptuitoare, creatoare a spiritului. „De una… a astra puede desligarse el espíritu de la materia para remontarse a regiones más (mai) puras”.

Această iubire „por la creación poetica pura”, iubirea care nu omoară, ci sacrifică, fericeşte dulce chinuind, „încorporea, intangible y invisible” din Rime, e întâlnită şi în ***las Leyendas***.

Nu e lipsit de interes, fie şi tangenţial, să spunem că de poetul Bécquer din ***Legende***, îi putem apropia pe

Vasile Cârlova (1809 – 1831), romanticul cu lecturi similare (ştia greaca, franceza) pasiune pentru poezia populară, solitudine, natură, fantastic, ruine (Ruinurile Târgovişteі, înserare, Rugăciune), iubire, dor şi jale (soledad y saudade) şi, vai! mort la 22 de ani; pe Grigore Alexandrescu (1810 – 1885), cititor al romanticilor francezi şi englezi, reflexiv, ilustrator al temei ruinelor, stil popular şi cald, liric-narativ şi dramatic, natură şi nopţi; real şi fantastic; de exemplu, în ***Răsăritul lunii***. ***La Tismana***: "Feudala cetăţuie, părea unul din acele ossianice palate/ Unde geniuri şi fantome cu urgie se izbesc" (ca-n La cruz del diablo, El monte de las animas); în ***Umbra lui Mircea la Cozia***: „Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate! Către ţărmul dimpotrivă… Zidul vechi al mănăstirii în cadenţă îl izbesc"… „Dintr-o peşteră, din râpă, noaptea iese, mă-mpresoară/ De pe muchie, de pe stâncă, chipuri negre se cobor…", fantastic specific Legendelor bécquericne; pe Dimitrie Bolintineanu (1819 – 1872), poetul ***'Reveriilor***, ***al Florilor Bosforului***, Macedonelor, al unor basme, balade pline de macabru, fantastic, supranatural, mister, nopţi cu demoni, iele şi hârci etc., al Mumei lui Ştefan: „Pe o stâncă neagră / într-un vechi castel" ca-n El monte de las animas. Să amintim că Dimitrie Bolintineanu a fost unul din poeţii români mai bine receptaţi în Franţa. ***Les Fleurs de Bosfor*** au constituit o noutate pentru gustul parizian.

În variatele şi plinele de arte ***Legende*** bécqueriene, iubirea ca idealitate „încorporea" este foarte bine ilustrată, mai ales în legenda El rayo de luna, publicată prima dată în El Contemporaneo (1862). În limba română are mai multe transpuneri.

Noaptea naşte mistere. Raza de lună e calea spre ideal. Vis şi dor. Jind şi iluzie. Speranţă şi perfecţiune. Fericire şi of. Ardere-ntr-un foc tăinuit. Bécquer poetul este Manrique solitarul. Imaginaţie bogată. Visare şi trăire-n delir. Manrique este poet. Un poet care vede „extrarios creaciones". Vede idealul poeziei sale, poezia ideală în imaginea unei femei misterioase: „Creo que en fondo de las ondas del no… del Iago vivian una mujer misteriosa"… Noapte şi linişte. Solitudine şi vis. Mănăstirea, pădurile şi apa. Manrique întrezăreşte şi aude „… sonidos misteriosos, formas de seres (fiinţe) sobre naturales, palabras ininteligibles (şoapte) que n-o podio comprender".

Nararea poetică la persoana întâi. Destăinuire şi reflexiune. Amor, amar, delir. „Un poetico insomnio". „La luna flotaba en el cielo". Manrique vede iubirea, iubita invisible. Fascinat de gândul întâlnirii se întreabă cum arată frumuseţea ei (su hermosura) „¿ Como será su amor?" Fericire şi chin metafizic. Manrique gândeşte poetic: „Era la noche, una noche de verano (de vară), templada (blândă), llena de perfumes y de rumores apacibles (freamăte line) y con una luna blanca y serena en mited de un cielo azul luminoso". A spune că e

noapte romantică înseamnă a transforma poezia în proză. Este o noapte în care vizualul se uneşte cu auditivul într-o arhitectură de catedrală în care enoriaşii (lectorii) intră fără trup să se cuminece cu vraja armoniilor ce-şi abandonează suporturile, cuvintele. În contemplaţia sa, poetul-narator, identificându-se autorului, presimte paşii, idealului, traseul necunoscutei imagini feminine, a nevăzutei zâne: „Una mujer desconocida! A estas horas! Esa, esa es la mujer que yo busco (pe care o caut)".

Este poezia pură, de neatins, de necuprins: „ ¡ Es ella, es ella… viente sospiras entre las rames en ma lengua extrañera…" Imaginea visurilor şi speranţelor sale umblând prin univers. O linişte profundă. La „un rayo de luna templada y suave", Manrique vede palatul, ca-n Luceafărul lui Eminescu („Colo-n palate de mărgean / Te-oi ţine veacuri multe"), şi se-ntreabă cine îl locuieşte, dacă e casa ei sau a altui venit la Soria? (Legenda e soriană). E vreun senior, un „don Alonso?" Cu aceste întrebări, expresia frământărilor sale, expresie a întâlnirii visului cu realitatea eventuală, Manrique intră în partea a cincea a legendei, decis să se convingă, să vadă dacă „esta mujer es hermosa (frumoasă)", „más (mai) hermosa que mis sueños (visuri)". Conexiunea imediată cu natura este integrarea cosmică a visului său minunat: „La noche estaba (era) serena, hermosa, la luna brillaba en toda su plenitud en lo más alto (înaltul) del cielo, y el viento suspiraba con un rumor dulcisimo entre los hojas (frunzele) de los arboles".

Umanizarea naturii prin iubire, prin artă. Dar iubirea-i mai mult decât obiectul iubirii. Pictura e mai mult decât tabloul. Poezia-i mai mult decât versul cuvintelor.

Manrique o caută şi n-o află căci ea este „incorporea", „invisible". Dialogul cu eul liric este sfâşietor, înnebunitor. La glasul interogativ şi neauzit: „Tu eşti tânăr, frumos, de ce te consumi în solitudine?" El dă cărţile înţelesurilor pe faţă: „El amor… el amor es un rayo de luna. La gloria es un rayo de luna" şi rămâne locului, monumental.

Când Manrique afirmă, finalmente: „Mentiras todo, fantasmas vanos que formamos en nuestra imaginación… para (pentru) encontrar un rayo de luna", pentru a întâlni idealul, poezia pură, spiritul artei, el era deja sacrificat pe altarul arderilor sale, extazierilor sale, delirului său: „era dezechilibrat mintal", remarcă Jesús Maria Garcia Garcia, consecinţă a unei „tragica persecución" (Leyendas, Introducción, notas y actividades. Editorial Bruno, 1991, p. 52). Concluzia lui Manrique am întâlnit-o parţial în Rima a XI-a, „vano fantasma de niebla y luz". Şi nu e vorba de un amor utopic, ci de realitatea spiritelor sensibile care trăiesc şi creează în ideal re-creând universul. Readucându-l, pe cât e cu putinţă, la starea de armonie. Visul nu fuge de realitate, ci o luminează, o spiritualizează, îi asigură durata, traversând-o.

Bécquer, observă José Luis Cano, „era y vivia de sueños y para (pentru) sus sueños” (op. cit., p. 13).
Legenda Los ojos verdes (Ochii verzi, 1861) exprimă idealul din El rayo de luna. Aceşti ochi verzi se întâlnesc în Rima a XII-a

„Verdes como el mar…
verde el color del que espera
y las ondas del Océano
y el laurel de los poetas…”

Laurul poeţilor este „gloria”, „el amor” şi simbolica „el rayo de luna” din mărturisirea lui Manrique. Idealul estetic. Sublimul Mănăstirii Curtea de Argeş, care-n final, îşi sacrifică, realizatorul, pe cel care i-a pus în ziduri iubirea sa fără de margini. Identificând construcţia, opera, cu iubirea şi aceasta cu Ana, symbolon, dezlegăm lesne şi fascinaţia fiului de marchiz care dă pinteni calului spre fata cu ochii verzi. Goana după cerb este un galop după solitudine, condiţie a lui „poiein” şi test iniţiatic. Frumuseţea ochilor verzi e formal feminină. Ea este o frumuseţe în sine şi pentru sine „la belleza en si”. Bécquer spune că a văzut „los ojos verdes en sueño” şi că pentru înţelegerea vrăjii lor, el se bizuie pe „la imaginacion de mis lectores”.

Munte, văi, noapte, cerbul rănit şi urmărit, sub larma câinilor de vânătoare, scapă sărind apa. „Esteba de Dios que habies de marcharse” (era voia lui Dumnezeu ca să scape). Nu se mai poate înainta. Alt test iniţiatic.

Fântâna plopilor. Misterele ei. În legendă ca-n basme. Vânătorii spun că ar fi pus mâna pe cerb şi s-a cuprins de dorul singurătăţii. Fântâna – heleşteu adânc şi-n adânc ochii verzi ai fetei idealitatea frumuseţii, a artei. Iar ne gândim la Loreley şi farmecul ei melodios cu care fascinându-i pe luntraşi, aceştia sunt înecaţi de colţul stâncii pândind din apă ca un necruţător destin (… Und das hat mit ihren Singen / Die Loreley getan). Colţul stâncii de pe Rin sunt colţii de argint ai mistreţului – idealitate din excepţionalul poem al lui Ștefan Augustin Doinaş. Strălucirea lor reflectă mitul oglinzii din mitologiile popoarelor, magica netezime lucioasă generatoare de superstiţii; oglinda oracolară folosită de preoţii azteci şi incaşi în descifrarea viitorului sau încadrată de lumânări, în noaptea Bobotezei ortodoxe, ca fetele să vadă chipul celui cu care se vor mărita, în mitologiile greceşti, indiene, căutarea-n oglinda apei sau în orice suprafaţă lucioasă însemna încălcarea unei interziceri şi era pedepsită de forţe nevăzute. Frumosul Narcis, din mitologia greacă, după iubirea atâtor fete frumoase şi a unor nimfe, pe toate, infatuat, abandonându-le, a fost pedepsit de Nemesis, zeiţa răzbunării, ca să-şi vadă imaginea în apa unei fântâni, iar dragostea de propriul chip îl va ucide.

Mândrul Fernando din Los ojos verdes forţează naturalul, intră în sfera fantasticului, a muzicilor din apă, a vaietelor misterioase. Noapte. Pădure. Umbră. Lună, şi imaginea fascinanţilor ochi verzi în strălucirea apei

adânci. Curiozitatea lui întreabă, cine e, ca răspunsul să fie cel din Rime: „Yo soy un espíritu pur”. Iubirea pură investită în creaţia pură. Parţial îl auzim pe Eminescu din Înger şi demon, Floare albastră, Dorinţa, Crăiasa din poveşti, Povestea teiului, Luceafărul, O, rămâi ş.a.

Noapte. Lună. Misterul apei şi al ochilor verzi: „y los ojos brillaban (străluceau) en la oscuridad como los fuegos (focurile)”. În Rimas nu-i mai multă poezie decât în Leyendas: „Todo es sublime. La soledad con sus mil rumores desconocidos (tainice), vive en aquellas lugares y embriaga (îmbată, farmecă) el espíritu en su inefable melancolia… los invisibles espíritus de la naturaleza, que reconocien un hermano (frate bun) en el inmortel espíritu del hombre… crei haber visto brillar en su fondo una cosa extraña… muy extraño… los ojos de una mujer”. Şi „esa mujer de los ojos verdes” va întreba: „ ¿Ves, ves limpido fondo de este lago?” „¿ ves, esas plantas de largas y verdes hojas (foi) que se agitan en su fondo?” „una cosa extraña” îl cheamă pe-ndrăgostitul Fernando „un himno de amor: Ven! Ven!” ca-n finalul Rimei a XI-a şi-n fascinaţia, în arderea fără zăgaz, el sare-n adâncul apei după idealul său: ochii verzi ca marea, ca viaţa fără de moarte care-l cheamă la adânc, îl sacrifică pe altarul pasiunii („yo soy el simbolo de la passion”, Rima a XI-a) Fernando visa „una sensación pria en sus labios ardorosos”.

Poezie şi destin. Paralelism cu La ondina del lago azul, proza poetică a Gertrudei Gomez de Avellaneda,

unde oglinda „del lago aparencia tranquila y silensiosa sus margines solitarias”… „El silencio” care-l ajută pe Gabriel „distinguir, aunque (deşi) confusamente, las formas vagas y capriciosas de las pardas penas (vinete aripi) y los negros abetos (brazi)”.
Să-l ascultăm şi pe Eminescu în postuma *In fereastra de spre mare* (publicată în 1902):

„În fereastra de spre mare
Stă copila cea de craiu.
Fundul mării, fundul mării
Fură chipul ei bălaiu.

Iar pescarul trece-n luntre
şi în ape veşnic cată…
Fundul mării, fundul mării
Ah! de mult un chip i-arată.

- Spre castel vr-odată ochii
N-am întors, şi totuşi plâng…
Fundul mării, fundul mării
Mă atrage în adânc”.

Interpretând poesia ca idealitate, şi asimilând marea, „el lago azul”, cu cerul, adâncul apelor devine adâncul cerului, suire în idee, în spirit. Fernando din Los ojos verdes, cade-n sus, în eternitatea artei. Suire în universalitate şi-n veşnicie.

În ***El miserere*** – legendă religioasă şi muzicală, ca şi Maese Perez el organista, ideea de artă, de esenţă a spiritului creator, devine şi mai evidentă. Bécquer exprimă în ea, ca şi în ***El rayo de luna***, pasiunea pentru a reda completul nu numai o parte din sensibilitatea, din viziunea sa, pe care culoarea, sunetul, cuvântul o pot prelua şi concretiza, oarecum. În acest scop el le-a folosit pe toate aceste trei instrumente, mijloace suporturi cărora le-a imprimat şi o bază de reflexiune. Polifonia şi policromia din creaţia sa poetică fac liricul mai liric şi narativul mai reflexiv.

El miserere, partitura Psalmului 50, „*no puede ser transcrito integramente*", remarcă Jésus Maria Garcia Garcia (*op. cit.,* p. 47).

Biserica, prin liturghie a făcut cunoscute mai multe versiuni ale acestei partituri atribuită lui Mozart.

Autorul-narator vizitează celebra Abadia de Fitero. În misterioasele încăperi dărăpănate, acoperite de timp şi pline de moloz, descoperă trei caiete prăfuite cu „el Miserere", pe ultima pagină fiind scris „finis", cuvânt latinesc după cele italieneşti ca: allegro, maestoso, piu vivo etc „Yo no se la musica", declară el nepunând punct curiozităţii sale.

Noapte. Ruine. Mister. Cer. Armonii. Dintre ruinele mănăstirii, apare un personaj misterios: „yo soy lo musico". Acest personaj miraculos este desigur dublul poetului ca şi Manrique din El rayo de luna. Conştiinţa estetică a lui Bécquer".

Muzica, pe începutul Psalmului 50: „Miserere mei Deus, secundam magnam misericordiam Tuam" (Miluieşte-mă, Dumnezeule, după marea mila Ta), îl emoţionează. Nu se poate abţine şi exclamă: „Iii… tan magnifica, tan sublime que bastase a contener (care umplea) el grandiosa himno de dolore del Rey Profeta!" O ipostază a apogeului. Pragul, dacă nu, chiar extazul. Minunata muzică reda lacrima implorării milei „el miserere de los que vuelver" (pentru cei care vor) să nu moară în păcat. Şi muzica Psalmului îndurării este preluată de mişcarea aerului din la concavidad del monte şi redată cosmosului, în acompanierea sunetelor cascadei din preajmă. Armonia. Completul.

Poetul observă şi exprimă: „Todo esto este la musica y algo mas (şi ceva mai mult)", ecoul unui instrument nevăzut – harpa Spiritului „que acompaña los versiculos del gigante himno del rey salmista (regele David, autorul Psalmilor, n.n.), con notas y acordas tan gigantes como sus palabras (cuvintele sale) teribles".

Visul. Aripa idealului. Fantasticul sublimului din muzica naturii. Muzica dumnezeiască a cosmosului în continuare cu glasul Spiritului omului cu ochii şi auzul simţirii la Creator. Eposul rămâne pe-alături, în urmă, la persoana a III-a: povestea edificării şi incendierii Mănăstirii Fitero, Supranaturalul repetării an de an a partiturii Psalmului 50, la scară universală, în noaptea de Jueves Santos. Miraculoasa audiţie reţine toată atenţia, transfigurând, şi concentrează semnificaţia Supremă a

idealului artistic, armonia sublimului şi sublimul armoniei, echilibrul, imagine a completitudinii şi comuniunii – axă a universului. A universului care continuă în extensiune şi intensitate neterminată simfonie, arta ce nu se sfârşeşte niciodată, în această neterminare, în această mereu mişcătoare altitudine se înscrie suferinţa, dulcele chin antrenant al poetului Bécquer (vz. Eminescu: ***Ce e amorul?***). Iubirea sa estetică în comuniune cu universalitatea etică şi estetică a minunatului Psalm 50.

În legenda ***Maese Perez el organista***, această iubire bécqueriană accentuează mesajul ceresc al muzicii religioase în identificarea recreatorului ei (fie şi interpret) cu idealul estetic de sorginte sacră. Liturghia miezului de noapte trebuie să înceapă. Organistul întârzie. Este bătrân. Arta nu-i de azi de ieri. Vârsta şi o boală ce-l pândeşte îl întârzie, nu-l opresc. Apare. Palid. Transfigurat. Bat clopotele. Începe slujba. Misterul pluteşte-n văzduhul centrului de noapte vestit de orologiul din turn.

Se aude orga. Lumina se revarsă în suflete. Maese Perez se confundă cu muzica însăşi. Este visul său minunat. Este arderea lui. Să fie una cu sufletul ei înaripat şi să-l ducă la Dumnezeu. Cântă parcă o sută de îngeri. Extazul. Desprinderea de materie. Împlinirea iubirii.

Dar straniul îşi face loc. Sunetele orgii se îndepărtează. Slăbesc. Se sting. Ecoul ei continuă în

inimi şi-n cerul Catedralei ca-n sufletele enoriaşilor imaginea lui Maese Ferez care-şi abandonase trupul.

Gura lumii e şi gura cumetrelor. Comentarii. Păreri şi păreri. Regrete şi întrebări. În noua noapte sfântă, un nou organist. Tot maestru. Uimeşte. Arta-i artă. Când creatorul ei se confundă cu iubirea pentru ea. Când este „el simbolo de la passion”. Rima a XI-a.

Cumetrele şoptesc. Nu de bine. O femeie păstrează un crâmpei din pieptarul organistului Perez. O relicvă şi-o mare semnificaţie. Artă şi simbol cu adresă.

În ultima parte a patrulaterului legendei fiica organistului Perez continuă-n intenţie opera părintelui ei. Suie la orgă. Dar orga vibrează, cântă. Singură. Îl vede pe bătrân şi-un ţipăt mai straniu decât straniul zguduie obişnuitul din simţirea închinătorilor din Santa Inès. Şi orga tot cântă. Singură. Divinul vis al lui Perez, al lui Bécquer se împlinise. Interpretul Adevărului şi Frumosului se contopise în esenţa artei ce-o prelua şi-o reda lumii şi cosmosului. Preeminenţa Spiritului. A geniului. A iubirii ardiente y incorporea.

Bécquer, poetul arderilor complexe pentru complet, ne face să întrevedem şi perspectiva convertirii orgii în muzică, pulverizarea, difuziunea instrumentului în efectele sale, a materialului lingvistic în Poesia care:

„Tiene la luz, tiene el perfume
el color y la linea,

la forma engendradora de deseos,
la expresia fuente de la eterna poesia".
(Rima a XXXIV-a)

poezia corespondenţelor, care:

„Emană lumină, emană parfum,
culoare şi orientare;
chip zâmbitor de arderi,
duh al izvorului poeziei ce nu mai moare".

Întru realizarea acestui ideal poetic integral, iubirea lui Bécquer este **felicidad, soledad y saudade**. Fericire şi dulce chin existenţial, contact cu eternitatea.

În viziunea artei – sinteză esenţială: „Încorporeo, invisible, intangible, la misteriosa poesia, el fantastico color", Bécquer aspiră la „Cantos celestes como los que acarician los oidos (ca cele care vrăjesc auzul) en los momentos de extasias, cantos que percibe el espíritu y no los puede repetir el labio". Sinteză a esenţelor integrabile ritmurilor cereşti. Interfuziune. Foc interosmotic. Identificare. Tot. Ca-n strofa a cincea şi ultima a Rimei XXIV.

„Dos ideas que al par brotan,
dos besos que a un tiempo estallan,
dos ecos que se confunder
eso son nuestras almas".

„Două idei care se nasc gemene,
două săruturi simultane
două ecouri ce se confundă
acestea sunt sufletele noastre”.

Bécquer şi arta. Poezia, sinteză iniţiatică în măsură să ne sensibilizeze, spiritualizeze, ghidându-ne, prin iubire, spre armonie. Integrare în Logos.

Despre lumeştile iubiri închipuite, dorite şi trăite de poetul Gustavo Adolfo Bécquer

Philotes şi eros. Primul îl derivă pe philos = prieten, iubitor, de aici – philo, prefixul, de exemplu, la sofie. Al doilea se gândeşte la sex. E mai terestru. Aceşti termeni se apropie şi se distanţează în funcţie de intenţia, decizia, simţirea onestă sau parşivă a partenerilor.

Toţi biografii lui Bécquer se opresc asupra lor. Unii scriind studii speciale ca: Adolfo de Sandoval, ***El ultimo amor de Bécquer*** (Barcelona, 1951); Maria Teresa Léon, ***El gran amor de Gustavo Adolfo Bécquer***; ***Una vida pobre y pasionada*** (Buenos Aires, 1951); José Luis Cano, ***Bécquer y Ofelia*** (Mâlaga, 1961), studiu citat în Gustavo Adolfo Bécquer, ***Rimas*** (Madrid, 1988, p. 52 subsol) ş.a. Până vom putea să le procurăm măcar pe acestea, să vedem ce spune Bécquer despre amor.

Rima LXXXI este intitulată: Amor etern şi-i compusă din două catrene:

„Podrá nublarse el sol eternamente;
podrá secarse en un instante el mar;
podrá romperse el eje de la tieira
como un debil cristal.
¡Toda succederá! Podrá la muerte
cubrirme con su fúnebre crespón;
pero jamás en mi podrá apagare
la llama de tu amor”.

Traducerea:

„S-ar putea ca soarele să se-ntunece-n veci;
s-ar putea ca mările dintr-odată să sece;
s-ar putea ca osia pământului să crape
ca un cristal fragil.

Toate se vor succeda! S-ar putea ca moartea
să m-acopere cu o pânză neagră;
dar lacom îmi voi potoli setea
sorbind chemarea dragostei tale”.

Dragostea sinceră-i biruitoare, nemuritoare. În această accepţie, poetul îi face loc în eternitate ca model de urmat. Ea are funcţie social coezionară şi e cu ochii la viitor.

Rima LXXXV – muzicală prin ritm săltăreţ şi variat dar şi prin rima ce-şi află locul unde poate, e intitulată ***El amor***, publicată cu un an înainte ca poetul să plece din această lume. Formată din 35 de versuri dispuse în forme diferite. Interesant este că această dragoste se autodefineşte ca şi iubirea estetică din Rimele I-a şi a XI-a:

„yo soy el rayo, la dulce brisa
lágrima ardiente, fresca sonrisa,
flor peregrina, rama tronchada;
yo soy quien vibra,
flécha acerada
Hay en mi esencia, como en las flores
de mis perfumes, suaves vapores”,

ş.a.m.d. Traducerea:

„Eu sunt raza, dulcea adiere,
lacrima fierbinte, calda mângâiere,
floare umblătoare, ramură tăiată
sunt tot ce vibrează;
mușc ca o săgeată.
Am pe vino-ncoa’”, rouă de pe flori,
miresmele mele-s gingaşii fiori…”

Rima se încheie cu versurile concluzive:
„ámame, y tú la reina
seras mañana”,

care înseamnă:

„Iubeşte-mă, şi mâine
regină vei fi”.

Rima XXIII – este un excepţional catren al iubirii dăruitoare:

„Por una mirada, un mundo;
por una sonrisa, un cielo;
por un beso?… yo no sé
que te diero por un beso!”.

„Doar pentru o privire, o lume;
doar pentr-un surâs, un cer
dar pentr-un sărut… eu nu ştiu
ce-aş putea să-ţi dărui pentru un sărut”.

Câtă iubire! Câtă puritate! Este dragostea care se naşte. Dragostea care ar da totul să-şi afle perechea.

Cele două catrene ale Rimei a XXXVI-a, cu aceeaşi puritate în glas, îşi exprimă dăruirea în vederea reconsolidării. Unul din polii binomului victimizează. Este ca, flécha, săgeata şi fata neastâmpărată, ambele sensuri ale acestui cuvânt:

„Se de nuestros agravios en un libro
se escribiese la historia,
y se borrase en nuestras almas cuanto
se borrase en sus hojas;

te quiero tanto aún, dejó en mi pecho
tu amor huellas tan hondas,
que sólo con que tú borrases una,
las borraba yo todas!”

.

„Dacă s-ar scrie-ntr-o carte
povestea jignirilor noastre,
şi dacă-n inimile noastre s-ar şterge
cât se şterge din foile ei;

te-aş iubi atâta, încât de dragostea ta,
aş uita orice urmă
doar tu ştergând una,
eu le-aş şterge pe toate”.

Pe toate-i pornit să le uite poetul numai dragostea să fie salvată. Dar nu întotdeauna poate fi.

Amoru-i flécha, fată neastâmpărată, şi-n Rima XL, Bécquer o vede, sau o doreşte a fi:

„Su mano entre mis manos
sus ojos en mis ojos,
la amoroso cabesa
apoyada en mihombro…”

„Mâna ei în mâinile mele
ochii ei în ochii mei,
căpuşorul drăgălaş
pe umărul meu aplecat…”

Romantism terestru, ca între Cătălin şi Cătălina sub ***Luceafărul*** lui Eminescu. Şi, în finalul poemului, realitatea iese necruţătoare-n vileag:

„… yo he olvidato todo
y ella… ella… /// n-o hai máscara
semejante a su rostro!”

„… eu am uitat totul;
dar ea… ea… nu există mască
asemănătoare mutrei ei”.

De aceea poetul îi pune o întrebare, în finalul Rimei a XXXVIII-a; o întrebare tulburătoare pentru oricine:

„Los sospiros son aire y van al aire
Las lagrimas son aqua y van al mar,
Dime, mujer: cuando el amor se olvida
¿sabés tu adónde va?”

Aceasta-i toată poezia. Limbaj simplu, reflexiv, sobru:

„Suspinele-s aer şi-n aer se duc.
Lacrimile-s apă şi-n mare ajung.
Spune-mi, femeie: când dragostea pleacă,
ştii încotro apucă?”

În unele Rime dragostea e relaţională cadrului natural: vegetaţie, casă, balcon romantic dar şi medieval, luna, fiorii serii etc.

Dar nu întotdeauna dragostea e cea din intenţie, cea de la primii paşi, ci şi cea de pe versantul decristalizării, sau improvizaţiei, compromisului etc.

Şi atunci poetul recunoaşte, în Rima a LXXVIII-a (două catrene):

„Una mujer me ha envenenado el alma,
otra mujer me ha envenenado el cuerpo;
ninguna de las dos vino buscarme
yo ninguna de las dos me quejo”.

„O femeie mi-a otrăvit sufletul,
o alta mi-a-mbolnăvit trupul;
pe niciuna n-o caut,
de niciuna nu mă plâng”.

Această poezie este autobiografică. Prima pare a fi marea iubire terestră a lui Bécquer: frumoasa tânără Julia Espin, fata profesorului de Conservator, Joachim Espin, directorul orchestrei şi autor de opere muzicale. Ramon Rodriguez Correa, unul dintre cei mai buni prieteni ai poetului, l-a introdus în această familie, în 1858. Bécquer avea 22 de ani. Talentat, deştept, îngrijit îmbrăcat, frumos şi foarte sensibil la seratele muzical-culturale ce aveau loc în casa Espin. Poetul nu întârzie

„en enamorarse profundamente de Julia Espin, pero, al parecer, aquel amor no fue correspondido del todo. **Las Rimas** nos revelar que Bécquer sufrió terriblemente con aquella pasion" scrie José Luis Cano (op. cit., p. 16). Dragostea dintre poet şi zână a durat doi ani.

Pascual Izquierdo, în ***Gustavo Adolfo Bécquer***, ***Leyendas*** (Madrid, 1994), îl citează (pag. 18) pe Julio Nombela care afirmă: „Julia era encamacion de la Ofelia y la Julieta de Shakespeare, la Carlota de Goethe y sobre todo la mujer ideal". Ideală în simţirea sinceră a poetului, căci în realitate l-a trădat, şi biografii dau multe detalii reale, deduse, interesante etc.

Ca s-o uite pe Julia, pe lângă un repaus la Mănăstirea Veruela, unde va mai sta şi cu alte ocazii, şi încă mai mult, poetul „Cometió el más grave error de su vida: casarse con una mujer, a la que no amaba, Casta Esteban" (J.L. Cano, *op. cit*., p. 17). Casta, cu nume aparent predestinat castităţii spirituale, era fata unui medic, pe care Bécquer o cunoscuse cam în acelaşi timp cu Julia Espin. Casta îi face doi copii, până la urmă trei (vezi în urmă!) şi-i va amărî zilele şi omorî viaţa: una mujer diabolica.

1860 – 1870, un deceniu prolific literar şi jurnalistic. Fericiri, mâhniri, îmbolnăviri, speranţe, nenorociri. Cu câteva zile înainte de a muri, între Casta şi copiii săi, pe un pat străin, va vedea pachetul cu scrisori adus de bunul său prieten Augusto Ferrar „seguramente de Julia" spun biografii săi.

Aşa a plecat poetul unei „lirici unice”, (José Pedro Díaz, Damaso Alonso, José Luis Molina ş.a.), lăsând în urma sa şi evantaiul unor iubiri de la cea a unei arte integrale şi integratoare de noi manifestări estetice precum cea din arta cinematografică (v. Pascual Izquierdo, Jésus Maria Garcia Garcia ş.a.), la iubirile concretizate în tipuri angelice, comune sau diabolice. Amor crescător de fiinţă umană, amor întreţinător de foc, amor improvizat sau fals, toate concretizate, predilect, în femei.

Preafrumoasele *Las Leyendas* ni le oferă pe toate, de la toate având câte ceva de învăţat. Dar în toate, mai ales de la stil, avem foarte mult de reţinut: să iubim frumosul, esenţa frumosului, să îndreptăm urâtul, să fim sensibili şi receptivi la lumina artelor care îşi dau mâna în ***Las Leyendas***. Iată câteva iubiri de dincoace de cele estetice:

Sărutul, concretizare cristalizată a dragostei, este titlul unei nuvele toledane (El beso). Spaţiu labirintic şi mănăstiresc hârbuit de războiul care va duce la independenţa Spaniei în 1814. Un ofiţer francez din armata invadatoare, descoperă în capelă statua „de una mujer” şi are „una nocturna y fantastica vision. Se îndrăgosteşte pygmalionic de sculptura pe care o umple de suflet. Era „una mujer blanca, hermosa y fria como esa mujer de piedra que parece incitarme con su fantastica **hermosura** (frumuseţe)… ofriciciendome un tesor de amor… Oh! Si! Un beso… solo un beso tuyo

podrá calmar el ardor que me consume". Iubirea foc nestins, consumator de trup, intensificator de sentiment. În istoria lumii şi a artelor, de la Pygmalionul legendei antice, în care sculptorul cipriot, intrat în mitologie, se îndrăgosteşte de propria sa sculptură feminină transformată de Aphrodita în femeie vie, la Pygmalion-ul lui Show şi de la atâţi animatori de statui, ca Alfonso al X-lea, la Prosper Mérimée sau Eminescu (Venere, marmoră caldă, ochi de piatră ce scânteie…" – Venere şi Madonă) şi mai departe se întâlneşte o gamă întreagă de nuanţe ale tehnicii animării. Bécquer îşi are unicitatea sa: lirism, epos, teatralitate, cinematograf. Camera de luat vederi se învârte şi simultaneizează tablouri şi stări. Frumuseţe fizică impregnată de dragostea privitorului. Cadru şi actori – Represalii divine: braţul unei alte statui de cavaler cruciat loveşte mortal îndrăgostitul. Fantastic!

În Peştera maurei (La cueva de la mora), frumoasa fată de maur se îndrăgosteşte de ofiţerul cruciat care şi-a aprins simultan inima. Două religii, două mentalităţi faţă în faţă, alături unificate în numele iubirii, sub semnul crucii. Fantasticul labirintic ne aminteşte de unele fraze din Borges (***El jardin de los senderos que se bifurcan***, 1941; El Aleph, 1949) cu deosebirea că la Bécquer labirintul nu e motivat mitic, el e legat de iubire.

Cavalerul cruciat e rănit în luptă. Tânăra maură înarmată cu dragostea curată pentru el, riscă. Iese din labirintul mănăstirii avariate şi-l aduce la loc sigur. Deocamdată. Îl îngrijeşte, îi alină durerile. Dragostea

iese învingătoare prin finalizarea unei căsătorii creştineşti. După evenimente. Victoria creştinismului prin iubire. Dar victoria cere martiri. Pe altarul acestei angelice iubiri, tinerii vor muri, uniţi să rămână-n ceruri ca atâţi tineri morţi în catacombele primelor trei secole şi mai bine de persecuţii ale erei lui Christos.

O iubire compromisă printr-o deviere de conţinut şi un sacrilegiu este cea din Brăţara de aur (La ajorca de oro).

Pedro o iubeşte pe Maria care doreşte brăţara de la mâna Sfintei Fecioare din Sagrario. Tânărul se duce în Catedrală. Lumea plecase. Doar lumânările mai ardeau. Soarele coboară dincolo de crestele munţilor. Amurgul se apropie cu paşii fantasticului. Fiorul îşi face loc. Apa fluviului se aude ca apa Oltului la Cozia (v. Grigore Alexandrescu). Dar înşelătoare ca o apă a morţii, vrea să astâmpere plânsul perfid al Mariei pe care o credea inocentă. Comite păcatul. De neiertat. Priveşte brăţara la mâna Sfintei Fecioare. Închide ochii. O smulge. Când îi deschide, mâna încleştată pe brăţară nu se mai deschide. Un ţipăt şi o cădere încremenită. În bâlbâială lui se mai puteau distinge „Suya! Suya! (A ei! A ei!)”. Aşa l-au găsit credincioşii a doua zi. Paralizat şi cu mintea pierdută.

Un iubitor naiv. Un curaj deturnat diabolic. Focul iubirii nu se întreţine cu obiecte şi mai ales de furat din biserici. Şi mai ales por una mujer diabolica, o iubitoare duplicitară, interesată material şi ucigătoare.

O altă fată îndrăgostită material, este Marta din Spiriduşul (***El gnomo***). În contrast cu sora ei Magdalena, ea vede aievea comoara din povestea moşului Gregorio şi se duce la fântâna a cărei perfidă apă o cheamă în amurgul care împresoară biserica unde lumea venea la liturghia de seară. Apa o cheamă, vântul o sărută; Magdalena, iubitoarea de frumosul din natură, biserică şi oameni n-o poate opri. Magdalena se uită spre cerul muntelui Moncayo. Marta se uită în apă după bijuterii. Ulciorul se sparge de marginea fântânii care o ia în adânc. Depinde ce iubim.

Beatriz din Muntele stafiilor (***El monte de las animas***) îl trimite pe Alonso, cavalerul vânător, în preajma mănăstirii după o panglică pierdută la vânătoare. Tânărul pleacă-n galopul calului. E noaptea din ajunul zilei morţilor. În munte sunt lupi, leşuri, paragini, stafii, vânt şi sunete stranii. Ea îl aşteaptă. S-aude vântul sinistru gemând, suspine, câini lătrând lugubru, draperii mişcând. E miezul nopţii preferat fantasticului bécquerian. Lampa se stinge. Beatriz în genunchi la rugă. A doua zi, în zori, Alonso e găsit de slujitori sfârtecat de lupi, prin desişurile de pe muntele stafiilor şi pe Beatriz „una mujer hermosa, palida y desmelenada y arrogando gritos de orror”. Frumoasă, palidă de frică, dezmăţată şi scoţând ţipete de groază. Nechibzuinţa şi subordonarea dragostei unui obiect, fie scump sau ieftin, are consecinţe nefaste.

O iubire copleşită de fantastic este cea din Legământul (***La promessa***) în care Margarita plânge în braţele lui Pedro care pleacă să elibereze Sevilla de păgâni. Jurământ, suspine, săruturi şi lacrimi. Iubita îşi va recunoaşte iubitul, scutier al regelui Fernando, în imaginea contelui care pleca a doua zi, în zori şi alai la datorie. Motivul morţii fetei, al mâinii rămase afară din mormânt ca un strigăt după ceea ce a pierdut, ţin de arborescenţa fantasticului legat de războaiele cu mauri. Un legământ călcat atrage după el moartea. „La gente del pais dice que alii está enterrada Margarita". Geografie prezentată pictural. Istorie poetic redată. Iubire fantastic încadrată. Credinţe populare transmise din tată în fiu cum Bécquer mărturiseşte în prologul şi-n epilogul unor legende.

Fantasticul transformator de fiinţe umane în animale prezent en el folclor, en los cuentes populares este şi în Căprioara albă (***La corza blanca***). Prezenţa corului aduce în prim plan tragedia antică şi miraculosul medieval. Corul invocă forţele văzduhului să intre în acţiune metamorfică. Tânărul Gorcés o iubeşte pe Constanza, fata seniorului Dionis. Băiatul frumos şi isteţ provenea din foşti slujitori la curtea nobilului. Muntele şi noaptea sunt simboluri prezente şi-n această legendă. Cadru generator de fantastic. Scenă de vânătoare. Un ciobănaş povesteşte că e necăjit de căprioare albe. Constanza ascultă. Ciobănaşul de 19 ani pleacă. Tânărul Gorcés rămâne. Dragostea îşi face loc. Fata îi apare în

vis ca o căprioară albă. Visuri. Cadru romantic. Oglinda apei în vis şi căprioara albă cu suratele ei. Când Gorcés dă să tragă cu arcul, căprioarele se fac femei frumoase în oglinda apei în care se hârjoneau. Este vrăjit. O recunoaşte între ele pe zâna lui, Constanza. O va mai vedea în vis căprioară albă, sprintenă sărind în părţi şi el dând să tragă cu arcul. Săgeata-i inima lui şi ea scapă şi mai frumoasă. Dar într-o noapte şi-ntr-un desiş, va cădea săgetată de propriul ci joc cu dragostea care nu iartă. „Dios mio, Dios mio, si sea verdad!" se aude în timp ce sufletul o părăsea „entre las agudas del monte". Dacă în adevăr, zâna lui Gorcés era fiica aceluiaşi tată – seniorul fusese-n bătălii – încălcarea unei legi divine şi naturale nu putea fi prevenită decât prin moartea unuia dintre iubiţi. Şi poetul este ca poporul său: creştin.

Una „mujer diabolica, coqueta y hermosa, que enemista a dos hombres" este „la mujer perversa y ridicola" din legenda ***El Cristo de la Calavera*** (Cristosul şi hârca).

Castillia în război cu maurii. Regele merge la datorie. Bécquer, narator şi pictor îşi alege personajele la serata care umple de lumină şi muzică încăperile unui castel toledan. Apariţia Doñei Inès, doi cavaleri. Cu masca surâsului pe faţă şi-n ochi, cu jocul femeii frivole, Inès reuşeşte să-i trimită la duel pe cei doi bărbaţi prea iute-ndrăgostiţi. Zăngănit de pinteni şi săbii, ca la un spectacol regal. Miezul nopţii. Cavalerii inimilor aprinse îşi caută locul duelului. Il găsesc în strada care dă titlul

legendei. La troiţă candela se stinge, s-aprinde, stârnind fiori. Glasul lugubru al vântului îi multiplică. Şi iarăşi candela se stinge, s-aprinde pe semne de întrebare, temporizând decizia. A treia oară când se va mai stinge, aprinderea-i se va uni cu zorii. Prietenia se salvează. Cavalerii se-ntorc. Prin dreptul ferestrelor o mai pot zări pe Inès dosindu-se când amantul ieşea. Detaliile îmbracă textul ca la Balzac. Pictural, muzical şi poetic la Bécquer.

De aceea exegeţii poetului unesc poezia din Rime cu poezia din Legende (Manuel Garcia Viño, Artur Berenguer Carisomo, Angel Velbuena Prat, José Luis Molina, Pascual Izquierdo, Jésus Maria Garcia Garcia, José Luis Cano ş.a.), unii subliniind mai marea complexitate artistică din Legende, folosind astfel caracterizarea de „poet total”, dar sigur, unic.

La această integralitate estetică a visat Bécquer. În realizarea armoniei sale complexe a utilizat cu atâta măiestrie tehnica alternanţelor privind ideile, timpul, spaţiul, personajele, topica, limbajul poetic etc. În Legende alternanţele sunt mai diversificate, mai numeroase, mai posibile precum: poet-narator – autor; liric-epic-dramatic; pictural-muzical-ideatic; realitate şi vis; static şi dinamic; întuneric şi lumină; real şi fantastic; vii şi morţi; tineri şi vârstnici; femei şi bărbaţi; civili şi militari; laici şi clerici; nobili şi săteni; timp sideral şi timp calendaristic; monolog şi dialog; eu-tu-el; substantiv-verb-epitet; propoziţionare şi suprafrazare;

metafore-prosopopei-personificări etc. Toate reflectă o tehnică artistică şi un stil care-l fac pe acest scriitor uşor de recunoscut şi imposibil de confundat.

Peste lumeştile-i iubiri trăite, auzite, imaginate, se ridică arhitectonic din Rime şi Legende, cu măreţia unei Catedrale, Iubirea cea fără de moarte pe care tânărul poet Bécquer a visat-o în scurta sa viaţă şi a realizat-o ca pe o simfonie a ideilor, culorilor şi cuvintelor de dincolo de cuvinte, în numele unei arte complete ale cărei vibraţii, în bătaia lor de aripi suind spre Transcendent, umplu timpul şi lumea de armonii.

Notă1. Unele fragmente din acest eseu au fost prezentate la Radio Iaşi în 1996 şi 1997.

Victor Hugo printre noi

Marile spirite ne ocrotesc de însingurare, eroare, disperare. Prometeicul Victor Hugo face parte din această elită pe care o simţim mereu în preajma noastră, mereu printre noi, totdeauna înaintea noastră, orientând, prevenind, chemându-ne la ţărmul regăsirii, împlinirii arderii făptuitoare.

Poet, dramaturg, romancier, eseist şi avocat al drepturilor omului şi ale popoarelor, Hugo este sacerdos magnus, în centrul epocii sale, pentru care nimic nu e mai sublim decât libertatea de a respecta libertatea altuia, cale certă de descătuşare a lumii. „La diminution des hommes de guerre, de force, de proie, le grandissement indéfini et superbe des hommes de pensée et de paix, la rentrée en scène des colosses de l'esprit, é là un des plus grands faits de notre époque. Il n'y a pas de plus pathétique et de plus sublime spectacle que l'humanité délivrée…" (vol. William Shakespeare).

Câteva repere biografice se impun. Când s-a născut Hugo „le siècle avait deux ans". După o copilărie itinerantă în Italia şi-n Spania, continuă şcoala în Paris, uimindu-şi profesorii prin inteligenţă, talent, putere de muncă. Umple caiete cu versuri în toate genurile. Notează dorinţa de a dobândi celebritatea lui Châteaubriand, al cărui ***Le Génie du Christianisme*** apăruse chiar în anul naşterii sale (1802). La 15 ani

obţine o menţiune a Academiei Franceze pentru poemul „Bucuria pe care ţi-o dă studiul” iar la 17 ani devine laureatul Academiei din Toulouse. După doi ani scoate revista „Le Conservateur littéraire” în care publică articole, ode, balade şi, în foileton, romanele Bug Jargal şi Han d’Islande. Colaborează şi la alte reviste. Îi apare volumul ***Odes et poésies diverses***. La 25 de ani înfiinţează „Le Cénacle”, frecventat de Vigny, Sainte Beuve, Dumas, Mérimée, Nerval, de pictori, sculptori, muzicieni.

Cenaclul, Prefaţa la drama ***Cromwell*** – 7500 de versuri în cinci acte (1827) – şi succesul bătăios al dramei Hernani (1830) îl confirmă ca şef al şcolii romantice, în ascensiune până la căderea dramei ***Les Burgraves*** (1842).

Între timp, publică numeroase volume de poezii, proză şi teatru. Uneori câte două-trei într-un an. La 39 de ani ajunge membru al Academiei Franceze. Peste patru ani este pair al Franţei şi prezidează două congrese pentru pace, luând apărarea Poloniei dezmembrate aşa cum apărase independenţa Greciei în Orientales (1829). În 1851 intră în conflict cu Ludovic Napoleon Bonaparte. Luptă împotriva tiraniei, a imperiului, şi se autoexilează la Bruxelles şi-n insulele Jersey şi Guernsey.

Din insula anglo-normandă Guernsey, îi scrie, la 11 august 1864, vicepreşedintelui Adunării, Anastasie Panu, care îi ceruse sprijin în numele guvernului pentru

Principatele Unite: „Sunteţi o frumoasă inteligenţă şi un caracter generos; onoraţi nobila şi nefericita dumneavoastră ţară şi v-am ascultat ca pe un compatriot şi ca pe un frate. Autonomia română şi libertatea română fac parte esenţială din civilizaţia Europei; ele vor fi apărate şi protejate, nu vă îndoiţi; şi, în ceea ce mă priveşte, deoarece credeţi că n-aş fi inutil, privesc ca o datorie de a-mi spune cuvântul în foarte marea chestiune românească, atunci când prilejul cu totul favorabil îmi va părea sosit. Românii sunt romani, francezii sunt latini; suntem acelaşi neam, avem acelaşi viitor…" Emoţionant şi actual mesaj! (a se vedea: Şerban Cioculescu, ***Medalioane franceze***, Univers, 1971, p. 298).

Până la reîntoarcerea triumfală în Franţa, după dezastrul de la Sédan şi căderea lui Napoleon al III-lea, exilul îi este fecund. Îi apar noile cărţi de poezie: ***Les Contemplations, Les Châtiments, La Légende des siècles***, epopeea devenirii lumii; îi apare, în zece volume, ***Les Misérables***, romanul tradus în acelaşi timp şi la Bucureşti de D. Bolintineanu, A. Zane şi M. Costiescu (1862 – 1864). Învinge mari dureri familiale şi rămâne laborios până la plecarea sa în lumea luminilor – 1885.

Înţelegător şi sarcastic, entuziast şi meditativ, duios şi vehement ca oceanul cu care, indirect, se identifică în eseul William Shakespeare (1864), din care facem ilustrări. Prin mesajul operei sale, Hugo devine cetăţean al lumii şi prin arta sa, cu multiple paliere, scriitor universal încă de tânăr. Simţea, ştia şi afirma că

spiritul uman este un pisc unde vine Dumnezeu şi unde omul urcă. El observă că de-a lungul istoriei, puternicii paranoici cocoţaţi în fruntea popoarelor, ale căror drepturi le încalcă, se izolează prin inadeziunea celor mulţi şi dispar în noaptea blestemelor, în timp ce eroii spiritului suie în eternitate prin dragostea celor pentru care au luptat: „Pendant que du côté de l'engloutissement, de plus en plus penchante au gouffre, la flamboyante des hommes de force descend, avec le blêmissement sinistre de la disparition prochaine, à l'autre extrémité de l'espace, là où le dernier nuage vient de se dissoudre, dans le profond ciel de l'avenir, azur désormais, se lève éblouissant le groupe sacré des vraies étoiles: Orphée, Hermès, Job, Homère, Eschyle, Isaïe, Ėzéchiel, Hippocrate, Phidias, Socrate, Sophocle, Platon, Aristote, Archimède, Euclide, Pythagore, Lucrèce, Plaute, Juvénal, Tacite, Saint Paul, Tertullien, Dante, Gutenberg, Jeanne d'Arc, Christophe Colomb, Luther, Michel-Ange, Copernic, Galilée, Rabelais, Calderón, Cervantes, Shakespeare, Rembrandt, Kepler, Milton, Molière, Newton, Descartes, Kant, Diderot, Voltaire, Beethoven, Fulton, Montgolfier, Washington; et la prodigieuse Constellation à chaque instant plus lumineuse, éclate, comme une gloire de diamants célestes, resplendit dans le clair des horizons, et monte, mêlée à cette immense aurore, **Jésus Christ**". Întru superioritatea omului luptă Hugo pentru drepturile acestuia, convins că aceste drepturi sunt matca fertilă a

înfloririi individuale, premisă a afirmării popoarelor. „Le Peuple est une âme commune, chacun, lutte pour tous”, şi toate intră în viitor, cu neamul şi patria lor, luptând împotriva tiranilor, împotriva indemnităţilor de orice natură. Pentru scoaterea fiinţei umane din umilinţă, incertitudine, constrângere, poezia, arta, cultura, ştiinţa au avut întotdeauna un rol activ… Gavroche, Cosette, Fantine, Jean Valjean, l'Enfant grec, ***les Travailleurs de la mer*** sunt simboluri ale dramei umane. Pentru ei Hugo se bate cu toate morile de apă şi de vânt ale timpului sau şi al nostru. El îndeamnă oamenii să se ridice la înălţimea popoarelor prin acţiune luminată, convertind evenimentele în istoric reală. „Dès à présent de certaines formes de despotes ne sont plus possibles”, scrie în Cartea a III-a din ***William Shakespeare***, şi faptul că, totuşi, aceştia au fost numeroşi în secolul ce a urmat, şi încă de o ferocitate cum nu şi-a putut imagina Hugo, face şi mai actuală credinţa sa că vremea tiranilor a apus, ceea ce înseamnă o vigilenţă sporită, acţiune concentrată intensiv împotriva înşelătorilor mulţimilor. După Hugo, tiranii sunt obiecte şi fapte care îngrozesc. „Caligula est bien plus un fait qu'un homme”. Este vorba de tiranul asasinat (37-41 p. Ch.) care se ghida după formula „Să mă urască dar să se teamă de mine” (Oderint dum metuant, Lucius Attius, tragedia ***Atreus***; Cicero, ***De officis***), formulă dusă la extreme de satrapii comunişti ai secolului XX. „Les tyrans ne sont pas les hommes, ce sont les choses” care împart, dezagregă, seamănă

conflicte, ură şi crime. Pentru Hugo l'homme est sublime. El uneşte prin iubirea aproapelui. Raportarea lui se face mereu la acţiunea solidară şi Divinitate. Cine nu se situează în acest raport, trebuie ajutat să se corecteze: „les hommes méchants viennent des choses mauvaises. Donc corrigeons les choses!". În capitolul „L'Histoire réelle", Hugo dă numeroase exemple de tirani şi manifestări despotice, ca distanţa dintre ei şi om să fie cât mai clară. Vorbind de acţiunea luminată, Hugo vorbeşte de primatul ideii „Le sommet, c'est la tête. Où est la pensée, là est la puissance. Il est temps que les génies passent devant les héros. Il est temps de rendre à César ce qui est à César et au livre ce qui est au livre. Tel poème, tel drame, tel roman, fait plus de besogne que toutes les cours d'Europe réunies". Hugo crede în puterea culturii şi-n perenitatea ei. Pentru el, literatura în general, artele sunt filosofii unificate, spuse mai altfel tocmai pentru ca adevărul lor să dăinuie. Cuvântul, ritmul, armonia, sunt purtătoare de mesaje. „Le beau est le serviteur du vrai" trimite la substratul etic al artei. „Chanter l'idéal, aimer l'humanité, croire au progrès, prier vers l'infini" sunt direcţii de manifestare creatoare, unificatoare de timp şi spaţiu, de oameni şi rase, de trăiri şi mijloace de exprimare. Aceste recomandări sunt în realitate trepte ale devenirii, superiorizării fiinţei umane şi ele vizează deopotrivă pe filosof poet, om de ştiinţă şi deopotrivă mijloacele superiorizării: calmul senin şi entuziast, iubirea, credinţa şi rugăciunea, toţi şi toate

formând un tot, unitatea existenţială ca posibilitate a eternizării, a eliberării de ură şi obscurantism prin redobândirea stării dintâi: armonia. „Qui dit poésie, dit philosophie et lumière”. Nu e a mirare, aşa cum observă J.-B. Barrière, că toate curentele moderne se revendică de la Hugo. „Une alimentation de lumière, voilà ce qu'il faut à Humanité. La lecture, c'est la nourriture… L'immense bible humaine, composée de tous les prophètes, de tous les poètes, de tous les philosophes, va resplendir et flamboyer sous le foyer de cette énorme lentille lumineuse, l'enseignement obligatoire. L'humanité sachant”. Iată cum poetul Hugo dă conţinut umanist acţiunii. Cultura face ziua mai mare, face viaţa mai lungă şi omul mai fericit. Analfabetismul duce lesne la spălarea creierului şi Hugo îl asociază tiraniei şi-i opune învăţarea de carte, dobândirea conştiinţei de sine şi de altul. Prin Hugo oamenii luptă, cântă, citesc, iubesc şi se simt mai aproape unii de alţii.

Panteist, animist şi creştin, evoluând politic dinspre regalitate spre republica universală edificată etic, Hugo a suferit de suferinţa lumii şi a crezut cu fermitate în ameliorarea ei. Imensa-i operă va continua să acţioneze în sensul înnobilării omului. Mallarmé l-a identificat cu poezia continuă; Baudelaire, cu geniul fără frontiere, iar Malraux, cu modelul înnoitor al condiţiei umane. În „Curierul de Iaşi” din 6 martie 1877, Mihai Eminescu subliniază umanismul şi funcţia educaţională a operei lui Hugo, şi-l recomandă tineretului ca „tribună de

educaţie". „Adorator al poporului şi al libertăţii, el le reflectă pe amândouă conture mari, gigantice, pe care deseori puterile numai omeneşti ale unui actor nici că le poate reda cu expresiune. Pe acest bard al libertăţii îl recomandăm junimii…"

În anul părăsirii secolului (1885), pe care Hugo l-a regenerat prin mesajul operei sale, Rodin definitiva ***Sărutul***; Elena Văcărescu primea, pentru poezie, Premiul Academiei Franceze; Parisul trecea la iluminatul electric şi americanii pregăteau dezvelirea statuii ***Libertăţii luminând lumea***, (oferită de francezi şi realizată de Frédéric Auguste Bartholdi după un plan al lui Gustave Eiffel), Rimbaud publica ***Illuminations***, Emile Zola intra în librării cu volumul ***Germinal*** şi Guy de Maupassant cu ***Bel- Ami***, citez doar câteva din numeroasele ipostaze ale concretizării luminii întru victoria căreia şi-a înscris eternitatea Victor Hugo.

Marea, arhetip al superiorizăril umane, în poezia lui Saint-John Perse

La ţărmul mării lui Saint-John Perse, fascinaţia suie spre miracol. Oraculară cuminecare şi integrare în uman, căci spre deosebire de mările descriptive ale romanticilor, marea lui Saint-John Perse este spiritual faptică. Reismul ei este organizare de energii liberatoare. Gestul ieşirii sale din limitat nu-i evazionar, ci vizionar, acţiune umanizantă, „tot acest avânt al oamenilor spre acţiune" (Vents, I), „înfăptuiri, sărbătoriri ale frunţii" (Eloges, IX), întru cucerirea sinelui. Creându-şi condiţia existenţei sale, ea traversează conştiinţa, sondează inconştientul, trezeşte subconştientul, dând unitate eului în devenirea sa sublimă de stăpân al universului. Primordialitate şi finalitate. Mişcarea mării se exercită în libertate spre libertate, căci marea lui S.-J. Perse „este dincolo de mare" (Chronique), unde eticul şi esteticul se unesc într-o tainică şi dinamică acţiune.

În limba franceză „mer" este omofon cu „mère", şi mamă a mişcării omului spre Umanitate este marea, în toate poemele lui S.-J. Perse prezentă: „Noi ne mişcăm în mulţimea acestui avânt, a acestui avânt foarte larg…" (Amers). Verticalitate şi orizontalitate. Înaintare în universalitate şi eternitate.

De copil, poetul ascultă freamătul minunat al mării miniaturizate în „apa bazinului" (Écrit sur la

porte), ca Blaise Cendrars, „muzica apei în lavoar" (Écrire), şi o aseamănă cerului, mare şi cer identificându-se şi hrănindu-se „cu fructe de aur, peşti violeţi şi păsări" (***Pour fêter une enfance***). Substanţa sa nutritivă este completă, pură, universală: „apele familiale sunt de lapte" (Éloges) întremând şi antrenând totul spre „înaltul sălaş de hrană care traversează dorurile" (***La Gloire des Rois***, I). Şi lucrurile devin „mari fenomene în mişcare", „fructul înţelepciunii tale" (***Amitié du Prince***, III), în interiorul deschis spre straturile dintâi ale eului liric şi mai încolo de ele. Omul, parcurgând idealuri, „se îndreaptă spre mare" (***Chanson du Présomptif***) ca Prinţul din Anabase, „navigateur en mer" şi „Maître du sel" sau ca Străinul din ***Exil***, „Mânuitorul de vulturi prin unghiurile lor" traversând nesfârşite nisipuri spre „...malul celălalt unde mesajul se luminează". „Sare" şi „nisipuri" sunt rezultate ale alchimiei marine. Cel dintâi este element primordial, vital, activant, „fluiditate şi soliditate, împreună, ideală imagine a spiritului adeverind un corp… sursă a absolutului" (Jean-Pierre Richard, ***Onze études sur la poésie moderne***, Seuil, Paris, 1964, p. 42.); cristalizare, transluciditate, element universal, mişcându-se după dinamica sibilinică a mării care-l generează, asemenea nisipurilor, efect al mişcării, rotunjimi, lumi de infinituri, chip în devenire al luminii solidificate. Glorie pe nisipuri şi pe mări, clamată repetat, aventura spiritului oficiată de marea – mater

genetrix – „în transluciditatea visurilor noastre” (***Anabase***, VII).

Munţii, „care izvorăsc ape vii”, colinele, policromia întinderilor, strălucirea fetelor, a femeilor etc. sunt chipuri ale mişcării marine, colosală înaintare de imagini în imensitatea eului profund, născând din şi sfârşind în acţiune „spre alte ţărmuri”, pe „nave mai înalte decât Ilionul sub aripa albă a cerului” (***Anabase***), Viziunea este cosmică iar comparaţia trimite la epoci imemoriale. Timpul sacrifică şi sanctifică: „Această deplasare în timp şi spaţiu depăşeşte pitorescul şi aparenţa, pentru a deveni o re-creaţie, o aventură spirituală” (Christian Murciaux, ***Saint-John Perse***, Paris, 1960, p. 13). Sensul mişcării este constant ascensiv spre apele întinderilor care „vor purifica cele mai frumoase fapte ale omului (***Exil***, IV).

Sensul mişcării este al timpului sacru menit să refacă ierarhii. Acţiunea apelor este proteică şi prometeică, orfică şi modelatoare. Unda mării sună şi luminează încălzind. Existenţa umană este antrenată muzical spre refacerea armoniei sale scindate: „O, Darnicule, sub sarea şi spuma lui Iunie! Păstrează vie printre noi vigoarea tainică a cântecului tău!” (***Exil***, VII). Liniştea de uneori de la suprafaţa mării este combustie-n adâncuri, zămislitoare de straturi meliorative, de ere umane, evoluţii ciclice, „ca răspunsul înaltelor dune la etajarea mărilor” (***Pluies***, I). Plenar şi planetar proces în fruntea căruia îşi poartă misiunea Omul-Poet, omul

creator de uman: „…O, Ploi, eu îmi voi purta cauza înaintea voastră”, marea, generatoare şi regeneratoare, alimentând creaţia, devenirea, „cu spumă la buzele poemului ca un lapte de corali”. (***Pluies***, II). Grija este maternelă, iniţiatică. Marea, vis, dor, idee, Logos, experienţă acumulată îndelung, instruieşte recomandând răbdarea, instrument al luciditătii, pentru ca procesul înnoirii să fie autentic: „Ideea mă va învăţa rânduiala şi cumpătul împotriva nerăbdării” (***Pluies***, II), pentru ca înaintarea cutezătoare, în „strălimpedea noapte a zenitului” să fie „mai mult decât o sugestie nouă despre esenţa fiinţei” (***Pluies***, III). Chibzuinţă şi înseninare. Fericire.

Mişcarea ascensională şi descensională a mării în „banyan-ul” de ploi se execută într-un univers uman renovat:

„O limbă nouă de pretutindeni dăruită!
O respirare proaspătă în lume
Ca sufletul însuşi al spadei spiritului,
Ca lucrul însuşi purtat înainte. Însăşi fiinţa, esenţa sa”
(Pluies, IV).

Heracliteismul apelor devine „înaintările cele mai înalte” (***Pluies***, IV). Adjectivul „hautes”, în diversele sale forme flexionare, frecvent întâlnit, sugerează sensul universal şi etic al acţiunii în spirit: „Nenumărate sunt căile noastre în apele umane ale dimineţii… înaltele ploi

în convoi sub Aprilie… şi omul mereu şi din toate părţile asaltat de idei…" (***Pluies***, VII-VIII). Spre acel sus, fortifiantul lapte al mării de ploi înfloreşte în cristalele prea limpezi ale Logosului victorios din Neiges, izolând lumea josniciei şi a impurităţii" (Monique Parent, ***Saint-John Perse et quelques devanciers***, Librairie Klincksieck, Paris, 1960, p. 92.). Poetul le urmează calea, descifrându-i mării, şi-n ipostaza de zăpezi, subtilităţile ei mişcătoare: „Şi apoi veniră zăpezile, primele zăpezi ale absenţei pe marile zămisliri ale visului şi realului" (***Neiges,*** I). Drumuire de poem, în lung şi-n latul unei geneze, re-creare a universului în semnificaţiile rostirii după o dialectică unitară şi unică, pentru că Neiges nu este numai ieşirea din timp şi spaţiu, absenţa, ci şi durata: „Soţie a lumii prezenţa mea, soţie a lumii prudenţa mea" (Neiges, IV) reluat nuanţat şi încununat de entuziasmul înfăptuirii eliberării: „Eu mă duc, o, memorie! Cu pas de om liber"… Mers solar, prudent şi plenar spre straturile primordiale „de oţel verde" (***Poème à l'Etrangère***), unde luciditatea la amiază glăsuie acromatic.

Procesul devenirii continuă. Înnoitoare şi umede vânturi străbat planeta. Vents, poemul de peste două mii de versuri, „este o reinvenţie a universului care începe în noaptea formaţiilor pregazoase şi sfârşeşte în catastrofele geologice situate dincolo de înţelegerea umană" (Alain Bosquet, ***Saint-John Perse***, Seghers, Paris, 1971, p. 68.),

spre cele mai înalte mări interioare… omul cercetând pământul întreg" (***Vents***, III).

Idee şi atitudine. Acţiune şi altitudine. Procesul captivant al superiorizării umane. Mişcarea complexă şi completă a mării – Logosul care uneşte visul cu acţiunea, dând chip Omului, „măsură a tuturor lucrurilor" (Protagoras), căci mer, rondeur şi profondeur, arhetip al elanului înfăptuitor, este cauză şi efect, este spirit. Poetul îi închină Amers, cea mai lungă şi mai străbătută de iubire din simfoniile sale, „un poem al mării, un poem al poemului şi o sumă a tuturor" (Alain Bosquet, op. cit., p. 86).

Amarele sunt ghid căutărilor şi căutătorilor de adevăr, bine şi frumos. În această operă cuvântul mare are frecvenţa 291, de 150 de ori fiind scris cu majusculă, corespondentele ignorând statisticile. Prezenţă umană şi umanizantă, marea este „Fecioară, Soţie, Mamă, Doică, Poetă, Prinţesă, Suzerană, Călătoare, Magiciană, Înţelepciune, Cer, Oglindă, Iubire, Iubită, Prezenţă, Prealabilă, Universală, Permanentă, Inflexibilă, Inexorabilă, etc.

Pentru ce acest bogat dicţionar de sensuri dacă nu pentru a releva funcţia mării de arhetip al mişcării lumii (concept fizic) spre Umanitate (concept moral), prin iubire universalizându-se şi înveşnicindu-se. „Mare a oricărui ev şi nume: O, Mare, de peste tot şi totdeauna!… O, Mare, făgăduinţă a celei mai luminoase zile… O, Mare, zămislitoare a visurilor noastre… Mare

consanguină… Mare inseparabilă… tu în avânt… noi în avânt”… (***Amers, Choeur***). Completul e realizat după ezoterica reversibilitate a mării, arhetip al acţiunii unificatoare de timp şi spaţiu, de concept şi obiect, de om şi creaţie. Ubicuitate – simultaneitate – eternitate – spirit.

Mirifică mişcare având un punct de sprijin el însuşi suitor, căci reismul mării este proces ziditor, este însăşi devenirea prin acţiune, prin iubire, ajungerea la starea de fericire, expresie ultimă a armoniei din Marea vârstă (***Chronique***). Treapta de sus a realizării noastre visate, dorite, trudite, posibile. Ieşirea din contradictoriu, anonimat şi îndoială spre certitudinea şi completul lui împreună. Suprema regăsire „Vârstă de aur, tu domneşti… Plaiul e cel mai întins şi întinderea este atât de sus că marea e peste tot – marea de dincolo de mare şi de închipuire, nesecatul lapte al mamelor” (***Chronique,*** VI). Iubirea: mijloc, scop şi finalitate.

„Vârstă de aur, iată-ne! – cu mers uman spre ieşire. Sunt multe de spus; e timpul să ne primenim şi să slăvim cerul”, chip al mării – spirit atotstăpânitor. „Înfrăţirea s-a înfăptuit şi năzuinţele noastre ajung în livezile strălimpezi” (***Chronique***, VIII): Paradisul.

Pierre Reverdy, poetul care L-a ales pe Dumnezeu în mod liber

Orizont

Nu e singurul. Deşi, lumeşte s-a dorit solitar toată viaţa. Căutărilor, când nu bat câmpii, Răspunsul le iese în cale. Greu e până te plictiseşti de poteci. Şi de voinţa de-a le croi. Pantele-s pante. Chiar când se ţin de păduri. Mai curge-o vale. Mai cade-un mal. Şi-atunci cărările se-ncurcă. Se-nnoadă la cotituri.

Multă vrere. Slăbuţă motivaţie. Orgoliile au picioare de lemn. Destul curaj. Puţină experienţă. Cine poate dansa-n haine străine? Se-nmulţesc încercările. Apar întrebările. Uneori chiar disperările. Aşa-s tensiunile. Pornirea vrea mai departe. Suişul nu-i lin. Uitatu-napoi rămâne uitat. Oftatul şi-ascultă ecourile.

Destinu-i la dos. La un altfel de dos stau minunile. Ceva lipseşte ca să le întâlneşti. Dar umbra pădurii e noaptea deşertului. Mersu-n zigzag e umblare pe risc, pe tăişuri adică. Acrobaţiile-s mişcare în circ. În cerc. Exteriorul, cum o mai fi?

Oprirea pe întrebare-i, de fapt, aşteptare. Îngândurarea-i nestare pe loc. Căci timpul, când nu e sacru, e „fugit irreparabile” (Vergilius, Georgice, III). E zi, e noapte, anotimp şi secol. Eminescu îi spune „trecere”, iar Schiller, săgeată” („Die Jahre fliehen pfeilgeschwind”) şi-atunci se face „Toth of time”

(Shakespeare) = dinte care edax rerum (Ovidiu, Metamorfoze. XV, p. 234), înghite lucrurile, ia cu el totul, lăsând în urma-i frica de moarte, întrebarea şi disperarea. O nouă-ncordare. Alte sudori. Pui de-ncercare. Escaladarea. Sărmană şi vană voinţă!

Este un fel de a spune că Icar, fiul arhitectului Dedal, căzând din tentativa ieşirii din labirint, a murit. De fapt, s-a multiplicat. În semenii săi din exilul de după Eden. Soluţia era în interior. În tot mai frecventul chemat „le moi" intim. Aici sunt mările. Deşerturile şi depărtările. Munţii, pădurile şi ezitările. Încercările şi rătăcirile. Întrebările. Dar şi Răspunsul. Aici e destinul. Aici sunt minunile. Drama lui Icar şi-a lumii. Izvorul durerii. Wehmut und weh! Un mai adânc „mal du siècle". Des siècles. Spleen-ul care-ţi dă foamea de Absolut. De ceea ce am pierdut.

Setea şi foamea de Transcendent sunt agheazmă şi mană. Zidurile se duc. Ceaţa dispare. Noaptea şi ea dă-napoi. Omu-nţelege ce-a fost. Ce este. Ce trebuie şi poate să fie.

Idealul capătă chip. Visul pătrunde-n realitate. Semnificaţiile de dincolo de incifrare sunt aripi eliberate. Lumina altui timp pătrunde-n obiecte (Thales din Milet), înveşnicindu-le (Platon, ***Timaios***). Lumea esenţelor. Durata. Spiritul guvernator pe tronul său solar. Experienţa capătă glas prin inima victorioasă-n atâtea şi-atâtea-ncercări. Iniţiatice. Uşile ei fac loc lui Dumnezeu în simţire (Blaise Pascal). Treziile devin trezvii. Lumea

exterioară se schimbă la faţă. Pe dinăuntru. Spiritualizare prin glasul recreator al sacerdotului. Poetului care se mărturiseşte lumii: „Je choisis Dieu librement”. S-a pătruns de Dumnezeu. Teandrizare (Dionisie Areopagitul, Nichifor Crainic, Petre Ţuţea…). Darul său devine har şi ia în renovare universul prin versul întru care arde.

Acest zbor extatic asimilează starea de Katarsis (Aristotel), umplând realitatea de semnificaţii. Eliberând-o de necunoscutul stânjenitor, constrângător, ameninţător. Apele se liniştesc. Se adâncesc. Iau chipul cerului de vară. Deşerturile se umplu de oaze şi muntele de poieni. Eul profund îşi transcende calmul, detaşarea, seninătatea în infinita exterioritate pe care o umple de pneuma. O salvează de la pierire.

Repere estetice

Pe drumul acestui Damasc, Pierre Revferdy (1889 – 1960) s-a regăsit. Prin revelarea lui Dumnezeu. Căutările lui. Durutele lui căutări inocente. Dar şi Răspunsul. Şi-atunci, a-nceput să vadă-n poet „un four à brûler le réel” = purificare, eternizare; în l’image, „une création pure de l’esprit”, care apropie concretul de vis şi invers, transformând realitatea în poezie, o „création, mystérieuse et évidente” pentru că „l’art commence où finit le hasard”, în consecinţă trebuie să servească viaţa,

minunea minunilor prin care se realizează: „L'art par et pour la vie, la vie pour et par l'art", actul re-creator înscriindu-se planului divin, armoniei cosmice căci inspiraţia nu e altceva decât „le passage de la terre au ciel" (Max Jacob, prietenul său) şi de la cer, la sfera sensibilului care-l cheamă. Această circularitate dezleagă misterul revelaţiei din poiein = acţiunea creatoare, procesul: „Un bon poème sort tout fait. La retouche n'est qu'un heureux accident et, si elle n'est pas merveilleuse, elle risque de tout abîmer" (v. ***Le Gant de crin***, 1927 – 1936 şi ***Le Livre de mon bord***, 1930 – 1936, apărut în 1948).

Poemul „gata făcut" este poemul revelat. Mai puţin elaborat, ex-laboro supradimensionat de Paul Valéry şi Gustave Flaubert dar ignorat de foarte tânărul Arthur Rimbaud când, la 17 ani, venea asupra Parisului cu „le Bâteau ivre" la sân şi-n spirit cu „les Illuminations".

În răspântia în care Pierre Reverdy începea să ardă realitatea, c-un alt foc străluminând-o, putea să-l parafrazeze pe Dante: „Al mezzo del camin di mia vita, mi retrovai, mi ritornai..." spre lumina Mănăstirii benedictine Solesmes (1926) lăsând Parisul şi Montmartre plin de pictori prieteni şi de prieteni scriitori: Braque, Derain, Juan Gris, Van Dongen…; Max Jacob, Philippe Soupault, André Salmon, André Breton… Unii cubişti, alţii suprarealişti, toţi căutători de altceva mai la distanţă de romantism, de realismul brutal,

de simbolismul sugerativ, plonjări mai în adânc, mai în necunoscut, spre ceva nou, cum Baudelaire o spusese cu mult înaintea lor: „Au fond de l'Inconnu pour trouver du nouveau!" (Voyage).

Toată Europa era în căutare de altceva. În Italia, futurismul lui Umberto Boccioni şi Giuseppe Ungaretti (1910 – 1914), era incendiar; în Germania, expresionismul alerga după lexic macabru, prăpăstios, sfâşietor, înspăimântător, halucinant, dispus în cascadă prin izolarea cuvintelor ca la Gottfried Benn din povestirile ciclului Rönne, de după 1917. La 1912, Blaise Cendrars scria deja de „inima sfâşiată a omului", inima „neagră" de durere care „plânge".

„*Plânge cu lacrimi de sânge*", ca oile la moartea ipotetică a baciului din Mioriţa. Şi Cendrars era prietenul lui Delaunay, pictorul bisericii St. Séverin şi al Turnului Eiffel, elogiatorul industriei, rănit pe front şi mort înainte de timp ca şi talentatul Apollinaire, lansatorul suprarealismului ca termen şi cel care-l propusese şi pe cel de „Orfism" în direcţia căruia a vrut să se încerce Delaunay.

Primul război mondial trezea conştiinţe şi facilita o mai mare circulaţie a valorilor chiar înainte de a se declanşa. Timpul de după război nu mai dădea nici el înapoi. Prăpădul lumii nu epuizase energiile. Acestea se arătau şi mai dinamice, în toate direcţiile. Expoziţiile itinerante prin Europa duceau cu ele nu numai tablouri ci şi idei, frământări, relaţii, proiecte etc.

Dar cele mai aventuroase deplasări aveau loc în conştient, subconştient şi inconştient, în infinitul eului intim pentru a-l mobiliza în marea aventură a afirmării noului ca limbaj, emoţie, idei, stare de lucruri. Tot ceea ce fusese putea fi considerat fumat, consumat. Prelungirile erau considerate zid, povară, închisoare, anulare a libertăţii.

Încă din primii ani ai secolului, Matisse elogia expresia şi-o declara obiectivul căutărilor, în expresie văzând, de fapt, întregul arhitecturii sale picturale. În viziunea sa, pictorul vedea expresia, satisfăcându-se şi prin cuvânt, respectiv în arta literară.

Reverdy va proba mirificul. Evoluţie nelineară. Noutate. Receptare uneori contradictorie. Poate, şi unele tentative de expediere în istoria literaturii, sau şi mai reducţioniste, au născut reacţii inverse de menţinere a poetului în circuitul cultural „vivant”.

Acest poet şi eseist care a vrut să fie şi să rămână ca un isihast pictor de icoane fără semnătură, dincolo de solitudinea sa, destinul după care a trudit să-l întâlnească, să-l găsească, lui en a gardé une dans l’espace de la postérité.

Nu este exclus ca lectorii săi, prin analogie, să presimtă şi simtă soluţia propriilor căutări, finalmente întoarcerea spre Dumnezeu.

Mai pe urmele lui Pierre Reverdy

Dorinţa de eliberare din limitat şi deşertăciune, setea de Absolut, căutarea noului, împăcarea contrastelor, aflarea unui limbaj mai poetic, dorinţa de exprimare a unor tonalităţi şi viziuni proprii, unesc pe marii poeţi, ca şi o anume completitudine care stânjeneşte efortul de a-i încadra într-o şcoală, într-un curent.

Totuşi, unghiul de detecţie emoţional-intelectiv, capacitatea de a trăi şi produce un anume crez estetic, maniera de transpunere în expresie poetică, viziunea asupra realităţii, asupra condiţiei umane, a destinării şi destinului uman, îi separă pe aceşti liturghieri poeţi.

Astfel, aventura spirituală a lui Reverdy îşi are specificitatea ei, liniile sale de forţă şi afirmare. Poetul vrea să realizeze o fraternizare, o îngemănare între vis şi realitate, între idealitate şi existenţă. El crede că acest acord poate fi realizat printr-un limbaj simplu, printr-o frazare minimală, dar în măsură să elibereze realul de propria sa povară, care este accepţia imediată. În acest sens, economia de unităţi substanţiale, acţionale şi relaţionale va exprima incomparabil mai mult prin secretul, enigmaticul, ambiguitatea cărora le face loc. Transparenţa este asigurată parţial de simplitatea expresiei despovărate de adjective, elemente conjuncţionale, detururi frazale. Misterul întâlnirii şi intersectării visului cu realitatea e susţinut de izolarea

cuvintelor preluate de haloul unui clar-obscur care acoperă de semnificaţii juxtapunerea, succesiunea şi etajarea elementelor, tablourilor, cuvintelor poetice tocmai prin elipticul construcţiei. Limbajul auster, sintetic, dobândeşte străluciri poliedrice. Contururile obiectelor se estompează până la dispariţia lor în stări emotive şi sugerări subtile. Un exemplu:

Sur la pointe des pieds

Il n'y a plus rien qui reste
Entre mes dix doigts
Une ombre qui s'efface
Au centre
Un bruit de pas
Il faut étouffer la voix qui monte trop
Celle qui gémissait et qui ne mourait pas
Celle qui allait plus vite
C'est vous qui arrêtiez ce magnifique élan
L'espoir et mon orgueil
Qui passaient dans le vent
Les feuilles sont tombées
Pendant que les oiseaux comptaient
Les gouttes d'eau
Les lampes s'éteignaient les rideaux
Îl ne faut pas aller trop vite
Crainte de tout casser en faisant trop de bruit

Pe vârful picioarelor

Nimic nu mai rămâne
în mâinile mele
O umbră dispare
La centru
s-aud paşi
Trebuie muţită vocea care prea face zgomot
Cea care gemea şi care nu murea
Cea care se grăbea
Voi cei ce opreaţi acest măreţ avânt
Speranţa-mi şi orgoliul
Gonind pe-aripi de vânt
Frunzele-au căzut
pe când păsărelele numărau
stropii de ploaie
Lămpile-nchideau ochii în spatele perdelelor
Nu trebuie mers prea repede
Teama de a nu strica totul făcând prea mult zgomot
(vol. ***Sources du vent,*** 1947)

Se observă că substantivele cu care operează poetul nu trimit la substanţa lor, ci la emoţiile în care se convertesc. Între disperare şi sperare, între vizual şi auditiv, între zi şi noapte, sfârşitul de toamnă se face prezent prin stări adecvate, sugerate de elemente disparate. Dispunerea spaţiului supus perdiţiei, prin timpul circular, zi şi noapte, care devoră, se recompune

în poem. Se salvează transgresând subtil în semnificaţiile detectate în modestie şi linişte de poetul care luptă ascetic să le purifice de sensul imediat care le duce la pierire. Timpul se rostogoleşte peste natură, peste lumină, peste obiecte. Poetul propune mersul discret, pe vârful picioarelor, pentru a putea sesiza ceea ce realul sugerează printr-un discret şi sever proces de esenţializare, de cristalizare. Drama cronotopului parcurs de poet este reliefată de verbele: s'efface, étouffer, gémissait, mourait, allait, passaient, casser. Frecvenţa imperfectului, timp al dilatării, al continuităţii, trimite, ca şi absenţa punctuaţiei, la intenţia de permanentizare a unei stări de lucruri îngrijorătoare. Deşi adjectivele sunt evitate, cromatica cenuşiului se face prezentă în vântul şi picăturile de ploaie care vor asana şi putrezi frunzele căzute-n toamna care pleacă în gamă minoră. Polifonie funebră. Rima prezentă doar în perechea contrastantă: avânt-vânt. Ritmul lent este adecvat constatării dureroase din primul vers: „Il n'y a plus rien qui reste…" Nu mai rămâne nimic din ce se observă la prima vedere căci la următoarea, când realul e văzut cu ochiul poetului, totu-i salvat: în poezia unei stări existenţiale amare. Opacitatea lucrurilor cristalizează polifonic, bacovian, ca-n poemul ***Le sens du vide*** (1944) din volumul ***Le Chant des morts*** sau şi mai sensibil în four monotone din ***La Lucarne ovale*** (1916), unde „A cause de l'eau le toit glisse / A cause de la pluie tout se fond… Un jardin sans oiseaux… sans bruit". Frunzele nu mai sunt verzi. Totul e

însângerat ca-ntr-un imens abator prin care tot bacovian „passe une procession / Par la fenêtre morte / Où brûle un cierge / Il sort une lente chanson…" Evident un marş funerar. Doar „un chien se sauve", că-n rest „On n'entend pleurer que la pluie".

Zi monotonă. Timp necruţător. Destin amar. Experienţă originală. Gust acid. Gestul eliberării. Lupta cu moartea prin decantarea materiei. Prin purificarea ei în ideea de metamorfozare, de salvare pe un plan superior decât cel care ne strânge şi constrânge în dramaticul gulag. La această lume claustrată se referă poetul când afirmă „Le monde est ma prison". El îndrăgeşte esenţa care-i la distanţă de referent: „Je suis loin de ce que j'aime". Evaziunea poetului este eliberarea sa reflectată în eliberarea realului de efemerul care-l ameninţă. Ameliorarea relaţiei eu-lume se face prin cultivarea setei „du bonheur qui me donnait la fièvre" şi a visului care, în contact cu realitatea, o ia-n stăpânire, salvând-o. Este estetica altei axiologii decât cea a metaforei concretizante. Pentru Reverdy, cuvântul nu este impresie, nu este explicaţie, ci expresie. El dă chip fenomenelor prin trimitere la realitatea de dincolo de ele: „L'art, afirmă poetul, n'est pas affaire de sensation, mais d'expression", adică de eliberare a esenţialului nemuritor. Dacă voi spune prag sau uşă, negândindu-mă la ideea de intrare sau ieşire cu toată variata gamă de fapte care pot fi antrenate de aceste semnificaţii, înseamnă că cele două obiecte, fatalmente

rămân la cheremul extincţiei, a timpului devorator. De aceea, spre deosebire de Verlaine din „De la musique avant toute chose", Reverdy gândeşte la o arhitectură expresivă: „Le poète est maçon" deci edifică durabilul. În armonia construcţiei sale, muzica se implică discret ca sensibilitatea poetului în poem: „Pour le poète, afirmă Reverdy, le champ est circonscrit à son unique passion, à la pulsation de sa vie intérieure".

În simbioza cu dublă direcţie artă-viaţă, Reverdy vede salvarea amândurora: „La poésie est à la vie ce qu'est le feu au bois". Prin această metamorfozare purificatoare, omul se poate înscrie pe drumul apropierii de Dumnezeu, de planul divin. O estetică misterioasă şi totuşi evidentă, deschide această perspectivă probată de poet prin propria-i experienţă. Intersectarea visului cu realitatea este ipostază a armoniei. Un pragmatism estetic şi o estetică pragmatică.

Poetul când abandonează cubismul, suprarealismul. experimentul, poteca, şi intră pe drumul certitudinilor, n-o face din plictis, laşitate sau vreo alterare a sferei relaţiilor. Dimpotrivă. Era considerat maestru şi model. Revista sa Nord-Sud (1917 – 1918) adunase pe doritorii de experimente. Avea publicate vreo 5 volume. Avea în Montmartre prieteni care stârniseră deja ecou în societate. Şi totuşi pleacă însoţit de o jenă amară că n-a luat-o de la început pe drumul apropierii visului de realitate şi invers, setea de absolut astâmpărându-se la izvor. De-acum valoarea Turnului

Eiffel nu mai stă în linii şi goluri care i-au făcut pe Gounod, Dumas-fils, Copée, Sardou, Maupassant, Leconte de Lisle, Garnier şi-atâţi artişti şi scriitori să se opună construcţiei inginerului Gustave Eiffel ci, în posibilitatea de a vedea, din cer, capitala culturală a lumii şi a înţelege că geometria acestei construcţii metalice n-o urmează pe cea a Turnului Babel ci sfârşeşte într-un punct ce ţine sub control rezistenţa întregului. Dumnezeu – Artă-ştiinţă. Unitate şi infinit Spre aceste sensuri intuite de Apollinaire s-au întors şi dintre opoziţionişti ca Leconte de Lisle.

Pentru Reverdy nu mai era un motiv să rămână-n Paris, cum n-au fost nici celelalte, ţinând de obişnuinţă şi sentimente. El voia să întâlnească destinul care i se ascundea; să întâlnească realitatea în diversitatea ei şi s-o reconcilieze cu visul, cu idealul său de sublimare a existenţei în esenţele ce-o pot înveşnici; să afle fericirea la gândul căreia făcea febră. Cu un an înainte de naşterea sa, Sully Prudhomme publicase un volum de poezii ***Le Bonheur;*** la doi ani după naşterea sa, Verlaine publica şi el un volum intitulat ***Bonheur***. Poeţii căutau fericirea. Peste ani, nici Reverdy nu va face excepţie. O caută într-un univers ostil, mutilat, în descompunere. Sensibilitatea poetului e încarcerată. Simte ziduri penitenciare în jur. Simte deşertul cum se întinde. Un gol existenţial luxează aripi, blochează orizontul, face loc morţii. Prezenţa pustiului îi înţeapă, ca o suliţă în coaste, sensibilitatea. Dar gândul la fericire persistă. Dezesperarea subţie

speranţa. Poemul ***Dans ce désert*** (1949) ne descoperă atât poetica lui Reverdy cât şi poezia sa.

Ce regard
qui m-a laissé son dard dans le flanc
Ce dard qui n'en sort pas
Cette tête inspirée qui tient tout l'horizon
Le plat bord de la nuit
Qui me sert de bâillon
Et la soif de bonheur qui me donnait la fièvre

Dans ce désert

Enfin rien ne sort
Rien ne vient
Dans la réalité trop sombre
Où le soleil déplie son papier de couleur
Toujours neuf
On ignore le jeu et la partie se gagne
Sur le trapèze d'os où le singe s'endort
Encore un cran dans la montée sévère
Et décidément rien ne sort
De ton coeur démonté où la rumeur s'apaise
Rien ne tien la loi des mots
A la liste des morts au sommeil sans encombre
Arbres couverts de sel
De fruits cueillis dans les ruelles

Têtes charnues plissés de rires pleins d'abeilles
Rien ne tient au fond
Ni à la forme
L'esprit monte à la corde sans effort
Comme le soleil les ombres
Puis je tâche de vivre à mon moindre ressort
Je tâte la nuit approche
Comme la mer repue
Qui regagne ses bords
Ma nuit sans horizon où la lune s'accroche
Rien ne répond à mon appel muet
Rien ne s'oppose à ce geste durci
Qui fauche ma moisson
Allons il fait chaud
Plus noir dans la maison
Mon coeur a dévidé sa laine
Plus de feu dans coin
Plus d'amour plus de haine
Bâteau perdu sans mât
Sans orientation
Tête tranchée
Poitrine sans passion
Houle du monde nu
Fermé
Cercle de ma prison
Amour sec
Et la mort à secret
Sur la fenêtre bleue

Qui m-attend au balcon
Veilleuse au cadre noir
A l'angle des saisons
Ma part de faim
de soif
mains vides
sang pierdu
Dans ce désert

„Această privire
Care şi-a uitat suliţa-n coasta mea
Această suliţă care nu mai iese
Această inspiraţie care stăpâneşte orizontul
Marginea searbădă a nopţii
Care mă-năbuşă ca un căluş
Şi setea de fericire care-mi dădea călduri
În acest deşert
Nimeni nu vine
Nimic nu pleacă
În realitatea sumbră
În care soarele-şi desfăşoară hârtia colorată
şi totdeauna nouă
Lumea ignoră jocul şi ecoul ajunge
Pe trapezul de os unde maimuţa doarme
Încă o treaptă-n suişul dificil
Şi sigur nimic nu iese
Din inima ta împrăştiată în care agitaţia se potoleşte
Nimic nu-i de partea legii cuvintelor

Pe lista morţilor netulburându-le somnul
Copaci acoperiţi de soare
De fructe culese pe uliţi
Capete umflate strâmbate-n râsete pline de-albini
Nimeni nu ţine la fond
Nici la formă
Sufletul suie în ştreang fără efort
Cum intră soarele în umbre
Apoi încerc să trăiesc viu şi mort
Sondând noaptea care s-apropie
Ca o mare plină
Regăsindu-şi malurile
Noaptea mea oarbă de care spânzură luna
Nimeni nu răspunde chemării mele mute
Nimic nu se opune acestui gest încrâncenat
Care-mi coseşte lanul
Haidem e prea cald
Prea întuneric în casă
Inima mea descurcă lână
Mai mult foc mai multă zgură
Mai multă dragoste şi ură
Vapor rămas fără catarg
Fără busolă
Cap pierdut
Piept dezolat
Furtuna lumii dezarmate
Prizonieră
Între zidurile închisorii unde sunt

Dragostea moartă
Şi moartea pe furiş
La marginea ferestrei
M-aşteaptă în balcon
Straja de noapte
În răspântia anotimpurilor
Partea mea de foame
de sete
mâini goale
sânge pierdut
În acest deşert

(vol. ***Bois vert***)

Cu un calm incredibil, poetul îşi urmăreşte mişcările eului în contact cu un univers stăpânit de somnul şi semnele morţii, nopţii, naufragiului. Ritmul şi, mai ales, rima sunt accidentale în acest penitenciar, cerc opac, care dezmembrează, dezagregă orice sort de instrument conjucţional, izolând obiectele, izolând poetul, izolând cuvintele, ascunzând fericirea, făcând loc riscului care se mişcă pe marginea realităţii dislocată de imaginar. Însuşi lirismul e subminat de îngrijorarea temperată meditativ de realitatea devorată, de timpul care ia cu el totul şi poezia accepţiei curente. Rămâne, ca la Ion Barbu, poezia unui joc secund „mai pur". Discontinuitatea de la nivelul cuvintelor este coerenţă la nivelul stării creată de solitudinea poetului. O stare a putinţei în spaţiul creaţiei şi a neputinţei în faţa

inexorabilei treceri. Salvarea prin artă este salvare prin primatul spiritului care face ca urmele să nu se şteargă. Reluarea lecturii atestă prima impresie: inspiraţia poetului e fără greş, fără cusur. Orice injoncţiune evocativă analogic ţine de o dinamică intelectivă exterioară. Jocul ideilor îşi are neastâmpărul său mai ales când memoria nu-i pune piedici, între atâtea deşerturi din literatura franceză şi universală, pustiul lui Reverdy este neconfundabil. Emoţia estetică atenuează efectul provocărilor dramaticului când coasa morţii intră în lanuri sau piciorul ei bate în uşi. Rămânem expectativi şi senini asimilând frumuseţea, ingeniozitatea, originalitatea poetului. Îl urmărim admirativ pe poet cum traversează iniţiatic, ascetic, calm şi economicos la cuvânt, deşertul, sentimentul penitenciar, acest spaţiu concentraţionar în care obiectele au nevoie doar de verbe.

Sigur pe instrumentele sale, convins de forţa revelatoare a inspiraţiei, el ştie că se poate salva, salvând, filtrând, cristalizând, înveşnicind ceea ce ochiul spiritului reţine şi vine pe foaia albă care pe-atâţi făuritori de frumos îi chinuie.

Deşi visul, prin natura sa este evazionar, lasă jos realitatea şi zboară-n lumea lui. Reverdy nu se lasă dus pe-aripile-i, ci îl fructifică aducându-l în preajmă, vizavi, alături de realul pe care-l atrage ca un imens magnet. Aventură riscantă dar profitabilă. Din această gimnastică estetică, obiectele, realul „n-au cum să se mai opună şi

devin ele însele magnetizate în măsura să iradieze linii de forţă, emoţii, capabile să atragă lucruri cu totul disparate fără să mai facă apel la elemente lingvistice relaţionale, coloristice, adverbial calitative etc. La Reverdy nu podoabele fac poezia, ci austeritatea. Darul şi harul poetului de a le spiritualiza le dă această aură. Cuvintele sale pleacă în lumea lucrurilor ca apostolii lui Iisus Christos în lumea popoarelor a căror limbă n-o cunoşteau şi totuşi pe unde treceau şi unde ajungeau se-neonjurau de adepţi care, la rândul lor, ei înşişi atrăgeau în jur credincioşi.

Aceasta e arta, secretul solitudinii poetului Reverdy. Lirismul acestui poet e de natură mai aparte. El ne scoate din obişnuit purtându-ne printre îngândurare şi seninătate. Şi numai o dată citit un poem şi tot ne simţim mai plini de lumină. Realul aparent sau chiar ostil, răneşte vindecând întregul, aşa cum credeau discipolii lui Zalmoxis. O suferinţă traversată iniţiatic, deci asimilată ca testare a puterii caracterului, spiritului, organismului, răspândeşte lumină în întreg nu numai în partea care a fost afectată.

Unii exegeţi l-au numit pe Reverdy mistic, că era de o solitudine monahală. Experienţa nelineară a vieţii sale nu atestă această opinie. Izolarea, solitarismul său, îl aşează într-un contact mai strâns cu realitatea oamenilor şi lucrurilor. Trăirea lui pe contraste era tonifiantă. Avea nevoie de vis ca şi de realitate. Din această apropiere, contaçt, a ieşit poezia sa. Mântuirea poetică prin risc. A

te îndurera de soarta vulnerabilă a lucrurilor, la Reverdy devine îndurare, compasiune, sărit în ajutor. El ştie că materia este devorabilă, luată de timp cu tot cu clipă. Îi iese spiritul în cale, o converteşte în artă. O învaţă să iasă din durerea dramei sale. O scoate din obişnuit, din inerţie.

Să ne oprim puţin asupra poeziei totuşi iubirea.

Encore l'amour

Je ne veux plus partir vers ces grands bois du soir
Serrer les mains glacées des ombres les plus proches
Je ne peux plus quitter ces airs de désespoir
Ni gagner les grands ronds qui m'attendent au large
C'est pourtant vers ces visages sans forme que je vais
Vers ces lignes mouvantes qui toujours m'emprisonnent
Ces lignes que mes yeux tracent dans l'incertain
Ces paysages confus ces jours mystérieux
Sous le couvert du temps grisé quand l'amour passe
Un amour sans objet qui brûle nuit et jour
Et qui use sa lampe ma poitrine si lasse
D'attacher les soupirs qui meurent dans leur tour
Les lointains bleus les pays chauds les sables blancs
La grève où roule l'or, où germe la paresse
Le môle tiède où le marin s'endort
L'eau perfide qui vient flatter la Pierre dure
Sous le soleil gourmand qui broute la verdure
La pensée assoupie lourde clignant des yeux

Les souvenirs légers en boucles sur le front
Les repos sans réveil dans un lit trop profond
La pente des efforts remis au lendemain
Le sourire du ciel qui glisse dans la main
Mais surtout les regrets de cette solitude
O coeur fermé ô coeur pesant ô coeur profond
Jamais de la douleur prendras-tu l'habitude

Totuşi iubirea

Nu vreau să mai plec spre pădurile-nserării.
Să strâng mâinile îngheţate umbrelor din preajmă
Nu mă mai pot desprinde din colţii disperării
Nici s-acostez pe insule ivite-ndepărtare
Şi totuşi spre aceste chipuri fără contur pornesc
Spre mişcătoare linii care mă-ncercuiesc
Aceste linii trase de privirea mea în necunoscut
Aceste spaţii confuze aceste zile enigmatice
Sub clopotul timpului ameninţător când iubirea se înfinpă
Dragoste de dragul dragostei arzând noapte şi zi
Când lampa-nchide ochii inima ruptă aripă
Suspinele îşi pierd şi nu le pot opri
Zări limpezi ţărmuri calde nisipuri argintii
Prundişul aur dat de-a dura lenea îşi face loc
Scăpat de-înec malul călduţ marinarul adoarme
Apa vicleană dă târcoale stâncii voinice încă
Sub soarele flămând ce iarba i-o mănâncă

Gândirea obosită gata-i să aţipească
Uşoare amintiri buchete stau pe frunte
Odihnele netreze în patul adânc
Suişul trudelor lăsat zilei de mâine
Surâsul cerului alunecă pe mâini
Şi mai ales regretele acestei solitudini
O inimă exilată o inimă grea o inimă adâncă
Totdeauna durerii te vei obişnui.

(***Sources du vent***, 1929)

Rime accidentale. Ritm mereu schimbat parcă să trezească din monotonie, din somn, din obişnuit. Un fel de zigzag al realităţii, când de acord, când ostilă, mereu enigmatică, ambiguă ca şi contururile schiţate de imaginar, de vis, şi de dorul de armonie. Iubirea pură. Iubirea de dragul iubirii îndreptată spre real să-l cuprindă, să-l lumineze şi ilumineze. În acest jertfelnic efort când mai slăbeşte din intensitate, tristeţea-şi face loc cu o întreagă lume de semne şi metasemne, de simboluri care trimit la gama de vibraţii a eului profund. Legea reversibilităţii operează în interior şi-n exterior. Procesul re-creator va fi reluat a doua zi. Disperarea şi sperarea se reconciliază: „Soarele torid arde iarba" – frământările din eu uneori se ciocnesc de orizontul opac pe care „surâsul cerului" îl dislocă = speranţa eternizării prin iubire, prin artă îmblânzind, modelând, umanizând părerile de rău iscate de solitudinea reflexivă. Triada vocativă din penultimul vers asimilează inimii, iubirea şi

epitetele însoţitoare, substanţelor corespunzătoare sporind ponderea estetică a versului şi conotaţia sa metafizică în măsură să motiveze concluzia din ultimul vers care trezeşte-n memorie, cu parţială apropiere semantică: „Ce e amorul? E un lung / Prilej pentru durere…” (Eminescu). Absenţa punctuaţiei este congruentă adverbului „totdeauna”, „durerii te vei obişnui”.

Pentru Reverdy axele eu-lume, vis-realitate sunt „son porte-bonheur”. Pe aceste coordonate se întâlnesc poetul şi misiunea sa, estetica şi poezia reverdiene între care, nu întotdeauna, se poate pune semnul egal. Minereul de preţ pe care Reverdy îl extrage din aceste apropieri, intersectări, confluenţe, nu e reductibil în mod electronic la aur sau diamant. Dar pluralitatea reflexiilor şi consistenţa materialului poetic atestă fenomenul cristalizării. Lectura empatică fură inima şi gândul, sporind satisfacţia estetică modelatoare, eliberatoare. Procesul de sensibilizare este unul de spiritualizare, de superiorizare umană.

Reverdy iubeşte natura, măreţia şi misterele ei dar nu o confundă cu poezia. El o foloseşte în favoarea poeziei şi a problematicii implicate. A trăi natura înseamnă a-i descoperi subtilităţile, care trimit la legi universale imuabile.

Poezia, solitudinea, visul, discreţia, aparenta timiditate metafizică, frământările sale interioare sunt remedii, chei eficace în căutarea şi aflarea semnificaţiilor

tăinuite în sânul realului. Am spus că solitudinea intensifică, pe un plan superior relaţia cu exterioritatea, cu „le dehors". Sinceritatea şi modestia sa sunt obiectivate în gustul, în exigenţa pentru esenţial, pentru o altă claritate mai cristalină, mai diamantină. Ea rezultă din autencitatea şi soliditatea contactului său cu realitatea, favorizat de solitudinea (sensibilitatea) sa.

„Je choisis Dieu librement" a lui Reverdy înseamnă regăsire de sine şi de drum. Deschidere de orizont. Răsărit de soare şi îndurerare că lumea întârzie în materialitatea efemeră, constrângătoare, agresivă, falsificatoare, centrată pe plăcere = mijloc, hrană a instinctelor – şi nu pe bucurie şi fericire, pe mijloc, iar nu pe finalitate. (N. Paulescu)

Coborârea poetului în vis şi-n real sunt suişuri în spirit ca la Saint-John Perse, cu deosebirea că, la autorul ***Anabazei*** şi ***Amarelor***, detectăm o anume sacralitate şi ton princiar, iar la Reverdy, o anume seninătate alături de amărăciunea ontică. Claude Bonnefoy afirmă că la Reverdy „la descente dans le rêve fut toujours consciente et volontaire" (***La Poésie française des origines jusqu'à nos jours***, Seuil, 1975, p. 427). Conştientă, da! ca să nu preia eronat ceea ce inspiraţia, transa lui poetică, îi comunica, după cum afirmă chiar poetul, dar nu voluntară, termen care trimite la poezia făcută nu la cea creată, adică la adevărata poezie. Noi am afirmat că inspiraţia nu poate fi decât etică şi că estetica pe etică se fundamentează, de aici şi caracterul revelatoriu al

inspiraţiei. Conceptul de revelaţie nu aparţine vreunui joc de cuvinte. Sensul său din limba română este fidel corespondentelor din ebraică, greacă, latină şi înseamnă a dezvălui, a da-n vileag ceea ce e tăinuit, ascuns. Or, Reverdy aduce la lumină taina lucrurilor, fenomenelor, esenţa lor prin care se pot adeveri, ca apartenente operei lui Dumnezeu. Şi chiar dacă, în circuit, conceptul de revelaţie nu are peste tot un sens strict teologic, el şi-a accentuat această conotaţie şi prin faptul că ajungerea la esenţa lucrurilor se face printr-o stare spirituală mai îngrijită, mai curată, mai concentrată, mai profundă. Aici e cheia aflată de Reverdy prin trăirea în linişte - isihie, modestie, solitudine, cheia retragerii sale la Solesmes şi, am putea spune, a redescoperirii sale, a reintrării operei sale în circuitul culturii dinamice. Nu întâmplător afirmă el că poemul vine gata făcut. De unde? Din talent. Din geniu. Pe ce cale? Pe cea care-o afirmă nu numai Reverdy: a inspiraţiei revelatorii, operantă în stare de graţie, în starea care-l situează pe om în preajma Divinităţii.

În poezia lui Reverdy se întâlnesc frecvent, preponderent, substanţe şi acţiuni. Rolul verbelor, mai totdeauna la prezent, este de a facilita revelarea esenţelor, a cristalelor din substanţe (gramatical substantive!).

În acest secol al ismelor de toate sorturile şi domeniile, sigur că lumea talentelor, plictisită de romantism, simbolism etc. şi animată şi de o vârstă

specifică ieşirii din flanc, au încercat, în cazul Reverdy, conturarea liniilor cubistă şi suprarealistă. Dar câţi au rămas fideli îndrăznelilor acestor direcţii? Nici Max Jacob, nici André Salmon iar cei mai mulţi au făcut calea-ntoarsă spre propria lor originalitate căreia i-au dat glas după sensibilitatea, experienţa şi achiziţiile dobândite. Apollinaire, suprarealistul, plecase deja (1918) ca să mai poată fi numit maestru şi model. Totuşi, din orice experienţă şi experiment se învaţă şi chiar când acestea dictează conştiinţei schimbarea de traseu, greu este să devii nou născut. Achiziţiile continuă, mai mult sau mai puţin, să fie operante, înscriindu-se la capitolul influenţe. De aceea suprarealismul continuă să fie numit curent. Prin curaj, capacitatea de a polariza, dar şi prin realizări, această mişcare nu s-a circumscris până la autosufocare şi s-a impus cultural mai ales prin aceea că veritabile talente reorientate nu puteau face abstracţie de debutul lor. O oarecare intertextualitate diacronică.

Evident, cele două texte publicate de Reverdy în Nord-Sud despre cubism n-au putut să-l facă pe acest adversar al adjectivelor, cubist. Acest curent era prin excelenţă al pictorilor dintre care doi, Picasso şi Juan Gris, i-au făcut ilustraţii la unele volume ***(Le Chant des morts*** – Picasso; ***Au soleil du plafond*** – Juan Gris). De asemenea suprarealismul cu apel la Marx şi Freud în rezolvarea problemelor lumii, nu se placa pe sensibilitatea lui Reverdy. Dezordinea din conştiinţă şi din viaţa lumii nu se putea rezolva, şi nu se poate

soluţiona, printr-o dezordine mai apocaliptică aşa cum o propunea futurismul lui Boccioni şi Marinetti (1910 – 1914) manifeste incendiare, sau dezagregante ca tezele avansate de Tristan Tzara. Pornirile spre nicăieri se-mpotmolesc. Rătăcirile creează mai apoi procese de conştiinţă. Amărăciuni de care greu scapi. Nici Reverdy se pare că n-a scăpat. Manifestele artistice se identificau celor politice aberante. Iată-l pe André Breton, admiratorul, declaratul discipol literar al lui Reverdy: „L'art authentique d'aujourd'hui est lié à l'activité sociale, révolutionnaire: il tend troubler et détruire la société capitaliste" (1926, reprodus în: ***Position politique du surréalisme***, Sagittaire, Paris, 1935, p. 68). Un alt sort de Robespierre al noului secol, Louis Aragon, propunea o dialectică marxistă, Philippe Soupault nu era nici el departe de confraţii bătăioşi care tindeau să creadă că a crea înseamnă a produce; a citi înseamnă a consuma şi aşa mai departe. Şi toţi aceşti căutători clamau o artă autentică, mai umană.

Când, în ***Mamelles de Tiresias*** (1917), Apollinaire lansase termenul de surréalisme, el nu întrevăzuse dispersia curentului în nuanţări, ramificări, direcţii contradictorii care, până la urmă aveau să-i pună punct. De altfel, după ***Calligrammes*** (1918), el va muri (nov. 1918), Reverdy concentrând atenţia, şi ulterior, preluând-o André Breton.

Suprarealismul revoltei, subconştientului, visului şi refulărilor freudiene, delirului, hipnozei, drogurilor,

halucinaţiilor, coşmarurilor, cu semnale dinspre Gérard de Nerval (Aurelia, 1855), Baudelaire (Fleurs du mal, 1857 şi Paradis artificiels, 1860), Lautréamont (Chant de Maldoror, 1868), Rimbaud (Illuminations – la voyance, 1886), Jarry (Ubu roi, 1888), încercat, ilustrat şi abandonat literar de Reverdy, Desnos, Char, Eluard, Aragon, Souppault etc. adică de toţi în afară de Breton (Nadja, 1928, L'amour fou, 1937, autorul Manifestului din 1924 şi atacatorul societăţii, religiei şi filosofici, pentru a ancora în politică, în comunismul de care se va desprinde în pragul războiului pentru a se refugia în S.UA.), acest suprarealism extins în Europa şi în timp, apunea literar în 1945, continuând în plastică, cinematografie şi-n amintirile celor care-l promovaseră, între care şi Pierre Reverdy. Dacă în pictură ajunge să creeze o renaştere conceptuală şi realizatorie modernă, în literatură, ajunge ca-n revista Littérature care-i publică tezele: ***Lis-tes-ratures*** (citeşte propriile tale ştersături, anulări), (v. Jean Claude Berton: Histoire de la littérature et des idées en France au XX-e siècle, Hatier, Paris, 1983).

Căutările unui nou limbaj poetic, problematica visului şi a eului, a descifrării esenţei lucrurilor, a neglijării ritmului şi rimei nu le putem revendica de la suprarealismul care le-a idolatrizat. A vedea suprarealitatea cu ochiul închis pentru a nu o deteriora asemenea voinţei care s-ar infiltra în scriitura automatică, în dicteu, o spuseseră şi alţii între care

pictorul german Caspar David Friedrich (1774 – 1840): „Închide ochiul fizic ca mai întâi să vezi tabloul cu ochiul spiritului. Apoi fă să iasă la lumină ceea ce ai văzut în întuneric" (Jean-Claude Berton, op. cit., p. 50).

Reverdy, prin felul său de a fi, mai modest, mai rezervat, n-a intrat în vâltoare. Mişcarea suprarealismului în „marş spre poziţii tranşante nu l-a fascinat. Îngerul său nu-şi risca aripile decât în conexiunea, de necrezut, vis-realitate, spre un limbaj de o expresivitate nouă. Considerat precursor al suprarealismului ca mişcare literară şi artistică, în general, Reverdy rămâne el însuşi ca şi Giovanni Papini, în Italia, faţă de futurism. Pentru el, imaginea nu e ornament, ci creaţie pură a spiritului. Ea nu are sorginte analogică ci de confluenţă vis-realitate. Apriorismul său poetic, ţine de convingerea preeminenţei spiritului, a Divinităţii. Poate că Reverdy este mai apropiat de ceea ce Gérard de Nerval (Les Filles du Feu, 1854, Les Illuminés, 1852; mai puţin Chimères, 1853) numea la rêverie supernaturaliste", posibilitate a unor armonii insolite.

Reverdy gândeşte la opere create, vii, care nu evocă ci se evocă prin transluciditatea impregnată realului. Opera de artă se reflectă „dans sa saveur singulière qu'elle inaugure dans la réalité (Essai d'esthétique littéraire) multiformă şi plurisemantică. Saveur + savoir = guid maselor întru ameliorarea fiinţei şi vieţii lor. O idee perenă prin intenţionalitatea

educaţională conţinută, şi-nainte de aceasta, prin estetica sugerată.

Evoluţia lui Reverdy este consecventă unui crez, unei convingeri chiar când nu e lineară. Materia ne sufocă. Instinctele ne desfigurează. Rătăcirea spiritului înseamnă opacitate, ceaţa care împiedică vizibilitatea şi deformează realitatea în ce are ea dumnezeiesc, făcând loc mediocrităţii, ignoranţei. Arta, cultura, primatul spiritului, luminează trasee, asigură suişul spre lumea esenţelor, spre mai multă lumină.

Procesul recreator la Reverdy este conştiinţă în acţiune creatoare. Asimilarea estetică a realului înseamnă dilatare, distanţare a marginilor, a conturului până la eliberarea, prin spiritualizare, a ceea ce este nemuritor, capabil să strălucească mereu. Umbrele s-aprind, invizibilul se luminează, emoţia estetică circulă într-un orizont nemărginit făcând loc ideii de Tot, de vieţuire în Logos.

Este adevărat că „ce que se détache se cache", dar poetul Chitarei adormite (1919) şi al ***Libertăţii mărilor*** (1959) descoperă varietatea chipurilor realului şi trăieşte intens şi calm o foarte variată gamă de stări lirice, desprinzându-se de ceea ce este muritor. Dicteurilor subconştientului suprarealist, Reverdy le opune dicteul conştientului, al spiritului pur, eliberat, înaripat gata să se apropie de Dumnezeu cu talanţii încredinţaţi, înmulţiţi. ***Une aventure méthodique*** (1950), ***Ferraille*** (1937), şi celelalte volume unite în ***Plupart du***

temps (1945) şi ***Main d'oeuvre*** (1949), depun mărturie pentru continuitatea şi arderile unui mare talent într-un crez estetic nesupus aceleiaşi rigori căreia îşi supunea fiecare poem.

Amarul lăsat în inima sa de paşii parizieni ai unei sincerităţi relaţional amicale se estompează faţă de adevărul că, oricum, dincolo de aberaţiile publice, politice, sociale, lumeşti, suprarealismul şi pentru Reverdy şi pentru ceilalţi veniţi şi plecaţi, a generat idei, a trezit talente, a anunţat proiecte, a realizat opere care, la un loc, i-au asigurat o anume extensie, multiplicitate artistică – inclusiv în cinematografie –, durată etc.

Omne verum omne vero consonat: Pierre Reverdy

Triunghiul autor-operă-lector nu este şi nu poate fi echilateral. Sensibilităţi, formaţii, preferinţe, momente, influenţe etc. aparţin unei logici a evidenţei. Mobilitatea accentului pe una sau alta din realităţile triadei acordă mai multă atenţie şi celui care închide triunghiul: lectorul. Profan sau avizat, amator sau profesionist, el este cel mai ameninţat de subiectivism. Oricât i s-ar deschide o operă de artă, opiniile receptoare nu vor, şi poate nici nu trebuie, să fie otova. Opera însă are o unicitate a ei oricât de intertextuală i-ar fi elaborarea, naşterea sau oricât de ascuţite ar fi vârfurile care se îndreaptă asupra ei. Nu numai ochii care o parcurg sunt

diferiţi dar chiar aceeaşi privire, în etape diferite, poate să ajungă la observaţii contrastante chiar. Situaţia culturală din România celei de a doua jumătăţi a acestui secol – XX – contorsionat ne oferă atâtea exemple.

Dacă o operă se poate constitui în model deschizător sau închizător de drumuri, nu acelaşi lucru se poate afirma despre o exegeză, oricât de acoperită, structurată, luminată ar fi. Psihologia gustului şi ingeniozitatea hermeneuţilor vor deschide noi orizonturi mai atractive, mai comparabile cu relevarea secretelor operelor.

Nu este un accident că Roland Barthes ridică problema adevărului, a obiectivităţii, a raportului operă-lector, operă – interpret, receptării îi va lipsi mereu ceva care va confirma „la crise du commentaire" opera fiind „un monde", şi la critique n'étant pas une science" (Critique et vérité, Seuil, 1966, p. 17).

Fiindcă lectorul e la modă prin număr şi gust evoluat, să recunoaştem că avizat fiind sau nu, el are întotdeauna ceva de spus în marginea paginii citite. El îşi dă cu părerea, comite o analiză, un comentariu, o interpretare „à sa manière, à ses possibilités". Se spune că Schiller îşi citea baladele femeii din casă şi-i reţinea reacţiile, expresie a receptării sale. Cuvintele or fi aceleaşi pentru toţi dar, ca material de artă literară, nu mai sunt aceleaşi. „Les mots que j'emploie, scrie Paul Claudel, ce sont les mots de tous les jours et ce ne sont point les mêmes" (Quatrième Ode, 1907). Pe axa

paradigmatică poietic-poetic are loc schimbarea la faţă şi suflet a cuvintelor. Aici se situează şi ***l'Alchimie du verbe*** (Rimbaud) şi adevărul rostit de Roland Barthes privind „ştiinţa" comentariului, a actului hermeneutic.

Exegeţii, descoperitori ai misterelor, ai enigmaticului literarităţii, nu cad în eroarea absolutizării rezultatelor şi nici a unghiurilor de detecţie, fiecăruia lăsându-i şansa lui. Dar, avizaţi, mai mult sau mai puţin profesionişti, toţi vor intra mai în adâncul operei, cunoscând rezultatele şi cheile-ghid ale altora. Opera este o totalitate „une rondeur", „une profondeur", receptarea este o parţialitate în sensul şi de parte şi de subiectivism.

Gaétan Picon, după ce a publicat un ***Bernanos***, doi ***Malraux***, o ***Panorama de la nouvelle littérature française*** (Gallimard, 1948 – 1976), scrie un substanţial eseu Reverdy, cu accent pe poezia şi poetica acestui scriitor.

Picon observă că tăcerea lui Reverdy, de după 1948, a sporit cererea de poezie şi cunoaştere a poetului. Şi nu e vorba numai de primele volume: ***Poèmes en prose*** (1915), ***Guitare endormie*** (1919), ***Gant de crin*** (1927), ***Epaves du ciel*** (1924), ***Le Peau de l'homme*** (1926, anul părăsirii Parisului) ci de o actualizare integrală: „Nous retrouvons Reverdy dans plus d'une voix actuelle… sans lui, notre poésie ne serait pas celle qu'elle est". Picon descoperă un Reverdy nu numai precursor al suprarealismului ci şi a unui realism poetic

modern: derulare filmică în poem, simultaneism şi succesiune a componentelor realităţii, vizualizare asemănătoare celei a lui J. Prévert. „La poésie de Reverdy se ferme sur un secret qui n'appartient qu'à elle". Poemele parcă ar fi părţi ale unui imens poem „toujours recommencé…" Lumea lui Reverdy se mişcă prin verbe într-un prezent cosmic şi uman „à la fois". „Chaque poème est un drame qui naît à la jonction d'une vie qui s'écoule, se poursuit et poursuit – et d'un monde fuyant devant elle…". Obiectele vizualizate, constatate, enumerate aproape sunt făcute să plece şi să vină ca luminile şi umbrele, ca ziua şi noaptea, în această reversibilitate înscriindu-se şi variabilitatea ritmului, el însuşi supus modelării, adecvării, cristalizării. Tristeţi şi bucurii, înseninare şi îngândurare. Speranţă şi exasperare. „Espace qui hante le vent; L' horloge, battement du temps et du coeur". Compunere şi destructurare; recompunere şi spiritualizare. Poetul îl vede pe om mişcându-se prin real în căutarea a ceea ce lipseşte îndurerându-l: ceea ce e tăinuit dincolo de materie: „L'homme cherchant dans le monde ce qui n'est sans doute pas dans le monde" şi Gaétan Picon conclude: „Poésie dramatique, donc, pathétique, poésie d'expression intérieure ci-istallisant en de brèves et fortes paroles. Etrangère, sans doute, aux directions les plus visibles de la poésie actuelle, mais assez riche, profonde, ambiguë pour contenir ce qui semble l'ignorer" (op. cit., p. 200– 202, ed. 1976).

Jean Pierre Richard atestă actualitatea şi eficacitatea poeziei reverdiene. În ***Onze études sur la poésie moderne*** (Seuil, Paris, 1964), primul poet abordat este Reverdy după care urmează Saint-John Perse. Vecinătatea îşi are conotaţia ei. Dar Richard nu e singurul care-l situează pe Reverdy printre moderni. Henri Lemaître în ***La poésie depuis Baudelaire*** (Armand Colin, 1965) îl aşază între Jean Cocteau şi Jules Supervielle; Claude Bonnefoys în ***La Poésie française des origines jusqu'à nos jours*** (Seuil, 1975) îi rezervă tot un loc de onoare între Saint-John Perse şi Jean Cocteau; şi colectivul J. Bersani, M. Autrant, J. Lecarme, B. Vercier în ***La littérature en France depuis*** 1945 (Bordas, Paris, 1980), îl aşază între Supervielle şi Eluard; Suzanne Bernard, în monumentalul volum Le poème en prose de Baudelaire jusqu'à nos jours (Nizet, Paris, 1950) îl introduce pe Reverdy în capitolul „l'esprit nouveau", între Max Jacob – revolta dadaistă – şi Eluard.

Şi numai din aceste câteva surse de referinţă se observă dimensiunea poetică pe care Reverdy a înscris-o în literatura franceză, în poezia modernă. Rezultă clar că Reverdy reprezintă mult mai mult decât un moment privilegiat.

Unitatea şi obiectivitatea reclamate de Barthes, sunt probate analitic de Jean-Pierre Richard prin „le concert thématique" care formează centrul iradiant al poeziei lui Reverdy. Relieful cuvântului, modulaţia imaginii, corelarea emoţiilor şi ideilor conduc la „un seul

acte de compréhension" la o „signification poétique indivisible" (*op. cit*., p. 11).

Misterul liniştii, calmul existenţial, la Reverdy nu este inerţie, monotonie, obişnuinţă ci, detaşarea care nu ascunde ce află în adâncurile realului şi la confluenţa acestuia cu visul, al eului cu lumea. Richard îl repetă pe Reverdy, se aşază în rezonanţă cu el, subliniind capacitatea, duhul emoţiei de a redimensiona realul, de a-l dilata, aşa cum demonstrează şi Gaston Bachelard în ***La poétique de l'espace*** (P.U.F., 1970) „la poétique de la rondeur".

Richard extinde această dilatare prin emoţie a conştiinţei, eului intim, universului. Reverdy îl atestă afirmând: „L'horizon limpide qui s'éloigne", „infiniment fuyant", „l'horizon qui n'existe pas", „seulement le mouvement" Plupart du temps, mişcarea pe care Saint-John Perse o identifică procesului poetic, poeziei, mişcărilor re-creatoare ale spiritului. Baudelaire, probabil se referea la exterioritate când scria: „Je haie le mouvement qui déplace les lignes" (La Beauté).

Contrastele pe care Reverdy le apropie, prin dilatare emoţională, Richard le vede ca un „découragement plein de courage" (p. 17). De altfel Richard îşi extrage observaţiile din foarte frecventele şi profesional alesele citate. Exegetul observă că setea poetului „d'un azur" – noi spunem de Absolut –, este „limpide, légère, piquante, la pure transparence d'un azur". Richard identifică azurul cu ceruri, „univers

proprement spirituel". Alţi critici vorbesc de idealul pe care poetul îl caută. Reverdy o spusese direct în ***Gant de crin***: „Spiritualiser c'est passer dans un autre monde que celui ou nous sommes réduits à l'état peu enviable de prisonniers". În aceste circumstanţe, remarcă Richard, visarea suişului, a zborului se adeveresc la Reverdy printr-o „imagination du saut" de evadare, ca Baudelaire în ***Elévation***, şi Richard îl citează pe Reverdy din Livre de ***mon bord***: „Je quitte cette atmosphère épaisse en sautant lourdement et je me trouve tout à coup dans l'air limpide…" Deci, nu delir, nu extaz mistic ci un nivel superior de detaşare spirituală, de bucurie a apropierii de Divinitate. Chiar Richard vorbeşte de un anume angelism la Reverdy „une saveur du réel", un adevăr sacru, ontologie spre marea întoarcere.

Baudelaire elogia suferinţa „comme seul remède à nos impuretés", binecuvântându-l pe Dumnezeu (Bénédiction); Reverdy este convins că „La délicieuse souffrance de la séparation" face să se umple „d'esprit et de sensibilité l'abîme vertigineux de la distance". Aspiraţia la altitudine şi superiorizare a terestrului sunt polii între care se consuma amarul existenţial şi aventura spirituală a lui Reverdy şi a marilor poeţi. În simfoniile sale Saint-John Perse reiterează alternativ „plus vite" cu „plus haut" şi „plus bas". La ambii poeţi, şi nu numai la ei, zenitul şi nadirul nutresc dinamica arderilor în spirit a eliberării prin creaţie.

Umblând lejer prin poezia şi poetica lui Reverdy, Jean – Pierre Richard descoperă centrele, câmpurile, motivele magnetice care concentrează temele aruncătoare de lumină la suprafaţa şi-n adâncul poeziei lui Reverdy.

Acelui „le manque" de care vorbesc toţi exegeţii lui Reverdy, Richard îi descoperă, în poezie, corespondentul ***trou*** care înseamnă loc izolat, lipsă, şi hârtop, obstacol, pe lângă cel de gaură, groapă, cu toate corespondentele posibile. Lista la: chemin, coin, couloir, vent, ombre etc. rămâne deschisă.

Limbajul minimal, simplicitatea densă, senzaţiile suprapuse, ostilitatea materiei, clar-obscurul, rigoarea ascetică, ambiguitatea, stilul propoziţional, absenţa podoabelor figurative, echilibrul substantiv-verbe, vecinătatea speranţă-dezesperare, eu-lume, vis-realitate, spirit-materie, îngândurare-seninătate, transparenţă-enigmatic, compunere şi decompoziţie, încremenire extatică şi mişcare, solitudine şi familiaritate cu obiectele, vizual şi sonor etc., toate sunt uşor detectabile şi frecvent afirmate de poet încât toţi exegeţii nu pot evita acest dicţionar al receptării lui Reverdy. „Un courant où rien n'est clair, ou lourd, où tout se mêle, glisse et étincelle à la fois, du même mouvement" Flaques de verre, mişcare pe care poetul o aseamănă unui dans, joc al spiritului.

În volumul de 800 de pagini, Suzanne Bernard, chiar dacă nu aduce observaţii noi, ea confirmă,

exemplifică evidenţele în această, repet, monumentală carte: ochi analitic, sistematizare exemplară, documentaţie aprofundată, remarci şi formulări inteligente, asocieri profitabile, o carte de referinţă. Un subsol cu vreo sută de referinţe care incită curiozitatea, satisface cunoaşterea aprofundată a poetului. Observaţii pertinente privind poezia în proză, poezia de dincolo de metrică, rimă şi concretul limbajului.

Cubismul suprapunerii de imagini este ilustrat şi cu poezia ***Traits et figures*** (vol. Poèmes en proses, 1915), foarte semnificativă pentru opoziţia şi concilierea: dezesperare-speranţă, tristeţe – bucurie. În această lume de linii, poetul vrea „mettre un peu d'ordre seulement", adică de armonie şi va reuşi conform şi poeticii sale, în mod neprecondiţionat: „Toute valeur d'une oeuvre est dans la saveur singulière qu'elle inaugure dans la réalité" (Le Livre de mon bord, 1938, p. 105).

Iată şi o dispunere de versuri cu etajare în trepte pe care se coboară suind spre lumina din rezervele tonifiante ale eului intim:

„La tristesse
l'attente
le désespoir
La ville lumineuse en haut du rocher blanc".

(Fausse Joie, 1926)

S. Bernard se ocupă de forma ei. Suprapunerii de imagini, autoarea îi găseşte corespondentul suprapunerii de tablouri, la fel de detectabilă în toată poezia lui Reverdy.

Este regretabil că Monique Parent, în interesantele studii asupra poemului în proză, volumul Saint-John Perse et quelques devanciers (Librairie C. Klincksieck, Paris, 1960), îl omite pe Reverdy, contemporanul lui Saint-John Perse şi poetul care, cu şase ani înainte de ***Anabaza*** (1924) acestuia, publicase ***Poèmes en prose*** (1915).

Colectivul Bersani, Autrand, Lecarme, Vercier (op. cit.), subliniază vitalitatea, ineditul, meritul, credo-ul, rolul, aportul creaţiei lui Reverdy. „Cette oeuvre, l'une des plus austères" şi „des plus déchirantes"; „«***Ferraille***» (1937) représente sans doute le chef d'oeuvre". Autorii ridică şi problema unei nesatisfăcătoare receptări a poetului, deşi „hommage" colectiv lui Reverdy (1960) le-ar contrazice observaţia. Ei cred că prea s-a insistat, până aproape la reducţie, pe ideea de „précurseur" al mişcărilor artistice de după 1915 şi pe o provincialitate „de petit bourgeois de 1920", cum susţine Georges Mounin, pe care îl citează.

Noi credem că perioada dintre cele două războaie şi de după, fiind intens politică şi politizată, Reverdy, care nu intrase în hora stângii franceze, luând distanţă faţă de Marx, comunism, politică şi de deturnarea finalităţilor artei în general şi a poeziei în special, n-a

beneficiat de audienţa pe care o merita. E posibil să se fi mai adăugat şi expansiunea ateismului occidental faţă de un poet ascetic în limbaj, solitar în viaţă, întors la Dumnezeu, fără ca religia catolică să-i fi colorat tematica şi vocabularul. Tonalitatea sa, uneori tulburător de lentă, ţine de capacitatea de distanţare metafizică faţă de goana spre perdiţie a materiei şi a lumii. Ea nu-i de natură liturgică, după cum nici limbajul său poetic nu este. Nu-l putem uni lui Claudel, Pierre Emmanuel, Blaga, Crainic, Goga… Limbajul poetic al lui Reverdy este simplu, concret, acţional prin care, totuşi, scrie o poezie a frământărilor din spirit şi-n dorinţa de a penetra spiritual universul, nu luciferic ci, prin reaşezarea lucrurilor în conexiune esenţializată, înfrăţire, şi nu prin ce le distanţează, mai degrabă prin ce le poate salva de la dispariţie. Clar-obscurul, mobilitatea imobilizantă, tristeţea senină etc. sunt cheile folosite de poet cu măiestria sa detaşată, nealarmantă dar certă ca proces poetic şi finalitate estetică, Reverdy nu practică nici revolta camusiană nici îndoiala arghezianã; de negaţiunea şi persiflarea pendulatorului plin de talent de la Mărţişor nici nu poate fi vorba.

Cu toate că Pierre de Boisdeffre (Une Histoire vivante de la Littérature d'aujourd'hui, Paris, 1958) îi face lui Reverdy un loc „en tête de la nouvelle poésie française", poetul este ocolit de Jean Rousselot, în ***Poètes français d'aujourd'hui – Panorama critique*** (Seghers, Paris, 1959), în care doar îl invocă uneori. La

apariţia acestei „***Panorama***…”, Reverdy avea 70 de ani. Mirarea creşte cu atât mai mult cu cât J. Rousselot, în colaborare cu Michel Manoll, publică un volum **Pierre Reverdy.**

Credem suficiente şi numai aceste surse pentru ca cititorii să reţină că Pierre Reverdy nu este un poet oarecare iar subtilităţile poeziei sale pot trimite şi la alte aspecte ce-i motivează strălucirea.

Componenta existenţială a poeziei lui Reverdy

Reverdy a vrut cu versul să-nfrăţească universul prin reconciliere spiritualizantă. Cuvântul său uneşte cerul cu pământul, lumina cu umbra, aproapele cu departele, uimirea cu firea supusă inexorabilei treceri. Îndurerarea sa provine din această constatare. De aici căutarea, aflarea şi schimbarea destinului. Transparenţa şi profunzimea poeziei sale, pe alocuri incifrate, se înscriu senin în acest efort creator. Răul său metafizic, angoasa, spleen-ul său ţin de conştiinţa exilatului, a întemniţatului care nu face apel, nu umblă după o eliberare materială, care, fie că devine libertinaj, fie că devine iluzie, tot pieritoare este. Poetul vrea o eliberare a materiei de materie, pentru a intra în durată, pentru a se înveşnici prin spiritul pe care materia, cu existenţa sa efemeră, îl sufocă.

Afirmaţia lui Saint-John Perse, că „exilul nu-i de azi, de ieri”, este o realitate trăită metafizic de Reverdy. Evidenţa ei n-are nevoie de argumente ci de soluţii. Mâhnitul şi seninul Reverdy le caută şi le află. Tristeţe şi bucurie. Disperare şi sperare. O anume lentoare în poezia sa este congruentă cu tristeţea, cu solitudinea, cu rigoarea estetică şi-n substrat cu reflexiunea, cu ponderea de a pătrunde în fenomene, în suferinţa lor.

Dar Reverdy nu e singurul care simte că lumea e bolnavă. Ea s-a îmbolnăvit de când a căzut din inocenţă, din armonie, între zidurile instinctelor, ale materiei şi-ale unui timp răpitor şi perfid. Întemniţat cum se simte, Reverdy nu se complace în această condiţie a timpului inuman, necruţător. Pentru poet, trăirea inocent-emoţională a universului îi poate da o elasticitate, o redimensionare care să-i anuleze marginile, situându-l în infinit şi eternitate.

Pierre de Boisdeffre (op. cit.) nuanţând o observaţie a lui Marcel Raymond (De Baudelaire au surréalisme), afirmă că „Cette poésie extrêmement sobre, indifférente au prestige des paroles et à la grâce des images, annonçait trente ans plus tôt, les méditations sur l’absence et sur le néant qui inspire aujourd’hui toute une poésie, de Yves Bonnefoy à André du Bouchet et Roger Giroux”. Absenţa şi neantul, ca şi timpul devorator, se prea resimt în poezia lui Reverdy, accentuându-i filonul existenţial.

Exilul poetului, întemniţarea de care vorbeşte frecvent se reflectă şi-n tehnica poetică prin izolarea substanţelor, a structurilor, a efectelor frecvent antinomice. Iată cum începe el poezia ***Outre-mesure*** (peste măsură).

„Le monde est ma prison
Si je suis loin de ce que j'aime
Vous n'êtes pas trop loin barreaux de l'horizon
L'amour la liberté dans le ciel trop vide
Sur la terre gercée de douleurs
Un visage éclaire et réchauffe les choses dures
Qui faisaient partie de la mort".

„Lumea este închisoarea mea
Dacă sunt departe de ceea ce iubesc
Voi nu sunteţi prea departe stingători ai zărilor
Dragostea libertatea în cerul prea gol
Pe pământul crăpat de dureri
Cineva luminează şi încălzeşte materia
Care aparţine morţii…"

O condiţie umană şi universală dramatică. Cine poate rămâne indiferent? Și poetul rosteşte adevărul, realitatea manifestându-se împotriva artificiilor, măştilor care ascund sau deformează autenticul. Puritatea limbajului său sugerează deja calea regăsirii noastre. Soluţia ieşirii dintre zidurile care strâng şi frâng. Riscul,

pe care şi-l asumă Reverdy prin spiritualizarea realului, prin atingerea lui de vis, este de a-i schimba natura şi destinaţia spre cea a zilei dintâi. Lirismul său nu e numai al realităţii ci, deopotrivă al visului, al idealului spre care el suie realul.

Când Reverdy vorbeşte despre „dragostea, libertatea în cerul prea gol" se referă la căderea omului din acest cer „pe pământul crăpat de dureri". Omul căzut în anonimat, în efemer, în materie, ciocnindu-se de zidurile instinctelor sale. Rătăcit sau pierdut drumul, strigătul după ajutor este iminent, ca-n poeziile ***Elohim*** şi ***Unde sunt cei ce nu mai sunt?*** ale lui Nichifor Crainic.

Poeţii se interoghează pentru noi. Întrebările lui Reverdy sunt constatări. Dar constatările sale sunt tulburătoare ca-n începutul poeziei ***Prison*** (Închisoarea):

„Je me suis pris à l'aile exquise du hasard
J'avais oublié de le dire
J'avais pierdu le sens de la distance
Dans la débâcle du présent".

M-am prins de aripa discretă a hazardului
Uitasem s-o spun
Pierdusem sensul depărtării
În prăpădul prezentului
(vol. Le chant des morts)

…al prezentului continuu şi necruţător, care acaparează toată dimensiunea timpului circular. De el poetul se loveşte în atâtea poeme ca-n Tendresse, unde îşi vede prietenii imobilizaţi „dans la glace”:

„Ma destinée pétrie de peurs et de mensonges
Mon désir retranché du nombre
Tout ce que ai dans l’espoir du matin
Ce que ai confié à la prudence de mes mains
Les rêves à peine construits et détruits
Les plus belles ruines des projets sans départs
Sous les lames du temps présent qui nous déciment”.

Destinul meu frământat de temeri şi minciuni
Dorinţa mea vlăguită de număr
Tot ce-am uitat în speranţa zorilor
Tot ceea ce am încredinţat prudenţei mâinilor mele
Visele abia înaripate şi distruse
Cele mai scumpe ruini ale proiectelor fără plecare
Sub tăişurile veşnicului prezent care devoră

„La mort gratte mon front
Et la même matière
S-alourdit vers le soir autour de mon courage
Mais toujours le réveil plus clair dans la flamme
de ses mirages”

Moartea îmi zgârie fruntea şi aceeaşi materie
Apasă greu spre seară pe curaj
Dar de-a pururi spiritu-i mai treaz
în văpaia viziunilor sale
(vol. Ferraille, 1937)

Acesta-i dramatismul trezitor de îngrijorător din poezia lui Reverdy. Acesta-i poeticul său care ne dă calmul metafizic să rostim cu el soluţia, finalitatea ontică a prezenţei noastre în Univers:
„Je choisis Dieu librement!”

Constantin N. Străchinaru

Despre credinţă, tăgadă şi mântuire

Cazul poeziei „mistice” argheziene

Marginile – dor trezitor. Între constrângerile lor, omul încearcă motivat, aventura escaladării, neastâmpărul schimbării dramaticului său destin luat în stăpânire de circumstanţele – efect al căderii sale din inocenţă, din armonie.

Două sunt modurile încercării de ieşire din limitat şi efemer: primul este cel divin-omenesc de care vorbeşte Dionisie Areopagitul, proces de reîndumnezeire a omului prin trăirea în credinţă, speranţă şi dragoste, adică prin trăirea în şi întru Christos, şi cel de al doilea mod, cel al trufiei, al răzvrătirii împotriva lui Dumnezeu.

Aceste direcţii ideatorii şi acţionale se resping prin concepere, structură, proces şi finalitate. Filosofia primului mod suie, însenineză, eliberează, vitalizează, înveşniceşte fiinţa umană prin spiritualizare, îndumnezeire. Nonfilosofia celui de-al doilea mod coboară, întunecă, îmbolnăveşte, adânceşte drama umană, dând doar iluzia – prin tentativă – de ieşire din încercuire.

Unde se înscrie drama arghezianǎ şi care este direcţia ei ideatorie? Este o dramă a biografici sau are substraturi mai adânci? Este una conjuncturală sau e o permanenţă? Este numai arghezianǎ sau vizează drama

omului „modern” amenințat de coșmarurile unor vremuri apocaliptice şi ale unui orizont opac, prin îndepărtarea de Dumnezeu?

Orice demers analitic-reflexiv în poezia argheziană, atestă imposibilitatea situării cu acurateţe a dramei poetului în unul sau altul din cele două moduri de încercare de ieşire din nefericire. Aceasta înseamnă că ambele direcţii sunt deficitare, fapt ce conduce la ipoteza că drama argheziană este una a inconsecvenţei, a pendulării între ascensiune şi cădere – drama lui Sisif şi a lui Wu Hang –, între certitudine şi incertitudine, între întrebare şi răspuns/nerăspuns, între afirmaţie şi negaţie, între modestie şi orgoliu etc.

În acest caz se impune cunoaşterea comparativă a ponderii fiecărei categorii de elemente. Cum orice selecţie subiectivă e dictată de predilecţie, pasiunea lui Arghezi pentru elementele anarhice, vai! este evidentă. Pamfletarul dă cu buldozerul peste poet, impunându-i limbajul şi tonalitatea exasperatei sale strigări. Prezenţa graţiei este sensibil accidentală. Poetul înclină funciarmente spre grotesc, tăgadă, interogaţie trufaşă, persiflare, sarcasm, echivoc. Doar relaţia cu natura îi mai temperează ieşirile-n gol şi-atunci, o „îmbisericeşte” ca şi Baudelaire, observă Nichifor Crainic (Nichifor Crainic, Tudor Arghezi, studiu inedit, **Gândirea**, serie nouă, an V, nr. 1 – 2/ 1966). Îndoiala nu ajută răzvrătirea argheziană, de aceea poetul n-o preferă expres. Prin natura sa, îndoiala e cu ochiul spre înţelepciune; ea

înseamnă expectativă, reflexie, precauţie, măsură de evitare a erorii, tatonare alternativă: „Dum in dubio est animus, paulo momento huc vei illuc impellitur", remarcă Terenţiu (Andria). Or, voinţa arghezianǎ, capricioasă, nervoasă, de copil neascultător, îşi afirmă alegerile de atâtea ori aberante: „Vreau să pier în beznă şi în putregai, / neîncercat de slavă, crâncen şi scârbit" (Psalm, C.P). O logică răsturnată. O axiologie întoarsă pe dos.

S-ar putea spune că pasiunea pentru mistificare, răzvrătire, aventură, evaziune, hazard, recuperarea urâtului, a interogaţiei infatuate este proprie poeţilor moderni între care îşi află locul şi Tudor Arghezi. S-ar putea spune! – numai că drama arghezianǎ, în articulaţiile ei profunde, descrie un fenomen mai enigmatic, mai persistent de tulburător. Contrastele în cascadă violentează limbajul, normalitatea, făcând loc unei poezii care s-a impus prin noutate şi nu prin substanţa etică, întâlnită sporadic, (în opinia noastră esteticul este implicat eticului şi invers).

Să urmărim mai îndeaproape gestica arghezianã

Poetul e ca o apă crescând între zăgazuri. Se verticalizează şi, învolburându-se, irumpe retractil. Efectul nu urmează intenţia. Consolarea dublează insatisfacţia, neacoperind-o. Arderile din conştiinţă recompun energiile şi lupta se reia în dinamica ei ciclică:

"Orişicum lăuta ştie să grăiască
De-o apăs cu arcu, de-o ciupesc de coarde
O neliniştită patimă cerească
Braţul mi-l zvâcneşte, sufletul mi-l arde"
(Psalm, C.R).

Elaborarea înfruntă acumularea. Spaţiul dintre eu şi noneu, reducându-se, face loc efectelor alternative: afirmare/negare, credinţa/ tăgadă, supunere/ răzvrătire etc., aşa cum observa speculativ René Huyghe: „L'oeuvre d'art est, certes, toujours un certain équilibre même, quand elle puise son inspiration dans le déséquilibre". (René Huyghe, Les Puissances de l'image, Flammarion, 1965, p. 14).

Însetat de certitudini şi de absolut, Arghezi face din interogaţie, cale de cunoaştere prin răzvrătire (rătăcire). În continuă combustie interioară, poetul intuieşte stăpânul de dincolo de lacăt:

„Lacăte, cine te-a închis?
La uşa marelui meu vis?

Unde mi-i cheia, unde-i păzitorul,
Să sfărâme zăvorul,
Şi să vedem în fundul nopţii noastre
Mişcându-se comorile albastre?"
(Descântec, C.R)

Inaccesul, ca şi insuccesul, îl îndârjeşte. Poetul îşi adună instrumentele. Îşi potriveşte cuvintele. Icar regenerează în interiorul aceleiaşi drame. Vrerea evadării în lumină, pe căile trufiei, înseamnă asumare de risc. Contemplarea însoţeşte eşecul, generând noi frământări acumulative. Drumuirea continuă. Suişul coboară infinitele trepte ale eului în colocuţie cu un partener pluri-ipostazic. Dialogul cunoaşterii şi al autocunoaşicrii rămâne la fel de activ chiar când mânuitorul se-ndoaic sub stânca nerăspunsului. Transcendenţa este identificată şi sufletului care nu răspunde provocărilor poruncitoare:

„Dormi, sufletul meu? Te-ai culcat?
Plouă şi mi s-a urât singur...
Vindecă-mă, suflete,
Vino acasă, suflete.
Adu leacuri, suflete".
(Dormi? Cântec cu gura închisă)

Autoalimentarea dialogului ţine de nematerialitatea sa.

Afirmaţia unor exegeţi, că poezia lui T. Arghezi este o formă a vieţii sale sociale, nu acoperă drama arghezianã. Lupta poetului cu vicisitudinile vieţii s-a încheiat victorios. Ajutor de pietrar la 14 ani; temporar, custode de expoziţie; laborant şi chimist; călugăr şi diacon; umblător prin occident, funcţionar şi şomer, liber şi închis; muşcat de unii şi mişcat de suferinţele altora, dar şi proprietar prin efort; marginalizat câţiva ani, dar şi devenit academician cu premii în ţară şi-n străinătate – arată, prin poezia sa, că drama arghezianã nu este una a existenţei exterioare. Resorturile ei sunt mai subtile, cu sediul în spirit. O ardere în profunzime şi permanenţă. Iată unul (şi cât de frumos!) din numeroasele exemple:

Tânjesc pe-ndelete.
Mi-e foame, mi-e sete,
Dar n-aş putea poate, să-i spui
Orişicui
Ce hrană
mă poate nutri şi ce mană.
Am pâine, merinde… şi vin
Pătulul mi-e plin.
Am poame-n livadă,
Lăsate să cadă
Din pomi din belşug.
Cirezile mug
De ugerii grei;
Mulgi câte ciubere şi doniţe vrei.

Nici vechea prisacă
Nu-mi este săracă
Şi am în cămară
Şi miere amară
Pe lângă bucate.
Mi-e silă de toate,
De rău şi de bine.
Mi-e foame şi sete de tine".
(Mi-e sete, Silabe, 1963).

„Osânda nu se schimbă, e pe viaţă"

Când Şerban Cioculescu afirmă că la Arghezi, primul contact cu viaţa ar fi fost „o realitate socială brutală urmată de un şoc moral…" care i-ar fi „adâncit monstruos capacitatea de percepere a trivialităţii vieţii şi mârşăviei umane în societatea burgheză" (Şerban Cioculescu, Caracterul inovator al poeziei argheziene în voi. Varietăţi critice, E.P.L., 1966, p. 418), observaţia vizează protestul social, exterior, temporar, contradictoriu şi nu drama existenţială, cu trimitere universal-umană. Argumente se întâlnesc la acelaşi exeget: „Problemele pe care şi le pun gazetarul, poetul şi prozatorul literar sunt din acelea care interesează toată lumea" (Ibidem, p. 429), şi ceva mai încolo, încercând să-l caracterizeze pe Arghezi: suflet structurat dual… de puternice contradicţii interioare…" (Ibidem, p. 439). Un

exemplu confirmativ: „Sunt înger şi sunt diavol şi fiară şi-alte-asemeni/ Şi mă frământ în sine-mi ca taurii-n belciug…” (Portret) – Eul ia mereu poziţie la acţiunea noneului: „O răzvrătire mândră împotriva hotarelor” (G. Călinescu, Tudor Arghezi, „Ulysse”, E.P.L., 1967, p. 32), observă George Călinescu. Şi Tudor Vianu, sondând dinamica aceluiaşi dualism, remarcă esenţa lui: „A trăit în el nevoia deznădăjduită de certitudini supreme, de atingere a absolutului”. Această „nevoie” ţine de „conştiinţa conştiinţei” (Stephane Lupasco), „în lupta cu sine însuşi şi cu materia perfidă” (Pompiliu Constantinescu, Tudor Arghezi, în vol. Scrieri din trecut, E.S.P.L.A., 1957, p. 116). Interogaţia, incertitudinea, refuzul, negarea sunt ipostaze ale revoltei. Cu atâţi nemântuiţi întrebători, Arghezi aruncă pe drumul cuprinderii necuprinsului un întreg front de guri de foc de un registru variat, torturant, contradictoriu.

Dacă, la un moment dat, protestul social a amuţit, cel existenţial continuă cu aceeaşi dogoritoare sete. E o prea răscolitoare osândă, dată pe viaţă, spune poetul în Haruri: „Osânda nu se schimbă, e pe viaţă” şi constituie nucleul dramei argheziene. Colocutorul exercită asupra poetului o acţiune tainică şi mereu reluată, dar nefinalizată întoarcerii la ascultarea din Luceafărul lui Eminescu, în care predestinarea îngăduie abateri doar intenţionale şi motivate de iubire. Drama argheziană e aceea a neputinţei schimbării destinului: „Nu pot trece

peste tine / Nici să-ţi dau ocol, destine…” (Neîmplinire, 1967).

Aventura reducerii tensiunilor interioare prin artă are la Arghezi perfecţiunile şi platitudinile ei. Între aceşti poli se nutreşte un alt impuls al mereu reluatelor sale confruntări cu sine şi cu absolutul. „L'art résout un problème encore plus vaste et quasi métaphysique qui s'agite, au coeur de chaque être” (René Huyghe, op. cit., p. 13), reformulează René Huyghe, un adevăr universal recunoscut. Comparaţia minusului cu plusul confirmă dualitatea reuşitei şi nereuşitei, a satisfacţiei şi insatisfacţiei, a contemplaţiei senine şi a îngândurării revoltate. Nereuşita ţine de limitele însingurării care sporeşte noaptea din jur. Oful ei existenţial e mărturisit de poet aceluiaşi dorit convorbitor, simţit pretutindeni şi peste tot ascuns poetului zeflemitor:

„Tare sunt singur, Doamne, şi pieziş.
Copac pribeag, uitat în câmpie
Cu fruct amar şi cu frunziş
Ţepos şi aspru-n îndârjire vie”

(Psalm, C.P)

Poetul cunoaşte valenţele dialogului şi îşi cheamă stăpânul la replică:

„Nu-ţi cer un lucru prea cu neputinţă
În recea mea-ncruntată suferinţă

Dacă-ncepui de-aproape să-ţi dau ghes
Vreau să vorbeşti cu robul tău mai des”
(Psalm, C.P)

sau, măcar, să-i trimită câte un semn:

„În rostul meu tu m-ai lăsat uitării
Şi mă muncesc din răsputeri şi sânger.
Trimite, Doamne, semnul depărtării
Din când în când câte un pui de înger”
(Psalm, C.P).

Uneori poetului i se pare că razele genelor lui Dumnezeu ajung în mijloacele chinului său poietic: „Genele lui Dumnezeu / Cad în călimarul meu „(Incertitudine, C.P); alteori Divinitatea îl bate pe umăr cu mâna perfecţiunii, a androginului, „cu mâna lui femeiască” (Tot o sarică).

Pronumele: tu, lui, el, scrise necuviincios, cu minuscule, adeseori sunt înlocuite direct cu „Doamne”, „Dumnezeu” şi „Iisus”, nume nu de puţine ori luate-n tărbacă de ex-diaconul poet:

„Baciul Iisus şi-apostolii ciobani
Scârbiţi de slava ce-o dau vieţii vecii
Au coborât ca-ntr-alte mii de ani
Să pască oile, măgarii şi berbecii”
(Târla).

Persiflarea e mereu la pândă. Plurisemantismul simbolurilor nu trimite la ideea de sacralizare a unor ocupaţii străbune, ca la Nechifor Crainic şi Lucian Blaga. E o tentativă anapoda, de violentare a transcendentului în scopul liniştirii neliniştilor din adâncul însingurării: „Tare sunt singur, Doamne, şi pieziş". Anapoda şi pieziş sunt sinonime şi prin ele poetul strigă în acelaşi Psalm: „Şi te slujesc; dar, Doamne, până când?" Iar în Psalmul „Pentru credinţă sau pentru tăgadă"… poetul vrea să se convingă tactil şi să strige: „Este!" Posibilitate, nu şi împlinire. Peste trei decenii de obstacole spre aceleaşi dorite cuceriri, poetul scrie luciferic ca la-nceput de drum: „Înverşunat de piedici, să le sfărâm îmi vine! Dar trebuie-mi dau seama, să-ncep abia cu tine" (Psalm, 1959). Între gratiile contingenţei şi, ameninţat de timpul baudelairian, „qui nous ronge le coeur du sang que nous perdons" (Ennemi), neliniştea-i existenţială distanţează mereu alternativa smereniei:

„Ce să aştept să vie şi ce să înţeleg!
Când peste mine timpul se prăbuşeşte-ntreg?"
(S-aştept, Frunze)

Cei care au vorbit de o „resorbire", la un moment dat, „a încordării dramatice" (Vladimir Streinul, Pagini de critică literară, vol. III, E.P.L., 1968, p. 16) sau de o „împăcare la bătrâneţe cu bătrâneţea însăşi" (Matei

Călinescu, Opera lui Tudor Arghezi, E.PL., 1965, p. 92) nu sunt susţinuţi de poet, care la vârsta magului scria într-un spital cantonal din Geneva:

„Simt în mine nişte doi
Şi-ncerc chei mai vechi şi noi
Pentru taine să descuie
Uşile bătute-n cuie”.
(Caut cheia pe-ntuneric, 1966).

Permanenţa dramei argheziene şi esenţa ei, îl obligă pe Nicolae Manolescu să-şi infirme afirmaţia: „Niciodată după ***Cuvinte potrivite***, poezia argheziană nu va mai învedera un asemenea dramatism, căci poetul se va împăca atât cu sine cât şi cu Dumnezeu, adică se va accepta”, cu: „Din ultima parte a creaţiei argheziene remarcabile rămân poeziile ***Frunze***, ***Noapte*** şi celelalte...” care aduc „o foarte vie împărtăşire a poeziei din ceea ce este mereu profund şi zguduitor în existenţa umană” (Nicolae Manolescu, Metamorfozele poeziei, E.P.L., 1968, p. 83 şi Poezia română modernă de la G. Bacovia la Emil Botta, E.P.L., 1968, Studiu introductiv, p. XXVIII ŞI XXX).

Poetul atestă acest adevăr:

„Cincizeci de ani de când încerci mereu
Condeiul, gândurile şi cerneala
N-au mai ajuns să-ţi curme, fătul meu
Frica de tine şi-ndoiala”.

(Frunze)

„Şi sufletul boleşte-n tristeţe că nu poate
Ce nu poate să fie şi nu va fi să fie”.

(Ţie sufletul);

„Mâhnirile ascunse le-ncepi şi n-au sfârşit…”

(Manie tăceri, Ritmuri).

Interogaţia impertinentă sau îndurerată continuă să atace exasperat tăcerea din preajmă:

„Unde ne ducem? Cine ne primeşte?
În poarta cui să cerem crezământ?…”

(Două stepe; Ritmuri, 1966)

Iată poetul, la vârsta de aur, spăşit în faţa aceleiaşi prealuminoase porţi:

„Dar ziua care trece şi mă răneşte-n treacăt
Îmi umileşte cârja
Îmi încovoaie crinii
Şi inima-mi urmează
S-atârne ca un lacăt

Cu cheile pierdute
La porţile luminii”.
(Din deziluzie).

Drama căutărilor nu-şi reduce tonusul chiar când sfârşitul bate la uşă:

„Vreau
să-l înţeleg mereu
Pe prea bunul Dumnezeu
L-am chemat un veac întreg
Dar nici azi nu-l înţeleg”.
(Litanie, 1967).

Exemplificările pot continua, ilustrând numeroasele meandre ale dramei argheziene.

Suişurile şi căderile pe treptele-ntrebărilor orgolioase, mascate de setea de cunoaştere, se circumscriu tragic conştiinţei umane scindate, ca realităţi ale unei existenţe în căutare de absolut şi regăsire de sine. Ajungerea la polul de sus al vrerii, acolo unde toate unghiurile întâlnesc armonia, adică starea de graţie, rămâne la Arghezi suspendată pe nonsensul credinţă – tăgadă atât de ineficient în planul mântuirii[2].

[2]Folosesc această ocazie pentru a semnala un fapt odios, dat in lumină de Nicolae Manolescu, in România Literară din 29 Aug. 2014, anul XLVI, referitor la atitudinea negativă şi decisivă a lui Eugen Simion prin respingerea propunerii pentru admiterea în

Constantin N. Străchinaru

Un scriitor al salvării noastre: Saint-Exupéry

Pe mişcătoarele nisipuri ale prezentului ameninţat de apocaliptice regresiuni, nimeni nu se poate salva, izolându-se. Apropierea de semeni îi luminează omului eul şi traseul, dându-i un alt şi mai înalt, sens existenţei sale.

Academia Română a lui **Nicolae Balotă**(1925-2014), autorul atâtor fundamentale opere pentru cultura română şi universală:"Propus (numai de mine!) de câteva ori, Balotă n-a fost niciodată acceptat să candideze la Academia Română. S-a opus de fiecare dată Eugen Simion, din motive care-mi scapă. Până şi o monografie pe care i-a consacrat-o Carmen Andrei, tipărită la Editura Academiei, era cât pe ce să nu apară şi să nu mai fie difuzată, din cauza ostilităţii inexplicabile a fostului preşedinte al onorabilei instituţii. Îmi pare rău că trebuie să o public într-un necrolog. **Dacă Balotă n-a meritat să fie membrul Academiei, atunci puţini dintre noi o merită.**

Cu multe voci din cercul meu relaţional subliniem opinia lui Nicolae Manolescu şi îi rămânem îndatoraţi pentru dezvăluirea funestă, obligându-ne să deschidem toate uşile şi ferestrele adevărului, să poată zbura cât mai departe pe mapamond şi în timp, întru retuşarea imaginii leşinatului în ton şi estompatului în cuvinte, Eugen Simion, al cărui negativism, hotărâtor în acest caz, e elucidat de personalitatea creatorului de cultură în ţară şi în străinătate, Nicolae Balotă+ martirul puşcăriilor bolşevice (1948-1949; 1955-1962: Jilava, Făgăraş, Gherla, Piteşti, şi încă doi ani în arest la domiciliu obligatoriu în Bărăgan- 1962- 1964).

Din cărţile de capătâi ale lui Nicolae Balotă: Despre pasiuni, Labirint, Umanităţi, Arte poetice sec. XX, Ipostaze române şi străine, Arta lecturii, Mapamond literar, Parisul e o carte, Eminescu, poet al iniţierii în poezei, De la Homer la Joyce, Iacob Burckhardt, un monument modern, Introducere în opera lui Al. Philipide, De la Ion la Ioanide, Prozatori români în sec XX, Opera lui Tudor Arghezi, ş.a.

Nici anahoretul din creierii munţilor şi adâncul pădurilor nu este singur. El se află într-un contact sporit şi specific cu lumea pentru care se roagă şi va intra în rai cu partea de lume pe care a ameliorat-o prin rugile sale fierbinţi. Devenirea umană reclamă efort conjugat. Parabola talanţilor ne învaţă multe. Fructificarea darurilor cu care Dumnezeu ne-a înzestrat rezidă, prin excelenţă, în capacitatea de a iubi. În acest sens finalul Epistolei I Corinteni 13 a Sfântului Apostol Pavel fixează ierarhia factorilor spiritualizării lumii: dragostea, credinţa, speranţa.

Dincolo de orice fiziologism senzual, trăirism sentimental, snobism al inteligenţei, erudiţiei, omul, hărţuit de nevolnicii şi negaţiuni, se poate regăsi în chipul umanităţii prin solidarizare. Aceasta şi explică marea audienţă a literaturii unuia din cei mai îndrăgiţi scriitori francezi: Antoine Marie de Saint-Exupéry: experienţă contemplată teleologic şi comunicată poetic.

Dacă în răspântia interogatorie a fiinţării noastre, Descartes propune, ca motivare existenţială, îndoiala şi Albert Camus, revolta, Saint-Exupéry propune şi probează eroismul socratic, devenirea responsabilă prin igienizare personală, iubire, curaj etic, încredere în sine şi-n semeni – **solidarizare.**

Antoine Marie de Saint-Exupéry se naşte odată cu secolul aviaţiei, aviaţie care l-a cucerit şi ale cărei exigenţe şi conotaţii le-a convertit în trăire. Numeroasele accidente, situaţii limită, le-a trecut iniţiatic ca pe nişte

testări ale supravieţuirii, ale salvării vieţii, acestea furnizându-i condiţia şi subiectul reflexiunii.

În mai puţin de două decenii, Saint-Exupéry îşi scrie cărţile. Nuvela ***L'Aviateur*** (1926) îi anunţă tematica exterioară şi pasiunea profesională; ***Courrier Sud*** (1928) face din această nuvelă romanul aventurii curajoase şi al confirmării ca scriitor; ***Vol de nuit*** (1931) arată că tehnica poate eşua dar solidaritatea umană nu: „L'homme n'est qu'un noeud de relations humaines et seulement celles-ci comptent pour les hommes". Cartea îi aduce autorului premiul „Femina".

Pentru „***Terre des Hommes***" (1939), eseul meditativ asupra condiţiei umane, i se decernează, de către Academia Franceză, „Marele Premiu al Romanului".

Scriitorul, pilot de încercare şi de linie, în faţa tabloului de bord, se minunează, asemenea lui Kant, de cerul înstelat de deasupra şi de legea morală interioară („Der gestirnte Himmel über meinem Haupte und das moralische Gesetz in meinem inneren"). Datele tehnice, geografice, naraţiunea se estompează în faţa reflexiunii care umanizează cerul şi pământul prin acţiune fraternelă. Eroismul în serviciul oamenilor motivează meritul de a fi celebrat.

Autorul-narator la persoana întâi, traversând înalte şi capricioase văzduhuri, şi ploi, nori şi nopţi, furtuni şi soarele torid al deşerturilor, apele mărilor ameninţătoare de dedesubt şi munţii din faţă, aterizările

forţate, fierbinţi şi umblătoare nisipuri… Simbolica Sahară: *„J'ai passé des nuits dans cette étendue blonde où le vent a marqué sa boule comme sur la mer. J'y ai attendu des secours en dormant sous mon aile, mais ce n'était moins comparable.*
Nous marchons au versant des collines courbes, le sol est composé de sable entièrement d'une seule couche de cailloux brillants et noirs. On dirait des écailles de métal, et tous les dômes qui nous entourent brillent comme des armes. Nous sommes tombés dans un monde minéral. Nous sommes enfermés dans un paysage de fiel. La première crête franche plus loin annonce une autre crête semblable, brillante et noire. Nous marchons en raclant la terre de nos pieds, nous tâchons d'inscrire un fil conducteur, afin de revenir plus tard. Nous avançons face au soleil…"

Poezia în contrast cu tragicul. Pictorul în consens cu realitatea: avionul avariat, proviziile terminate, apa şi oamenii nicăieri. Autorul şi mecanicul său încearcă salvarea spre toate punctele cardinale. Zilele trec şi ei se învârt în sufocantul cerc. Imensitatea plată înşeală, trezind sentimentul oblic al infinitului: îngândurarea. *„C'est une limite extrême… Hier, je marchais sans espoir. Aujourd'hui nous marchons parce que nous marchons… Je vais tomber et je ne connais point le désespoir. Quand on me retrouvera, les yeux brûlés, on imaginera que j'ai beaucoup appelé et beaucoup souffert. Mais les élans, mais les regrets, mais les*

tendres souffrances, ce sont encore des richesses… Le soleil a séché en moi la source des larmes: … Un soufflé d'espoir a passé sur moi comme une risée sur la mer. Quel est le signe qui vient d'alerter mon instinct avant de frapper ma conscience?… Je vous jure que le désert s'est animé… Nous sommes sauvés, il y a des traces dans le sable".

Lirism şi reflexiune. Filosoful meditează în marginea dramaticului. Naratorul încearcă să distingă între halucinaţiile deshidratării şi realitate. Câteva urme, un cântat de cocoş, un beduin şi cămila sa. *„Il marche vers nous sur le sable, comme un dieu sur la mer…"*
Omul şi solidaritatea, apa şi viaţa: *„L'eau. Eau, tu n'as ni goût, ni arôme, on ne peu-pas te définir, on te goûte, sans te connaître. Tu n'es pas nécessaire à la vie: tu es la vie. Tu nous pénètres d'un plaisir qui ne s'explique point par le sens. Avec toi rentrent en nous tous les pouvoirs auxquels nous avions renoncé. Par ta grâce, s'ouvrent en nous toutes les sources taries de notre coeur… Tu es la plus grande richesse qui soit au monde, et tu es aussi la plus délicate… Tu n'acceptes point de mélanges, tu ne supportes points d'altération.*

Tu es une ombrageuse divinité".

La ce poet şi în ce limbă se mai întâlneşte un asemenea poem adresat apei de băut şi conştiinţei ecologice? Grija pentru planetă şi grija pentru ameliorarea relaţiilor umane – semnificaţie sugerată şi de profesia pilotului de linie – formează unitatea-ghid a

dăinuirii omenirii. Adresarea către aghiazma noastră cea de toate zilele e urmată imediat de cea îndreptată spre om, beduinul salvator: *„Tu es l'Homme et tu m'apparais avec le visage de tous les hommes à la foi. Tu ne nous as jamais dévisagés et deja tu nous as reconnus. Tu es le frère bien-aimé. Et à mon tour, je te reconnaîtrai dans tous les hommes*" (Terre des Hommes).

Reflexia umanist-modernă, pe referent real şi la persoana întâi, ca la Montaigne, sporeşte credibilitatea principiului şi perspectiva înfăptuirii sale. Asigură audienţa, intrarea în umanitate prin solidaritate - iubire.

A opta şi ultima parte a cărţii este semnificativ intitulată: Les Hommes. Majuscula din titlu este mai mult decât o problemă de ortografie elementară.

Puţin *epos*, puţin *topos*. Comentariul ritmic resoarbe etic evenimentele. Dacă n-am şti că, după criza mondială din 1929, o mare parte din muncitorii din minele din Nord-Pas de Calais, fiind concediaţi, se întorc la casele lor, n-am prea înţelege ce e cu învălmăşeala de polonezi în vagoanele de clasa a III-a ale unui tren „vizitat" de autorul-narator. Dar, într-un asemenea vagon descoperă el copilul care dormea *„entre l'homme et la femme"… „Son visage m'apparut sous la veilleuse. Quel adorable visage!*" În admiraţia sa îngândurată, eseistul îl aseamănă unui făuritor de armonii: *„Voici un visage de musicien!"* şi-l crede un Mozart destinat perdiţiei.

E noapte. O noapte învăluind soarta atâtor fiinţe umane. Vagoane de dormit goale. Vagoane de clasele I,

II, goale. Un gol generator de mister. Ceva lipseşte ca lumea să fie fericită. Lipseşte esenţialul: solidaritatea umană. Revenind în vagonul său tot gol, Saint-Exupéry concluzionează meditativ: *„Le problème ne réside point dans cette misère, dans cette saleté, ni dans cette laideur… seul l'esprit peut créer l'Homme*". Întru salvarea acestui spirit, Socrate, în dialog cu Harmides, recomandă omenirii: „Înainte de toate şi mai presus de orice, trebuie să avem grijă de suflet".

Asimilând *„L'adorable enfant*" unui Mozart virtual, umanistul Saint-Exupéry gândea la atâţi copii asasinaţi de erorile şi ororile istoriei.

Un alt copil, intrat în legendă, este **Le Petit Prince** (1943). Calm şi înţelept, senin şi făptuitor, iubitor de flori şi dialog, acest copil precoce, inocent ca un prunc şi gânditor ca un adult, este alter ego-ul filosofului care l-a creat ca model al devenirii umane: **„L'homme est ce qu'il devient".**

Absenţa modelului iscă ezitări, somnolenţă, inerţie, amânări, abandon. Prezenţa lui animă, pune la încercare, defrişează trasee, trezeşte aptitudini, cultivă pasiuni, confruntă alternative, comprimă timp, face loc competiţiei, conştientizează capacităţi şi le fortifică.

Scris şi publicat în engleză, acest poem în proză, alegorie prin construcţie şi parabolă, prin mesaj, pledează pentru conştiinţa responsabilă, eficient faptică. Evenimentele sunt luminate de iubire: *„Aimer, ce n'est point regarder l'un l'autre, mais regarder ensemble*

dans la même direction”. Reţinem sensul acţional al verbului „a privi” şi semnificaţia etică a lui „împreună” care trimite atât la **solidarizare** – proces, cât şi **solidaritate** – rezultat, finalitate, soluţia dăinuirii lumii.

În acest scop, *Micul Prinţ*, după ce-şi face treaba pe asteroidul său, unde o simbolică roză guvernează, vine pe Terra (des Hommes), făcând loc înţeleptelor sale repere privind viitorul umanităţii. Aici, întâlneşte un rege orgolios, un om de afaceri stăpânit de calcule, un geograf moralist, dar şi un umil şi semnificativ aprinzător de lămpi publice, precum şi multe roze, flori exemplare prin diversitatea dispunerii, varietatea nuanţelor şi a parfumurilor.

Subtilităţile formative ale textului ies repetat la suprafaţa lui în aforisme ca cele din dialogul cu vulpea, care trăind efectele binefăcătoare, umanizante, ale verbului „apprivoiser” nu s-ar mai desprinde de Micul Prinţ al cărui fel de a gândi l-a dobândit: „*Mais tu ne dois pas l’oublier. Tu deviens responsable pour toujours de ce que tu apprivoises. Tu es responsable de la rose*”, îi spune ea, şi noi înţelegem că suntem responsabili atât faţă de semeni cât şi faţă de planeta noastră.

Problematica ameliorării fiinţei umane prin spiritualizarea ei, este reluată de Saint-Exupéry în minunata şi neterminată să carte ***La Citadelle***, publicată postum, în 1948, Această operă, sinteză de gândire, simţire şi tehnici artistice, în exterioritatea textului, se referă la edificarea unei civilizaţii într-un deşert.

Metafora revelatorie a scriiturii însă ne-ndreaptă gândul spre construirea cetăţilor din ***Anabaza*** (1924) lui Saint-John Perse, – cetăţi ale spiritului – şi la plină de semnificaţii ***Catedrală din Liga oamenilor cinstiţi*** (1931 şi publicată în 1997) a scriitorului român Pan M. Vizirescu.

În ordine cronologică, *Prinţul din* ***Anabase***, ctitorul Basarab din ***Liga oamenilor cinstiţi***, arhitectul din ***Citadela*** gândesc la moduri superioare de viaţă. Toţi înaintează spre ideal, ghidaţi de principii guvernate de spirit. Toţi înaintează cu lumi la perfecţionarea cărora trudesc. Toţi se îmbogăţesc cu experienţa grelei arte de a guverna moral oamenii. Un colosal periplu al întoarcerii spre Paradis. La toţi se întâlnesc temele prieteniei, dragostei de crez, al sensului responsabilităţii, al datoriei faţă de sine şi societate, al solidarizării în pace constructivă. Pe toţi îi uneşte conceperea parabolică a edificiului, expresia poetică şi subtilităţile metatextului centrate pe conotaţia **solidarizării umane – salvarea lumii:** „Seigneur rattachez-moi à l'arbre dont je suis. Il n'est plus de sens si je suis seul" (*Citadelle).* Aşa îl defineşte şi spontanul Petre Ţuţea pe om prin raportare la Dumnezeu, sine, semeni şi univers. Antropologia acestui filosof are măreţia Catedralei lui Pan M. Vizirescu şi detaliile tulburătoare ale *Cetăţilor* lui Saint-John Perse şi Saint Exupéry. Acroamatica Prinţului din Anabase este analogică tuturor construcţiilor evocate. „*J'écrirai un hymne en silence. Toi, musicien des fruits. Toi habitant*

des caves, des celliers et des granges. Toi vase de miel de la diligence des abeilles. Toi repos de la mer sur sa plénitude” din *Citadelle,* sunt rostiri ritmate care se unesc altora, şi nu puţine, din simfoniile lui Saint-John Perse. A gândi etic la nivel naţional înseamnă a gândi durabil în perspectivă universală. Aici se întâlnesc marile spirite, prorocii popoarelor şi-ai lumii.

Comunicarea prin iubire – comuniune – comunicare întru Adevăr – solidarizare prin conlucrare.

Trudind entuziast la Citadela sa, Saint-Exupéry, cu nume predestinat ca şi Saint-John Perse, mărturiseşte: *Je désirais édifier en toi l’amour de ton frère”,* soluţia trăirii în fericire unde „eu” devine „noi”: *Je suis homme et j'ai le visage du monde”*. Existenţa reunificată. Extazul solidarizării. Plenitudinea.

Bătrânul monarh, exigent şi înţelept, din *La Citadelle,* în acest spirit lucid, ordonat şi eficient şi-a educat urmaşul la tron: *„Respecte de l'homme! Respecte de l'homme”*, şi tânărul rege identifică respectul cu iubirea de semeni şi o afirmă repetat, ca un ecou al grijii Micului Prinţ pentru floarea sa: *„Moi, aussi ce matin, j'ai soigné mes rosiers”*.

Proiectul construcţiei este socratic: „Citadelle, je vais t’édifier dans le coeur des hommes”. Edificarea proiectului este creştină: *„En toi je désire édifier l’amour de ton semblable”*.

În sprijinul semenilor, ajutând pe compatrioţii săi încleştaţi în eliberarea Franţei, Antoine Marie Roger de

Saint-Exupéry a dispărut în cerul fierbinte al sudului ei şi al sfârşitului de iulie, 1944, lăsând în urmă şi-n eternitate soluţia supravieţuirii noastre: ***solidarizarea umană***.

Vizionarul şi evazionarul Jules Verne

A vedea mai departe în spaţiu şi timp este calitatea exclusivă a spiritului uman. Este expresia libertăţii de a gândi şi înfăptui. Anticul Icar a devenit mit prin permanenţa şi generalizarea semnificaţiei efortului său ascensional spre soarele altei condiţii decât cea de prizonier. Finalitatea înţelepciunii, ne învaţă Goethe, stă în cucerirea de zi cu zi a libertăţii şi a vieţii: „Numai cine le cucereşte, le merită", „Das ist der Weisheit letzer Schluss: Nur der verdient sich Freiheit wie das Leben der täglich sie erobern muss" (Faust). Iar ultimele sale cuvinte au fost strigare după mai multă Lumină („Licht, mehr Licht!"), şi noi păstrăm majuscula din ortografierea germană pentru a-i releva conotaţia metafizică.

Jules Verne, romancierul fantasticelor călătorii pe uscat, în centrul pământului, sub mări, în cer şi în viitorul făcut prezent, a anticipat atâtea realizări ale ştiinţei secolului telecomunicaţiilor, navelor cosmice, cerebralizării maşinilor şi al atâtor înfăptuiri ale frunţii.

Vraja scrisului său optimist şi neliniştit a cucerit tineretul lumii, încă din a doua jumătate a secolului trecut, romanele sale circulând în ediţii traduse şi netraduse pe toate meridianele. Detractorii i-au imputat tulburătorul exces de imaginaţie. Tinerii l-au crezut, l-au citit cu respiraţia tăiată. Civilizaţia l-a confirmat. Funcţia animatoare a literaturii sale a trezit talente, a direcţionat

voinţe, a cultivat aptitudini, a schimbat mentalităţi, a unit ştiinţa cu arta.

Jules Verne s-a născut la 8 făurar 1828, în departamentul Loirei atlantice, La Nantes, portul vestit încă din secolul al XVII-lea şi intrat în istorie prin Edictul lui Henric al IV-lea (1598) şi prin revocarea acestuia de către Ludovic al XIV-lea, la 1685. Talent precoce, se îndreaptă spre Paris pentru studii juridice. Este cucerit de proza lui Edgar Allan Poe, prin contemporanul său Baudelaire, dar nu-şi prea află astâmpărul, îl irită pasivitatea, superficialitatea, absenţa proiectelor în stilul de viaţă al parizienilor. Ignoră comicul cotidian şi regretă slaba preocupare pentru transpunerea ideilor în practică. Se vrea scriitor de mari proiecte.

Scrie versuri. Se exersează în comedie. Citeşte mult. Nu se vede ajuns nici avocat nici funcţionar.

Teatrul liric (viitoarea Operă) îl primeşte ca secretar (1851). În acest an publică ***Le voyage en ballon***, anticipând atâtea din temele care aveau să-i afirme ineditul literaturii sale. Dumas père, autorul ***Celor Trei muşchetari*** şi al ***Contelui de Monte Cristo***, îi va monta piesa „***Les pailles rompues***” şi îl angajează să scrie teatru în versuri, dar, spiritul înaripat, vizionar şi fecund al lui Jules Verne îl îndeamnă să unească rezumativ datele ştiinţelor moderne şi să le întrevadă destinul, cu încrederea deplină în puterea spiritului de a guverna materia şi de a realiza solidaritatea umană prin

generozitate, dreptate, comunicare; prin a investiga, descoperi, inventa, crea. Studiază faustic fizica, geografia, matematicile etc. Îşi însuşeşte un vocabular ştiinţific, bogat, variat, exact. Jules Verne. Nume latin. Înfăţişare romană. Seninătate mediteraneană. Frunte înaltă. Părul frumos în ordinea şi dezordinea omului absorbit de idealuri. Ochii mari. Privirea trecând spre spaţiul de dincolo de orizont. Gulerele de la haină şi cămaşă lăsând loc de rotire frunţii spre tainice lumi. Braţele împreunate cu mulţumirea arhitectului admirându-şi splendoarea întrupării visului. Monumental de frumos. Aşa apare la 25 de ani în tabloul lui Nadar. Peste un an îi apare romanul ***Maître Zacharias*** (1854) care atestă pasiunea scriitorului pentru fantasticul plurisemantic dar. ***Cinq semaines en ballon*** îi aduce marele succes şi deschide seria cunoscutelor: ***Călătorie spre centrul pământului,*** De la pământ la lună, ***Douăzeci de mii de leghe sub mări***, în jurul lumii, ***Insula misterioasă, Înconjurul pământului în 80 de zile***, ***Castelul din Carpaţi***, (traduse în limba română) ca şi atâtea altele, vreo sută, toate unite sub titlul general ***Voyages extraordinaires*** dans les mondes connus et inconnus, surse anticipative pentru multe din invenţiile şi descoperirile secolului –XX- în care Jules Verne intră doar cu cinci ani. Realism, fantezie, vis, darul scriiturii, idei.

Studiază analitic. Confruntă. Scrie noaptea. Camera sa e un laborator plin de manuscrise, hătţi, cărţi,

documente, hârtii, aparate trigonometrice de calculat. Verifică date. Fixează coordonate, obiective, personaje. Reflectează. Vede întrupându-se idei. Unele din romanele sale ne duc cu gândul la Leonardo da Vinci, Cyrano de Bergerac, Arthur Rimbaud, Mihai Eminescu, Raymond Roussel, Antoine de Saint-Exupéry, Pan M. Vizirescu, dr. Şt. Odobleja, Brâncuşi, S.J. Perse şi la atâtea alte spirite care şi-au purtat eroii prin univers sau au gândit mecanisme ce-şi devansau timpul. A gândi în viitor înseamnă a rămâne mereu tânăr şi eficient. Incomod pentru contemporaneitate, poate, sau ţinut la periferia istoriilor literare, în cazul lui Jules Verne, timpul, cu detaşare crescândă înaintând, aşează adevărul în drepturile sale. Şi, acestui spirit profetic, laborios, voluntar, încrezător, narator şi descriptor nuanţat, nu putea să nu i se facă dreptate.

Istoricii literari profesionişti relevă filonul poetic reflexiv, dublat de cel anecdotic-umoristic, toate sporind valoarea eposului anticipativ indus logico-ştiinţific, şi-i recunosc lui Jules Verne universalitatea.

Criticii moderni, ca Roland Barthes (Par où commencer – Poétique n.1, 1970; Nouvelles explorations de Jules Verne, Gallimard), Simone Vierne (Jules Verne et le roman initiatique (Editions du Sirac) ş.a. relevă arhetipurile periplului iniţiatic, motivele grotei, insulei misterioase etc, ca-n Odiseea, subtilităţi ale fantasticului în relaţia om-natură, precum şi finalitatea umanitaristă,

eliberarea omului şi a popoarelor, direcţionarea spre un viitor al demnităţii şi creativităţii umane.

Generaţii şi generaţii de tineri l-au citit şi-l citesc cu pasiune. Cărţile sale şi azi dispar din librării. Ţări de foc, ţări de gheaţă, situaţii limită, tentaţii, eforturi, victorii. Atâtea dintre personajele sale ne însoţesc precum blândul Fogg şi explozivu-i valet, Passepartout; căpitanul Nemo, luptătorul solitar de pe submarinul Nautilus, împotriva nesătuilor încălcători ai drepturilor popoarelor la independenţă, libertate, cultură şi civilizaţie. Cine, citind sau recitind ***L'Archipel en feu***, nu trăieşte ca Byron sau Hugo (v. L'Enfant grec) lupta poporului grec pentru eliberarea sa naţională? Dar numeroasele personaje verniene, modele de moralitate, trepte ale devenirii umane, precum negrul Nab, din ***L'Île mystérieuse*** sau Dick Sand, simbolul echilibrului entuziast din *Un Capitaine à 15 ans*. O lume de lumi şi de idei văzute înainte de timp şi aşezate artistic în mii şi mii de pagini. Autorul ***Castelului din Carpaţi***, în care unei cântăreţe i se imprimă vocea pentru a fi redată mereu, trăia când în unele ţări, tineretul înfiinţa societăţi „Jules Verne", studiindu-l, celebrându-l, oferindu-i un baston cu mâner de aur şi mai apoi un yacht cu care va parcurge Mediterana, una doar din mările pe care le-a iubit cum a iubit muzica şi libertatea.

Fericitul Jules Verne, la 70 de ani, orbit de intensitatea muncii nocturne, a continuat să vadă viitorul,

ultimele cărţi dictându-le fiicei sale în acelaşi stil simplu şi nuanţat, captivant şi plin de candoare, mister şi elan.

La vârsta fatidică de 77 de ani, într-un martie deschis florilor, iubirii şi zborurilor, Jules Verne se desparte de această lume căreia îi deschisese atâtea perspective. Peste numai un an (1906) românul Traian Vuia realiza, în capitala Franţei, primul zbor cu motor al unui aparat mai greu decât aerul.

Cât e de pasionant să compari ceea ce este realizat cu ceea ce ar fi putut fi înfăptuit şi căruia doar fantezia creatoare îi dă contur! Dar nu e mai puţin uimitor să compari ceea ce e împlinit cu ceea ce a fost anticipat. Ca-n acţiunea principiului vaselor comunicante, taina ce străbate ambele direcţii dă chip şi glas adevărului care ne învaţă să credem, cu fermitatea lui Jules Verne, în nesecatele resurse ale spiritului uman.

Catedrala scriitorului Pan M. Vizirescu

Sunt scriitori al căror har se manifestă ilustrativ în toate genurile literare. Nivelul estetic şi fundamentarea etică a creaţiei lor le deschide perspectiva eternizării.

Pan M. Vizirescu, poet, eseist, romancier, dramaturg, critic literar şi ziarist, prezent, între cele două războaie mondiale, în zeci şi zeci de reviste literare (după 1930, permanent la **Gândirea**), se face tot mai cunoscut prin numeroasele şi noile sale cărţi, eseuri, interviuri.

Liga oamenilor cinstiţi – document dramatic în patru acte recent apărut la Editura „Agora" – Iaşi, este relevantă pentru modul de a gândi, simţi şi a scrie al acestui spirit creator.

Biografia celor 94 de ani ai lui Pan M. Vizirescu tinde să intre-n proverb şi legendă: bacalaureat al Colegiului „Carol I" din Craiova, doctor în litere şi filosofic la Bucureşti, profesor şi director la Radio-jurnal central, director la Curierul Serviciului Social, patronat de Dimitrie Gusti, prieten cu cei mai mari creatori de cultură dintre cele două războaie mondiale, condamnat, în 1945, în contumacie, la muncă silnică pe viaţă pentru credinţa sa fermă în Dumnezeu, neam şi ţară, ascuns în „locuri de taină", în subterane, 23 de ani, scriitorul Pan M. Vizirescu este un fenomen de o luciditate, calm şi

seninătate extreme. Când stai de vorbă cu el te gândeşti la Paul Claudel care ne asigură, în una din marile sale Ode, că vor apare oameni în spirit. Pan M. Vizirescu este unul: chip luminos de copil intrat în biserică sau privind răsăritul soarelui peste livezi de cireşi înfloriţi; exprimarea simţirii autentice cu o muzicalitate în glas sărbătorească; o memorie fără reproş te zideşte, ascultându-l. Aproape de o vârstă cu acest secol ale unor experimente dramatice, în care însăşi soarta lumii s-a clătinat, Pan M. Vizirescu ştie atâtea lucruri, evenimente, fenomene trăite, câte nu încap într-o bibliotecă.

Liga oamenilor cinstiţi – poem dramatic în patru acte, a fost scrisă într-o inspiraţie-n cascadă, în iulie-august 1931 şi cuprinde o vizionară punere-n scenă a unei realităţi existenţial - dramatice din sânul societăţii în care atâtea rele îşi încrucişau spadele. O molimă endemică, pătrunzând în oameni şi creându-le o a doua natură, dominantă; un „virus", îi spune autorul, un virus rezistent ca însăşi corupţia din societate. Antitezele îşi inversează termenii. Ura ia locul iubirii; minciuna ia locul sincerităţii; hoţia ia masca cinstei; injustiţia încuie şi descuie uşi etc.

„Personajele mele au intenţii bune dar mi-au scăpat din mână, intrând în jocul moravurilor atât de seducătoare", scrie autorul în ***Cuvânt lămuritor***. Actualitatea şi universalitatea mesajului stau în însăşi condiţia umană. Căzut din spaţiul armoniilor în unul al contrastelor dezagregante, omul probează o anemică

rezistenţă la intemperii. Virusul, de care vorbeşte Pan M. Vizirescu, este multiform. Oamenii îl poartă ca pe a doua lor natură.

Viabilitatea piesei stă în talentul construcţiei şi-n substratul etic. Literaritatea dialogurilor onorează acest substrat creştin. Actualitate şi finalitate fără termen. Moto-ul, un verset din Evanghelia după Luca, este semnificativ: *„Nu judecaţi şi nu veţi fi judecaţi; nu osândiţi şi nu veţi fi osândiţi; iertaţi şi veţi fi iertaţi”*. Înţelepciunea evanghelistului trimite la mobilizarea spiritual-acţională a membrilor ***Ligii oamenilor cinstiţi***.

Ilie Basarab, iniţiatorul şi preşedintele Ligii este un filantrop, ctitor de Catedrală, spital clinic studenţesc, fundaţie universitară, azil de bătrâni etc. Starea Ligii este permanent sub teleobiectivul mass-mediei interne şi străine. Liga este o întreprindere grandioasă. Ea îşi propune să dea la lumină toate nelegiuirile din societate, ajutându-i pe oameni să se regăsească în certitudine şi dragoste creştină, devenind mai buni, mai apropiaţi între ei şi mai apropiaţi de finalitatea supremă: Dumnezeu. Ilie Basarab gândeşte zi şi noapte la igienizarea morală a societăţii. El cunoaşte calea adevărului şi a desăvârşirii, detestând demagogia înşelătoare. Nucleul „Ligii oamenilor cinstiţi” proliferează, regenerând conştiinţe. Crez sublim şi posibil prin efort conjugat. Judecata publică este purificatoare şi făuritoare de caractere mai ales când subiecţii ei, publicul, probează virtute. Transparenţa este o necesitate şi e operantă, credibilă,

când mânuitorii îşi cunosc locurile în amfiteatrul codului deontologic. Credibilitatea îşi are exigenţele sale. Luminatul şi luminătorul Ilie Basarab, iubitul şi speranţa celor mulţi, idealistul perseverent şi ferm e secondat de inteligentul, doctul şi manieratul doctor în Drept, Octavian şi de flămânzitul de dreptate, Alexie.

Uimiţi şi însufleţiţi de măreţia catedralei lui Ilie Basarab, ei văd în aceasta sursa regenerării individuale şi naţionale. Triunghiul Ilie (Eli - Eloi) – Octavian – Alexie pare a beneficia de binecuvântarea divină. Liga inspiră dorinţa, aşteptata restabilire a valorilor, schimbarea din temelii a rânduielilor.

În adevăr, criza morală din sânul societăţii, cu evidente implicaţii în sfera economicului, duce la căderea guvernului. Poporul se obişnuieşte cu lipsurile dar nu cu necinstea. Jefuitorii urmează să dea socoteală de nelegiuirile lor. Ilie propune noul cabinet ministerial în care el nu intră, veghind la destinul Ligii. Ecoul recomandărilor lui se multiplică-n timp: „Să nu şovăiţi în drumul cinstei şi să rămâneţi cinstiţi… va fi amară neiertarea şi pedepsirea celui ce se va lăsa corupt”.

Pan M. Vizirescu face din acel timp un prezent continuu, devansându-l pe Albert Camus din ***Ciuma*** (1947), pe Eugène Ionesco din ***Rinocerii*** (1960), pe Saint-Exupéry din ***Citadela*** (1948).

Altfel spus

Catedrala este o revelatorie metaforă. Este un crez, o credinţă care se circumscrie identităţii Neamului Românesc, României profunde.

Catedrala este o parabolă. Este o pangeometrie a spiritului. Altitudine şi amplitudine. Constelaţii de semnificaţii care ne iau ochii de la distanţă. Instantaneu şi socratic ne controlăm simţirea, conştiinţa, gândul, rostirea şi pasul. Arhitectura ei, prin contrast, ne dă în vileag efemeritatea, fragilitatea noastră, nevoia noastră de ghid, de sprijin, dar şi încrederea că putem ieşi din starea de minorat, de frustrare, de ezitare, uimindu-ne de ceea ce poate face Dumnezeu prin capodopera sa: OMUL.

Indiferent de mersul nostru nesigur, Catedrala ne cheamă la Ea. În Ea. Glasul ei – imagine a simfoniei acţiunii conjugate = armoniei, ne spune că putem fi exemplari. Viaţa nu e un „correre alla morte" (Dante, Purgatoriul: cânt III), cum am reţinut din liceu şi tot din acei ani numai aripi, ea nu-i nici „die Iahre fliechen pfeilgeschwind" (Schiller, Das Lied Von Der Glocke) sau repetativul înduioşător: „Eheu! Fugaces... labuntur anni..." (Horaţiu, Ode), ori mereu invocatul „fugit irreparabile tempus" (Vergiliu, Georgice) şi de atâtea luminoase, la suprafaţă şi în sonoritate, emoţionante reflexii care, pe cei ajunşi la vârsta metafizică, nu-i mai nostalgiază, nici demobilizează...

Catedrala răspândeşte certitudini, polarizează decizii, legăminte. Clopotele ei sunt rostiri cu ecouri. Absolute. Convingeri care grăbesc paşii pelerinilor să intre activ în sfera luminilor ei ziditoare, răspândite pe vaste şi tainice arii. Trăirile suie-n spirală, spre nemărginit. Emoţiile unesc pământul cu cerul. Înfăptuirile în conştiinţă, sinceritate şi reciprocitate = solidaritate, sunt griji de sine şi de altul. Sunt victorii ale dragostei de ceea ce doreşti să împlineşti. Acest sens ziditor scoate orice om şi popor din vremelnicie, din anonimat. Îi însufleţeşte. Îi întinereşte. Îi umple de lumina care-i scoate din biologism. Îi suie în Umanitate.

Un mod de a vieţui şi convieţui cu rost şi în măsură să legifereze moralmente pentru generaţiile care vin. Vizionarismul e atât de aproape de profeţie! Situarea pe drumul dorinţei eternei întoarceri. În starea de copilărie. În condiţia primordială, edenică. Suişul nu e uşor. Încercările-s deja paşi. Tonifiere şi fortifiere a voinţei să devină faptă.

Strălimpezimile Catedralei trec prin oameni luminând, înaripând, polarizând, străbătând Ţara şi trecând exemplar mai departe pe continente, ignorând pe nevolnici, pe apostaţi, pe rataţi, pe negativişti, pe robii materiei, învingând timpul cu adevărul IUBIRII: „Veniţi la Mine toţi cei osteniţi şi împovăraţi. Eu vă voi odihni pe voi” (Matei, 11:28)... „Şi veţi cunoaşte Adevărul, iar Adevărul vă va face liberi” (Ioan, 14:6).

Şi tinerii vin. Şi Catedrala îşi are îndreptate chemările ei spre toţi însetaţii de dreptate, spre toţi căutătorii de Adevăr. Se-aude şi ecoul simfonic (sim<sin, gr. = împreună), concluziv: „Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa" (Ioan, 14:6).

Peste milenii, pe baricadele scuturării jugului bolşevic (Bucureşti, Decembrie 1989), tinerii, în număr copleşitor, au strigat spre toate zările ieşirii din robie: „Vom muri şi vom fi liberi!", preeminenţa spiritului călcând pe moarte. La ce popor şi când s-au mai văzut asemenea piepturi descheiate exclamând asemenea cuvinte?! Pe altarul cărei religii s-au mai oferit spre jertfire atâtea inimi?! Unde şi în ce răspântie de istorie s-au mai auzit asemenea rostiri scăpând de mizerii, teroare, chinuri, constrângeri şi înfrângeri..., apropiindu-ne de libertatea: „mère des vertus" (André Chénier, la eşafod, 1789), redându-ne speranţa, sporul efortului creativ, liniştea repaosului recuperator?!

Catedrala scriitorului martir, Pan M. Vizirescu, este rostirea trăirii în spirit. Atrage. Îndeamnă. Reţine în menirea ei orientată spre Transcendent, spre Absolut, spre Pronia cerească. Modelează. Uşurează şi formează conştiinţe. Umple de vigoare voinţe. Deschide aripi. Sporeşte credinţa, speranţa şi dragostea (Sf. Ap. Pavel, Cor. 13). Scutură balastul aluvionar moştenit, adăugat prin nimicnicii reflectate în lene, ignoranţă, egoism, orgolii, avariţie, invidii, ură şi câte alte împovărătoare patimi care întunecă orizontul fericirii = mântuirii,

apropierii de Dumnezeu. De la distanţă se aud undele făcătorului de minuni Psalm 50: „Miserere meus Deus, secundam magnam misericordiam Tuam...", dând glas sincerităţii depline, în urcuşul nostru spre solidaritatea salvatoare, spre iubirea devenită fapt ziditor.

Mai spre interiorul parabolei sau mai aproape de Altar

În acest orizont spiritualist, Pan M. Vizirescu a urcat muntele suferinţei (claustrării de neînchipuit = 23 ani!), a străbătut păduri cu fiare sălbatice = jivine; a ieşit senin din mlaştina deznădejdii, calmul şi rugăciunea luminându-i răspunsurile la inevitabilele întrebări: „de unde vin atâtea rele în lume?!". Şi răspunsul l-a aflat în slăbiciunile fiinţei umane, căzute din inocenţă. Dar istoria (circumstanţele) nu are nici o vină? Ba da! Ilustrativ la poporul român: contorsiuni, răspântii, valuri. Viaţă şi moarte. Ieşiri din ape. Ieşiri din foc. Pasărea Phoenix, cu vizibile pene în contrast de culoarea flăcărilor, fumului, tăciunilor. Dar a renăscut! Renaşte! Va fi ca soarele sfânt de pe cer. Miracolul poporului român, cum ştiinţific afirmă George Brătianu, istoricul martirizat în anchetele şi puşcăriile comuniste, cu toate neamurile sale. O somitate a culturii româneşti .

„***L'oiseau bleu***" (Brâncuşi) e-n zbor spre viitorul pe care-l vor enoriaşii **Catedralei** pe-un Vârf cu Dor mai

altfel, mai aproape de cer. Poporul român are vocaţia comprimării timpului. A devansării eforturilor atâtor guralivi de pe continent!...

Catedrala suie grăitor acest popor cu **Gânditorul** de la Hamangia, care-n meditaţiile sale reflectă prelecţiunile trecutului de mii de ani; cu Zalmoxis între gurile de rai carpatine. Legendele, miturile, îşi au cheile lor. Sfântul Apostol Andrei lucrează via. Discipolii se înmulţesc. Se înmulţesc şi martirii. Ei se aşează la temelia unităţii şi demnităţii spre care trudim. Mai bat şi vânturi. Mai sunt şi ruperi de nori, de atâtea ori cu grindine. Se mai mişcă şi adâncurile. Mai sunt şi veri ca focul. Unele crengi se usucă-n păduri. Se mai usucă şi unii pomi. Dar urmaşii lui Făt Frumos, ai lui Decebal şi Traian, înfruntă intemperiile istoriei care-n mişcările ei ne-au adus pe cap atâtea deşeuri, corpuri străine, impurităţi aluvionare care spurcă pajiştea, liniştea, limba, viaţa, lumina = unitatea noastră. Enoriaşii Catedralei sunt urmaşi ai Vrâncioaiei din Curbura Carpaţilor, sunt cei chemaţi (Ekklesia), gata să înfrunte caninii istoriei, de atâtea ori perfidă!, ai aduşilor de vânturi şi ape, ai celor cu nimeni întotdeauna şi cu cei la putere, oricând. E vorba de şobolanii care fug de pe vapor la primul scrâşnet al lovirii de stâncile, vai!, tot ale istoriei...

Nu întâmplător, Pan M. Vizirescu ajunge, din 1931, la **Gândirea**. Scriitor tânăr, complex, plin de talent şi caracter, care tot din 1931 conferenţiază la „Ora

naţiunii" – Radio Bucureşti, e prezent în revistele de seamă, îşi dă doctoratul cu teza ***Poezia şi specificul naţional***, cu *Magna cum Laude*, este prieten fratern cu doctorul poet şi martir anticomunist Vasile Voiculescu, ajunge director de cabinet în Ministerul Propagandei Naţionale şi debutează editorial cu ***Poezia noastră religioasă*** (1943)...

În Aprilie 1945, după oribile anchete, e judecat într-un lot cu scriitori şi ziarişti, printre care Radu Gyr, Nichifor Crainic, Pamfil Şeicaru, ... şi e condamnat în contumacie la muncă silnică pe viaţă. Catedrala sa, în interior cu ***Liga oamenilor cinstiţi***, este o înfăptuire a convingerilor sale româneşti, fructificând învăţămintele înaintaşilor, izvor de experienţă înţeleaptă care dinamizează prezentul, deschide calea viitorului alert cultivând datina şi tradiţia – resurse vitaliste ce nu mai seacă, modernitatea lor ţinând de capacitatea de asimilare riguros selectivă a noului cu deplină acoperire etică. Fiinţa umană, prin natura ei, reţine cu spor ceea ce îi este ziditor.

Virtutea dragostei de Dumnezeu, semeni, glie, ambient protejează românul de însingurare, îngândurare, temeri, stress... Îl animă. Îl predispune creaţiei. Îl iluminează. Îl face luminător, în măsură să polarizeze discipoli. Spiritul pitagoreic: unu şi multiplu... tradiţionalmente: **FAMILIA**. Cu acest mirific conservatism în marş ascensiv, Pan M. Vizirescu a străbătut sec. XX, a ajuns la răspântia dintre milenii

făurind valori culturale fundamentale până în clipa plecării din acest timp luat în stăpânire de imprevizibil, negativisme, nevolnicii... Ecoul rostirii sale apoftegmatice îmi persistă în auz: „Scrisul făuritor de valori artistice este o chemare şi un destin, pe care nu tu îl alegi, ci el te alege. O identificare cu tine însuţi, din care nu poţi ieşi. Creaţia este ceva sacru, iar scrisul este a doua religie, ca şi cultura unui neam, în a cărui spiritualitate se regăseşte. Literatura este a doua conştiinţă a naţiunii. Iar eu m-am identificat in această conştiinţă. De aceea socotesc că apartenenţa mea la Neamul Românesc este un dar ceresc."

Scriitorul Pan M. Vizirescu: luciditate voltaică şi calm prelungitor de viaţă; luminozitate solarizând chipul de monah oficiind liturghia poeziei religioase şi naţionale, cu glasul simţirii de român absolut. Lumina sa dispersează nori, previne erori, te face mai atent la cuvânt, mai aproape de ce este sfânt.

El este Ilie Basarab din ***Liga oamenilor cinstiţi***. Crede sincer că prin conlucrare cinstită relele din societate vor fi eradicate. Ilie Basarab îndeamnă pe oamenii de caracter şi competenţă să intre în acţiune cooperantă. Ilie cunoaşte nevoile, suferinţele oamenilor, le ascultă jalbele şi sprijină iniţiativele creatoare de locuri de muncă, bunăstare, demnitate. Necinstea care-şi face loc şi în preajma sa, e trimisă în justiţie. Accentul pe caractere şi competenţe îi luminează eforturile spre o Dacie Felix cu aur în centru, cu ape şi codri în margini.

Dar vai!, caracatiţa corupţiei îşi regenerează şi proliferează tentaculele şi în noile condiţii, îmbolnăvind prezentul, distanţând viitorul, decredibilizând şi pauperizând poporul. Tribunalele în efervescenţă. Îngrijorările în sfera (azi impropriu spus a baronilor!) balaurilor, caracatiţelor, aplaudate de ignobi, de coloanele vertebrale de gelatină. Corupţii se tem că a sosit ceasul când trebuie să acopere daunele făcute de pe scaunele ocârmuirei, cu libertatea şi averile lor. Cu obrazul, nu poate fi vorba, că nu-l au. Cârtiţa intrigilor începe să sape în jurul lui Ilie Basarab, concomitent cu diseminarea microbului în noul organism al puterii. Ilie Basarab este victimizat. Ultimile sale respirări se unesc undelor bătăilor de clopote din Catedrală, îmbrăţişând Universul: „Clopotele cântă mereu slava Nazarineanului. Numai El a putut să întindă o punte peste apa murdară a lumii". Oamenii vin să exprime solidaritatea. Moment apoteotic. Sublimul îşi face loc. Cuvântul **iubire** aruncă lumină pe ultima replică...

Triunghiul Ilie – Octavian – Alexie ne duce moralmente cu gândul la ceea ce avea să se întâmple, nu peste mulţi ani, la jertfa triunghiului – Corneliu Zelea Codreanu – Ionel Moţa – Vasile Marin şi la mulţimile de martiri ai genocidului carlist şi comunist... Adevărul jertfei lor a intrat adânc în inimile românilor încrezători în Hristos, Neam şi Glie, ca cineva să-l mai poată diminua, desfigura, disloca, aneantiza... Timpul are

răbdarea Adevărului, care nu stă sub tăcere cum untdelemnul nu stă sub apă.

Generaţiile viitoare, iubitoare de demnitate şi acţiune, vor transpune în operă semnificaţiile luminoase ale catedralei şi slujitorilor ei.

Acum se înţelege de ce, O. Goga, parcurgând manuscrisul piesei, a exclamat: „O piesă epocală!”, filosoful Ioan Petrovici confirmându-l: „un aspect fundamental al societăţii omeneşti”, iar Liviu Rebreanu gândea să deschidă stagiunea Naţionalului bucureştean, în 1944, cu Liga oamenilor cinstiţi, cu Catedrala lui Ilie Basarab = Pan M. Vizirescu, în care rolul principal îl dorea genialul artist Ion Manolescu.

Constantin N. Străchinaru

O biografie şi o operă fascinante: Ernest Bernea

Axiologia superiorizării umane are o geometrizare piramidală. Scara interioară a suişului este socratică şi creştină, edificată pe legea morală şi pe iubirea de Dumnezeii" şi opera Sa: omul şi universul. În acest orizont se luminează posibilitatea accederii la gura de rai din plaiul Divinităţii şi la trăirea bucuriei de a vedea mai departe, mai profund, mai uman.

Cartea *Cel ce urcă muntele*, semnată de Ernest Bernea şi apărută la Editura Agora – Iaşi în colecţia „În duhul adevărului. Crez şi mărturii" (1996) ne este ghid.

În acest volum de bijuterii ideatice, filosoful se întâlneşte cu moralistul şi poetul, împreună oficiind perspectiva ieşirii noastre din dramatica vale a suspinelor. O anume atmosferă sacrală alimentată de puritatea ideilor şi de respectul pentru cuvânt, creşte de la o frază la alta, de la un eseu la altul, într-o coerenţă ascensională asemenea componentelor unei catedrale. Iată convingerea autorului: „Vastitatea spiritului nostru, puterea generatoare de care dispunem, gândirea profundă ce dă transparenţă lucrurilor, ne pot duce pasul acolo unde trebuie să fim: în deplina noastră umanitate" (p. 50).

Acest „alt Noica”

Cum cunoaşterea aprofundată şi popularizarea valorilor naţionale este condiţia ieşirii oricărui popor în lume, să vedem mai întâi, şi foarte succint, cine este Ernest Bernea, pentru a înţelege mai bine de ce acest creator de cultură este insuficient cunoscut şi, apoi, vom înţelege şi de ce cărţile sale se întâlnesc şi pe alte meridiane.

Acest *alt Noica*, după dreapta observaţie a profesorului universitar Al. Husar, s-a născut în 1905, la Brăila. Părinţii, mama transilvăneancă şi tata moldovean, şi-au educat copiii în dragoste de Dumnezeu, Neam, Glie. Din cauze materiale precare, Ernest Bernea ajunge copil de trupă la un regiment local, şi-n uniformă specifică face liceul, obţinând premii la literatură şi desen. Publică poezii şi participă la expoziţii. Cu sensibilitatea sa precoce traversează dureros pierderea, într-un accident, a unui frate cu dotaţie de matematician şi violonist. Face facultatea de litere şi filosofic la Bucureşti, fiind impresionat de cursurile lui Nicolae Iorga şi Nae Ionescu. Ia licenţa în limba şi literatura română – limba şi literatura franceză. Ca licenţiat şi în filosofic, este trimis cu o bursă la Paris pentru sociologie şi istoria religiilor. Îşi ia diploma la Hautes Études şi după un an urmează, la Freiburg, în Germania, cursurile de filosofic ale cunoscutului în toată lumea Martin Heidegger, pe care-l găseşte „încântător, foarte puţin

protocolar…", „prietenos, mărunt de statură, foarte energic, vorbea frumos, sacadat. Avea o mare slăbiciune: iubea schiurile…" Revenit în ţară, este cooptat de Dimitrie Gusti la Institutul de Cercetări Sociale, secţia monografii sociologice. În 1935, la 30 de ani, e numit conferenţiar la catedra de antropologie, unde va ţine primul curs de etnologie din România, la Universitatea din Bucureşti – până în 1940. În timpul războiului este promovat la Ministerul de Externe ca director de studii şi funcţionează până după 23 august 1944, când este dat afară. Între timp, publicase poezii, eseuri, studii monografice. **În 1948 este arestat** şi întemniţat fără sentinţă de judecată. După 14 ani, în 1962, este eliberat şi revine bolnav şi extrem de slăbit, lângă soţia şi copiii săi, care abia îl recunosc. După câţiva ani în căutare de sănătate şi servicii, eminescologul Perpessicius îi înlesneşte intrarea la Institutul de Folclor. În 1972 este pensionat abuziv. În **1984, la 79 de ani, este rearestat**, anchetat brutal şi, după câteva săptămâni, eliberat. Acuzaţiile principale: credinţa sa creştină şi prea marea preocupare pentru lumea ţăranilor şi a satului românesc. În 1990, la 85 de ani, Ernest Bernea pleacă fizic din această viaţă cu credinţa nelimitată în regenerarea neamului romanesc şi a omului în general, prin religie, moralitate şi cultură. Lasă în urma sa un pictor genial şi om de mare caracter: Grigore Bernea, peste cincizeci de volume, unele publicate, altele pregătite pentru tipar şi şapte ridicate la percheziţia clin 1984; volume de poezii,

poeme în proza, romane, studii literare, filosofic, pedagogic, sociologie, etnografic, artă şi câteva dulapuri cu manuscrise neorânduite în volume.

Cartea înţelepciunii

Cartea ***Cel ce urcă muntele*** urmează în librării celei înţelept intitulată Îndemn la simplitate (reeditare) şi amândouă fixează jaloanele morale ale renaşterii fiinţei umane.

„Cel ce urcă muntele" este un om deosebit, este omul moral şi curajos în lupta cu propriile nevolnicii şi instincte, este omenirea în efortul ei continuu de autocunoaştere şi autodepăşire, de eliberare de egoism, violenţă, ură. Muntele lui Ernest Bernea, propus suişului, devenirii umane, mântuirii, este un cronotop plurisemantic a cărui diversitate de forme trimite la varietatea de teste iniţiatice, condiţie a ameliorării fiinţei umane şi a apropierii de Dumnezeu.

Procesul paideic se identifică asimilării valorilor morale prin trăirea în dragoste faţă de semeni şi în convingerea nestrămutată în superioritatea spiritului: *„Însăşi cultura şi sensul ei este o luptă pentru spirit şi un leac împotriva morţii…"* (p. 30). *„Cel ce urcă muntele plin de credinţă, luminează cărările şi biruie moartea, – noaptea şi luna cu ochii înşelători, noaptea şi stelele curăsfrângeri de mister se topesc în calea netulburată a*

dimineţii. Ah, zorile! Apare creasta rubinie, apoi ca argintul şi floarea de crin. În privirile celui ce urcă muntele se adună tot focul dimineţii, zarea albă, florile şi păsările, o mare de lumină cu fâlfâiri de înger. Un cântec netulburat urzeşte o lume ca în ziua cea dintâi" (p. 22). Toată cartea celor zece eseuri este citabilă. Frumuseţile esenţiale şi existenţiale îşi dau mâna peste tot luminând edificiul. În centru se află omul, destinul şi destinarea sa.

Toate eseurile au o subtematizare în 3 (cifră fatidică!), cu excepţia celui de al patrulea, intitulat: *Prezenţa morţii şi semnificaţia ei spirituală*, ultimele două subteme ocupându-se de *Lupta împotriva morţii* şi *Moarte şi nemurire.* Interesant este şi faptul că această carte a înţelepciunii scoaterii omului din anonimatul unor vremuri guvernate de instincte nu invocă filosofi, moralişti, în asigurarea credibilităţii formulărilor aforistice, – nu vorbeşte de Iisus, de Dumnezeu, (perioada comunistă!) ci afirmă convingător superioritatea spiritului, posibilitatea spiritualizării omului şi prin aceasta, Divinitatea nenumită, este prezentă în toate articulaţiile construcţiei, de unde şi transparenţa sacralităţii ei.

Treptele bucuriei

Cititorul este cuprins de o lumină care-l poartă pe undele ei spre ***Treptele bucuriei***, o altă carte de înţelepciune a iniţiatului Ernest Bernea, apărută la aceeaşi Editură Agora – Iaşi, în aceeaşi impunătoare colecţie (1997).

Iată ce afirmă secularul scriitor Pan M. Vizirescu în studiul introductiv, schiţând epoca, omul şi „filosoful de pură spiritualitate românească": „Gândirea lui Ernest Bernea pare a fi a unui iluminat. Are ceva din duhul evanghelic. E plină de sens moral, urmărind peste tot triumful binelui… avem nevoie de prezenţa lui astăzi"… Observaţia complexului şi copleşitorului de lucid scriitor Pan M. Vizirescu este adevărată. Nicicând românii n-au avut mai mare nevoie de bucurie ca-n acest timp, nicicând românii n-au avut mai mare nevoie de a distinge între materialitatea, exterioritatea, superficialitatea şi vremelnicia plăcerilor şi superioritatea, interioritatea bucuriei care însenineză, vindecă, tonifică, înalţă, stimulează creativitatea, conduce la fericire, la înveşnicire. Discriminările operate de filosoful Ernest Bernea protejează de confuzii, convingându-ne că în noi stă puterea de ieşire, spre fericire, prin spiritualizare. „*Fericirea există în afara timpului, în eternitate. Fericirea este însă legată de credinţa într-o viaţă de dincolo, lume stabilă, aceea apermanenţelor…"* (p. 13), pentru că fericire înseamnă

mântuire, eternizare edenică. După acest prim eseu de clarificări terminologice Ernest Bernea prezintă, în şapte eseuri, cele şapte trepte ale bucuriei: de a fi în lume, de a cunoaşte, de a crea, de a fi pur, de a fi împreună, penultima treaptă fiind a plenitudinii şi ultima, cea a dăruirii. În centrul lor se află omul, analiza capcanelor ce-l pândesc, şi mai ales posibilităţile ce-l pot îndumnezei. *„Omul mare depăşeşte timpul şi spaţiul actual către o realitate care poate fi… Omul spiritualizat, omul însetat de ascensiune, este un tip profetic", adică îşi devansează timpul, trăieşte în viitor, se proiectează în ideal, anticipează – iese, prin legea iubirii, din starea de exilat: „… sufletul îşi deschide porţile şi omul îl vede pe om, pe fratele său de destin. Aşa devenim făptură de dragoste, iertare şi bunătate originară care şterge deosebirile intelectuale sau sociale şi dezvăluie într-o atmosferă de duioşie pe cel necercetat, uitat şi hulit din prostie, pe cel din adâncuri, pe cel care e în noi toţi, prin participarea la un destin comun… Abia atunci începe dialogul cugetului cu fapta, al cerului înfrăţit cu pământul, al eliberării depline…"* (p. 80).

Toate cele şapte eseuri sunt ca nişte psalmi închinaţi omului şi perspectivelor sale de întoarcere şi ajungere la Dumnezeu. Suişul pe treptele bucuriei spre adevărata fericire e animat de iubirea creştină, această origine a existenţei în general şi a omului îndeosebi: „… *nimic nu sporeşte, nimic nu dăinuie fără dragostea de*

Dumnezeu şi de om, dragoste de tot ce ne străjuie şi ne înfrăţeşte viaţa aceasta atât deplină şi nesocotită. Dragostea ne duce la Dumnezeu, ne descoperă omul şi lucrurile, ne deschide porţile înţelesului. Cel ce iubeşte e plin, e frumos, e luminat, el iradiază numai pace şi încântare. Sufletul lui cântă rodul nepieritor, cântecul de răscruci al luminilor”.

Aşa sunt şi aceste eseuri: înaripate cântări, poeme, ode, psalmi, cărora trăindu-le înţelesurile te eliberezi de atâtea cotidiene depuneri aluvionare ce nentunecă spiritul.

Treptele bucuriei (şi ele subtematizate) se încoronează cu eseul ***Sensul afirmativ al vieţii***, în care filosoful, creatorul de sofie şi omul de ştiinţă Ernest Bernea, într-o tonalitate mai sobră, subliniază condiţionările ajungerii la trăirea acestor superioare stări: ordonarea gândirii, refacerea disciplinei interioare, cultivarea virtuţii, înţelegerea corectă a libertăţii, a rostului şi frumuseţii vieţii, a omului, „acest copil încrezut şi durut al existenţei, tonifierea voinţei de renaştere prin autocunoaşterea priorităţii spiritului orientat spre Dumnezeu.

Cărţile lui Ernest Bernea sunt ilustrativ umaniste şi umanismul creştin este esenţa care caracterizează izvoarele, evoluţia şi finalitatea culturii române, asigurându-i deschiderea spre universalitate şi viitorul socratic al lumii.

Vine Papadima! Vine Papadima!

Aşa striga, într-o explozie de bucurie intelectuală, G. Călinescu, fluturând, ca pe o aripă, ziarul în care se anunţa decretul ieşirii din închisori a unor categorii de deţinuţi politici.

Era în 1955! Ca patriarhul literaturii române moderne să salte regizoral şi spontan, anunţându-şi colegii de Institut de eliberarea macedoromânului ostracizat, înseamnă că era vorba de o personalitate foarte cunoscută şi foarte indispensabilă Institutului de teorie literară şi folclor al cărui director era chiar nunţiatorul deosebitei ştiri.

Ovidiu Papadima, fostul cronicar, încă de la 23 de ani, la **Gândirea**, alături de Tudor Vianu, mai apoi onoratul unei burse „Alexander von Humboldt" (1937 – 1941), secretar de redacţie la Revista Fundaţiilor Regale, asistent al lui G. Călinescu, cercetător al concepţiei despre lume şi viaţă a poporului român, autor al cărţilor de căpătâi: ***O viziune românească a lumii*** (1941), ***Neam, sat, oraş în poezia lui Goga*** (1942), ***Creatorii şi lumea lor*** (1943), ***Poezia şi cunoaşterea etnică*** (1944), ***Ipostaze ale luminismului românesc*** (1975) şi autor al atâtor alte cărţi, toate scrise cu exigenţa omului de ştiinţă şi cu talentul literatului care debutase din copilărie cu poezii, este acum prezent în librării cu volumul Evocări, apărut la Editura Agora Iaşi, în colecţia „În duhul

adevărului. Crez şi mărturii", Colecţie îngrijită de tânărul scriitor ieşean Mircea Platon.

„Evocările" captivează prin căldura sincerităţii, a informaţiei culturale trăite – şi cât de bogată! – a stilului vorbit, cât şi prin conştiinţa că se adresează posterităţii: „Acum trebuie să depun mărturie posterităţii". Unele mărturii au fost rostite la Radio-Bucureşti, altele la Academie; unele au fost publicate în reviste, altele sunt inedite, care de care mai interesante.

Prima imagine evocată este cea a tatălui său: „una dintre miile de mii de vieţi de luptă cu destinul, ale poporului român, lovit de atâtea ori groaznic de întâmplările cumplite ale propriei lui istorii". Tot în primele pagini scrise despre Basarabia lui Pan Halipa şi a debutului său în poezie, în faţa Reginei Maria care premiază copilul-poet cu un sărut regal. Animatoare sunt evocările profesoratului său la Oradea, Liceul „Em. Gojdu", nume de ctitor macedo-român deştept, întreprinzător şi iluminist. Rămânem uluiţi aflând ce emulaţie culturală, pasiune profesională, efort creator reflectat în existenţa atâtor reviste şi societăţi culturale şi ce dorinţă comună de ridicare a întregului popor, îi stăpânea pe toţi luminătorii oraşului.

Procesul meu. Crăciun la Jilava, De Sfintele Paşti la Jilava, formează un grupaj de evocări scrise de Papadima cu detaşarea creştinului care face din suferinţă test iniţiatic purificator.

Urmează evocarea a 17 creatori de cultură dintre care nu lipsesc filosoful Ion Petrovici, poeţii Nichifor Crainic, Radu Gyr, V. Voiculescu (două studii), complexul G. Călinescu, novatorul Ovidiu Densuşianu… Cum i-a cunoscut, cum a fost îndrumat de către unii, cum a colaborat cu alţii; date, relaţii, informaţii, situaţii, care de care mai culturale, toate rotunjind imaginea unui timp al creativităţii. Cititorul află, meditează, fixează, învaţă, ia exemplu.

Cartea ***Evocărilor*** lui Ovidiu Papadima are, în loc de prefaţă, o schiţă biografică a autorului, semnată de Liviu Papadima şi se încoronează cu o postfaţă a secularului în viaţă Pan M. Vizirescu, scriitorul atât de complex, de român şi de creştin. El evocă pe bunul său prieten de care s-a despărţit fizic la 26 mai 1997. Ovidiu Papadima avea 87 de ani. Foarte atent la cuvânt, Pan M. Vizirescu scrie: „Ovidiu Papadima a fost şi rămâne una din personalităţile cu rost bine determinat în dezvoltarea culturii noastre…” „crescut în lumea cărţilor, precum şi în sentimentul iubirii de neam…"

De sub erorile şi ororile istoriei

Circumstanţe stranii

Între nenumăratele crime ale bolşevismului, nostalgiat de tot mai puţini duşi în ispită, este şi aceea de a fi strangulat cu odgonul tăcerii, atâtea şi atâtea valori culturale româneşti care, chipurile, aveau bube-n cap şi pe limbă, le prinsese-n pragul nopţii rugina, nu mai corespundeau, nu mai erau valabile şi viabile, ca şi cum arta, ştiinţa, morala trebuiau să înainteze spre eternitate numai în papuci stalinişti şi-n cataligele acelui nelegiuit prezent transplantat în centrul Europei pe şenilele „tătucului" din oraşul cu 300 de biserici ale căror clopote, vorba poetului Ion Minulescu, nu mai băteau de câteva decenii. Nu ne mai trebuia mult şi rămâneam nu numai fără Eminescu, Maiorescu, Blaga – de Crainic, Gyr, Eliade, Cioran, Vulcănescu, Nae Ionescu, Ion Petrovici, Simion Mehedinţi… nici nu mai putea fi vorba – dar rămâneam fără întreaga cultură română de la începuturile ei orale şi până la cea sadoveniană, a cărei schimonosire o începuse chiar semnatarul ei după „lumina" care-i venea „de la răsărit", conform mărturisirii sale încredinţate posterităţii.

Dar Dumnezeu şi bunul simţ românesc ne-au ferit de amnezie. Cu toate relele scăpate de Epimentheus din cutia Pandorei, românii au început cătinel să-şi

descopere valorile care seacă apa la roata morii limbuţilor ce nu mai contenesc să repete că nu prea avem cu ce intra pe continent şi-n consecinţă să mai aşteptăm pe valuri la cheremul imprevizibilelor furtuni uraliene.

Trezie şi trezvie este procesul prin care tânăra generaţie răzbate sub erorile şi ororile istoriei ca să scoată la lumină, în circuitul naţional şi mondial, valori româneşti ostracizate o jumătate de secol.

Un exemplu: Mircea Streinul

Un exemplu (şi cât de ilustrativ!) este cel al lui Mircea Streinul, unul din cei mai fecunzi, meteorici (n. 1910, m. 1945) şi problematici scriitori români. În zece ani (1933 – 1944), Mircea Streinul a publicat opt volume de poezie, unsprezece cărţi de proză, o Istorie a literaturii române pentru tineret (în colaborare cu Dan C. Pantazescu), libretul ***Meşterul Manole*** la o operă a lui Paul Constantinescu, pe lângă ***o Antologie a tinerilor poeţi bucovineni***, traduceri, colaborarea la numeroase şi însemnate reviste din ţară, animarea grupării, colecţiei, editurii şi revistei **Iconar** (1931 – 1935 – 1938) – o adevărată mişcare de idei, intrată în istoria culturii româneşti sub această semnificativă denominaţie. Efervescenţă spirituală. Un mod modern de a simţi şi trăi valorile străbune. O specifică Renaştere. Un Risorgimento înnoitor de cuget şi făuritor de valori.

La această mişcare au aderat tineri dotaţi, personalităţi din toate provinciile româneşti. Mircea Streinul ajunge repede din scriitor bucovinean, scriitorul naţional prezent în numeroase şi însemnate reviste din ţară ca şi în librării şi-n casele iubitorilor de cultură.

Criticat de cârcotaşi, dezavuat de snobi, repudiat de filosovietici, malversat de năimiţi, înjurat de venetici, nefrecventat de fricoşi, laşi, leneşi, hărţuit de tensiunile sale interioare doritoare să schimbe grabnic România la faţă şi cuget, Mircea Streinul a avut audienţă în rândurile tineretului la astrul căruia a gândit fratern, a fost citit de oamenii de bună credinţă din mediile urban şi rural, s-a bucurat de aprecierile intelectualilor care, chiar când nu i-au împărtăşit întru totul înariparea crezului său trăit cu un entuziasm romantic, au văzut în el un spirit cu o dotaţie creativă aparte, violentând tipare, deschizând orizonturi, schiţând idealuri, propunând alternativa ieşirii noastre din anonimat prin vitalizare spirituală, prin creativitate. Înţeles şi neînţeles, iubit şi hulit, mulţumit şi mai degrabă nemulţumit, preocupat mereu de problematica morţii (memento mori) ca stare de veghe la poarta vieţii virtuoase, Mircea Streinul a simţit cu un ceas mai devreme pericolul ce avea să anihileze proiecte, luxeze visuri, sece clanuri, schimbe direcţii, inverseze valori, stârnească amaruri şi lacrimi. Cu trei săptămâni înainte de sfârşitul războiului în Europa, Mircea Streinul a plecat străin de lumea întoarsă pe dos, învăluit în coşmarurile ultimelor zile de suferinţă şi urmărit de râsul

haotic al netrebnicilor cameleoni. Viiturile istoriei scoteau deja la suprafaţă gunoaiele societăţii dezarticulate. A urmat izgonirea scriitorului din biblioteci, librării, din casele românilor şi închiderea operei la „fondul secret”.

După evenimentele din decembrie 1989 s-a ivit posibilitatea readucerii scriitorului în circuitul cultural prin articole şi studii privind poezia, proza, mişcarea de idei, viaţa şi destinul său dramatic care ne duce cu gândul la meteoricii (m. între 18 şi 39 de ani): Chatterton, Cârlova, Petőfi, Lautréamont, Keats, Lermontov, Novalis, Marlowe, Shelly, Esenin, E. Brontë, Ion Şiugariu, Chenier, Villon, Panait Cerna, Bécquer, Byron, Apollinaire, Eminescu, Leopardi…

Lui Mircea Streinul i se face dreptate

Între specialiştii care s-au oprit cu pasiune şi erudiţie asupra fenomenului Mircea Streinul, universitarul ieşean Mircea A. Diaconu realizează o monografie eseistică de mare preţ. După mai multe studii publicate în România literară, Jurnalul literar, Contemporanul, Iconar – serie nouă, Revista de Lingvistică şi Ştiinţă Literară (Chişinău, Basarabia), Mircea A. Diaconu scoate monografia desţelenitoare: ***Mircea Streinul. Viaţa şi opera*** (Editura Institutului Bucovina-Basarabia, Rădăuţi, Bucovina, 1998, 144

pagini, în: Antologia scriitorilor bucovineni, prefaţă: Constantin Ciopraga; nota editorului***: Legionarismul lui Mircea Streinul*** – o continuare a „Iconar”-ului în exilul românesc din America: revista „**Drum**” a lui Vasile Posteucă, semnate de Mihai Pânzaru, Bucovina). Curaj în abordare. Pasionant travaliu documentar. Respect pentru adevăr. Detaşare faţă de surse – analize în oglinzi echidistante. Echilibrul economiei de cuvinte şi claritătţii ideilor. Rigoarea frazării. Coerenţa şi diversitatea planurilor – completitudine. Motivarea ştiinţifică a afirmaţiilor, confirmărilor, retuşurilor şi negărilor, a punctelor de vedere aduse pe masa de disecţie. Fermitate în eliberarea adevărului şi formularea convingerilor personale.

Mircea Streinul. Viaţa şi opera este o carte grea prin densitate, antrenantă prin confruntarea analitică a surselor critice cu opera. O monografie modernă prin culturalitatea şi stilul ei captivant. O lecţie de spirit ştiinţific şi caracter pe care Mircea A. Diaconu ne-o oferă, ajutându-ne să ne scuturăm de idei preconcepute, subiectivism, comoditate şi să ne revizuim şi completăm în necesitate achiziţiile, să ne motivăm obiectiv opiniile, să contextualizăm evenimentele culturale pentru a le înţelege cât mai corect.

În cele cinci capitole ale cărţii, Mircea A. Diaconu operează destructurări şi restructurări pe toţi versanţii fenomenului complex, şi pe alocuri complicat, care este omul şi scriitorul Mircea Streinul.

Locuri, vremuri şi oameni; meandrele copilăriei; Bucovina cubistă prin verticalitatea şi geometria brazilor; expresionistă prin spaimele şi valurile istoriei sale; gotică prin monumentalitatea aspiraţiilor; barocă prin pluralitatea nuanţelor originalităţii sale. Cernăuţiul, prin atmosferă cel mai occidental oraş din România acelui timp: două conservatoare, filarmonică, o universitate, un Teatru Naţional, Teologie vestită, personalităţi de primă dimensiune, reviste cu cititori în toată ţara, o studenţime cu tradiţia cercurilor culturale; pe lângă românii majoritari, minorităţi coexistând paşnic, o animaţie de viaţă modernă, fluvii de iniţiative şi efluvii de inteligenţă şi dor de afirmare. Mircea Streinul în centrul acestei vieţi. Gruparea Iconar, colecţia editura şi revista. Exilul în propria ţară. Părăsirea ei şi a vieţii.

Biograful său, Mircea A. Diaconu deschide uşi, deschide ferestre şi umblă atent prin toate încăperile. Posedă toate cheile, De la incursiunea monografică, istorică, sociocritică, la psihocritică, psihanalitică, fenomenologie şi critica profunzimilor. Nu spune că a terminat dar, ceea ce oferă dă imaginea completitudinii.

Primului capitol, de 64 de pagini, Mircea A. Diaconu îi adaugă şase pagini de concluzii în care, luând curajos taurul de coarne, formulează onest întrebări fundamentale privind relaţiile scriitorului cu Mişcarea Legionară şi ideologia ei, precum şi substratul cauzal contrastant al frământărilor, obsesiilor, căutărilor şi

disperărilor existenţiale traversate jertfelnic de straniul Mircea Streinul.

Investigarea circumstanţelor temporal-spaţiale, invocarea unor afirmaţii critice şi necritice – ale stângistului Miron Radu Paraschivescu: maliţioase, pătimaşe, false, nu se justifică! – (p. 62 şi 64), Mircea A. Diaconu considera just că „soluţii definitive nu se pot da ca răspuns la prima întrebare".

În adevăr, a simţi româneşte este o onoare. Este prima noastră natură. De aici similitudinile, congruenţele, interferenţele conceptuale şi atitudinale la toţi cei care au ars şi vor arde în crezul acestei simţiri, a cărei finalitate a fost şi a rămas cea din Imnul nostru naţional. Idealul morţii, adică al morţii spre înviere, este tot cel din Sfântul nostru Imn („Murim mai bine-n luptă…")

În ceea ce priveşte substratul cauzal al „frământărilor şi căutărilor disperate şi dezamăgite care l-au purtat pe Mircea Streinul de la entuziasm la apatie şi de la o febrilă efervescenţă la o moarte în singurătate" (p. 63), speculaţia îşi poate multiplica unghiurile până la negarea premiselor aparent logice, lăsându-şi suspendate concluziile. Eu cred că Mircea Streinul suferea de prea mult suflet. Mircea A. Diaconu este precaut. El răspunde erotematic şi conchide că „scriitorul este, aşa cum mulţi au spus, cazul cel mai reprezentativ pentru dramaticele întrebări pe care şi le puneau intelectualii bucovineni din Cernăuţi în perioada interbelică, într-un fel de Sturm und

Drang local (p. 68). Nuanţat, observaţia este valabilă pentru întregul spaţiu românesc. Peste tot erau cercuri, grupări, reviste animate de acelaşi Sturm und Drang naţional.

În capitolul II, *În căutarea unei ideologii*, Mircea A. Diaconu se ocupă detaliat de „conştiinţa şi orgoliul unui specific bucovinean ce ar fi putut redimensiona valorile româneşti prin racordarea lor la valori arhetipale" (p. 71). Arderea lui Mircea Streinul pe acest altar încă din liceu şi ca preşedinte al cercului studenţesc „Arboroasa", a dus la intensificarea activităţii şi la lărgirea sferei relaţional-creatoare la atâtea personalităţi ale mişcării iconariste ca: Gheorghe Drumur, Ion Roşca, Vasile I. Posteucă, Gh. Antonovici, Neculai Pavel, Neculai Roşca, Traian Brăileanu, Liviu Rusu, Ghedeon Coca, Traian Chelariu, Iulian Vesper, Barbu Sluşanschi, şi atâţia alţii pentru care nicio realitate nu era „mai înfricoşătoare ca visul" şi nicio investigare mai palpitantă precum cea a înălţimilor celeste, „a zărilor transparente", a „comorilor firii". Ei erau convinşi, ca şi generaţia spiritului a lui Ion Şiugariu şi Vintilă Horia, că starea de copilărie – categorie morală este arhetipul creaţiei şi al convorbirii cu Dumnezeu. În fondarea unei poetici originale, iconariştii credeau că poeţii oficiază liturghii naţionale, fiind nişte sacerdoţi. Crez sublim, analizat de Mircea A. Diaconu, în multiplele sale nuanţări.

Analiza operei relevă acelaşi spirit echilibrat, calm şi atent să nu-i scape ceva care nu trebuie nicicum omis. Circulaţia prin opera scriitorului se face cu dexteritatea celui care a parcurs-o profesional. Traseul e relevant pentru înţelegerea imediată a lui Mircea Streinul. Pentru înţelegerea mediată, biografia, concepţia, opera rămân deschise unei critici a profunzimilor decât celei tematice la care apelează, dar nu didactic, Mircea A. Diaconu. Compartimentarea cercetării operei în „Biografia poetică" şi „Epica – între reportaj, confesiune şi ficţiune", pentru un prim efort al readucerii lui Mircea Streinul în circuitul cultural de azi şi de mâine se acoperă de succes, adică ne porneşte în căutarea acestei opere prin toate bibliotecile, anticariatele, librăriile.

Ultimul capitol, intitulat „*Mircea Streinul şi ghilotina istoriei*" este un pertinent preambul la un eseu de dimensiune în care toate afirmaţiile hazardate, incorecte, maliţioase, false, străine de cunoaşterea în profunzime a operei să fie analizate în toate articulaţiile lor textuale şi subtextuale spre a releva profesionalismul sau ignoranţa celor care le-au făcut, lărgindu-se astfel accesul la adevăratul scriitor şi iconarist.

Mircea Streinul a avut un crez făurit din idealuri şi trăire. Acest nume predestinat să suporte drama înstrăinării şi a încarcerării în propria ţară pe care, prin tineret, a vrut-o, în visul său, cum alta nu-i mai. Mircea Streinul a trăit ca românul absolut: în trecut şi-n viitor.

Psihologia poporului român e pangeometrică. Ea funcţionează pe deschidere şi linii ondulatorii, emoţionale, afective. Este o psihologic a braţelor deschise. Pentru român, drumul cel mai scurt dintre două evenimente nu este linia dreaptă ci trăirea lor.

Mircea Streinul s-a făcut ecoul pedagogului care strigă în Electra lui Sofocles: „Ce rost mai are viaţa pentru voi? Sau gândul vi s-a-ntunecat de nu mai vedeţi că vă aflaţi nu în preajmă, ci între cele fără de margini pericole? Vă duceţi la pieire…"

În presimţirile sale Mircea Streinul a fost profetic. El a vorbit şi a scris despre moarte ca lumea să conştientizeze minunea vieţii.

Mircea A. Diaconu are prenume comun cu scriitorul şi un nume predestinat: să facă lumină, să servească adevărul (gr. diakoneo, a sluji). Volumul atestă acest adevăr. Prefaţa semnată de academicianul Constantin Ciopraga este un comprimat eseu. Nota editorului, ***Legionarismul lui Mircea Streinul***: continuare a *„Iconar"-ului în exilul românesc din America*: revista *„Drum*" a lui Vasile Posteucă, semnate de Mihail Pânzaru, Bucovina, fac loc unei mai drepte, complete şi la scară nu numai naţională, a cunoaşterii scriitorului bucovinean şi a timpului în care a creat. În adevăr, drama României şi a cetăţenilor ei a început cu Carol al II-lea asasinul şi, tot adevărat este, că la înstrăinarea lui Mircea Streinul şi la încarcerarea operei, localizările geografice din naraţiunile sale au avut

ponderea lor. Aflăm cu mare bucurie că numele scriitorului român îşi face loc şi pe alte continente. Laudă editorului şi autorului acestor adăugate-n onoare pagini.

Constantin N. Străchinaru

Ion Şiugariu – un scriitor foarte actual

Prooemium

A aduce în circuitul cultural valorile autentice, care au fost împinse în conul de umbră al conspiraţiei tăcerii, este un imperativ de conştiinţă naţională, o datorie a Ministerului Culturii şi o onoare a iniţiativelor particulare.

Se vorbeşte mereu de fel de fel de intrări în Europa, dar, pe poarta culturii mai ales, nu se intră cu crâmpeie de zestre, cum cred apatrizii, *cosmopoliţii* sensului din circuit al cuvântului, toţi vânzătorii, şi de mamă, dacă ar găsi muşterii. Europa, acest continent al unei culturi şi al unor iniţiative umaniste cu iradiere pe toată planeta, nu e o răspântie unde duhul popoarelor poate fi scos la mezat sau expediat în magaziile din subsolurile muzeelor. Spiritul creator al popoarelor, specificul lor, etnicitatea lor nu urmează dinamica râurilor care, în dramaticul lor destin, s-azvârl în mare pierzându-şi fizionomia, consistenţa şi numele.

Infatuaţi de toate sorturile, unii dintre ei – să recunoaştem – truditori de cărţi, uneori erudite, cred că nu pot fi continentali dacă sunt români şi nu mai încap de scriitorii care sunt convinşi că pot fi europeni şi universali fiind naţionali şi creştini.

Este un nonsens ca dimineaţa sa răscoleşti arhive, căutând înscrisuri, prin care să-ţi afişezi „cetăţenia română” şi după – amiaza să ataci pătimaş resursele inepuizabile ale spiritualităţii noastre, satul – această veche temelie a ortodoxiei româneşti, precum şi pe cei care au fost sau mai sunt fideli spiritualităţii româneşti – mă gândesc la Constantin Noica, Nae Ionescu, Petre Ţuţea, Mircea Vulcănescu, Nichifor Crainic, Mircea Streinul, Radu Gyr, Ernest Bernea, şi atâţia alţii, dar nici apostolul sufletului nostru, Mihai Eminescu, nu prea este cruţat. Sărbătoririle poetului, ediţiile, cererea de poezie şi gândire eminesciană îi sufocă pe unii. Şi aceşti unii presează nefast asupra tineretului, uitând cât există o intuiţie a drumului, un spirit la care nu se poate renunţa de dragul potecilor cu cât mai numeroase cu atât mai expuse încâlcirilor, rătăcirilor.

Acest spirit discret şi profund este mereu veghetor şi susţinut de sentimentul demnităţii naţionale şi al încrederii în noi înşine. În sfera creaţiei nimic nu se clădeşte din afară.

O ilustrare: „Ţara Crinilor”

În acest orizont se înscrie, luminând, cartea poetului erou, Ion Şiugariu, sugestiv intitulată ***Ţara crinilor,*** cu o consonant – ideatic prefaţă semnată de profesorul universitar Al. Husar, şi apărută în Editura Agora Iaşi, în exigenta colecţie “În duhul adevărului. Crez şi mărturii” (1998).

Ion Şiugariu este scriitorul entuziast şi îngândurat, exploziv şi temperat, liric şi reflexiv, exteriorizat şi profund, sensibil şi dăruitor, care şi-a uluit profesorii cu talentul sau precoce, încă din Liceul „Emanoil Gojdu”, din Oradea, publicând la şapte reviste din Transilvania sufletului său.

Ajuns student (1937) la Facultatea de Filosofic şi Litere din Bucureşti, fiul minerului de la Băiţa Maramureşului se face repede cunoscut prin colaborări la renumite reviste din ţară; publică mai multe volume afirmându-se ca poet, eseist şi critic literar; la Decalogul este mâna dreaptă a gânditorului spiritualist Coriolan Gheţie – redactorul revistei; la Revista Fundaţiilor Regale face critică literară alături de Ovidiu Papadima, Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius şi devine factorul prim al grupului de la ***Meşterul Manole***, care se voia o altă **Gândirea**.

„Generaţia de la 1939”, cum a numit-o Vintilă Horia, „*Generaţia cerului*”, după Ion Şiugariu

(Adevărata generaţie), căci toţi erau însetaţi de absolut, de transcendent, de spiritualizarea omului prin trăirea conştientizată a credinţei creştine şi a încrederii în resursele creative ale neamului românesc; toţi erau talentaţi, înflăcăraţi, uniţi, foarte atenţi la exigenţele spiritului şi dorinţei de a se realiza integral fără nici un compromis cu viaţa; toţi erau avântaţi în idealitate, în viitor, înaripaţi de „setea de universalitate, plecând dintr-o esenţă românească foarte bine definită", mărturiseşte Vintilă Horia, în prefaţa la volumul ***Setea de ceruri*** al lui Ion Şiugariu şi apărut în Germania, în îngrijirea Doamnei Lucia Soreanu, soţia poetului…

În acest sens, Ion Şiugariu scrisese: *„Sunt unii dintre noi care îşi fac un titlu de glorie din a micşora şi-a nesocoti tot ce este românesc*. Dintr-un snobism ieftin, ei afişează un rafinament de ultimă oră, căruia îi repugnă realităţile noastre naţionale… Aşadar să nutrim mai multă încredere în noi înşine şi o mai mare stimă pentru valorile româneşti" (***Ceva despre noi***, 1943 şi reprodus în vol. 1998). „Generaţia cerului" credea nelimitat în spirit şi-n spiritualitatea românească deschisă spre lume. Vitregiile au frânt aripi, au întrerupt zboruri. Poetul şi eseistul Ion Şiugariu cade eroic pe frontul din Cehoslovacia, el, neobositul, odihnindu-se-n cimitirul eroilor români din Zvolen, lângă Banska Bistritza. Doamna Lucia se îngrijeşte cu fără de margini dragoste de manuscrisele scriitorului.

Poetul nu se desprinde de eseist

Este imposibil să-i putem separa. ***Ţara crinilor*** este o carte cu mai multe registre. ***Ţara crinilor*** este un spaţiu al trăirii în ideal, un spaţiu al creativităţii scăldat în lumină, armonie şi frumos ca spaţiul lui Baudelaire – din ***Invitation au voyage*** spre care poetul francez îşi îndeamnă inspiraţia, creaţia. Scrie Ion Şiugariu: „Există undeva o ţară albă a crinilor, o minunată ţară albă a împăcării în esenţa absolută… Ţara crinilor spre care ne îndreptăm tot mai nerăbdători paşii, ţara aceea minunată unde nu se frământă decât o singură vioară, unde numai o singură orgă împleteşte cântece de slavă, ţara aceea este astăzi singura noastră ţintă – singurul nostru ideal vrednic".

Această ţară este o revelaţie pe care poetul o are într-o bisericuţă de sat în care un cor de fetiţe „îmbrăcate în alb" cântau „Hristos a înviat". „Atunci am cunoscut adevărata ţară a crinilor, atunci am cunoscut adevăratul cântec al sufletului… cântecul de slavă al inocenţei". Crinii şi albul, simboluri ale purităţii rezonante stării de copilărie – categorie morală, condiţie a ajungerii la Dumnezeu *„Adevărat zic vouă: de nu vă veţi întoarce şi nu veţi fi precum pruncii, nu veţi intra în împărăţia cerurilor* (Evanghelia după Matei, cap. 18, v. 3; a se vedea şi cap. 19, v. 14). „E ţara crinilor, ţara copilăriei pure, pe care Mântuitorul ne-a dat-o ca exemplu atunci

când ne-a cerut să ne asemănăm cu ea dacă vrem să intrăm în împărăţia cerurilor" (Ţara crinilor).

În lumina acestui crez, poetul şi eseistul Ion Şiugariu ne-ndeamnă să ne întoarcem faţa spre Dumnezeu, „spre entuziasmul străvechi al neamului"… „alături de eroii basmelor noastre". Ca „glia românească să ne încălzească sufletele", să ne întoarcem spre noi înşine, spre „unificarea noastră spirituală, cea mai de frunte problemă" (*Invitaţie la entuziasm şi Întoarcerea spre noi înşine*).

Scriitorul Ion Şiugariu este convins că „un neam care îşi caută reazemul şi puterea în Dumnezeu nu poate decât să biruiască" (*Bisericuţele din lemn*; a se vedea şi eseul *Misionarism ardelean).*

În această carte a invitaţiei la entuziasm, poezie, meditaţie, nemurire, se întâlnesc, grupate, eseuri despre scriitori străini şi români, despre cărţi şi evenimente culturale, puncte de vedere critice, despre expresivitatea limbii române. Un pertinent şi mai lung eseu despre Titu Maiorescu, criticul (reprodus din revista „Meşterul Manole", 1940), pagini de jurnal etc.

Varietatea temelor, culturalitatea conţinuturilor, adecvarea spiritului, esenţializarea exprimării sporesc interesul lecturii şi reluării ei; în dorinţa comună cu autorul de a ne regăsi: "o vorbă sinceră şi deschisă cu Dumnezeu. În noaptea Învierii să aprinzi şi tu o făclie de Paşte şi să murmuri în tine o rugăciune. Să auzi cum şoptesc la urechea bolţilor numai îngerii..."

Constantin N. Străchinaru

Un personaj existenţial în opera lui I. L. Caragiale

Prolog

Când tânărul Alkibiade a decis să sară-n politică, Socrate îi reţine zborul fără aripi cu observaţia imperativului unei prealabile iniţieri finalizată în dobândirea caracterului şi a competenţei culturale. Alkibiade, ca orice tânăr, mai dispus să recunoască o realitate crudă, îi răspunde că politicienii, în afară de câţiva, îi par şi lui nişte oameni inculţi. Favorabilă ocazie pentru filosof ca să-i transfere convingerile sale privind politica, fericirea şi nefericirea oamenilor (Platon, Opere, I). De atunci omenirea tot aude că ignoranţa e generatoare de suferinţe; că soarta oamenilor e în mâna politicienilor; că frecvent, în politică se dau de pricepuţi toţi nechemaţii, demagogii, cameleonii, duplicitarii, veleitarii, însetaţii de parvenire etc. De aceea Socrate, pentru a nu se confunda politica cu politicianismul (demagogie-venalitate-corupţie), îi vorbeşte lui Alkibiade despre necesitatea însuşirii virtuţii, ştiinţă a binelui, prin trăirea ei, precizând că arta şi ştiinţa oamenilor politici stă în înţelepciunea lor morală. La aceasta se ajunge prin cunoaşterea de sine şi prin formarea conştiinţei de altul întru asigurarea armoniei active din polis (mediul social naţional). Consensul

maselor nu mai poate fi efectul manipulărilor, ci expresia autentică a cunoaşterii şi încrederii în aleşii lor prin vot liber.

„Cetăţeanul" lui Caragiale

Există, în toată comedia tragic-umană a lui Caragiale, un personaj a cărui înţelegere a reţinut atenţia exegeţilor. Denominalizat şi identificat prin sintagma Cetăţeanul turmentat, el intră în scenă exclamativ, se menţine interogativ şi, cu un efort continuu de aflare a unui echilibru, acoperă un rol de o complexitate semantică ce-i conferă valori de personaj unic şi mereu actual.

Primul din cei doi termeni ai expresiei onomastice are etimonul civitas (-tis) care desemna, mai întâi, o realitate umană plurală, o colectivitate de civis, circumscrisă, în timp, oraşului, cetăţii. În perioada revoluţiei franceze, conceptului de cetăţean i s-a imprimat un accent corespunzător, în măsură să sugereze datoria faţă de patrie, dar şi egalitatea în drepturi politice.

Personajul lui Caragiale, localizat artistic în comedia ***O scrisoare pierdută***, nu poate fi privat de aceste nuanţe originare, implicate numelui cu dublă determinare – articolul definit şi adjectivul verbal – parcă anume să demonstreze că nu e un individ oarecare, ci simbolul deschis al unei realităţi sociale.

Perfecţiunea măştii sale de beţiv, luată ca realitate primă şi ultimă, i-a făcut pe unii comentatori (Pompiliu Constantinescu, I.L. Caragiale în scrieri alese, E.S.P.L.A. 1957, pp. 245– 255; B. Elvin, Modernitatea clasicului I.L. Caragiale, E.P.L., 1967, p. 50 ş.a.) să asimileze personajul acesteia. Dar, luciditatea continuă a Cetăţeanului nu-l situează în rândul sugativelor electorale, care, sosite primele, plecau ultimele de la întruniri şi alegeri. Oricât se străduie Caţavencu, demagogul cu gândul la şantaj şi ochii la deputăţie, să-l îmbete cu ţuică, bere, vin, cu argumente sentimentale şi bani, fostul factor poştal îşi păstrează luciditatea. Când Cetăţeanul spune: *„… l-am băut… o! l-am băut!”,* formularea satisfacţiei şi tonul ironic trimit la conotaţia „l-am dus… ooo! L-am dus!” Turmentarea sa e o frământare cu resorturi mai adânci. Primul cuvânt pe care-l rosteşte, la intrarea în scenă, e: „Sluga!” Fără să vrem, ne gândim la termenul antonim: stăpânul. Imaginea nonsens a unei stări sociale de fapt e marcată de semnul uimirii. Întrebat de Tipătescu ce doreşte şi cine este, el consideră mai indicat să-şi precizeze calitatea de alegător decât numele: „*Eu… Eu sunt alegător…*" Suspensia din replică ţine locul argumentelor întrucât, pe la 1883, doar 0,7% dintre locuitori erau alegători. De asemenea, când Zoe spune că e turmentat, el respinge observaţia prin afirmarea atributului de „apropitar”. Negativizarea acestuia prin prefixul **a** relevă o proprietate fără beneficiu. De altfel,

câtă şi ce proprietate putea să aibă un fost slujbaş la poştă? Atât cât să-i dea curajul şi demnitatea de a întreba: *„dar eu cu cine votez?”* Un laitmotiv intrat în proverb care vrea să însemne: „*E cineva care să-mi merite votul?...Nu e nimeni în care să am încredere?”*

La insistenţa prefectului de a-l da pe uşă afară, Cetăţeanul invocă o cunoştinţă de mare suprafaţă şi un argument politic: *„Mă cunoaşte conu Zaharia, de la 11 Fevruarie...”* Este vorba de unul din exponenţii marilor proprietari de pământuri, adversari ai Domnitorului Al. I. Cuza, obligat, în noaptea de 11 februarie 1866, să abdice. Cum de onestul şi modestul poştaş s-a aflat pe făgaşul conspiratorilor? Era el adversarul Domnului care-i împroprietărise pe ţărani? Evident, nu! El era duşmanul acelui grup preacorupt, în frunte cu Cezar Librecht, directorul general al poştelor şi telegrafului, care îşi făcuse loc în anturajul lui Cuza, năruind finanţele statului. Dialectica atitudinală a Cetăţeanului este extensivă: Căderea protejatului corupt e certă atunci când căderea protectorului este evidentă.

Personajul lui Caragiale a fost acuzat de G. Călinescu de neonestitate în materie de etică profesională (G. Călinescu, „*Domina bona*”, apud H. Oprescu, „Scriitori în lumina documentelor”, Edit. Tineretului, 1968, pp. 59 – 60). Dar, el însuşi mărturiseşte că a deschis scrisoarea din curiozitate, şi-n lumina felinarului stradal, n-a apucat s-o citească toată, căci privirea mefistofelică a lui Caţavencu, trecându-i peste umăr, i-o

luase înainte. Precaut, Cetăţeanul o introduce în buzunar, nu cade la învoială şi, mai ales, nu-i trece prin simţuri să o folosească drept piesă de şantaj în scopul vreunui avantaj personal. Omul de dincolo de mască rămâne egal cu el însuşi. De altfel, chiar cineva din interiorul piesei (act. IV, sc. 8) îi recunoaşte trei calităţi deosebite: „Domnule, domnule eşti un om onest, eşti un om admirabil, fără pereche". Este vorba de iubăreaţa, inteligenta şi interesata Zoe care, în actul întâi îl crezuse „ameţit de tot". Asupra acestei onestităţi, subliniată şi de Titu Maiorescu, întârzie analitic Şerban Cioculescu: *„Acest cinstit personaj, singurul om onest din toată comedia, reprezintă simbolic masa alegătorilor dezorientaţi politiceşte… „De bună credinţă, vrednicul poştaş…* „constituie *„centrul piesei*" (Şerban Cioculescu, „I.L. Caragiale", 1967, p. 71 – 72). Şi Vito Pandolfi consideră Cetăţeanul turmentat „le personnage clé auquel l'auteur confie la vraie solution de l'apologue" (Vito Pandolfi, „***Histoire du théâtre***", 1969, p. 42). Un orizont interpretativ mai modern este cel oferit de Edgar Papu care vede într-o scrisoare pierdută „singura comedie a lumii ce se ridică la amploarea epopeică a unui epos eroi-comic". Cetăţeanul turmentat fiind „*un tip scenic cu totul nou"*. El este *„singurul care-şi păstrează seninătatea sa comică… în aparenţă, fiindcă în sinea sa se zbate tot o natură frământată şi problematică"*. „Dar eu cu cine votez?" este „exteriorizarea unei obsesii etice"

(Edgar Papu, „*Perenitatea Scrisorii pierdute*”, în „*Clasicii noştri*”, Edit. Eminescu, 1977, pp. 135 – 145).

Caragiale despre „Cetăţeanul”său

Unde îşi au sorgintea aceste mişcări ale spiritului hermeneutic? Intertextualitatea este elucidantă. În articolul „*Ion Brezeanu*”, Caragiale prezintă mai întâi masca Cetăţeanului turmentat: „… revoltător de trivial”, „un monstru urâcios… respingător, alcoolic”. Apoi, cu o distinctă sensibilitate reflexivă, se opreşte asupra realităţii propriu-zise: „Are acest Cetăţean turmentat atâta dulceaţă în ochi şi buze, atâta măsură în mişcări, atâta onestitate şi mansuetudine în suflet, încât încetează a mai fi un tip real înjosit; el se ridică sus şi ia proporţiile largi şi demne ale unui tip abstract: simbolul unui popor întreg… aci îmbrăţişat, aci îmbrâncit, când curtenit, când batjocorit… îmbătat şi mistificat, arareori parcă şi-ar înţelege lucid ciudata soartă, dar e pe loc buimăcit…; mâhnit dar tot glumeţ; beat dar cu minte; viţios dar cinstit se supără o clipă de ceea ce, pricepând tulbure, simte limpede ce se face cu dânsul; apoi, recăzând de bunăvoie în amăgire ca-ntr-o ultimă scăpare posibilă, urmăreşte cu tenacitate suprema lui mângâiere – sâmburele mistificării; rădăcina sorţii lui! Caută să afle de la măcar cine, până nu se închide urna: „el!… pentru cine votează?… el!” (I.L. Caragiale, Ion Brezeanu, în

Literatură şi artă română, 1898, dec. 25, p. 73). Şi află de la „măcar cine", de la Zoe, şi se bucură căci dreptul de a vota devine în conştiinţa sa de cetăţean şi o datorie civică, nepracticarea lui ducând la desuetudine. De aici, în ultimă instanţă, accepţia de a-i scrie Caţavencu buletinul de vot cu numele lui „Agamiţă Dandanache", un necunoscut pentru el, dar propus chiar de candidatul opoziţiei şi confirmat de Zoe. Toastul Cetăţeanului „*În sănătatea coanei Joiţichii… că-i damă bunăl"* îl protejează pe Cetăţean de implicarea morală în lumea lichelelor şi a parveniţilor aşa cum exprimarea economicoasă îl fereşte de cea a limbuţilor. Motivaţia „că-i damă bună!", aşezată între sughiţ şi exclamaţie, face ironia iradiantă.

Degajat, candid şi senin, aşa l-au nemurit actorii Mihai Mateescu şi Iancu Brezeanu. Cu lavaliera lui boemă, pălăria mai sus de frunte, cu privirea scrutând o zare de dincolo de orizont, cu o mână în buzunar căutând sau asigurând scrisoarea şi cu cealaltă pe simbolicu-i baston, el este monumental. Nici desenul caricatural, realizat de Jiquide, nu-l arată mai altfel. Într-o semnificativă îndoire, cu plicul sus în noduroasa-i mână stângă şi-n dreapta cu un fel de baston fixând realitatea astrului de sub călcâi, pare un semn de întrebare, o sete de adevăr şi dreptate.

Singularizat într-un fund de loje şi trăind substratul existenţial al tulburării personajului său din scenă, Caragiale va mărturisi: „Melancolia îmi apucase

capul cu amândouă mâinile… am oftat din adâncul ostenitei inimi. Am simţit… că ochii mei sunt uzi" (I.L. Caragiale, op. cit.).

Şi astfel, Cetăţeanul turmentat intră şi rămâne în timp sub un nume universal şi un postnume ce-i maschează deschiderea plurisemantică a gestului său erotematic intrat în proverb.

Epilog

Într-o mai lungă plimbare printre oameni, am întâlnit într-o răspântie de drumuri şi vremi un Om care mi-a părut foarte cunoscut. M-am uitat mai atent. Era El! Prietenul meu. Cetăţeanul.

Bucuros, l-am întrebat dacă-şi mai aminteşte dialogul lui Socrate cu Alkibiade şi mai cu seamă o anume replică a acestui tânăr intrat în istorie.

În privire cu acelaşi amar de sarcastic surâs, şi simultan cu închiderea pleoapelor, a înclinat, confirmativ, capul o dată, de două ori, de trei ori, apoi, şi-a înălţat privirea cu un oftat „din adâncul istovitei inimi" spre seninul cerului amenințat de nişte nori, de parcă transpunea în realitate cel mai sublim vers din Creaţia lui Ovidiu când Divinitatea îi porunceşte înaintaşului primordial să devină Om: *„Jussit et errectos ad sidera tolere vultus"*.

Era în adevăr, monumental!

Jenat, am dat să fug din acest veac, dar nu înainte de a reciti o înţelepciune învăţată de Socrate, când era la oaste, *„de la un doctor trac, unul din ucenicii lui Zalmoxis despre care se spune că au puterea să te facă nemuritor…”* (Charmides, V).

Certitudinile savantului Nicolae Paulescu

Un român, european prin formaţie şi universal prin creaţie, este savantul Nicolae Paulescu.

Numele său este asociat, îndeosebi, descoperirii pancreinei (insulinei) şi strigătoarei la cer nedreptăţi ce i s-a făcut prin neonorarea cu premiul Nobel, decernat, în 1923, la doi canadieni, ajunşi la acelaşi leac al diabetului, cu opt luni mai târziu.

La acea dată, Nicolae Paulescu era o somitate: 12 ani de remarcabile studii şi cercetări la Paris; trei doctorate: în medicină, ştiinţele naturale şi la Sorbona (1897 – 1901); colaborări cu renumiţi profesori parizieni; *Traité de Médicine* – patru volume, semnat împreună cu savantul Lancereaux; ***Traité de Physiologie Médicale*** – trei volume; prezentarea uimitoarei sale descoperiri în *Archives Internationales de Physiologie* (vol. XVIII, 31 aug. 1921), brevetul de invenţie (apr. 1922); profesor, de două decenii la Facultatea de Medicină din Bucureşti; prezent în revistele din ţară şi din străinătate; reorganizator de învăţământ medical etc.

Nedreptatea ce i s-a făcut continuă să interogheze conştiinţa atâtor savanţi de bună credinţă din lume.

Dar Nicolae Paulescu nu a fost numai cercetătorul endocrinolog şi profesorul creator de şcoală, ci şi gânditorul reflexiv, aplecat cu ingeniozitate şi trăire creştină, asupra destinului fiinţei umane.

Pe acest versant al arderilor profunde, se edifică doctrina sa spiritualist-ortodoxă: atitudine ideatorie, fundamentare etică, ilustrare exemplară.

Reapariţia volumului ***Doctrina despre viaţă a profesorului Nicolae Paulescu***, autor Nicolae Mladin (1942), Editura „Periscop", Iaşi (1998), răspunde tuturor căutătorilor de direcţie şi certitudini.

Sunt vremuri confuze. Lumea se mişcă larvar în păienjenişul manipulărilor. Credibilitate scăzută. Entuziasm improvizat. Apatie nervoasă. Declin atitudinal. Corupţie diseminată. Criminalitate sporită. Dezmăţ dezlănţuit. Derută. Crizei morale i se asociază concomitent crizele: socială, politică, economică, juridică etc.

În acest orizont incert, doctrina despre om şi viaţă a lui Nicolae Paulescu, declanşează şi orientează energii, animă şi conştientizează sensul suprem al existenţei noastre.

Substanţa acestei concepţii spiriualist-creştine este centrată pe combaterea analitică a materialismului, evoluţionismului vulgar, ateismului şi a resurselor oculte, interesate să-l distanţeze pe om de Dumnezeu.

Aşezând ştiinţa în obiectivitatea ei divină, alături de religie, morală, artă, Nicolae Paulescu îl întoarce pe om cu faţa spre Dumnezeu, spre semeni, sine şi univers. Salvarea Sufletului este salvarea căii spre fericire, întoarcere la starea dintâi – finalitate vitală. Omul căzut din paradisul armoniei într-o existenţă a contrastelor s-a

scindat, s-a însingurat, expus intemperiilor instinctelor. Drama exilatului este a lui ex-Ili, – situare în afara lui Dumnezeu. Revenirea fiinţei umane în planul condiţiei morale înseamnă stare de veghe obiectivată în efortul apropierii de Dumnezeu.

În consens cu atâţia oameni de ştiinţă din toate domeniile şi din toate timpurile, Nicolae Paulescu este *„sigur de existenţa sufletului ca de oricare alt adevăr stabilit de ştiinţa experimentală*". Afirmând existenţa spiritului şi a finalităţii supreme a vieţii, cugetătorul desţeleneşte traseul renaşterii omului, a neamului şi a lumii prin tonifierea voinţei responsabile, asimilarea principiilor morale, potenţarea virtuţilor şi culturalizarea continuă. Lupta cu patimile, generate de plăcerea produsă de instincte – deci de mijloc si nu de finalitatea lor divină. Deşi se ştie că sensul plăcerii este sensul căderii:

„Ispitele-şi trag pe o viperă sorţii
Mai încolo de marginea serii
se întind hotarele morţii."

Ignoranţa înşeală şi ucide. Nu întâmplător Socrate şi Platon, înainte de a discuta problematica statală, dezbat categoriile morale. Tot dialogul lui Socrate cu Kriton este al afirmării superiorităţii legii morale. Consecvent acestei convingeri, filosoful refuză evadarea propusă insistent de Kriton şi nimeni nu-l poate

suspecta de anormalitatea creierelor spălate ale oamenilor înlănţuiţi, din alegoria peşterii (Republica lui Platon, cartea a VII-a), grup care, considerând mai adevărate umbrele lucrurilor decât realitatea lor se opun eliberării, ieşirii lor la lumină.

Savantul Nicolae Paulescu observă că filosofii, legislaţiile civile, religiile popoarelor antice, când nu ignoră problematica patimilor, nu oferă soluţii, sau când le prescriu, acestea sunt ale constrângerii, de unde şi ineficienţa lor.

Singur creştinismul, prin pragmatismul său, izolează patimile, analizează cauzele, manifestările şi consecinţele lor, propune şi iniţiază remedii. Primul este conectarea voinţei individuale şi colective la voinţa divină prin pocăinţă şi rugăciune. În această luptă cu patimile, Dumnezeu i-a trimis omului în sprijin Iubirea – Iisus Hristos – Calea, Adevărul şi Viaţa, stratul germinativ, izvorul nesecat al salvării, al regăsirii şi renaşterii noastre. Trăirea în iubirea creştină, este modul divin-omenesc de a fi: teza teandrizării, cale mirifică şi prin aceea că este practic posibilă. Trăirea întru Hristos alungă însingurările, seacă temerile, eliberează spiritul de povara acuzatoare a neputinţelor şi erorilor, fortifică încrederea, însenineză, vizualizează, lărgeşte calea spre fericire. Iubirea creştină sporeşte conştiinţa de sine şi de altul, face loc comunicării sociale, solidarizează, consolidează familia, neamul şi comunitatea mondială. Ea este cheia rezolvării marilor probleme ale lumii

contemporane. Doctrina Paulescu, în esenţa ei, se adevereşte a fi extrem de actuală.

Constantin N. Străchinaru

Un anatomist al secolului XX – Coriolan Gheţie, „Veac luciferic”

Volumul ***Veac luciferic***, semnat de bucureşteanul transilvănean Coriolan Gheţie şi apărut la Editura „Agora” Iaşi, în Colecţia „în duhul adevărului. Crez şi mărturii”, este o carte de căpătâi. Locul ei trebuie să fie la îndemână, lângă Biblie.

Veac luciferic se înscrie în efortul de recuperare a fiinţei umane în dificultate pe alunecoasele pante ale unui ev satanizat. Un secol din care liniştile au fost izgonite, patimile controlând planeta şi soarta lumii.

Coriolan Gheţie a cunoscut direct şi în profunzime aceste vremuri bântuite de negaţiuni, violenţe şi ură. Începând să publice din liceu şi studenţie, la facultăţile de drept”, litere şi filosofic, pasionat de marea cultură şi înzestrat cu darul reflexiunii analitice, Coriolan Gheţie nu se mulţumeşte să fie doar martor şi statistician al evenimentelor. El observă, disecă, descrie aforistic şi alert cauzele, manifestările, implicaţiile crizei morale apocaliptice care ameninţă umanitatea în ceea ce are mai sublim. Învăţatul se înfioară la aflarea în derivă a lumii. Înstrăinarea omului de Dumnezeu îl îngândură şi mobilizează. Creştin de convingere şi trăire, el propune respiritualizarea omului. Îşi publică ideile în multe, foarte multe reviste şi ziare din ţară, la unele fiind redactor principal. În cercul său de prieteni se află

talentaţii Vintilă Horia, Ştefan Baciu, Horia Stancu, Ion Frunzetti, ca şi mai tânărul Al. Husar, care, în consens ideatic cu autorul ***Veacului luciferic***, semnează studiul introductiv de peste 12 pagini.

Bogata activitate scriitoricească a învăţatului Coriolan Gheţie este reflectată în studii, articole, cu tematică moral-creştină, filosofică, literară; studii, eseuri, poezii, reportaje, însemnări.

În 1937 îi apare eseul ***„Introducere la omul nou***", iar în 1976 publică volumul ***Raţiuni ale inimii***, selectare sensibilă din numeroasele articole apărute în revista Familia. După 1989 colaborările sale se multiplică. Solicitările sunt numeroase. Fulgerătoarea sa dispariţie, la 19 mai 1990, e însoţită de apariţia ultimului articol cu substanţă creştină.

Gânditorul Coriolan Gheţie este un spiritualist analitic cu sensibilitate poetică. În sprijinul ideilor sale, aduce o întreagă armată de creatori din cultura universală, preocupaţi de salvarea destinului umanităţii. Între aceştia se află Jaques Maritain, Paul Claudel, Ch. Péguy, Ortega Y Gasset, Daniel Rops, Berdiaev, Louis Barrai – conducătorul Institutului de studii bizantine în cadrul căruia a activat şi Coriolan Gheţie, ş.a.

Autorul ***Veacului luciferic*** este un militant creştin de sorginte socratică. El propune lupta din interior. Nu poţi primi ajutor din afară când tu însuţi nu-ţi eşti de-ajutor. În acest sens el scrie în primul număr al revistei ***Decalogul*** (5 apr. 1936): *„Viitorul cetăţii*

creştine e condiţionat de o adevărată revelaţie internă personală, îndreptată spre practicarea integrală a virtuţilor creştine".

Mâhnirile din adâncul sensibilităţii sale se convertesc în speranţa redobândirii demnităţii întoarcerii omului la Dumnezeu. Un exemplu între atâtea altele este cel al creştinării lui Panait Istrati, scriitorul european, fost comunist şi ateu, care, în Catedrala Sf. Iosif din Bucureşti, primeşte Sfânta Cuminecătură din mâna prinţului călugăr, monseniorul Vladimir Ghica. Coriolan Gheţie a fost martorul acestui eveniment, şi-n continuare, lectorul scrisorilor lui Panait Istrati către monseniorul întors la Paris. Interesant este să reţinem şi dorinţa scriitorului bolnav de tuberculoză şi internat într-un sanatoriu, de a-l revedea pe duhovnicul său prinţ şi monah.

Veac luciferic este o carte de cultură activă, conştientizantă. Printre atâtea trimiteri la surse instructiv-revelatorii, la cărţi de luptă creştină Coriolan Gheţie recomandă motivat ***Însemnările de pe frontul creştin din Spania*** de Nicolae Totu, ***Crucificaţii*** de Bănică Dobre, ***Pentru Cristos*** de Alecu Cantacuzino ş.a.

Veac luciferic este o carte completă. Analizatorul răului oferă şi armele extirpării acestuia. „În faţa unei asemenea cărţi, scrie Al. Husar, laşi pana jos şi începi să murmuri religios, în gând: *Fericit cel ce a scris-o*".

O introducere sugerativă la o carte mai aparte

S-a dat leşinata ciorbă de seară, colţul de pâine sau aşa numitul turtoi, rareori cald, în general rece şi uneori acru. Şeful de secţie şi gardienii fac numărătoarea, uşile se zăvorăsc şi liniştea, dorită atât de mult de deţinuţii politic, se instalează. Pentru câte ceasuri? Nu stim. Percheziţiile de noapte sunt rare, inopinate, control chiar şi în părţile intime.

Deţinuţii respiră cu bucuria de a se putea închina în linişte, făcând cruce cu limba. Vizeta din uşă are mulţi ochi. Cuprinde toată încăperea.

Încep dialogurile, expunerile, povestirile, romanele improvizate, conferinţele pe teme variate, după diversitatea profesorală şi profesională a corifeilor culturii, închişi pentru motive bizare.

În seara aceasta *Victor Stoica*, consecventul în simţire şi idei, român de dreapta = absolut (P. Ţuţea) e anunţat să ne povestească cum a ajuns el învăţător în Basarabia.

Era tinerel, suplu, înalt, plin de elan şi proiecte didactice. Pus pe fapte culturale mari. Înarmat cu răbdare, încredere şi capacitatea de a depăşi greutăţile. Îi veneau în sprijin, ca învăţător, talentul plastic, şi în comunicare, talentul scriitoricesc.

Atitudinea conceptual - etică era dublată de o nobleţe în înfăţişare, privire şi comportament. O armonie androgină a fizicului şi muzicalitatea glasului îl făceau preferat în convorbiri şi ascultarea de povestiri cărora le dădea o anume aură poetică. Era un talent complex, autentic, vitregit în deschiderea aripilor de vremurile tensionate atunci şi dramatice după aducătorul de iad comunist: 23 august 1944.

Deţinuţii, umbre umane, s-au orizontalizat pe priciul de lemn şi paturi de metal suprapuse, dornici să-şi îmbogăţească spiritul, memoria cu evenimente, locuri şi oameni. Dacă treceai cu duhul prin văzduhul încăperii, aveai imaginea unor sicrie sărăcăcioase în formă de trupuri umane din care doar curiozitatea ochilor mai ardea spre exterior. Şi domnul Victor, aşa-i spuneam cei mai tineri, - impunea! - începea să deruleze filmul sosirii în satul cu nume tineresc, luminos, Floriceni.

Era o toamnă plină de rod, culoare, arome, dar şi de îngrijorare. Europa îşi juca zarurile. Statele mici nu trebuie să urmeze politica statelor vecine mari, cum credea pro-sovieticul Nicolae Titulescu, ci a statelor indiferent de distanţă, puternice, bogate şi care nu-şi întorc promisiunile făcute, cuvântul dat, actul semnat.

Entuziastul învăţător, ajuns în localitate, se îndreaptă spre şcoala care era nicăieri. Un grup de câteva femei şi bătrâni îi spun că n-au şcoală în sat şi copiii învaţă în casa unei femei, mai spre margine, şi-i arată drumul spre Kiokea Palaşca.

Ajuns la această plină de energie gospodină, află clasa din casa ei. Văruită proaspăt şi cu material didactic pictat de ea cu sineală la două-trei palme sub plafon, mai aproape de vederea copiilor.

Învăţământ paralel. Unii elevi învaţă o poezie sau copiază un text. Altii fac exerciţii de aritmetică. Învăţătorul rămâne cu ochii pe copii şi surâsul pe materialul didactic. Le-a reţinut privirea lor isteaţă şi plină de curiozitate, iar materialul reprezenta: pui, găini, cocoşi, raţe, gâşte, câinele casei, vaca şi calul, câţiva copaci. Copiii, foarte ascultători în timpul orelor, zburdalnici şi foarte gălăgioşi în pauze. Vârsta lor, râvnită de toţi maturii! Kiokea Palaşca le pregătea şi câte o ciorbă din legumele şi verdeţurile grădinii, căci era foarte vrednică şi dolofană. Când a întrebat-o de grupul sanitar, ea, ridicând mâna spre ţarină, i-a arătat câmpul, plin de plantele toamnei, de buruieni şi fân uscat. De-abia acum îşi explica noul lor învăţător de ce în recreaţie copiii fugeau într-acolo şi plantele-şi scuturau pliantele.

Două clase învăţau dimineaţa şi două după-amiază. Energicul şi chibzuitul dascăl s-a aşezat pe treabă. Organizat, susţinut şi de mame, dar când proiectele au dat să prindă viaţă, Stoica Victor a fost chemat la regiment. Concentrările bărbaţilor se ţineau lanţ şi treburile satelor rămâneau pe mâna gospodinelor, ca şi creşterea copiilor.

Cerul duios al toamnei policrome începea să fie tulburat de nori, şi aerul de fiori.

De anii care au urmat dă socoteală cartea ***Soldaţii de plumb*** sau ***Prioznier la „aliaţi***”.

O carte mai aparte: „Soldaţii de plumb” sau «Prizonier la „aliaţi”»,

de Victor Stoica

„*Literatura de sertar*”, literatura tăinuită, atât cât s-a mai putut salva, iese încet-încet la lumină, cu toată modestia structurală a celor care au trăit-o în drama de dincolo de voinţa lor, şi se oferă, fără surle şi trâmbiţe, cititorilor însetaţi de adevăr şi respect pentru cuvântul trimis în lume.

Fapte cutremurătoare, stări de conştiinţă nepervertită conţin lecţia purificării fiinţei umane prin suferinţa asumată, traversată iniţiatic.

De aici şi aura seninătăţii ce luminează asemenea texte. O seninătate despovărată de ura şi micimile care desfigurează fiinţa umană.

Pe aceste detaşate coordonate se înscrie cartea Soldaţii de plumb a învăţătorului, ofiţerului, prizonierului şi fostului deţinut politic Victor Stoica. Ea a apărut la Editura „Polirom” din Iaşi, în 1996 (reeditată în 1998 într-o versiune corectată, definitivă, de către Editura „Fides”, Iaşi, în colecţia Restitutio, cu titlul: «***Prizonier la „aliaţi***”», 352 p., copertă în albul zăpezilor siberiene şi al purităţii unui mare suflet şi talent.

Pe prima copertă, cu imaginea policromă a bordeielor siberiene, răsare-n alb textul unei entuziaste partituri:

„Azi-noapte la Prut,
războiul a-nceput,
românii trec dincolo iară..."

La subsolul coperţii, pe o bandă însângerată, citim subtitlul: «*A fi prizonier la „aliaţi*"». Ultimul cuvânt, în ghilimele, ne scuteşte de comentarii.

Sintagma metaforica „soldaţii de plumb" trimite, evident, la dramatica realitate a unor destine umane, mutate hai-hui după logica încifrată a perfizilor mânuitori cu ochii înguşti, de păsări răpitoare.

Dar, mai întâi, să vedem cine este autorul despre care filosoful Petre Ţuţea, în Jilava din 1950, spunea: „*De la generalul Iacobici şi de la sublocotenentul Victor Stoica am înţeles spiritul armatei române*".

Autorul şi eroul din persoana întâi a cărţii este făgărăşanul Victor Stoica, născut la 9 februarie 1922 în satul Ticaşu Românesc, fiul preotului consecvent luptător pentru unirea şi unitatea românilor întru Dumnezeu şi-n spaţiul lor străbun. Rămas orfan de tată la vârsta de 11 ani. termină cursurile Şcolii Normale din Blaj, în 1940, şi e numit la liceul de elită „Notre Dame de Sion" din Iaşi. După eliberarea Basarabiei, în 1941, se

oferă voluntar, ca învăţător, şi e numit în satul Floriceni din judeţul Soroca.

În 1942 intră la Şcoala de Ofiţeri din Câmpulung. Muscel, şi-n primăvara lui 1944, este trimis pe front, ca sublocotenent, în Regimentul 83 infanterie, Divizia a XX-a. În tragedia sfârşitului de august 1944 este luat prizonier din Carpaţii lui Ştefan cel Mare şi Sfânt, zona Neamţ, cu întreaga divizie. De aici, el şi camarazii săi, cunoscuţi şi necunoscuţi, vor mărşălui spre iad, prin minciuni, promisiuni, sete istovitoare şi foame, încadraţi de „*balalaicile*" automate. Scurte popasuri la Scăieni, Roman, Tg. Frumos şi o primă staţionare la Iaşi în speranţa refacerii şi redotării unităţilor pentru a fi trimise pe frontul transilvan. Înşelătorii! Calvarul a continuat spre nenorocirile de la Bălţi, urcând lunga şi abrupta pantă a Golgotei din lagărele subpământene de la Mănăstârca şi Oranki.

Bolnav de tuberculoză, revine în ţară, în ziua falsificatelor alegeri din 1946. Luptă în rezistenţa naţională anticomunistă. În 1948, este prins, anchetat şi condamnat la 5 ani închisoare corecţională, ajungând la Jilava, Canal, Tg. Ocna şi Caransebeş. După eliberare, în 1954, cu greu ajunge contabil, decorator de vitrine şi se căsătoreşte, în Iaşi, cu Elena Zamfir (1957) care-i va împărtăşi suferinţa şi împreună vor trăi şi durerea pierderii primului copil. La 4 mai 1959 este rearestat, acuzat de crimă împotriva ordinii sociale şi condamnat la 25 de ani de muncă silnică cu trimitere direct în

penitenciarul Aiud. Soţia sa este obligată să divorţeze. La 1 august 1964 este graţiat. Redevine ieşean prin recăsătorirea cu aceeaşi doamnă şi-ndrăgostirea de acest oraş. Al doilea copil, Virgil, cu o dotaţie intelectuală deosebită, îi face marea fericire mai stânjenind tuberculoza care-i dublează tragedia trecutului. Complicaţiile acesteia îl vor răpune, la 9 iunie 1994, în ziua Sfintei Înălţări a Domnului nostru Iisus Hristos, Victor Stoica părăsind această lume contorsionată, acest secol bântuit de apocaliptice semne.

Soldaţii de plumb (Prizonier la „aliaţi”), ar părea o carte de amintiri, un jurnal al unor situaţii şi suferinţe fără calendar, al unei tragedii conectată la un ceas fără cadran şi ace. În realitate este istorie convertită într-un roman psihologic şi de caractere, o operă cu numeroşi versanţi, talentatul autor fiind, în răgazurile sale meditative, poet şi pictor.

Autenticitatea sincerităţii şi farmecul literarităţii fac din carte un roman, care nu se mai desprinde de lector. Îi intră obsesiv în memorie şi-n suflet. Îi interoghează comparativ conştiinţa. Îi tonifică voinţa de a lupta cu răul din lume pentru ameliorarea fiinţei umane şi a vieţii prin credinţă şi virtute, prin muncă şi conlucrare cu semenii. Convertirea suferinţei în lecţie de superiorizare spirituală, iată secretul acestui talent şi trăitor întru Hristos, Victor Stoica.

Să-l ascultăm, într-o foarte scurtă secvenţă, cum prezintă un ajun de Crăciun din lagărul subpământean al

prizonieratului: „Iarna, în toi, se aşterne în dune ca-n deşert nisipul orânduit nestatornic de bezmetice vânturi. Din cauza viscolului şi a zilei legată la ochi, n-am mai fost scoşi la muncă… Frig afară, frig înăuntru. Ne este frig în suflet… Improvizăm bradul credinţei şi datinii noastre creştine şi pe un ton, parcă rămas în ţară, cântăm liturgic: «*O brad frumos*!»”…

Un traducător și ziua și noaptea

Profesorul ieșean Nicolae Pintilie s-a afirmat în ultimii ani ca un prodigios traducător din marii poeți ai lumii. Citățm ***Sonetele*** lui Shakespeare, două volume din Byron, un volum din Théophile Gautier, un altul din Gérard de Nerval, câte un volum de poezii din Mallarmé, Schiller, Lermontov, Alexei Constantinovici Tolstoi și din Parny; recent i-au apărut 558 de poezii din Petöfi Sandor, într-un volum monumental de peste 800 de pagini, la Editura Helicon – Timișoara. Iată „rodul unei munci îndelungate", după cum ne lasă mărturie, într-un cuvânt înainte, traducătorul Nicolae Pintilie, plecat prematur dintre noi, spre sfârșitul lui Decembrie 1995.

Ne oprim puțin asupra lui Petöfi, tradus aproape integral, la care Nicolae Pintilie a trudit cel mai mult. Numărul mare de poezii traduse din Petöfi, pe parcursul a patru decenii, relevă pasiunea profesorului ieșean pentru lirismul luminat cu franchețe și diversitatea emoțional-intelectivă a tematicii celui mai cunoscut poet maghiar. Universalul Petöfi se naște la 31 Decembrie 1822. Tatăl sârb, mama slovacă, mediul familial pauper. Scrie din timpul studiilor, abandonate de timpuriu în favoarea teatrului, actoriei, voluntariatului militar. Se dedică total și fecund literaturii. Traversează nevoi și întrebări existențiale. Ajunge repede scriitor cunoscut, hărțuit de criticii tipicari și maliționși, dar tare iubit de tot

mai numeroșii săi cititori. Cunoscător al limbilor germană, engleză și franceză, publică traduceri paralel cu propria sa creație în cascadă. Scrie drama ***Tigrul și hiena***, romanul ***Funia călăului***. Propriile trăiri și poezia populară îi sunt surse de inspirație.

Cum secolul al XVIII-lea este nu numai al romantismului, ci și al națiunilor, Petöfi luptă în revoluția maghiară înăbușită de trupele imperiale habsburgice și țariste, căzând la Albești, lângă Sighișoara, la 13 Iulie 1849. Avea doar 26 de ani, vârstă care trimite necronologic și dureros de interogativ la poeții Novalis, Lautréamont, André Chénier, Byron, Shelley, Lermontov, Pușkin, Esenin, Leopardi, Eminescu, Gustavo Adolfo Bécquer, Apollinaire, Juan Ramon Jiménez... listă cutremurătoare și aproape fără sfârșit.

Mesajul, farmecul poeziei romanticului Petöfi, se regăsesc în traducerile realizate de profesorul ieșean Nicolae Pintilie: lirism nuanțat, sinceritate emoțională, vigoare ingenuă, spontaneitate, patosul adevărului, elogiul libertății, al iubirii;veselii și tristeți, destinderi și încruntări, timpuri și anotimpuri, natură, părinți, prieteni, oameni și treburi; ritm și rime; muzicalitate și ideație.

În dificultate de a alege, citim traducerea poeziei *Părinților mei*, pentru a vedea cât de originală a rămas și cât de românească a devenit prin talentul traducătorului ieșean Nicolae Pintilie:

Hei, iubiții mei părinți,
De-mi ajută mie
Dumnezeu, nu veți trăi
Tot în sărăcie.

Eu v-aș rândui atunci
Potrivit dorinții
De-a avea un trai frumos
Cum n-au toți părinții.

Casă albă-am să vă fac
C-un zăvod în curte,
Și c-o pivniță de vin
Bute lângă bute.

Tata cu prieteni buni
La ospăț să fie,
Inimile lor unind
Într-o bucurie.

Și-o copilă de-oi găsi,
Doar frumoasă fie,
Cât vom mai juca atunci
Toți la cununie!

Fericiți vom tot trăi
Vreme-ndelungată,

Numai dac-ajung și eu
Om bogat vreodată.

Sau din poezia: *Mai bine*

Mai bine pe mare-un ostrov aș fi fost
În care nici șoimul nu vine,
Și nici un matroz nu-și găsește-adăpost
De n-aș fi dat numai de tine.
.....

Nisip de-aș fi fost la ecuator,
Încins pân-la alb ar fi bine,
Și-al iadului chin l-aș trăi mai ușor
De n-aș fi dat numai de tine.
.....

Și totuși, și totuși eu n-aș fi trăit –
În culmea iubirii depline,
Și nici fericire n-aș fi găsit
De n-aș fi dat numai de tine.

Traduceri cu talent și conștiinciozitate. Un volum de muncă imens în serviciul culturii pentru care a avut o pasiune greu de egalat. Șef de promoție la Limba Română, profesorul Pintilie a fost hărțuit de securitatea bolșevică, nu i s-a dat catedră în Iași, tot mutându-l de la o școală la alta prin județ. Abia după evenimentele din

Decembrie 1989 a putut intra la un liceu în Iași, uimindu-și elevii prin culturalitatea lecțiilor și stima pentru elevi. Acest devorator de biblioteci a rămas ca un intelectual de înaltă clasă în memoria noastră și ca un neobosit traducător în cultura română.

Constantin N. Străchinaru

Un poète et une poésie à part[3]

La poésie de Cătălin Anuţa réveille la curiosité, frappe l'attention, anime la reprise de la lecture et nous offre une satisfaction esthétique déconcertante.

C'est une poésie qui vient de l'avenir vers l'universalité, contrastante, surtout au niveau langagier, tensive et dramatique à celui des idées, en général, non localisée dans l'espace ni dans le temps, sortie d'une riche et ininterrompue combustion du moi poïétique de quelques années que l'auteur, a transposée sur les feuilles blanches qui l'attendaient, elle entre fleuve en volumes posthumes (7) et dans le monde, en nous remplissant des songes, visions, émotions, troubles métaphysiques, lumière …

Dans ce présent de la poésie sortie de la prose pour y rester, rarement nuancée, la création de Cătălin Anuţa monte distinctivement vers son destin chiffré, sûre de soi qu'en éternité on entre par un appel étranger à cette mer des vanités, des improvisations et de l'imposture.

Fidèle à l'unité sensibilité-idée-mot, l'harmonie de cette poésie confessive, adressative généralement à elle-même, est communiquée comme une révélation,

[3]De l'edition en francais que nous venons de réaliser. C'est un volum antologique (253 pp.), titre: *Ars longa vita brevis*, Ed. Vasiliana, Iasi, 2006

sans retouche, à l'écart des inerties jusqu'à l'abandon, parfois, de certaines règles grammaticales ou des signes de ponctuation, on dirait que le poète veut affirmer que tout est continuité, que les espaces blancs, suspensions, étonnements, interrogations etc. appartiennent également à la sensibilité du récepteur. Confiance sans reproche.

Ecoutons sa respiration courte ou plus longue, toujours troublante. Suivons ses battements du cœur, les mouvements intérieurs de son clavier, ses contrastes lexicaux et idéatoires, associations insolites, une variété dynamique édifiée, au sein et au nom de la vie, sur le thème de la mort que le poète sent prématurément venir. Les pressentiments sont des certitudes dont l'expression est prophétique.

Devant ce destin étrange, le poète se comporte d'une manière familiale et familière, mioritique, zalmoxienne, ayant la conviction que la vie est un test et que la mort a une dénomination conventionnelle pour la vie qui spirituellement se continue par une sorte de sommeil jusqu'à la Résurrection de tous.

Mais à ce moment-là on arrive par des affres qui ont fait des nuits de Cătălin Anuţa, *les jours de son feu coexistentiel par et pour la poésie à qui s'adresse obsessivement, comme à sa propre destinée artistique.* Vision et fusion.

Cette séreine alchimie éloigne la monotonie et s'impose réflexivement jusqu'à l'aphorisme. Les émotions qui se dégagent sont d'un ordre particulier. Ça

dépend aussi de l'antenne du récepteur. La transposition d'une telle poésie dans un autre code linguistique n'est pas chose facile. Mais les satisfactions paient généreusement leur dette.

Lisons quelques-unes de ses respirations poétiques :

Le printemps sempiternel

Seul toi printemps éternel
Entre les fractions des saisons
De notre vie
Dans la patrie simple et intacte
Tu es la petite fleur vigilante dans le sang
Mais nous, nous voilà des pétales qu'on emporte le vent
Et au nom de ton épanouissement
Nous vivons sur les redoutes de notre monde
Les mots de l'existence
Paroles de chaque jour d'histoire
Qu'on arrache de tous les rêves
Détails de nos amours
Pour que nous soyons la foi
Nous-mêmes les hommes des hommes
Fragments de douleur ou de joie
C'est à leur que nous le disons.

(vol. Ars longa, vita brevis, p. 131)

C’est toi

Tout ému pour toi (, Poésie, n. n.)

Tu es plus belle que
mon idée festive,
comme une noblesse perdue
dans le brouillard du sourire,
tu es le ciel et mon signe de naissance
tu es l’air et mon signe présent
et comme la marbre s’élance ton vol
mais toi, tu ne le sais pas, tu ne le sais plus …
je suis né trop loin
pour toi. Ma vie coule
et mon image aussi,
image informe qui cherche
et recherche son contour
dans ta joie.

Une voix étrange flotte autour de moi
chuchotant mystérieusement
tu es déjà vendue et
que je te ferais du mal, que dans la triste résignation
s’éteint mon voyage.

Tu es l’instant que j’attends,
il y a une éternité et peut-être mieux que ça
tu es l’alchimie de mon âme,

tu es mon exception à la tristesse
et ce n'est pas dommage de m'écouter tant soit peu
de me regarder …

(vol. Sfinxul, p. 150)

La victoire de l'existence

Arrête-toi ! arrête ta course passager précipité
Regarde ton ombre
Ne pense pas à sa nuit
Ne crois pas ses yeux noirs
Non, ne la regarde plus comme-ci !
Chasse la haine de tes yeux destinés à admirer
Tu te trompes profondément
Je t'assure !
Elle t'appartient, c'est par elle que tu respires
… comme un univers
… car elle t'aime comme une amante
Car des ténèbres toi-même
tu es une ombre
et peut-être moins que ça
Un jour, tu disparaîtras, englouti par la loi de la mort,
tandis qu'elle survivra … pas comme un souvenir
mais comme une prédestination
elle durera ….
Parce qu'elle jamais n'a existé

Tu ne crois pas ! Non !
Tu ris !?! …
C’est vraiment que tu ne le crois pas !
Toi, tu restes le même
passager précipité
le chemin court
inondé de stupides suspicions
de vannes ambitions
de faux plaisirs qui toujours
t’oublient
Tu restes le même éphémère
le même assoiffé
Mais ne ris plus !
Je souffre ! Je souffre
à cause des larmes de ton ombre
Je t’implore, arrête ton rire !
… Tu es méchant … Tu ris …
Toujours tu ris …
Toi, larme amère,
Je t’implore, arrête-toi !
Il n’est pas de ce monde
… Et maintenant rit ….
C’est étrange … Il n’est pas homme et pourtant …
pourtant il a une ombre …
une ombre d’homme …
Ombre d’homme ?!
Oui, c’est exactement cela
Et c’est en lui qu’un homme a habité,

comme moi, comme toi peut-être
Mais il en a fui
prenant ses larmes ….
Seulement le mépris est resté
tout seul
Mais il a oublié l'essentiel !
Il a oublié son ombre
Il l'a oubliée abandonnée épave, seule, étrangère
Passager précipité, abandonné toi-même,
arrête-toi un instant
et regarde un peu ton ombre
Ecoute son chant, elle t'invoque
t'acclame
t'adore
prends-la dans tes bras, successeur du vénérable
Prométhée
Embrasse-la,-toi, merveilleusement ressuscité
Dansez et pleurez
de joie

Tu es vainqueur
passager éternel
Savourez la coupe de l'amour
la coupe de la victoire
Homme ! … Magnifique ! …

(vol. Ars longa, vita brevis, p. 131)

Sur l’état d’objets

L’état de parole de l’objet
Et réciproquement
Fait impossible la mort dans le sens
Et dans la notion de cerveau
Des fils et des filles du cerveau

Le tatonnement du divorce
Homme et songe
Abandonne le rappel
À la naïveté
Etant le rêve de la confession
Du danger de la chute des êtres sensibles qui sont
Les hommes
Qui lui écraseraient les fronts cérebraux
D’état de parole
De l’objet
Et réciproquement émancipé!...

(vol. Invazia vidului, p. 55)

Mes doigts ont la maladie de la parole

Mes doigts ont la maladie de la parole
Ils ont ta maladie car ils rêvent jolimet
Parmi tes cheveux
Ton visage porte, comme une histoire,

Tes empreintes que ma parole
console
Tu es le premier signe de vie
De ma naissance et
Ton corps est né de l'autre côté
De la vieille grille de l'univers
Le scénario est déjà écrit, mais
Les acteurs sont tombés malades
À l'exception d'un seul sentiment
Et les mots mêmes sont tombés malades
Et ils brûlent si vite
Que tu restes pour moi
Toujours l'éternel minuit.

(vol. Robit eternităţii, p. 50)

Inițiative și activități demne de semnalat și susținut

Modestia îşi are valenţele ei pilduitoare. Gândind şi făcând ai şansa unei mai sigure finalizări a proiectelor. Credibilitatea sporeşte polarizând conlucrători. Pluralitatea în creştere, şi dinamica ei productivă atestă calitatea obiectivelor, animă, făcând loc afirmării crezului coezionar. Bucuria faptelor radiază spre toţi coparticipanţii întru afirmarea spiritualităţii româneşti.

Suişul îşi are arderile sale, încercările şi obstacolele sale: inerţii, dubii, deziluzii, comodităţi, ezitări, condiţii paupere, adversităţi etc. etc. Curajul deschiderii aripilor în demnitate, încredere şi neodihnă face loc împlinirilor.

Fructificarea disponibilităţilor creatoare prin cuvânt descrie efortul ascensiv spre o altitudine mai dincolo de timpul alunecător, incolor şi mai în măsură să antreneze semenii la o mai dreaptă orientare spre propria lor superiorizare. Doar făptuirea ziditoare dă clipei durată şi omului conştiinţa rostului său în viaţă şi lume.

În această luminare a spiritului rodeşte truda scriitorului şi încurajatorului de literatură, Ion Machidon care şi-a înfrăţit editura şi tipografia cu cenaclul şi revista sub denominaţia, aparent anapoda: ***Amurg sentimental***. Aşadar, liniştea propice reflexiunii,

confluenţa gând-îngândurare, noapte-zi, odihnă, somn recuperator în comuniune cu trăirea emoţională, gândirea prin inimă, sensibilitatea vizionară, tainicele mişcări ale eului liric etc.

Din acest poliedric izvor de creaţie, a apărut antologia ***Statornice clipe*** în colecţia ***Primăverile cuvântului***. Intitularea oximoronică trimite la eternul acum, (germ. Ewiges Nun), invocat de fericiţi, dorit de toţi trăitorii rostirii misionare întru apropierea de adevăr – bine – frumos.

Se întâlnesc în acest volum poezii, proze, critică literară, informaţii culturale etc., totul geometrizând un urcuş adeveritor de dragoste pentru artă şi grijă pentru cuvântul încredinţat lectorilor.

Dar, cum orice zbor îşi are aripile sale, nu atât dimensiunea acestora asigură exigenţele ascensiunii cât, mai degrabă, originalitatea şi profunzimea neastâmpărului aventurii în autodepăşirea limitelor. Considerăm, totuşi, că chiar tentativele ieşirii din anonimat se înscriu profitabil iniţierilor necesare.

O atenţie mai profesionistă merită eseurile. Sunt prezentate interpretativ şi cărţi cu perspectiva reeditării.

În finalul antologiei îl întâlnim pe scriitorul, compozitorul şi muzicologul Doru Popovici. *Eufoniile orfice,* pe care le semnează, cuceresc prin culturalitate, franchețe, frazare, introducându-ne în necuprinsul lumii făuritorilor de armonii, ale interpretării zborurilor eterne

ale Euterpei, muza lirismului simfonic-eliberator de însingurare, înstrăinare, disperare, agresivitate …
Aşa se încheie, deschis sublimului, acest volum interstimulativ.

Constantin N. Străchinaru

Poezie, cuceritor e farmecul tău! …

Ion Machidon este un fenomen culturalizator: revistă, editură, cenaclu, tipografie ... pe care le-a înfiinţat în Bucureşti, le animă şi conduce, afirmându-se ca poet, prozator, dramaturg, cronicar literar cu multe volume, premii şi iniţiative scriitoriceşti.

Când acest luptător cu toate morile de vânt şi-a intitulat ctitoriile ***Amurg sentimental***, el s-a gândit desigur la semantica liniştii, a satisfacţiei de la sfârşitul zilelor de trudă, aşa cum ne dezvăluie în recentul volum de versuri, cu titlul „tineresc de luminos", ***Tandre dimineţi***.

Volumul de 152 pagini şi 194 poezii (Ed. Amurg sentimental, Bucureşti 2009) începe cu dorinţa aflării unui reper temporal în eternitatea sentimentului matern: „Cât o fi ceasul, mamă?" ... şi al altuia spaţial din aceeaşi veşnicie: „Spune-mi pe ce cărare te duci, spre ce ogradă?"… „Mamă. La tine în cimitir cum este?" ... Trăirea interogaţiilor ne duce, prin simpatie, la mereu prezentele mame din literatura universală şi română oprindu-ne comparativ la prima strofă din ***Mama*** lui Eminescu şi la mama din ***Duhovnicească*** de Arghezi, în care poeţii se regăsesc în experienţele desăvârşirii. Poetul Ion Machidon finalmente se regăseşte în idealurile mamei sale, pe care le interiorizează spre

nemurire: „Te pierzi în veşnicie ...”, suspensia completivă fiind: cu visele mele!

De altfel părinţii, consătenii şi satul plaiurilor băcăuane şi al încercatei copilării sunt izvorâtoare de impulsuri, trăiri, înfăptuiri poetice.

În varietatea experienţelor sale spre completitudine prin creaţie, poetul traversează stări, nu de puţine ori, antagonice: tristeţe-bucurie, lacrima sa – lacrimile celor din centrul vital al societăţii româneşti: „Voi oameni cu mersul pe brânci de aprige poveri ...”, îndemnându-i cu pilda vieţii sale: „nu vă lăsaţi pribegiţi în propria voastră ţară”… „că Dumnezeu e cu noi pe câmp la întorsul brazdelor, la culesul holdelor căci şi voi duceţi pe Domnul cu voi şi-l duceţi pe cărările sufletului” ... „Acesta e cântecul ce vi-l şoptesc şi creşte pe buze sfios de timid pentru că eu sunt cel pe care nu-l ştiţi Ion al Margheoalei de undeva dintr-un sat din Moldova, de la poalele neguroase ale Trotuşului” (Voi spune).

Acest fiu al unui început de sat băcăuan, surprinzându-se „singur şi tot mai sărac” ne confiază tainicul său ideal: „vreau să mă exilez în ceruri”, pentru că se simte sufocat de răul multiform din societatea mereu invocatei tranziţii. El se îngândură la subţierea iubirii dintre copii şi părinţi, dintre frate şi soră, dintre om şi natură, dintre toţi şi cultură, adevărul, binele, frumosul, dreptatea, virtutea intrând în caninii invidiei, înstrăinării, urii, mişeliilor încălcătoare de lege morală şi juridică. Absenţa caracterelor, suişul deşeurilor sociale în

jilţuri tot mai înalte, fac loc ofurilor şi vaiurilor din lumea mizeriei „şi lumea, biata de ea, se tânguie la o pungă cu lapte”… analistul concluzionând. „Cât de ostilă e viaţa pentru unii”. (Reportaj); poetul nu-şi poate reţine lacrimile „şi plâng de câte văd” ... Suspensiile lasă lectorului şi istoriei deschisă lista ilustrărilor cu crime, familii destrămate, copii abandonaţi, bătrâni uitaţi, bolnavi murind cu zile … (Doamne, să nu mă cerţi)

Până să se refugieze în ceruri, poetul se retrage în sânul naturii: „Ursitoarele mele sunt undeva în crâng”… (Sub luna plină) şi în copilăria revigorării spirituale Acolo e „o altă lume, e viaţa mea”. (Amintiri din trecut). În care, copilul de cândva, se revede păscând vaca şi bătând în trestii toaca ... Un timp şi un răstimp frumos, mai aproape de Hristos, poetul dându-şi în vileag dorul de sătucu-i drag, (vz. Cu ei) de la moşi strămoşi având „cuvintele ... drept dar ceresc” (Sunt cum mă vedeţi).

Alternarea stărilor de entuziasm, echilibru, iubire, nostalgie, aparenta demobilizare, revoltă, împăcare, conlucrare animă reluarea lecturii multor poezii din acest volum.

Într-un început de veac strâmb, cum spune poetul, veac spurcat de nelegiuiri, în care „haimanalele rămân tot timpul în picioare” nu-i a mirare că bardul şi anatomistul Ion Machidon traversează şi stări bacoviene:

„ ...o, şi cât e de toamnă şi cât e de iarnă
în sufletul meu;

numai Bacovia mai poate cunoaşte aceste stări din sângele meu”

(Rostire)

Bacoviană este şi poezia *Griji*:

„tristă-i şi poezia vieţii! ... trist e omul
viaţa lui e tristă ... ”

Şi ca tristeţea să nu-lîndepărteze scrisului, creaţiei, Ion Machidon suie lângă troiţă, sub cireşul copilăriei din „satul bătrânilor” lui, în situaţii mai acute strigându-şi muza "iubito, scapă-mă de tristeţi!" iar poezia, această în spirit Ileană Cosânzeană, din glasul privighetorii”, îl îndeamnă să scrie, să rămână la datorie.

Poetul o ascultă şi scrie uneori în ritm folcloric, foarte rar apelând la vraja şi vrăjile rimei, citez din memorie:

„dorule, de cum tu eşti,
mă priveşti în bătătură
şi te bucuri de poveşti
Şi de câte-s în natură

(De dorul tău)

sau în Cântec de toamnă:

„Frunză verde de cucută,
un sfârşit de toamnă slută ...”

.....
„Frunză verde, toamna geme
şi în unele poeme” ...

Mereu depăşind însă trăirile sumbre, poetul se vrea asemenea dimineţilor cireşare: „vreau să mă oglindesc în lumina celor mai tandre dimineţi”, sintagma e chiar titlul poeziei, preluat şi de volum. În această vrere se oglindeşte caracteristica principală a poeziei lui Ion Machidon, al cărui militantism civic este o evidenţă: „nimeni nu mai spune adevărul/ într-o ţară a nimănui” ... în care „s-au dus pe apa sâmbetei” sentimentele, bunul simţ … trufia, hoţia dând nas în nas „prin sălile tribunalelor”. Chiar când îi vine să abandoneze condeiul, această vrere a eului profund îi spune să n-o facă:

„mi-e lehamete chiar să mai scriu”…
.....
„ce să mai scriu într-o lume
nu tocmai potrivită zeului inimii mele...
ce să mai scriu în veacul acesta impropriu şi fără
sentimente?”
(Ce să mai scriu?)

Civismul este glasul conştiinţei sale de poeta vates, poet al cetăţii, ghid al mulţimilor căutătoare de un trai mai bun, luptătoare pentru o societate cu instituţii funcţionale, nu terfelite de acţiuni mafiote, de netrebnicia

ieşită în răspântii. Poetul cetăţii scrie: „sapa lui Ion e mâncată de rugină ...", este Ion, este Gheorghe, talpa ţării pe care martirizatul Radu Gyr îi îndeamnă să se ridice

„pe lanţuri, pe funii
pentru libertatea din urmă a furtunii"…

Şi Ion poetul motivează:

„legile lui mai sunt legi
şi bălăriile au crescut
peste orizontul cu fluiere de fag"

= peste spiritualitatea românilor, de aceea „Clopotele bat pentru dreptate" (Ruga)

Există tentaţia staţionării hermeneutice pe acest concept, pe acest deziderat, vis, ideal, crez al omului, popoarelor, omenirii... ceea ce, momentan, spaţiul tipografic nu ne permite decât să afirmăm decupajul ideatic din sensibilitatea scriitorului Ion Machidon cu cât vom striga mai mult pentru dreptate cu atât ne vom opune mai mult nedreptăţii = terorii.

Cartea de vizită a oricărui cetăţean este etnicitatea şi demnitatea. Ion Machidon le identifică fidelităţii şi în temeiul ei şi-al sincerităţii – condiţie a poeziei, îşi intitulează unele poeme Cred în poet,Poet al speranţei: „Am multe de spus / în poezie", (Pentru cine nu măcunoaşte) despre oameni şi locuri, sentimente şi

gânduri, vremi şi vremuiri, anotimpuri şi zile, bine şi rău, constatări şi sugestii ...
Ion Machidon este un *poeta vates* al acestui timp.

Antologia Mereu Eminescu. Colecția Poesis. Ed. Amurg sentimental, 2008

În timp ce criza financiară face bilanţuri în pierdere blocând iniţiative, generând tensiuni, răsturnând criterii valorice, 14 talente – consecvente în preocupări şi tinere în spirit – se întâlnesc la izvoarele şi manifestările luminii, în lumea frumosului, a armoniei, la Şcoala ***Mereu Eminescu***, aşa cum îşi intitulează volumul apărut la Editura Amurg sentimental – Bucureşti, cu ocazia aniversării a 159 de ani de la naşterea **POETULUI**.

Coperţi aurii. Sub titlul binedimensionat, te opreşte cu farmecul un mijloc de înfrăţită în freamăt de frunze pădure, pictură a sensibilei Elena Matei. Pe coperta a doua POETUL, în viziunea pictorului Ion Hultană: tânăr ca mereu tânăra sa poezie, cu ochi mari şi frunte înaltă, într-un univers de gânduri şi simboluri, uneşte noaptea cu ziua, cerul cu pământul: „Lună, tu stăpâna mării… dintre păsări călătoare… Lacul codrilor albastru nuferi galbeni îl încarcă… De treci codrii de aramă… Vino-n codru la izvorul… Un cer de stele dedesubt / Deasupra cer de stele...” şi-atâtea armonii eminesciene îşi trimit ecourile în creaţia fericitului pictor, tablou sub care editorul Ion Machidon, în două paragrafe, comprimă adevăruri – lecţie pentru românii din ţară şi de pretutindeni: „Eminescu este Patria

cuvintelor străbunilor noştri, cu el, Limba română a perseverat întru frumuseţe şi poezia a prosperat pe noi culmi”… Între aceste cu har gândite realizări, descoperim la masa rotundă a poeziei, 11 creatori de frumos, fiecare aşezând în ansamblul omagial câte 10 poeme: stil clasic şi modern, dimensiuni şi ritmuri diferite, ca şi registrul tematic; unele sunt intitulate emblematic: Eminescu, altele – mărturisitor: Lui Eminescu, şi-apoi o gamă foarte bogată de stări de spirit, stări de cuget, răspânditoare de emoţii spre spiritualizarea semenilor şi satisfacţia personală.

Ce interesant este Petruş Andrei în poemul Asistenta:

„Predau la clasă EMINESCU
Festiv de fiecare dată…”

Un scenariu poetic ce ar trebui să ruşineze pe toţi maidanezii lătrători împotriva POETULUI. Memorabilă este şi poezia „Pietrele mă gârboviră” realizată în ritmul şi vocabularul poemului eminescian „Dintre sute de catarge”… De reţinut faptic îndemnul:

„Să luminăm cu torţele pământul
ca bezna peste tot să fie-nvinsă”…

Elena Călugăreanu, în „Lui Eminescu”, îl vede pe POET umplând de gânduri Universul, apropiind

lumea veche de cea nouă într-o sinteză solară. În grupajul: „Capitol de noapte”, poeta ne confiază tainele sensibilităţii sale intime:

„Nici nu ştii cât de grea
Este lacrima mea”

de bucurie, de îngândurare, de aşteptare…

Florica Gh. Cepoi îşi declară deschis fidelitatea de urmaşă a POETULUI – „geniu răstignit pe nemurire”… crescător „de limbă strămoşească”. Toate cele 10 poezii ale sale sunt sonete scrise cu măiestrie spre altitudini.

„Pătrunde gândul limite admise,
Vâslind din greu, pe brânci, ca la galere,
în lacrimi şi-n lumină să transfere
Beţia piscurilor nou-promise”…
(Vâslind din greu);

„Ah, poezie sfântă, în vremi neiertătoare
râvnesc preafericită putere-a împlinirii
Ca să-ţi durezi statuia pe trepte planetare”
(O nespusă desfătare 1.) …

Cu o pondere filosofică, de la primul vers, poeziile Laviniei Dumitrescu, sunt, în general, mai epopeice în desfăşurare:

„Străjuind căpătâiul veşniciei şi rădăcinile efemerului,
săgetând deplinul şi nimicul
sculptând abisull şi vidul
timpul îşi întoarce privirea spre ţărână şi zări”
(Reîncarnarea luceafărului)

Elasticitatea conceptelor utilizate se înscrie în filosofia lui Gaston Bachelard și chiar a lui Kant. Un poem e intitulat ***Transcendental***, altele ***Simetria haosului***, ***Timpul împărţit la paradox***… Dicţionarul cu care operează poeta este bogat, provocator de dialoguri, autoarea părându-ne a fi profesoară de filosofie, oricum iubitoare de înţelepciune, este.

Mai clasica în forme cu un vocabular şi tonalitate, pe alocuri liturgice, Marga Dumitrescu Frasinu probează dexteritate poetică şi profunzime ideatorie în înţelegerea fenomenului eminescian: „Tu, dincolo de cântec şi genuni”… ’Tu, Mare Domn peste străvechiul grai” (şi titlul)… Tu, cel fără de moarte, veşnic viu”… – pleonasmul, probabil, vrea să accentueze invocaţia: „sfinţească până ce ţinem în mâini”. Tot imnic se adresează şi limbii române – „Darnică fântână (A graiului fereastră)”. Citabil, în întregime, este sonetul „O mică jertfă”. De altfel, toate cele 8 sonete îndeamnă, prin frumuseţile lor, la reluarea lecturii.

Mihai Isidor, în ***Treacă adieri*** cu specificarea „Lui Mihai Eminescu”, frazează folcloric: „frunzuliţă

frunzuleană…” şi „frunzuliţă frunzioară…” într-o fluentă muzicalitate care trimit la dragostea eminesciană pentru natură şi bradul – simbol al dăinuirii. Adevărata ipostază a tehnicii sale poetice şi-o arată scriitorul în celelalte poezii dintre care *TESTAMENT* ŞI *AMOR*, prin universalitatea conţinutului şi perfecţia versului, se cer învăţate pe de rost.

Etern e văzut Eminescu şi de Paula Isac în primele două poezii ce i le dedică, dar şi în Obsesia unui vers, care este incipitul Odei -în metru antic: „Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată”. Între alte poezii, mai particulare tematic, este şi cea cu titlul Naturaîn al cărei prim catren se regăseşte concepţia, vocabularul, transpunerea unor segmente din prima şi a doua strofă din sonetul ***Correspondances*** al lui Baudelaire: „La nature est un temple”… „Des forêts de symboles”… „Taine ce ascund”… (trad. Al. Philippide). „Les parfums les couleurs et les sons se répondent”. Poate că era bine ca poezia să fi fost dedicată poetului francez sau cu nota „după Baudelaire”, precizări de folosit la o republicare.

În ***Poetul***, Cornelia Dan Negrea dezvoltă în ritmica Luceafărului, la care face trimiteri, mărturisirea genealogică a lui Eminescu. „Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor cum soarbe soarele un nour de aur din marea de amar” în ***Iubeşte Eminescu***, autoarea se desfăşoară pe arii care ne aduc în memorie prin ”El făcea parte dintre regi”, vestitul poem Eminescu al lui Aron Cotruș. Cu adresa sensibil formativă sunt şi poeziile

Chemare, Mănăstirea Radu – Vodă. Tristă constatare, în care poeta spune adevăruri de necontrazis:

„Ni se aşterne la picioare
o lume oarbă de rele-începuturi
nu mai există nici în gând fecioare
şi puritatea se destramă-n luturi”.

Acelaşi curaj se întâlneşte şi în poezia *Panică falsă*:

„Suntem ameninţaţi cu starea de globalizare
Să ne aliniem în dezvoltare
Ne speriem că nu o să mai ştim
din ce popor venim”.

Scriitoarea Elena Olariu, din Răducăneni, Judeţul laşi, se pare că presimte vremea când Românii, în setea lor de adevăr şi dreptate vor manifesta nevoia nu numai să îl invoce pe Eminescu, ci să i se şi roage pentru redobândirea demnităţii străbune.

Poeta, cunoscută ca iniţiatoarea şi realizatoarea revistei **Vestea Bună** cu caracter cultural – social – religios şi apariţie constantă, de-acu-s ani, pasionată literar în toate genurile îl defineşte acatistic pe Eminescu, în primele patru poezii: «Lumina vieţii», «Bucuria lumii», «Seva noastră, oameni buni», «frumosul prinţ cu sabia cuvântului»… «Floare albastră a pământului străbun» şi a poetei în realizarea creaţiei

sale artistice. Mai multe poezii, intitulate Spleen mărturisesc mişcările eului profund mereu cu faţa la transcendent.

Miron Ţic se bucură de Poetul Eminescu (Titlu) mai mult „decât de orice duioşie a vieţii” sau „incandescenţă a iubirii” încât se apropie de el

„cu orice picătură de timp
şi nimeni şi nimic nu-mi va putea lua de pe buze
Numele lui”…

căci „De Eminescu nu mă voi vindeca niciodată”… ceea ce înseamnă trăire în lumina armoniilor POETULUI. Ultimele şase poezii se disting prin expresivitate, coerenţă şi accesibilitate.

Ultimul rapsod la masa armoniilor ***Mereu Eminescu*** este Constantin Vitan. El îşi deschide ciclul cu Mulţumiri lui Eminescu, iubitorul *DE NEAM* ŞI *ŢARĂ* şi făuritorul de „dulce limbă românească”, creaţia sa fiindu-ne Biblia de căpătâi. Celelalte poezii, cu nuanţe bacoviene de toamne plânse, viaţă apusă, tristeţi cuprinzând cerul şi pământul, nori şi ploi, regrete ale iubirii, cimitir, „şi totu-i trist în acest sat”, „regretele sunt prea târzii / şi dureroasă-i aşteptarea”… etc ne sugerează că autorul, de o evidentă sensibilitate, a fost încercat „de zile grele şi întunecate”,fapt ce-i motivează pesimismul.

Varietatea interioară a acestui volum de frumuseţi şi adevăruri înviorează profitabil lecturarea,

înscriindu-l comemorativ, aşa cum remarcă editorul şi animatorul de cultură Ion Machidon, în tradiţia a generaţii şi generaţii, dincolo de timp, iar prin diaspora românească, şi dincolo de Ţară. Eminescu – sinteză pururea vie a spiritualităţii româneşti.

În aeru-mbătat de roze

Antologia ***„Miresme de primăvară***” – poezii. Ed. Amurg sentimental. Bucureşti. 2009, p.144

Cincisprezece talente literare vin în întâmpinarea iubitorilor de poezie cu volumul ***Miresme de primăvară,*** dedicat scriitorului Alexandru Macedonski (1894 – 1920) Antologia apare în Colecţia „Poesis” şi este realizată de Ion Machidon, conducătorul cenaclului, revistei, editurii şi tipografiei «Amurg sentimental», din Bucureşti.

Căutări şi împliniri, tristeţi şi satisfacţii, iluzii şi decepţii, timpuri şi anotimpuri, dorinţe vechi, proiecte noi, vers clasic şi liber, registre tematice de o diversitate tonifiantă, un mers mereu înainte, un suiş spre primăvara visărilor de unde îşi iau zborurile năzuinţele, dorurile spre armoniile cărora doar poezia şi muzica le dovedeşte calitatea de nutriment oferit tuturor flămânzilor de liniştea de dincolo de cotidian.

Acest larg spectru al trăirilor şi împlinirilor se regăseşte oarecum, şi în zigzagurile orientative ale lucifericului şi plinului de talent Alexandru Macedonski, căruia aproape fiecare din aceşti poeţi îi închină una sau mai multe poezii. Vitalişti, ca şi autorul *Nopţii de mai,* capodopera (G. Călinescu) din care am selectat titlul acestor impresii de cititor, toţi poeţii volumului sunt, spiritualmente, tineri, încrezători în talentul şi în

idealurile lor, mărturisitori ai dragostei pentru cuvântul care le preia vibraţiile ideatic – emoţionale, în care, mai mult sau mai puţin, orice lector se poate regăsi. Mirarea are în preajmă întrebarea mâhnitoare cu adresă la netrebniciile celor ce spurcă frumuseţea vieţii, terfelindu-şi cartea de vizită în mocirla propriilor nelegiuiri. Dragostea manifestată de aceşti poeţi, faţă de natură, părinţi, copii, semeni şi apelul lor la Providenţă este o mână întinsă şi o mustrare spre ieşirea la lumina care apropie oamenii unii de alţii şi pe toţi de Dumnezeu şi nemurire.

Volumul are pe copertă florile multicolore ale pictoriţei Ecaterina Mihai. Pe fondul luminos sugerat de titlu, volumul se deschide cu poezia în trei secvenţe: «Lui Alexandru Macedonski», în care poeta. Elena Călugăru Baciu, plecând de la Noaptea de Decembrie» şi de la «Epigrama ce întunecă zilele» şi pe care, din respect pentru Eminescu, n-o reproducem, îi spune poetului celor unsprezece nopţi, să-şi plângă greşeala «e omenească / Clipa cea grea noi ţi-o iertăm», vers care trimite şi la îndemnul înţelept al lui Ion Machidon: … «să fim tot timpul împreună, la bine şi la greu, mai ales atunci când vine vorba de spiritul neamului nostru românesc neîntrecut de frumos…» în continuare poeta scoate la vedere dragostea de ţară, adevăr şi dreptate pe care Macedonski a cultivat-o, traversând iluzii şi depăşind decepţii, crezând în geniul său, deşi acesta nu l-

a vizitat decât o singură dată în ***Noapte de Decembrie***, după cum remarcă exigentul Mihail Dragomirescu.

Rondelurile încrezutului şi încrezătorului Macedonski (apărute postum, 1927) au inspirat şi familiarizat pe Florica Gh. Ceapoiu cu această formă clasică de poezie în care muzica nu mai are nevoie de portativ și note. De altfel poeta vorbeşte de ”un ritm vrăjit” prin care îşi oferă sufletul îndrăgostiţilor de poezie:

”O izbucnire
De magmă aruncată în zenit”,

ceea ce nu o lipseşte de duioşia din Eu cred:

Eu cred, măicuţa mea, că n-ai uitat
Cum înflorea cireşul în grădină
Şi dragostea cu care l-ai plantat –
A vieţii mele tainică lumină.

Din primăvara-n care ai plecat
Ninsoarea de petale mi-e străină.

Această sensibilă dragoste pentru mamă se continuă în rondelul: *Pe o albă planetă*, titlul care mă duce cu gândul la Micul Prinţ al solidarităţii umane, trimis în lume şi în eternitate de poeticul şi reflexivul Antoine Marie de Saint – Exupéry.

O raritate în Antologie ne oferă Florin Grigoriu, talent aforistic de consistent, ilustrat cu prisosinţă de poeziile sale într-un vers, dedicate lui Macedonski, revistei Amurg Sentimental şi la şaptezeci şi cinci de scriitori. Iată câteva deja memorate: Ecaterinei Mihai: ”Pictează sentimente sub cerul țării sfinte”; Pompei Pop Mălutanu: ”Bolnav de timp, poetul se vindecă scriind”; Dan Elias: „Sonete şi oglinzi, poet de forme pure”; Ion Machidon: „Întru amurg de vârstă trăieste tandri zori”: Elena Olariu: „Spre liniştirea spaimeiîn proză se descântă” – aluzie la volumul scriitoarei: Liniştirea spaimelor, Revista Amurg sentimental: „Să ne iubim poeţii, e-n zborul nostru scris”; Doru Popovici: „Muzician născut e dor, sarcasm şi cântec”... şi tot aşa de esenţial mai departe ”Cu prietenie despre scriitor”.

Cu injoncţiuni istorice, religioase, sezoniere și-ndemn la iubire, şi întoarcere la Dumnezeu îşi semnează poeziile sensibilul Constantin Ghiţă. Poetului fecund şi mai puţin profund, Macedonski, i se oferă flori de liliac, căci el „O rază-n suflet ne-a lăsat”… şi îndemnul din *Noaptea de mai*:

„Veniți: privighetoarea cântă
De dor în crângul înverzit…
Răscolitor este poemul:
Plânge Moldova peste Prut”

de nelegiuirea istorică a pactului Ribbentrop – Molotov… de durere autorul alinându-se cu frumoase versuri de amor şi cele prin care:

„Dezamăgit de lume
Prin lume călător,
mă-ntorc, Doamne, la Tine,
Ca fiu rătăcitor…”

În formă rostită, de o maturitate ideatică aparte, sunt poeziile semnate de Luiza Oana Grosu. O tristeţe similară cu cea de uneori a lui Macedonski, o situează interogativ pe autoare în răspântiile fenomenologiei acestei lumi, desfigurată de-atâtea ori de ură:

„…aşa că la ce bun vă întreb
Tot acest drum plin de ură?”…,

generatoare de adânci mâhniri. De „o tristeţe adâncă îmi chinuie inima…” pe care şi-o ocroteşte cu starea de copilărie, mod ontologic de a răzbi la lumină: „cheia copilăriei am ferecat-o adânc în suflet”, ca pe o taină a salvării sale şi a lumii.

Poetul Mihai Isidor îl identifică pe Macedonski cu ”feeria nopţilor de Mai” şi nu invocă florile de liliac, ci pe cele de salcâm, al căror nectar e făcător de minuni vitalizante, în a doua dedicaţie, amintindu-şi în onoare şi „de profesoara de română ce ne-a-mpodobit viaţa cu

lumina poeziei" lui. Plin de dragostea locurilor natale, poetul exprimă o dorinţă generală a orăşenilor cu somnul segmentat de zgomotul străzii şi de aerul impur:

„Dacă ar fi să plec în lume
Aş pleca pe-un drum de ţară
între-un asfinţit de ziuă
Şi un început de seară"...,

apropo de efectele Amurgului sentimental.

Un descifrator al tainelor cuvântului, gata să-i ducă-n lume frământările şi-nseninările, este poetul Doru Ion Lazăr care dedică versuri nu numai lui Macedonski, ci şi altor personalităţi de care, cu respect, se simte apropiat, sau ca-n sfaturile pe care le oferă nepoatei – la frumoasa vârstă de 16 ani. Cu acest cuvânt neobosit şi miraculos, autorul caută să-şi asigure sănătatea şi prelungirea vieţii, învingând moartea ca-n omagiu lui Grigore Vieru:

"Nu moarte, nu vei reuşi
Să-nghiţi cei mai frumos în ţară
Virtutea noastră milenară,
Graiul ce cântă-n poezii",

precum în frumosul rondel al „primului deceniu" împlinit de scumpul său urmaş.

Precedându-şi cele treisprezece rondeluri cu o destăinuire în versuri (*Doar un vis*) de o acurateţe emoţională şi o economie de cuvinte aparte, Ioana Matei trăieşte şi gândeşte în rondeluri, atât de maestră este în această pretenţioasă şi de armonioasă formă poetică. Vibraţiile eului liric traversează sezonier viaţa înregistrând o gamă nuanţată de gânduri şi sentimente. Comuniunea fructuoasă poet-natură îi dezvăluie sensibilitatea românească în trăirea timpului, ambientului şi tradiţiei: „se apropie Crăciunul… Albi sunt brazii şi gorunul…" Mama, tata, satul, casa copilăriei, ziua, noaptea, anotimpurile şi pădurea sunt temele unei mitologii poetice în care paparudele „ţopăie cu frunze-n brâu" ca şi undele în râu, ca şi soarele prin grâu.

Poeta Cornelia Doru Negrea, prin resursele iubirii, priveşte încrezătoare viaţa, se umple de lumina învierii lui Iisus şi a naturii, îl invocă recunoscătoare pe Macedonski, preferă absolutul punctului în raport cu incompletitudinile virgulei, urmăreşte bucuriile florii soarelui, şi nu dezolant ca Topârceanu, întinereşte când „Risipa verdelui a inundat pădurea" (*Pădurea*) că-i

„Un dor al Tatălui de sus
Vremea iubirii, o primăvară ca de vis"
(Din nou),

"Stăpână fiind doar iubirea nemuritoare" (Optimism) care e

„Răsăritul zilei
E vraja apusului”…
(Păstraţi iubirea).

Dar poeta e preocupată şi de drama unor destine umane precum Actorul: „Şi-a scos actorul viaţa la mezat”… „Şi-a vândut-o pe mai nimic”... Tristă realitate! Și nu de azi de ieri!;… O poezie mai lungă, opt catrene, este Oltul, purtător de istorie, tradiții, idealuri româneşti şi al cărui mesaj trimite la Oltul lui Octavian Goga, fără a-i propune „să ne mutăm în altă ţară”, ci mitic şi statornic să rămână cu românii lui acasă:

”E râul fără ani
În care s-au scăldat părinţi, copii,
Dar doina lui n-a dat-o nimănui
Decât acelora ce stânci au devenit pe malurile lui”.

Poeta Elena Olariu, din braniştea domnească a Răducănenilor, a luminat şi luminează cu cartea, în general, generaţii de copii, elevi şi consăteni, cărora, dar nu numai lor!, le oferă, cu apariţie constantă, revista *Vestea bună,* are sensibilitatea florii de iris, din primul poem al grupajului: caracterizare şi autodefinire…

”Stânjenind prin propria prezenţă,
Floarea de iris, veşnic rămâne

Rochia de doliu a
Reginei”…,

adică a Vieții. De altfel autoarea pare convinsă că „Din bucuria tristeţii, se naşte Cuvântul” (Ghiocelul) şi tot convinsă este când afirmă: „poamele coapte (Cuvântul, n.n.) satură drumeţul cum laptele mamei satură pruncul”… (Pământul viu… Macedonski) dar Cuvântul… este „şi sabia cu două tăişuri” care „scoate la suprafaţă Adevărul”… (Pe holul paşilor pierduţi).

O, voi „puternici” ai satelor, oraşelor, ţării şi statelor, nu ocoliţi această idee căci sabia ei este deasupra fiecăruia dintre voi! Poeziile Spleen pe care le cultivă Elena Olariu îmi aduc în memorie nu numai cele patru Spleen-uri ale lui Baudelaire, ci şi The Spleen a lui Alexandru Macedonski. Poeta poartă în sufletul ei deschis spre lume şi „Ciudatele flori de liliac”, „Taina crizantemelor” pe care le iubeşte foarte, ele ştiind să înfrunte „săgeţile iernii”, ca şi autoarea necazurile vieţii.

În armonia fericirii, poetul Mircea Tutilă, ca şi la Macedonski, căruia îi dedică două poezii, privighetoarea cântă, liliacul e înflorit, „pădurea de salcâmi înfloriţi” se acoperă de „risipirea viselor” în sensul multiplicării lor, ca „Dorul fraţilor / Pe culmea Carpaţilor/ Şi la ţărmul Mării Negre”, unde „Visul dacic stă de veghe”. Poetul, amintindu-şi de ”Valea copilăriei” şi de „cântecul salcâmilor/ Pe note de amiază”, trece pe la „amintirile/ cu mama mea”… (Şi era atâta senin) şi în „Duminica din

sat” se revede copilul zburdalnic „în săliştea cu meri înfloriţi” sub cerul adânc, larg, senin, peste zefirii muzicali dintre visări şi salcâmii tot „visători”, surâzători care, în mod mirific, asemenea unui „Cântec ceresc”, înlesnesc rodirea bobului de grâu (Floarea salcâmilor). Relaţionări sublime!

Cultivarea rondelului, până la familiaritate, o dovedeşte şi poetul Ion Untaru cu cele treisprezece piese în care se aud undele clopotului din satul natal peste care cocorii pleacă într-un bacovian amurg de „veac violet”; scriitorul, întors la oraş, se surprinde fără bilet de metrou printre manifestanţi împotriva guvernului şi nu se prinde în rândurile lor, preferând să stea „ca un paşă, în vârf de pat” şi gândind la propriul confort, mărturiseşte că-i

„Străin într-o lume pustie
Şi-n noaptea cu plâns de viori
Din pricini ştiute doar mie
Mă simt vinovat uneori,
Că iar primăvara întârzie…”

Desigur, motivaţia vinovăţiei este, logic, inadecvată ca şi părerea:

„Că toată lumea mă detestă
Fără-un motiv elementar”.

În Rondel leneş trebuie îndepărtat pleonasmul „aduce-aport” (fr. apporter =a aduce) dacă aprofundarea

tematică ar sui la dexteritatea tehnicii rondelice, puţini poeţi i-ar sta alături acestui talent.

Dragostea de legendara *Mioriţă*, de ţară, de Paşte, de mama, de anotimpuri şi de regina nopţii atât de înmiresmată se reflectă sensibil în versurile poetului Constantin Vitan, intitulate corespunzător şi precedate de o invocare şi o evocare a lui Macedonski, ca pe un mereu aşteptat de români, Vlad Ţepeş:

„Pe-acei mişei ce-au vândut ţara
Cu slova ta i-ai biciuit
Dar n-ai putut să iei povara
Poporului prea obidit!

Azi retrăim aceleaşi vremuri
Că mai nimic nu s-a schimbat…
De-ai trăi azi trăsnet ai fi”…

Evocare plină de speranţă şi de chemare: „Veniţi, români, e primăvară!”, un imperativ – lecţie naţională.

Ultimul poet din *Antologie* (imparţialitatea ordinii e alfabetică!), Alex Vâlcu, deschide şi încheie selecţia sa de poeme, cu versuri dedicate poetului *Florilor sacre:*

„Din toate părţile mă-mbie
parfumul florilor de mai”… (I)
„Lume de vis, lume de soare»… (II)

Ca şi epigonul său, Alex Vâlcu vrea să ajungă

„La capăt de drum să ridic mâna spre cer
Am învins
Vreau să las în urmă flori şi parfum
Și-n inimi focul iubirii, aprins”…

(Paşi)

„Căci viaţa este darul sublim!”

(Viaţa este un dar)

Solar testament! Solar mesaj! Acest autor încrezător în Adevăr, Iubire, Poezie, socoate Cuvântul drept arma care poate „înlătura ce-i rău în lume”. Şi nu greşeşte! De aici şi năzuinţa sa spre Transcendent:

„Ceva mă trage în sus,
Spre lumină”
(Drumul spre lumină).

Această realitate, acest ideal e sesizabil la toţi aceşti cincisprezece poeţi. Trăirea în speranţă, vis şi frumos, îi uneşte pe toţi, deschizându-le aripile ascensiunii. Un romantism ontologic, sădit de Dumnezeu în om ca nesecat izvor şi ajutor spre regăsire prin împlinire. ***Miresme de primăvară*** este un ansamblu de lecţii conectate la dragostea de viaţă.

Realizări memorabile

În Colecţia Poesis a Editurii Amurg sentimental, Bucureşti, 2009, a apărut o nouă Antologie de poezie, sub îngrijirea scriitorului Ion Machidon.

Volumul *Între noi*, cuvântul este un omagiu adus mereu actualului nostru, Mihai Eminescu, la împlinirea a 160 de ani de la naştere.

Doi foarte inspiraţi artişti plastici: Ecaterina Mihai, segment de codru – coperta 1 şi Ion Hultoană – celebrul portret al Poetului sărbătorit – coperta 2, dublat de reflexiile editorului Ion Machidon care propune ca ziua de **„15 ianuarie** să fie declarată sărbătoare naţională”…

Caracterul selectiv al oricărei antologii e o binefacere pentru autori şi lectori.

16 talente deja afirmate în cadrul *Cenaclului Amurg sentimental*, în revista cu aceeaşi denominaţie, în antologii anterioare şi chiar prin volume individuale, sunt prezente şi în această recentă culegere cu câte un grupaj de poezii, fiecare semnatar închinând Poetului una sau mai multe piese cu apel la armonia poetică, profunzimea ideatică, iubirea regeneratoare, dragostea de Neam şi natură, trecut şi viitor, exigenţă, eternitate…

Astfel, poeta Cornelia Anastasiu Bâzgan afirmă cu emoţie şi convingere: „Eminescu e cuget adânc şi acord de viori”… „Eminescu, vers miracol”… „Vers vrăjit”…

„Şi sperând că poezia,
Va mai fi ce-a fost cândva
îndrăznim şi noi să scriem
îndrumaţi de steaua ta”.

Concluzia poetei ar fi realitatea că Eminescu este o şcoală a învăţământului permanent.
Poeta Magda Rădoiu se exprimă completiv şi instructiv: „În urma ta s-or naşte veşnic stele”… căci tu „Ne priveghezi să nu ne rătăcim”…

„Şi peste toate câte-or fi să fie,
Rămâi poetul nostru nepereche,
Credinţa noastră cea străveche
Cu tine-o vom păstra în veşnicie”.

Mărturisire exemplară, şi demnă de memorat.

Sensibilului Emil Chiriţă i s-ar părea spaţiul românesc „tot mai trist” fără Eminescu şi-n ritmuri de-o acurateţe supravegheată, dedică nepoţilor gânduri intime, descrie toamne, meditează în marginea trecerii inexorabile a timpului, compune elegii şi ne informează că piesele sunt selectate din vol. *„Rigori şi zboruri”*.

La poetul Florin Grigoriu ne frapează dexteritatea cu care rima îi inspiră versul, asociaţiile, uneori bizare, măresc interesul lectorului care le caută conexiunile, pentru acest scriitor Eminescu fiind „luptător pentru

Neam, lege şi grai”, un Orpheu, coborât stelar printre salcâmii înflorind:

„Şi-aşa de-atunci spre Răsărit
E-un drum de versuri înflorit”.

Un talent incontestabil ilustrează Constanţa Ghiţă, care

„La umbra dulce-a poeziei
Un vis senin vreau să trăiesc”

„Şi când o fi să mă opresc
Din tandrul zbor al reveriei
Plătind tribut melancoliei
Vreau cugetul să-mi odihnesc
La umbra dulce-a poeziei”.

Ce frumos şi sincer spus! Tineret al acestor vremuri bântuite de fantome, deziluzii şi suicid, ascultaţi acest glas tonifiant, şi frecventaţi izvorul acestui romantism etern şi universal! Ascultaţi îndrăgostiţilor de orice vârstă:

„Şi trecu frumoasa noapte,
Luna asfinţi şi ea,
Noi rămasem mai departe,
Astrul tău şi luna mea”.

trăiri netrucate:

„Oricărui dor, găseşte câte-un leac
Şi izvorând din suflet bogăţie
Poetul niciodată nu-i sărac
Atâta timp cât poate să mai scrie”.

Armoniile acestei poete sunt ele însele un omagiu adus Românului absolut: Mihai Eminescu.

O datorie de conştiinţă şi de discipol fidel manifestă Paula Isac: „Doina – lui Eminescu, Luceafărul cel blând recomandând să ascultăm Poetul „Care deţine secretul / de a transpune în gând” şi-n cuvânt armoniile acestui pământ, pentru că el este „marele nostru Poet” cu „Un cer de stele dedesubt / Deasupra cer de stele”…

Ecaterina Mihai este prezentă în antologie cu poemul Lui Eminescu. De şase catrene, sculptate concluziv în definirea poetului.

Cu o vitalitate mai aparte, Maria Niculescu scrie poeme de dimensiune cu injoncţiuni sociale portretistice, sociale, dramatice şi moralmente recuperatorii (Bătrânul şi banii = 46 strofe). Simbolurile din „Un astru ce răsare şi apune”, adică un astru răsărit ce nu apune, cu Teiul, Codrul, Lacul, Floarea Albastră care îl aduc în eternul prezent pe Eminescu.

Constantin Predescu Neacşu, în două creaţii dedicate Poetului „plin de noi înţelesuri”, „geniul Luceafărului e prezent în toate cele” ca „Mare Român, /

Poet universal”… La Şcoala Eminescu „Suntem mândri de străbuni… / Şi vrem să ne înălţăm spre culmi / Dacia Felix şi bravul ei popor” Cu o asemenea vrere, poete, poţi fi şi tu nemuritor.

Scriitorul Vasile Oneaţă îşi integrează grupajul său de poezii între două dedicaţii Poetului aniversat. Emoţii şi idei cu referenţi în eul intim, în sfera relaţională, natură şi credinţă. Un exemplu: Poemul Rugăminte: „avem un Dumnezeu care ne iubeşte şi ne mântuieşte”…

Cele 10 poeme, semnate de Elena Olariu, se disting prin expresivitate, autenticitatea conţinutului, ilustrări pe alocuri alegorice şi adresă la intemperiile vieţii, dar şi la frumuseţile ei. Un matur nivel de creaţie, comunicându-ne estetic trăiri, reflexii, recomandări. Acest nemăsluit fel de a scrie îi asigură audienţă. În salcia din *Dimineţi obosite* o recunoaştem: „de atâtea lovituri de baltag”… Inima acestui copac „nu vrea să mai lupte” asemenea legendarului Radu Gyr, din:

„Nu dor nici luptele pierdute
Nici rănile cu trup cu tot
Cum dor aceste braţe mute,
Care să lupte nu mai pot”
(Stindarde, vol. Anotimpul umbrelor, Ed. Vremea, 1993)

iar ”Doctorul e în concediu fără plată”, modernitatea acestui vers ne reţine atenţia. Salcia ei, cu esenţe regeneratoare, o întinereşte în poemul succedent:

„Sunt tare
Sunt mlădiţă din propria cenuşă”…

Pasărea Phoenix îşi are miracolul ei şi trimite la revista cultural – religioasă, Vestea bună, din Răducăneni-Iaşi, a cărei neobosită mamă este această scriitoare care îl simte pe Eminescu asemenea viziunii lui Aron Cotruş, „domn peste români”. Scriitoarea vede lumea prin prisma iubirii creştine şi logic se întreabă ce caută ura în oameni de „Nu o singură dată m-am luptat cu morile de vânt / Adevărate hiene”… când merele coapte, becuri aprinse în noapte îşi oferă lumina, exemplul şi hrana celor care dau în pomi cu pietre. Simbolul mărului din Cine eşti e fructificat nuanţat şi-nLibertatea mustangului; Plâns lăuntric. Corespondenţa simţire – cuvânt salvează destinul poeziei Pe-ameninţatul nostru Pământ.

În viziunea poetei Sorica Pacioga, Eminescu străluceşte în infinit

„cu chip de sfânt
Revelaţie divină
întrupată pe pământ, în astrul acestui popor”,

împlinitor al unui plan ceresc dar, vai! poeta nu ezită să-i dea în gura lumii şi-a viitorului pe denigratorii:

„Scriitoraşi, atei, cabotini
Tot felul de meschini
Sunt astăzi demolatori de talente, de valori
De martirologii sfinte şi de eroii din morminte”…

Şi această curajoasă poetă nu ezită să-i numească pluralizându-i cu minusculă. În MareluiEminescu, Poetul e identificat cu spaţiul românesc şi cu Neamul „preluându-i al său dor”…

Într-un poem de zece strofe interogative, exigentul cu sine, Mircea Popescu, întreabă: „Noi fără tine, Oare ce-am fi fost?”… Căci:

„Poeţii sunt legaţi de pământ
De glia şi zidul cetăţii
Şi-n sufletul lor totu-i sfânt
Vă rog, nu ucideţi poeţii!”.

Autorul deplânge distanţarea contemporanilor de iubirea de frumos şi de trecut. În sonetul Lui Eminescu, Poetul circulă sideral în universalitate şi eternitate.

Poeta Rada Petre îi scrie lui Eminescu, printre altele şi despre sărăcia cu care Românii se luptă cu emoţia nostalgică a trecerii anilor, ea scrie şi despre

succesiunea generaţiilor, ca în memorabila poeziei de Dragoste:

„Vino la cumpăna dintre noapte şi zi
Dintre ani, secole, chiar şi milenii
Te aştept, chiar pulberi de-ai fi
Te-aştept la cumpăna vremii”.

Semnificaţii. Înveşniciri prin iubire. Primatul spiritului.

Cu dexteritate trăită profund, Mircea Tutilă, îndrăgostit de salcâmi, izvor, pădure „într-o Ţară prea frumoasă”, ca şi de vis, cinste, omenie, scrie despre Dacica iubire de ţară – Neam şi viaţă”…

„Luceafărul de ieri este pe cer şi azi
Cum verdele e verde în pădurile de brazi”…

Rondelurile din finalul grupajului sunt nişte bijuterii ale dragostei faţă de glia minunilor de-a pururea vii.

Ultimul poet din antologia cu ordinea imparţial-alfabetică este Alex Vâlcu, pentru care Eminescu este „eternul îndrăgostit” şi „aşa a fost lăsat de Dumnezeu” să iubească tot ce e frumos. Şi când obiectul iubirii „Va trece dincolo de lume / Acolo va purta un singur nume: Eminescu”, asemenea convingerii antecedentului Marin Sorescu. Alex Vâlcu, pentru care Basarabia este Dacie străbună şi Ardealul „este pământ sfânt”, în Drumul Patriarhului se adresează concluziv Poetului:

„Cu cât anii se adună
tot mai tare străluceşti”.

Aviz detractorilor lui Eminescu!

Şi prezenta antologie se caracterizează prin sensibilitate poetică, dragoste de neam şi ţară… Discreţia religiozităţii luminează la aceşti poeţi frumoasele convingeri şi trăiri, adeverind că estetica se poate considera ca atare doar când este fundamentată etic, asemenea creaţiei eminesciene.

Constantin N. Străchinaru

Statornice clipe

O intitulare sintagmatic-oximoronică plină de conţinut.

Ea ne îndreaptă gândul spre acel acum etern (germ. Ewiges Nun), invocat de toţi aspiranţii la fericire, dorit de toţi trăitorii rostirii trimisă misionară în lume.

Fantezia creatoare de frumos, prin cuvânt, este un atribut sădit în om de Creatorul său. Fructificarea ei descrie efortului luminos, ascensiv, spre o altitudine mai dincolo de prezent de clipa grăbită, cenuşie, alunecătoare spre necunoscut, fie şi prin intenţie, mai apropiată de transcendent, adică mai în măsură să mobilizeze semenii la propria lor superiorizare.

Dar creaţia, faptul creator, asigură clipei durată. Este vorba de un proces în care idealul însufleţitor-visul dispersează fictivul şi sporeşte responsabilitatea rostuiri fiecăruia în lume.

Acest orizont ideatic solarizează neodihna scriitorului şi animatorului de creaţie. Ion Machidon, cel cu prenumele în biblicul Iosua şi cu numele în antichitatea helladică ajunsă la marea ei glorie sub strămoşul nostru trac Alexandru Makedon (Macedon), căci acest popularizator de talente şi-a înfrăţit editura cu tipografia şi cenaclul într-o denumire deconcentrantă: ***Amurg sentimental***, triadă care-şi desfăşoară activităţile în Bucureşti. O foarte scurtă staţionare explicativă asupra

termenilor acestei denominaţii curioase, totuşi se impune: amurg-linişte propice reflexiunii; confluenţă zi-noapte, spre noapte zi, bilanţ şi proiecte; preodihnă şi somn recuperator etc., sentimental-trăire emoţională, în profunzime, afecţiune, gândire pesimistă, tainicele mişcări ale eului liric, viziuni şi vise etc.

Din acest întreit izvor de cultură, patronat de Ion Machidon, a apărut recenta antologie ***Statornice clipe***, îmbogăţind colecţia poetic botezată ***Primăverile cuvântului,*** prin strădania celui cu nume predestinat să defrişeze trasee ale afirmării culturale, scriitoriceşti, a multor condeie.

Întâlnim în acest volum poezii, proze, critică literară, eseuri, toate şi totul geometrizând un suiş calitativ care atestă dragostea fiecăruia pentru artă şi totodată responsabilitatea pentru cuvântul încredinţat tiparului.

Din acest punct de vedere, toţi autorii antologiei sunt citabili. Cum orice zbor îşi are aripile sale, deşi nu atât dimensiunea acestora asigură ascensiunea împlinirilor, dorinţelor, realizărilor, cât, mai degrabă, autenticitatea, sinceritatea, predispoziţia, impulsul, neastâmpărul aventurii de a înfrunta eventualele limite, de a confirma ecoul multiplicat peste vreme al legendarului Icar.

Desigur, zborul condorului îşi are pangeometria lui, diferită de cea euclidiană a ciocârliei, a verticalităţii aspiraţiei, însă la nivelul esenţializat al semnificaţiilor,

fiecare semnatar adevereşte că cerul armoniilor şi al afirmării e începător pentru orice visător, începător sau avansat în arta cuvântului.

Traversând volumul cu calmul savurării emoţiilor stârnite de fiecare text, pagină, ciclu, trebuie să-i mulţumesc doamnei Elena Olariu, sufletul revistei **Vestea bună** din comuna Răducăneni-Iaşi. Care mi-a trimis volumul antologic, bucurându-mă că-n interior am întâlnit-o cu prezentarea cărţii: „*Când sfinţii se întorc acasă*” de Cezarina Adamescu, precum şi cu mai multe proze poetice personale.

O atenţie deosebită merită eseurile din care, unele depăşesc nivelul obişnuitului. Sunt prezentate şi cărţi de un real interes cultural şi cu perspectiva mai multor ediţii.

Dar iată-ne în plaiul volumului, la cota unde seninul se înalţă prin texte semnate de sensibilul, culturalul, cuceritorul şi prin cuvânt, Doru Popovici. Sunt în adevăr „Eufonii orphice”… o lume cu totul mirifică.

Ce dar al mântuirii cuvântului!! Ce vibraţie şi ce verticalitate de caracter! Ce orizont de cuprindere a necuprinsului creaţiilor muzicale ale nemuritorilor făuritori de armonii, ale aducerii, mai aproape de muritori a zborurilor eterne ale Euterpei – muza lirismului muzical, salvatorul omului de primitivism, însingurare, disperare, agresivitate…

Ce bine a chibzuit Ion Machidon încheind deschis aceste caiete *Statornice clipe*, oferindu-ne bucuria de a aştepta volumul semnat de sensibilul nostru Doru Popovici cu asemenea texte de o rarisimă valoare formativă. Ar fi o deosebită onoare pentru editor, editura şi tipografie Amurg sentimental. Bucureşti – *Aurora Cuvântului.*

Din primele receptări ale volumului Spre mai multă lumină

Constantin N. Străchinaru sau primatul spiritului*

Aparţinând unei speţe pe cale de dispariţie, profesorul, poetul, eseistul Constantin N. Străchinaru ne propune o nouă carte de eseuri, rodul preocupărilor sale constante de profundă sorginte umanistă, căci „pe mişcătoarele nisipuri ale prezentului ameninţat de apocaliptice regresiuni, nimeni nu se poate salva, izolându-se. Apropierea de semeni îi luminează omului eul şi traseul, dându-i un alt şi mai înalt sens existenţei sale” (*Un scriitor al salvării noastre: Saint-Exupery*).

Riguros cât trebuie, mobil în gândire, elegant în exprimare, autorul îşi continuă cruciada reclădirii imaginii omului aflat într-un moment de cumpănă a fiinţării sale. Înstrăinat, zdrobit de propria-i vinovăţie, terorizat de ideea că Dumnezeu l-a părăsit, omul are nevoie de întoarcerea la modelele spirituale, căci: „poate să se întoarcă în spaţiul de preajmă al Divinităţii” (Un student şidouă cărţi: Mircea Platon). Eseistul este convins că salvarea este posibilă prin recuperarea fiinţei spirituale, deoarece „rătăcirea spiritului înseamnă opacitate, ceaţa care împiedică vizibilitatea şi deformează realitatea în ceea ce are ea dumnezeiesc făcând loc mediocrității și ignoranţei”.

Constantin N. Străchinaru face o pledoarie perfect articulată în favoarea fermei sale convingeri că marii creatori, marile valori spirituale se găsesc în „preajma Divinităţii" oferind o şansă, o speranţă umanităţii. Aşa se explică interesul domniei sale pentru V. Hugo, Saint-John Perse, Saint-Exupéry, Pierre Reverdy, T. Arghezi şi, mai întâi, pentru Eminescu.

Un puternic argument în favoarea ideii că autorul are o anume apetență pentru valorile controversate sau ignorate pe nedrept este atenţia acordată unor nume precum Gustavo Adolfo Bécquer, Ernest Bernea, Coriolan Gheţie, Ion Șiugariu. Nicolae Paulescu, Mircea Streinul şi alții.

Adăugându-se primului volum de eseuri ***(Trepte ale devenirii umane***), cartea de faţă ne dezvăluie încă o dată un intelectual subţire, de rasă, pe care îndrăznim să-l adăugăm elitei noastre umanist-creştine alături de personalităţi precum Nichifor Crainic, Mircea Vulcănescu, Petre Ţuţea, C. Noica. Este un orgoliu cu atât mai justificat cu cât domnul Constantin N. Străchinaru îşi are rădăcinile în spaţiul în care şi noi, umilii săi cititori, trudim întru luminarea minţii şi sufletului.

Nicolae Manea

*) Text al profesorului și poetului Nicolae Manea din Răducăneni-Iaşi, (pe care regret că nu l-am cunoscut!),

după lecturarea volumului ***Spre mai multă lumină***, Ed. I – 1999, text apărut în revista **Vestea bună**, Iulie 2002.

În loc de postfață[4]

Profesorul Constantin N. Străchinaru este o personalitate eclectică urmărind – în eseurile sale mai vechi şi mai noi – să descopere în operele scriitorilor studiaţi aparţinând unor şcoli, curente sau genuri deosebite ceea ce se potriveşte idealului său etico-estetic, care să-l ajute (şi să-i ajute pe lectorii săi) în parcurgerea luminoasă, fără poticniri existenţiale, a devenirii întru fiinţă, constituindu-se în ceea ce – într-o carte anterioară denumeşte ***Trepte ale devenirii umane*** (Editura Agora, Iaşi, 1996). În acest sens şi cartea recent apărută are un titlu sugestiv-semnificativ, amintind de ultimele cuvinte ale lui Goethe (:mehr Licht!): Spre mai multă lumină (Editura Fides, laşi, 1999). Sumarul acestei cărţi este alcătuit din eseuri inspirate atât de literatura română (clasică şi contemporană), cât şi de cea europeană, toate caracterizate printr-un comparatism luminat, axat pe desprinderea cu precădere a valorilor sacre (de esenţă creştină), singurele care – potrivit concepţiei autorului – ne mai pot salva din marasmul potrivniciei vremurilor ce ne ademenesc spre pierzanie şi necredincioşie …

Iată, de pildă, chiar eseul liminar (intitulat sugestiv: *Armonia eminesciană e de esenţă divină)* încearcă să ne introducă în tainele armoniei eminesciene

[4]Text apărut în *Convorbiri Literare,* din anul 2000, Nr. 8, si semnat de criticul Simion Bărbulescu, subtitlul paginii : Altfel de noi comentarii critice

„centrate pe iubirea trăită sacerdotal", cu deschidere spre universalism, cu scopul de a ne crea o stare extatică, eliberându-ne „de infatuare, orgolii, invidii, ură şi desprinzându-ne de contingent" purtându-ne „dincolo de această vale a vaiurilor" (p. 10). De reţinut că cercetarea se face din perspectiva unora din cele mai prestigioase concepţii poetice, ale unor, de pildă, René Huyghe, Roger Caillois, Gaston Bachelard, Jean Rousset, Jean Starobinski ş.a. Concluzia eseului exprimată într-un stil de o lapidaritate funciară este următoarea: „*Armonia*. Universalitate şi Eternitate: Eminescu" (p. 15). În eseul următor, consacrat sevillianului Gustavo Adolfo Bécquer („el poeta del amor y del dolor"), cercetătorul descoperă similitudini de sensibilitate şi lirism cu Eminescu, ambii pornind de la folclor, încercând să încorporeze artistic completitudinea iubirii, transfigurată prin împletirea cu oniricul:

„Yo soy un sueño, un imposibile
vano fantasma de niebla y luz"

– clamează Bécquer, într-una din Rimele sale (a XI-a). Semnificative ni s-au părut şi apropierile de unii dintre primii noştri poeţi (Cârlova, Gr. Alexandrescu, Bolintineanu) prin tendinţa spre spiritualizare …

Demnă de reţinut ni s-a părut şi ideea cu care debutează eseul despre Victor Hugo: „Marile spirite ne ocrotesc de însingurare, eroare, disperare", marele poet,

romancier, dramaturg Hugo chemându-ne prin tot ce a scris şi a gândit „la ţărmul regăsirii, împlinirii arderii făptuitoare” (p. 51). Aplecându-se şi asupra operei unui alt poet francez (Pierre Reverdy), constată opţiunea liricii acestuia pentru divinitate: **„Je choisis Dieu librement”** – se confesează acesta, dorind ca şi lectorii săi „să presimtă şi să simtă soluţia propriilor căutări, finalmente întoarcerea la Dumnezeu” (p. 66), selectată de către C. N. Străchinaru în unele dintre poeziile acestuia reţinute şi analizate (precum: *Sur la pointe des pieds, Dans ce Désert sau Encore l’amour,* a căror lectură empatică ne sporeşte „satisfacţia estetică modelatoare, eliberatoare” (p. 79). Reverdy nefiind „un poet oarecare (…) subtilităţile poeziei sale” având trimiteri şi „la alte aspecte ce-i motivează strălucirea” (p. 92). În acest sens, în ultima parte al eseului i se revelă şi componenta existenţială a poeziei lui Reverdy…

Şi în eseurile consacrate unora dintre Scriitorii români, cercetătorul îşi axează atenţia pe valorile spirituale ale poeziei – aşa cum este cazul cu Arghezi sau – dintre poeţii mai apropiat de noi – cu Pan M. Vizirescu, Ion Șiugariu sau Coriolan Gheţie, ș.a. Se reţin şi alte eseuri, precum cele despre! Ernest Bernea – acest „alt Noica” – sau despre Ovidiu Papadima, dar şi cel despre Cetăţeanul lui Caragiale sau despre certitudinile savantului N. Paulescu… Lectura tuturor acestor eseuri este reconfortantă ...

Simion Bărbulescu

Cuprins

Prefaţa, Pan M. Vizirescu 6
Armonia eminesciană e de natură divină.....9
Iubirile poetului Gustavo Adolfo Bécquer.....22
Victor Hugo printre noi.....72
Marea, arhetip al superiorizăril umane,în poezia lui Saint-John Perse……...…..80
Pierre Reverdy, poetul care L-a ales pe Dumnezeu în mod liber……...……...……..87
Despre credinţă, tăgadă şi mântuire…….……135
Vizionarul şi evazionarul Jules Verne…….160
Catedrala scriitorului Pan M. Vizirescu……...…166
O biografie şi o operă fascinante: Ernest Bernea…….179
Vine Papadima! Vine Papadima! 187
De sub erorile şi ororile istorie
: Mircea Streinul …….……...….190
Ion Şiugariu – un scriitor foarte actual……201
Un personaj existenţial în opera lui I. L. Caragiale….207
Certitudinile savantului Nicolae Paulescu……...216

Un anatomist al secolului XX – Coriolan Gheţie, „Veac luciferic”……..221
O introducere sugerativă la o carte mai aparte a lui Victor Stoica……224
Un traducător și ziua și noaptea:
Nicolae Pintilie……..……..…232
Un poète et une poésie à part :
Cătălin Anuța…….....237
Inițiative și activități demne de semnalat și susținut……..….246
Poezie, cuceritor e farmecul tău! ……..……..249
Antologia Mereu Eminescu. Colecția Poesis.
Ed. Amurg sentimental, 2008……..……256
În aeru-mbătat de roze…….....264
Statornice clipe……..……..285
Din primele receptări ale volumului Spre mai multă lumină: Constantin N. Străchinaru sau primatul spiritului*, de Nicolae Manea……..……289
În loc de postfață, Simion Bărbulescu……...292